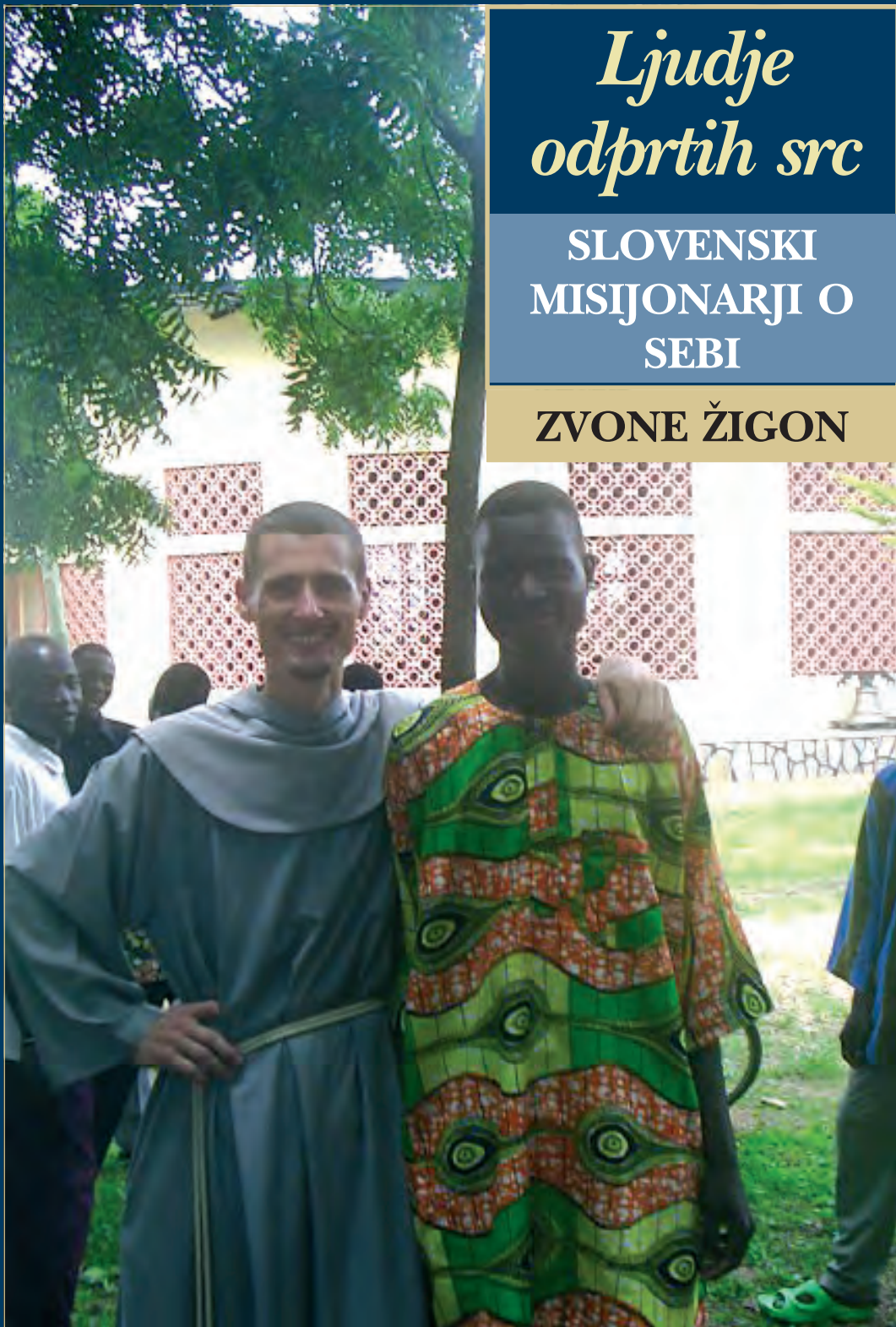

Ljudje odprtih src

SLOVENSKI
MISIJONARJI O
SEBI

ZVONE ŽIGON

ZVONE ŽIGON (rojen leta 1967 v Postojni) se je kot študent, novinar in antropolog zadnjih 15 let ukvarjal z vprašanjem osebne in etnične identitete pri Slovencih v izseljenstvu. Največ raziskovalnega dela je posvetil preučevanju oblik ohranjanja slovenstva med rojaki v Južni Ameriki, še posebej Argentini. Na podlagi magisterija na to temo je izdal knjigo *Otroci dveh domovin: slovenstvo v Južni Ameriki* (1998), pri doktorski disertaciji oziroma znanstveni monografiji *Iz spomina v prihodnost: slovenska politična emigracija v Argentini* (2001) pa je težišče njegovega preučevanja na povezavi med političnostjo in etničnostjo. Po končanem doktorskem študiju se je redno zaposlil na Uradu RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, kjer je imel priložnost nadaljevati in še poglobiti stike s Slovenci po svetu, hkrati pa je ohranil redno sodelovanje z Inštitutom za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, kjer je bil pred tem pet let mladi raziskovalec. Skoraj vsakodnevno službeno in zasebno komuniciranje z vedno širšim krogom rojakov po svetu je večalo tudi njegovo raziskovalno zanimanje in odločil se je za krajšo raziskavo doma skoraj popolnoma neznane "kategorije" slovenskega izseljenstva; tako je pred dvema letoma kot eden prvih spregovoril o navzočnosti slovenstva v Afriki in na Arabskem polotoku, in sicer v knjigi *Izzivi drugačnosti: Slovenci v Afriki in na Arabskem polotoku* (2003). Rezultate svojih raziskav, ki temeljijo predvsem na kvalitativnem raziskovanju s pomočjo intervjuvanja, dopisovanja in dela na terenu, je predstavil v številnih člankih in referatih v strokovni literaturi ter na številnih konferencah doma in na tujem. Pričujoča knjiga je sad podoktorskega raziskovalnega projekta na temo (slovenskega) misijonarstva, s katero avtor zaokroža pomembno obdobje na svoji strokovno-raziskovalni in življenjski poti.

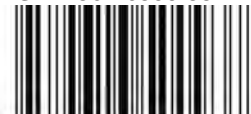
Misijonarstvo je v tej knjigi približano nekoliko drugače: če je bilo doslej raziskano predvsem skoz zgodovinsko oko in s poudarjenim oznanjevalskim poslanstvom, se nam tokrat razkriva v sodobni različici obeh oblik – verske in laiške – in s poudarkom na kulturnem in socialnopsihološkem doživljanju misijonarjev. V primerjavi z drugimi izseljenci njihov položaj še posebej zahteva spoznavanje, razumevanje in pojasnjevanje drugačnih kulturnih praks, nenehno dvosmerno prevajanje domačega in tujega, samoumevnega in nenavadnega, in predvsem pomiritev na videz nezdružljivega: kulturnega in še vsakršnega drugačnega prilagajanja in sprejemanja tujega okolja na eni strani in zvestobo kulturnemu vzorcu, katerega del je evangelijsko sporočilo, ki ga misijonarji širijo. Spoznanja so razgrnjena na treh ravneh. Teoretsko-pojmovni uvod pojasnjuje izrazje, raziskovalno metodologijo, zgoščeno povzema zgodovino slovenskega misijonarstva. Je nekakšen neogiben prolog v dokumentacijo avtorjeve osebne terenske izkušnje: v študijo primera misijonarke med kanadskimi Inuiti, oris njihove kulture in raziskovalčev terenski dnevnik. Sledijo še razmišljanja destih misijonarjev, izbrana iz pisem in bolj ali manj strukturiranih pogovorov. To so neposredna pričevanja o doživljanju poslanstva in osebnega položaja v drug(a)em kulturnem okolju, o različnih inkulturacijskih izkušnjah, krajih in časih, o večstranski dejavnosti, od posredovanja verskega nauka, dobrodelništva, poučevanja do menadžerstva, in težavah ob nezaupanju in predsodkih domačinov.

V procesu, osredotočenem na posameznika, presevajo značilnosti teh okolij, še bolj pa individualni, in posredno, skoz okno primerjav, tudi nacionalni, etnični razločki med misijonarji samimi – slovenski, npr., veljajo za odprte, prilagodljive, hitro učeče se ipd. Izkušnje (npr. ob vrnitvi domov) oz. (nepopolno) bivanje v dveh kulturah, včasih tudi brezdomstvo, jih še najbolj približujejo izseljencem. Verodostojna, na neprikitem avtorjevem angažmaju predstavljena podoba govori o zapletenosti različnih faz akulturacije in sobivanja z drugačnostjo pri skupini ljudi, ki je bila v diskurzu o slovenstvu v sodobnem svetu kar nekoliko obrobna.

Ingrid Slavec Gradišnik

2.350 SIT

ISBN 961-6500-93-7

9 789616 500937

ZALOŽBA ZRC
www.zrc-sazu.si/zalozba

MIGRACIJE

INŠTITUT ZA SLOVENSKO IZSELJENSTVO ZRC SAZU

MIGRACIJE 7 Zvone Žigon
Ljudje odprtih src
Slovenski misijonarji o sebi

© 2005, Založba ZRC, ZRC SAZU

Urednica zbirke Janja Žitnik
Prevod Henrik Ciglič
Oblikovanje Milojka Žalik Huzjan
Fotografije Zvone Žigon, arhiv Misijonskega središča v Ljubljani,
zasebni arhivi misionarjev

Izdajatelj Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU
Za izdajatelja Marina Lukšič - Hacin
Založila Založba ZRC, ZRC SAZU
Za založnika Oto Luthar
Glavni urednik Vojislav Likar

Tisk Collegium graphicum, d. o. o.

Tiskano s podporo Ministrstva za kulturo RS in Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS.

Fotografija na ovitku: Misijonar p. Jožef - Pépi Lebreht, Togo, z domačim sodelavcem

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929:266(100=163.6)
316:314.7

ŽIGON, Zvone

Ljudje odprtih src : slovenski misijonarji o sebi / Zvone Žigon ; [prevod Henrik Ciglič ; fotografije Zvone Žigon, arhiv Misijonskega središča v Ljubljani, zasebni arhivi misijonarjev]. - Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2005. - (Migracije / Založba ZRC, ZRC SAZU ; 7)

ISBN 961-6500-93-7
220622592

Vse pravice pridržane. Noben del te izdaje ne sme biti reproduciran, shranjen ali prepisan v katerikoli obliki oz. na katerikoli način, bodisi elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali kako drugače, brez predhodnega pisnega dovoljenja lastnikov avtorskih pravic (copyrighta).

*Ljudje
odprtih src*

**SLOVENSKI
MISIJONARJI O
SEBI**

Zvone Žigon

**ZALOŽBA
Z R C**

LJUBLJANA 2005

VSEBINA

PREDGOVOR IN ZAHVALA	7
UVOD	9
OPREDELITVE POJMOV	13
Izseljenstvo	14
»Misijonar«	16
Laiški misijonarji	17
Identiteta	20
KRATEK VPOGLED V ZGODOVINO IN ORGANIZIRANOST SLOVENSKEGA MISIJONARSTVA	22
RAZISKAVA SODOBNI SLOVENSKI MISIJONAR KOT IZSELJENEC	27
Odločitev	27
Izhodiščne teze	28
Metodologija in potek dela	30
Raziskovalna spoznanja	33
SLOVENSKA MISIJONARKA MED INUITI	42
Izbira in potek študije	42
Bivanje na terenu	45
Repulse Bay in Inuiti	47
Splošna opažanja	52
Misijonarstvo s. Dorice Sever	55
Pismo s. Dorice Sever	60
Intervju z dopolnilnimi vprašanji	66
DNEVNIK BIVANJA PRI S. DORICI SEVER	70
MISIJONARJI O SEBI	119
Uvod	119
Pismo misijonarjem	121
Pisni odgovori, intervjuji	126

1. Anton Pačnik, Kongo	126
2. Janez Puhan, Madagaskar	136
3. Marija Sreš, Indija	143
4. Franci Pavlič, Bolivija	152
5. Martin Kmetec, Turčija	167
6. Vesna Hiti, Ruanda	171
7. Janko Slabe, Madagaskar	180
8. Jožef - Pépi Lebreht, Benin in Togo	187
9. Gabrijela Koncilija in Elizabeta Likar, Egipt	202
10. Marija Leskovec, Indija	207
Povzetek	223
Summary	227
Izveček	231
Abstract	232
Viri in literatura	233
Imensko kazalo	239

PREDGOVOR IN ZAHVALA

»Pozdravljeni in oprostite, ker sem vas vrgel iz postelje. Ampak hitim nazaj na misijon, saj je tu v mestu stanje katastrofalno. Na ulicah se vrstijo nemiri, ljudje hodijo naokrog s puškami, ob cestah ležijo mrtvi. Čez pol ure, opolnoči, se začnejo cestne blokade, in če jih zamudim, ne vem, kako bom. Ja, je nevarno, ampak bom že kako... Govori se, da bodo v dveh največjih mestih Bolivije zaprli vodo. Nezadovoljstvo bo tako še večje in bojim se, da bo dokončno počilo...! Sicer pa vam zaupam, da lahko objavite vse, kar sem napisal, ali po svoji presoji tudi kaj izločite...« Tako se je glasil nočni klic misijonarja Francija Pavliča, ki je moja glavo še enkrat, kdove katerikrat, zaposlil z vprašanjem, kaj pravzaprav žene te ljudi v najbolj odročne konce sveta, daleč od udobja, ki se ga zaveš šele, ko ga nimaš.

Preden se odločiš za odhod v popolnoma drugačno kulturo in način življenja, je potrebna resnična motivacija, velika mera predanosti in čistega entuziazma, ki z resničnostjo nima veliko. Vendar pa – da preživiš v takih razmerah, kot jih v svojem pismu opisuje F. Pavlič, je prav nasprotno potrebna velika mera čistega razuma in previdnosti. So misijonarji torej pustolovci, fanatiki, vdani božji služabniki, preračunljivi »križarji« nove dobe, naivneži, junaki...? So ali niso »izseljenci«, ko pa je njihova domovina ves svet, predvsem pa brezprostorska Ideja...?

Verjetno tudi ta knjiga ne bo prišla do dna številnim vprašanjem, ki se porajajo nam, vsakdanježem, ob srečanju z njimi. Vsekakor pa nas bo približala njihovemu razmišljanju, čutenju, čisto človeški »človeškosti«. Njen namen ni do zadnjega razsecirati tako ali tako neulovljive in med seboj neskončno različne ume in jih popredalčkati v različne kategorije, pač pa vsaj nekoliko odstreti črno-bele tančice mistificiranja in glorificiranja na eni ter stereotipizacije in stigmatizacije na drugi strani. Predvsem pa smelo ugrizniti v vprašanje, KDO in kakšni so ti ljudje. Besedilo zato ne vsebuje tabel ali grafikonov. Pač pa opazuje in opisuje, predvsem pa daje priložnost njim, da spregovorijo o samih sebi, in to na način, ki se jim verjetno ponudi le redkokdaj.

Priznam, da me je strah že od samega začetka, od trenutka, ko sem se odločil, da načnem in začnem to tako skrivnostno in »nadzemljsko« temo. Ves čas se mi zdi, da je zame prevelika, preveč kompleksna in globoka, po drugi strani pa me že leta kot ogromen magnet vleče k sebi. Temu magnetizmu se končno nisem bil več pripravljen upirati, zato sem nadse spoštljivo in obzirno začel z delom, zavedajoč se svojega skromnega poznavanja in znanja. Naj mi oprostijo tisti, ki menijo, da je bilo na to temo prelitega že dovolj črnila ali da bi moralo biti pisanje o tej tematiki bolj povezano z religiozologijo, nemara celo ostati »rezervirano« za resnične poznavalce teologije in misiologije. Morda pa je moja »prednost« prav v tem, da na stvari gledam popolnoma »od zunaj«, da je moj jezik blizu tudi tistim, ki tematike sploh ne poznajo.

Trudil sem se, da bi bil karseda blizu svojim sogovornikom – misijonarjem, da bi bil pri tem hkrati tudi kolikor mogoče objektivni, trudil sem se vsaj začeti z nekoliko drugačnim gledanjem nanje in na njihovo »zemeljskost«. Ali pač »nezemeljskost« – kakor kdo razume in čuti. Prav zato je moj »lonček« razmeroma majhen, večina prostora v knjigi je namenjena mojim »gostom«, katerih pričevanja so zgovornejša od vsake analize.

Kljub neizmernemu trudu, da bi ohranil raziskovalsko nevtiralnost, oddaljenost od »objektov« mojega raziskovanja, ne morem zatajiti predvsem občudovanja zaradi njihove mnogokrat absolutne neobremenjenosti z materialnim, z »jazom«, hkrati pa velike hvaležnosti za njihovo razumevanje in odprtost. Potem ko sem se bal, ali mi bo na pismo s pobudo za sodelovanje sploh kdo odgovoril, sem namreč danes pred veliko dilemo, katera od številnih izjemno bogatih in poglobljenih pričevanj naj tu objavim, saj bi za vsa potreboval vsaj še eno knjigo...!

Hvala torej vsem misijonarkam in misijonarjem, bivšim in še aktivnim, za prijaznost, odprtost, razumevanje in sodelovanje, ne glede na to, ali je njihov »prispevek« v knjigi ali zgolj v mojem arhivu!

Posebno zahvalo namenjam niti ne 40-letnemu lazaristu Franciju Pavliču. Še pred nekaj tedni me je poklical in me prosil za pomoč pri izpeljavi enega od njegovih številnih projektov, danes pa sem se od njega poslovil na ljubljanskih Žalah. Telo je nenadoma popustilo pod težo redkega višinskega zraka, fizičnih naporov, odrekovanja, stresa in skrbi za njegove bolivijske Ajmare. Ni ga ubila krogla, kot je ves čas pričakoval, pač pa njemu lastna popolna predanost.

Tisti hip, ko sem izvedel za Francijevo žrtev, sem se odločil, da knjigo posvetim prav njemu.

UVOD

Prvi in najbolj znani slovenski »izseljenci« so bili misijonarji. Tudi danes jih je v vsakem trenutku po svetu razpršenih okoli sto. Zaradi svoje specifične oznanjevalske vloge so bili vedno obravnavani predvsem kot nosilci izrazito akulturacijske vloge, kot prenašalci kulturnih modelov iz razvitejših v manj razvite nekrščanske kulture. O njihovem delovanju je bilo napisanih kar nekaj knjig in člankov, predvsem biografij, ki se omejujejo na bolj ali manj zunanjo podobo, zapis o samem delovanju oziroma o njegovem pomenu za kulturo domorodcev ali tudi za poznavanje tujih kultur na Slovenskem.¹

S podobo misijonarja se v vsakdanjem življenju srečujemo pri branju knjig, ob gledanju filmov, nekateri včasih tudi »v živo«, med njihovimi obiski v domovini. In kolikor različnih virov in obrazov spoznamo, toliko je različnih interpretacij misijonarja in njegove vloge. Prikazovanje njihovega dela, vloge in pomena je povezano s subjektivnimi interpretacijami in nazori v smislu odobravanja in nasprotno.

Sprašujemo se, kaj doživlja misijonar – prav tako človek »zahodne« civilizacije – ob stiku z ljudstvom, katerega navade in običaji so njegovim mišljenjskim konceptom in kulturi popolnoma tuji. Pri tem se pojavi še vprašanje predsodkov. Ali bi sploh lahko govorili o skupnih predsodkih pri misijonarjih in tudi o predsodkih, ki jih nosimo v sebi vsi, ki nismo misijonarji oziroma pripadniki krščanske vere? (Rijavec 2000: 95)

Govorimo torej o misijonarju kot »izseljencu«, v tem kontekstu posamezniku, ki se ob prihodu v zelo drugačno okolje prav tako kot drugi sreča s kulturnim šokom. Pogoj za uspešno delovanje je posebej v sodobnem času tudi odprtost in sposobnost empatije in delne adaptacije, ne le v smislu življenjskih navad, ampak tudi načinov približevanja svoje vere in kulture večinski in celo učenja od nje.

Misijonarstvo, ki je sicer zanimiva tema na področju socialne in kulturne antropologije, je v domači strokovni in znanstveni literaturi obravnavano predvsem v zgodovinski in deloma etnološki perspektivi. Zgodovinarji raziskujejo in opisujejo znane slovenske misijonarje iz preteklosti, sodobni misijonarji pa so deležni predvsem pozornosti novinarjev. Tudi v tuji literaturi je misijonarstvo največkrat

---

¹ Nekoliko globlje v misijonarjevo dušo skuša pogledati Alojz Rebula (1997) v sicer dokaj poetsko naklonjeno napisanem delu o Frideriku Baragi.

obravnavano z zgodovinskega vidika, deloma tudi z antropološkega. Prisotno je preučevanje socialne in politične vloge posameznih zelo znanih misijonarjev, največkrat v obliki biografij.

Besedilo, ki ga načenjamo, se osredotoča na osebnost misijonarja kot posameznika, socializiranega v svoji kulturi, ki se mora kljub kulturnemu šoku, ki ga doleti tako kot vsakega drugega migranta, obnašati po eni strani neznailno: namesto da bi se kot posameznik, torej v absolutni kvantitativni manjšini, adaptiral, maksimalno prilagodil in v končni fazi asimiliral (kot bi narekoval naravni proces), mora zaradi narave in smisla svojega poslanstva ohranяти čim bolj nespremenjeno samopodobo in celo prenašati svoje sporočilo na druge. Po drugi strani pa se mora hkrati vendarle do neke mere zavestno »podrediti« navedenim standardnim procesom. Približati se mora načinu razmišljanja, mentaliteti večine, ki ji oznanja svoje sporočilo – maša z bobni, plesom, toleriranje načina oblačenja, učenje jezika domačinov, spoštovanje »poganskih«, animističnih ali celo vraževernih običajev itd. Znotraj (slovenske) rimskokatoliške Cerkve je za tak proces uveljavljen izraz »inkulturacija«.²

Knjiga je sestavljena iz treh oziroma štirih delov. Uvodni osvžitvi nekaterih osnovnih pojmov, s katerimi se bomo srečevali skozi celotno delo, sledi kratek oris zgodovine slovenskega misijonarstva. Oboje je namenoma skrceno na najmanjši možen obseg, kajti tako o teoretskih pojmih oziroma procesih kot o delovanju slovenskih misijonarjev je bilo prelitega že kar nekaj črnila. »Pravo delo« se začne z opisom poteka mojega podoktorskega raziskovalnega projekta Sodobni (slovenski) misijonar kot izseljenec, na katerem temelji pričujoče delo. To podpoglavje nas od zgodovine in teorije popelje proti vsebini in praksi, »na teren«.

Še preden pa začnem s študijo primera (»case study«) slovenske misijonarke s. Dorice Sever pri kanadskih Inuitih, se s pisanjem zadržim pri predstavitvi opažanj in ugotovitev, do katerih sem se s pomočjo sogovornikov dokopal predvsem v zadnjih treh letih. Te pravzaprav pomenijo jedro celotnega *teoretsko-analitičnega* poglavja in nemara tudi cele knjige, saj izzivajo, provocirajo in tako najboljše spodbujajo k razmišljanju. Ta del nekoliko »časovno prehitva« in bi ga bilo nemara smotrnejše umestiti v zaključni del knjige, vendar pa ga v prid jasnejši strukturi besedila puščam v okviru uvodnega poglavja, za »premostitev« pa so posamezne ugotovitve opremljene s citati misijonarjev. Nekatero trditve bo bralec lahko razumel šele potem, ko bo prebral *študijo primera* s. Sever, raziskovalčev *dnevnik* s študijskega bivanja pri njej ter *pisma in intervjuje*, v katerih misijonarji spregovorijo sami o sebi. Vsekakor ostajajo ti prispevki najzanimivejši del branja, z nekaj teoretičnimi izhodišči in kratkim sprehodom skozi zgodovino slovenskega misijonarstva pa uvodno poglavje vendarle pridobi vlogo umeščanja posamičnih razmišljanj v nek skupen kontekst.

Že zdaj velja poudariti, da se v »svojem« delu knjige nisem spuščal v zame nevarno prostrane vode religio-logije in misiologije, pa tudi ne v vrednotenje, smisel

---

² O tem pojmu nekoliko več v nadaljevanju.

oziroma upravičenost misijonarstva kot dela akulturacijskih procesov.³ Zaplet bi bil popoln in kaj lahko bi me »odneslo« daleč proč od vprašanja, ki sem se mu hotel posvetiti, in zastavljenega, navsezadnje meni lastnega načina dela. Dejstvo je, da se skozi zgodovino človeštva nenehno pojavljajo take in drugačne akulturacijske situacije, bolj ali manj boleči trki kultur ter s tem povezana medsebojna kulturna vplivanja. Res je, da so misijonarji v tej celoti odigrali svojo vlogo, včasih in ponekod večjo, drugič manjšo. A ob vsem tem se raziskava ne ustavlja ob vprašanjih potrebnosti ali nepotrebnosti, o smislu njihovega početja in morebitnih špekulativno pripisovanih skritih neokolonialističnih akulturacijskih namenih, ampak se skuša osredotočiti predvsem na misijonarja kot posameznika, kot pripadnika določene kulture, v tem primeru slovenske, sredi neke povsem druge. Ob strani pušča razglabljanja o pravilnosti ali nepravilnosti, saj bi se morala prej ali slej postaviti na eno stran in bi s tem izgubila svojo objektivnost. Ne vrednoti (to si dovolijo predvsem nekateri sogovorniki v pismih in intervjujih, kar je razumljivo), ampak zgolj opaža in opisuje.

Vsekakor predstavlja sporočilno in hkrati subjektivno vrednost knjige izbor pisem in intervjujev, v katerih misijonarji zelo različnih »profilov« vsak na svoj način opisujejo lastno doživljanje svojega poslanstva, kateremu so žrtvovali mesece, leta ali celo življenje. S tem pred bralcem razkrivajo tudi svoje osebne vrednostne sisteme, zavedno in nezavedno kulturno določenost, pa tudi spremembe, ki se dogajajo v njih samih.

---

³ ...ki ga nekateri uvrščajo ob bok ali celo na čelo kolonializma in imperializma, saj gre za prenašanje vrednostnih sistemov iz ene v drugo kulturo.

OPREDELITVE POJMOV

Preden se poglobim v vsebinsko analizo kot moj prispevek h kompaktnosti, celovitosti knjige, sem v prid jasnejšega razumevanja nadaljevanja dolžan vsaj površno osvežiti določene pojme. Čeprav o vsakem od njih lahko v strokovni literaturi najdemo na kupe definicij ter bolj ali manj poglobljenih razprav, jih je primerno pred vsakim vsebinskim delom obnoviti in umestiti v obravnavano problematiko. V tem primeru gre za vprašanja osebnega položaja misijonarja v kontekstu stikov dveh kultur: njegove in »misijonske« oziroma tiste, v kateri deluje.

IZSELJENSTVO

Kot že nakazano, različna besedila misijonarje prikazujejo kot izseljence zgolj selektivno, samo v primerih, ko pišejo o prvih Slovencih, ki so se izselili z matičnega etničnega ozemlja. Ena od najbolj širokih in splošnih definicij izseljenstva pravi, da gre za »stalno ali začasno odhajanje iz domovine zaradi ekonomskih, političnih ali osebnih razlogov. Sestavine izseljenstva so emigracija (izselitev iz rojstne države), imigracija (priselitev v ciljno državo in življenje v njej) in reemigracija (občasno ali stalno vračanje v prvotno domovino).« (*Slovenski etnološki leksikon* 2004: 184)

Takšna opredelitev dejansko zajema praktično vse in vsakogar, ki ne živi na matičnem etničnem ozemlju, zato lahko vanjo vključimo tudi misijonarje. Ti se sicer z oznako »izseljenec« v veliki večini (upravičeno) ne strinjajo, nekateri imajo tak izraz celo za žaljivko. Nekdanji misijonar A. Pačnik tako pravi: »Za pravega misijonarja, po mojem mnenju, je vzdevek *izseljenec* žaljivka. /.../ Izseljenec je tisti, ki se je izselil. V naši miselnosti izseljenec pomeni nekaj drugega kot poslanec ali misijonar. Označuje ljudi, ki so zaradi nekega pritiska morali oditi po svetu. Pri misijonarjih o tem ne moremo govoriti.« (Pačnik, P.)¹

Takšno pojmovanje izseljenstva je v veliki meri povezano s prisilnimi političnimi in »begunskimi« migracijami. »Prisilnost« izselitve je pri ekonomski emigraciji relativna – v obdobju svetovne recesije v času med svetovnima vojnama se je s Slovenskega izselilo ogromno Primorcev, pa tudi Prekmurcev, vzroki izselitve pa so bili mešani, politični in ekonomski. Lahko bi rekli, da so jih do odločitve o izselitvi pripeljali, »prisilili«, nekateri dejavniki. Vendar so se mnogi odločili, da kljubujejo in ostanejo na svoji zemlji, torej so imeli možnost lastne odločitve (čeprav je bila izbira verjetno res nikakršna...), o čemer bi v primeru poveljne politične (begunske) emigracije vendarle precej težje govorili. Še bolj zrelativizirana je »prisilnost« ekonomskih izselitev (»zdomstva« ali »začasnega dela v tujini«) v časih poveljne SFRJ, ob tem pa se moramo spomniti tudi na vse tiste, ki so se za stalno ali začasno izselili prostovoljno, iz osebnih razlogov, kot so npr. ljubezen, izobraževanje, služba itd. Pa vendar vse naštete uvrščamo pod širok skupni imenovalec »izseljenstvo« – in v zadnjo resda široko kategorijo prostovoljne izselitve lahko uvrstimo tudi misijonarje.

---

¹ Misijonarji o sebi – Pačnik, pismo. Citiranje izjav misijonarjev v tej knjigi je označeno na naslednji način: Priimek, P = pismo, Priimek, I = intervju.

Razumevanje pojma izseljenstvo, pa tudi misijonarstvo, je praktično nemogoče brez poznavanja širšega pojmovnega aparata, najpogosteje uporabljanega v antropologiji in sociologiji. S pojavom izseljenstva in misijonarstva je tesno povezan izraz *akulturacija* kot »proces kulturne izmenjave ob srečanju dveh avtonomnih kulturnih sistemov, ki ima za posledico povečanje podobnosti ene kulture drugi« (Barfield 1997: 1). Ob poznavanju pojmov oziroma procesov primarne in sekundarne socializacije, pa tudi stopnjevalne lestvice prilagajanja novi kulturi, ki vsebuje razpon od adaptacije (prilagajanja) prek akomodacije do popolne asimilacije oziroma »utopitve«, ponotranjenja nove, večinske kulture, lahko akulturacijo razumemo kot širši pojem in proces, ki zajema vse našteto. Akulturacija je preprosto srečevanje dveh kulturnih svetov, pri čemer nujno prihaja do medsebojnega vplivanja in posledično sprememb, znotraj tega »pojava« pa najdemo tako »standardne« izseljence kot razne prostovoljce v okviru nevladnih organizacij in tudi misijonarje.²

² Številni avtorji namenjajo v svojih delih akulturaciji posebno poglavje in jo definirajo na več načinov, različnim interpretacijam oziroma definicijam pa je skupno predvsem to, da jo označujejo kot »daljši stik kulturnih kompleksov« (Južnič 1978: 54). Na nekoliko širši način lahko govorimo o stiku različnih kultur, ki privede do kulturnih sprememb. Navadno so te večje pri šibkejši kulturi. Akulturacija povzroča predvsem demografske, ekonomske, jezikovne in ideološke spremembe. V najugodnejših primerih se akulturacija konča kot posameznikovo integrirano preoblikovanje. Ta proces namreč temelji na prelomu, ki zmanjša ali celo izniči podvrženost posameznikovega sistema (subjekta) izvorni družbi, povzroči lahko celo temeljit pretres njegovih temeljnih »sebstenih substanc«. (V: Žigon 1998: 28)

Akulturacija je postopen in dolgotrajen proces, ki se giblje skozi različne faze kulturnega zблиževanja ali spreminjanja. 6 period po Michelu de Costerju (Južnič 1978: 521): 1. kontakt (med različnimi kulturami), 2. komunikacija, 3. odrejanje vrednot in ocenjevanje, 4. popolno ali delno sprejemanje vzorov (selekcija), 5. integracija in usklajevanje začetnih dispozicij (modifikacija), 6. asimilacija (resocializacija).

»MISIJONAR«³

Do prve svetovne vojne je veljalo določilo, da so misijonarji vsi, ki delujejo v nekatoliških deželah oziroma v deželah, kjer so katoličani manjšina. Med prvo in drugo svetovno vojno, zlasti pa v drugi polovici 20. stoletja, se to pojmovanje deloma spremeni. Tako revija *Katoliški misijoni* v letu 1939 piše, da je »misijonar tisti, ki je to v ožjem pomenu besede, torej oni, ki delujejo med neverniki z namenom, da bodisi izključno bodisi le deloma, bodisi z direktnim spreobračanjem pri poučevanju, krščevanju, bodisi indirektnim misijonskim delom (dela krščanskega usmiljenja, kontemplativno življenje) sodelujejo pri njih spreobrnjenju h katoliški veri.« Salezijanci v Južni Ameriki, ki delujejo le med naseljenci, ne pa med poganskimi Indijanci, sestre v Turčiji, ki ne delujejo z namenom spreobračanja (tega ne smejo zaradi prepovedi oblasti), torej ne sodijo v to definicijo. (Kolar 1998: 9)

Knjiga B. Kolarja *Na misijonskih brazdah Cerkve* opredeljuje kot misijonarje tiste, ki ustrezajo dvema meriloma. Prvo je, da posameznik odide iz domačega okolja s poslanstvom misijonarja, pri čemer ga v tem poslanstvu potrdi domača cerkvena skupnost ali redovna skupnost, ki ji pripada. Simbolno to največkrat predstavlja izročitev misijonskega križa. Odhajajoči s tem sprejme nalogo skupnosti, nastopa v njenem imenu in ostaja povezan z njo, vsaj v določeni meri, od molitve do zbiranja denarja, knjig, zdravil, dopisovanja itd.

Drugi kriterij je, da jih skupnost, v kateri delujejo, obravnava kot misijonarje in ima do njih tak odnos. (Kolar 1998: 9)

Če je misijonar vsak, ki z zgledom ali neposredno oznanja krščansko vero, potem je razumljiva naravnost sodobne Cerkve k »misijonarjenju« doma, v pretežno sekulariziranih modernih naseljih »razvitega« sveta, v katerem je vzporedno z naraščajočimi učinki globalizacije opazna kriza identitete in vrednot. Številni duhovniki, redovniki in redovnice, gibanja ipd. »misijonarijo« v blokovskih soseskah, predmestnih barakarskih naseljih, zaporih in drugod. Tovrstni obliki se pričujoče besedilo ne posveča, saj zasluži posebno in podrobnejšo obravnavo.⁴

³ Skozi celotno besedilo bi sicer lahko popolnoma upravičeno uporabljal tudi žensko obliko te besede, saj je približno polovica slovenskih misijonarjev pravzaprav misijonark, a iz praktičnih razlogov ostajam pri rabi zgolj moškega spola. Na NESamoumevnost izenačevanja na moški spol me je nazadnje opozorilo pisanje s. Marije Sreš, ki krščanskega Boga večkrat poimenuje z obema zaimkoma: »Obračam se k Njej – pogosto uporabljam za Boga ženski zaimek, saj včasih lahko le ženska res razume žensko, kakršna sem...« (Sreš 1999: 75)

LAIŠKI MISIJONARJI

Laiki so osebe, ki se vključijo v misijonarsko dejavnost kljub temu, da niso redovniki ali duhovniki. Svoje krščanstvo oznanjajo s svojim življenjem, sicer pa odhajajo v misijonske skupnosti z določenim praktičnim znanjem, s katerim pomagajo pri napredku skupnosti, v katero pridejo.

Prve laiške misijonarje⁵ se je seboj povabil že Ignacij Knoblehar, ki je deloval sredi 19. stoletja v današnjem Sudanu. Z njim so odšli razni obrtniki, a so se zaradi vremenskih pogojev ali bolezni kmalu vrnili domov ali pomrli. Naslednji poskus laiškega misijonarstva beleži slovenska Cerkev po drugi svetovni vojni, ko je kirurg dr. Janez Janež leta 1948 odšel k Jožefu Kerecu na Kitajsko. Dr. Janež je leta 1952 po izgonu s Kitajske svoje poslanstvo nadaljeval na Tajvanu, vse do smrti leta 1990. Številnejši odhodi laikov v misijone se začnejo proti koncu 60. let, in sicer predvsem v Zambijo in na Madagaskar. Najprej so to bili Slovenci iz izseljenstva, iz Kanade in Argentine, za kar so bili zaslužni predvsem slovenski lazaristi. Od začetka laiškega misijonarstva (v Sloveniji okrog leta 1985) se je za tako obliko odločilo okoli 50 oseb, med njimi kar 9 Slovenk in Slovencev iz izseljenstva. Iz matične Slovenije so laiki začeli odhajati predvsem po letu 1985, in sicer brez temeljiteše priprave. To se je spremenilo z letom 1992, ko je p. Ernest Benko prevzel načrtno pripravo laiških kandidatov.

Običajna doba za laiške misijonarje je 3 leta. Največ jih odide v misijone po končani srednji šoli, zadnje čase tudi po končani fakulteti. Nekateri se tudi dodatno izobrazijo, preden odidejo v misijon. Največkrat opravljajo najbolj dobrodošle poklice, kot so npr. medicinske sestre, šivilje, učiteljice, mizarji ipd.

Priprava na odhod v misijone traja leto in pol do dve leti. Gre za socialno-duhovno pripravo, ki zajema tako poglavja iz teologije in misiologije kot kulture, antropologije ipd.

V času priprave so posamezni kandidati deležni ocene, ali so zreli za tak poklic. Biti morajo pripravljeni na spoštovanje različnosti, pravil v nekem samostanu ipd. V ta namen deluje društvo laiških misijonarjev Slovenije, ki ima mesečna srečanja,

⁴ Vladimira Leskovec mi je poslala zajetno pismo s predstavitvijo gibanja, v okviru katerega je tudi sama »misijonarila« v Franciji. Ker kot rečeno ne sodi v ožji kontekst knjige, ga ne objavljam, vsekakor pa njena predstavitev lahko predstavlja osnovo za raziskovanje v tej smeri. (Besedilo v arhivu Z. Ž.)

⁵ Več o tem v: *Družinska pratika 2002*, Mohorjeva, Celje, 2001.

na katerih je običajno okoli 10 ljudi. Približno ena tretjina jih nato res odide v misijone.

Program priprave obsega teme: poznavanje samega sebe, osnove skupinske dinamike, preprečevanje in obvladovanje kriz, stresov, konfliktov, sprejemanje drugačnosti, svetopisemske osnove, socialni nauk Cerkve, inkulturacija in nekrščanska verstva, osnove prve pomoči in tropske medicine, osebna duhovnost itd.

V Sloveniji so laiški misijonarji združeni v LAMIS (Laiški misijonski svet) s sedežem na Misijonskem središču v Ljubljani. LAMIS pripravlja nove kandidate in jim ureja potrebno za odhod v misijone. Misijonsko središče misijonarjem laikom plačuje socialno zavarovanje in krije potne stroške. Kakor vsi ostali misijonarji tudi misijonarji laiki delajo brezplačno. Njihova žepnina pa je v različnih deželah in na različnih misijonskih postajah različno urejena. V Sloveniji Misijonsko središče za misijonarja laika prevzame odgovornost le za tri, izjemoma tudi za šest let, nikakor pa ne več. Če kdo želi ostati v misijonih več kot ta mandat, si mora svoje bivanje v misijonski deželi sam drugače urediti (vstopiti k redovnikom(-cam) ali kakor koli drugače). Laiki v misijonih živijo in delajo z misijonarji in nikoli sami. To je normalno, saj je v misijonih Cerkev urejena, razdeljena na škofije in župnije, te pa vodijo misijonarji. Vsakega novega misijonarja sprejme misijonska postaja (hiša) in domači škof (danes povsod domačini, le zelo redko misijonarji). Laik misijonar se torej vključi na misijonski postaji s svojim delom v skupnost kot učitelj, profesor,

Skupinica slovenskih (laiških) misijonarjev na Madagaskarju (Arhiv H. Škrabec)

medicinec, socialni delavec, mehanik, gradbenik..., ali pa enostavno v pomoč pri vseh delih. Po končanem mandatu se vrne domov.⁶

---

⁶ Podrobneje o tem v: Pačnik, P. Avtor opozarja na razlikovanje od pojma prostovoljec: »Prostovoljci seveda niso misijonarji. V novejšem času imamo tudi pri nas vedno več prostovoljcev – študentov ali delavcev, ki gredo pomagat v dežele v razvoju za določen čas. Ta način pomoči v razvoju tretjega sveta nekatere druge evropske dežele poznajo že vrsto let. Tja odhaja medicinsko osebje, delavci v šolstvu, karitativni in humanitarni delavci, socialni delavci, civilno služiti vojaški rok ... Ali so vsi ti prostovoljci kristjani ali ne, ni pomembno. Njihov odhod v dežele v razvoju je popolnoma različen od namena misijonarja. Za časa mojega misijonarjenja sem se z mnogimi srečeval. Eden (Belgijec) je pri nas na misijonski postaji služil vojaški rok kot mehanik v naši delavnici. Njihovo življenje v misijonskih deželah je bilo različno urejeno. Vsekakor niso vezani na življenje in disciplino misijonarjev (molitve, obredi...), kar ljudje teh krajev tudi sprejmejo.«

IDENTITETA

Pravzaprav ves čas govorimo o identiteti. Glavni cilj dela je bil opisati, prikazati, orisati stanje, spreminjanje, ohranjanje, preoblikovanje osebne in etnične identitete (slovenskih) misijonarjev. Identiteta je odraz odnosa, ki ga je človek vzpostavil do samega sebe in do skupine, v kateri živi, je pojav, ki nastane in se spreminja v vzajemnem odnosu in vplivu med posameznikom in družbo. Ta odnos ni tako enostaven, pač pa se izoblikuje v interakciji z okoljem. (Lukšič 1995: 38)

S prihodom človeka na svet (ali še prej) in v določeno družbo se začne proces oblikovanja njegove osebne identitete. Ta je vsota, sinteza zavedanja o lastni človeški telesnosti, biološki določenosti ter o družbenosti. Človek je unikat, a se oblikuje sam, v skladu s percepcijo zunanjega sveta (Južnič 1993: 101). Njegov odnos do družbe, ki ga obdaja, je obojestranski: družba oblikuje njega, skozi socializacijske procese jo ponotranya, ta isti posameznik pa že s svojim obstojem, vedno bolj pa tudi s svojim delovanjem, sooblikuje celotno podobo družbe. Po eni strani ohranja njeno kontinuiteto (prenašanje jezika, vrednot, navad na naslednjo generacijo), po drugi pa s svojim osebnim »vložkom« pripomore k njenemu spreminjanju.

V primarni socializaciji so vzpostavljeni temelji osebne identitete. Ko je vzpostavljena, jo kulturni/družbeni procesi ohranjajo ali spreminjajo oziroma jo zajamejo procesi resocializacije. (Lukšič 1995: 36) V sodobni diferencirani, heterogeni kulturi/družbi so ti procesi vse bolj prisotni že v vsakodnevem življenju, predvsem pa o resocializaciji govorimo v ekstremnih primerih zamenjave življenjskega prostora (zapor, vzgojni zavodi, vojska, izselitev...). Ta opredelitev zajema številne kulturne družbene procese, med drugim tudi procese akulturacije, do katerih pride pri medkulturnem stiku. Opredelitev pojma resocializacija se delno prekriva z vsebino pojma akulturacija. Pokriva individualni vidik akulturacijskih procesov (kot enega od alternativnih procesov spreminjanja identitete na nivoju posameznika). (prav tam)

Posameznik se znotraj neke kulture lahko identificira z različnimi skupinami, ima različne skupinske identifikacije, ki se medsebojno usklajujejo in določajo status posameznika. Gre za »drsn« ali »premikajočo se« identiteto.⁷ V tem okviru se

---

⁷ »Moja dvojna identiteta, morda celo trojna, je zaporedna. Zdajle je vezana na slovenski kontekst. Pred pol ure je bila povsem ameriška. Zvečer bo morda italijanska. Te identitete se ne mešajo, se le prepletajo... Identiteta je vezana na dejavnosti. Prav te odločajo o

razprava giblje predvsem v smeri preučevanja in opisovanja etnične identitete kot ene od pomembnejših sestavin osebne identitete misijonarja. Resnici na ljubo bomo v nadaljevanju ugotovili, da se (slovenski) misijonarji pri svojem delovanju zavestno izogibajo pretiranemu poudarjanju svoje etnične pripadnosti, saj je njihovo osnovno poslanstvo »nacionalno«. Pa vendar jih domačini od drugih misijonarjev razločujejo prav zaradi njihovih drugačnih (zavednih ali nezavednih) vrednostnih in vedenjskih vzorcev – ti pa so predvsem posledica primarne in sekundarne socializacije v slovenskem etničnem oziroma kulturnem prostoru.

---

globini identificiranja, saj pogojujejo sistem izražanja in komuniciranja...« (Jože Velikonja, v: Žigon 1998: 18)

KRATEK VPOGLED V ZGODOVINO IN ORGANIZIRANOST SLOVENSKEGA MISIJONARSTVA¹

Leta 1939 je po svetu delovalo (po že omenjenem kriteriju) skupno 93 slovenskih misijonark in misijonarjev (v: Kolar 1998: 10), kar je precej podobno današnjim številkam, čeprav je struktura drugačna (danes je velik del laičnih misijonarjev). Leta 1991 jih je bilo po svetu razpršenih 119, od tega 12 laikov.

»Idejni temelj« misijonarstva je svetopisemski stavek: »Pojdite po vsem svetu in oznanite evangelij vsemu stvarstvu!« (Sveto pismo, Mr 16, 15–18) S tem so začeli apostoli in pričevanje in oznanjevanje sta postali temeljni nalogi vsakega kristjana in krščanske skupnosti. Znotraj teologije je vprašanju misijonarstva namenjena posebna disciplina – misiologija, ki jo Kolar opredeljuje kot »znanstveno in načrtno preučevanje misijonskega vprašanja ter odnosa krščanstva do drugih verskih skupnosti«.

Do začetka 20. stoletja, ponekod in po nekaterih svojih lastnostih pa še dlje, je veljalo obdobje »romantične misijonske dobe«. Misijonarji niso uporabljali jezika domačinov, niso se zanimali za njihove običaje ali vero, duše domačinov so skušali pridobiti z ognjevitimi pridigami, bleščečimi obredi, pomočjo v stiski in bolezni itd. Večkrat so jih imenovali »divjaki, barbari, zavistni, neuki« itd. Po misijonarjevem pojmovanju je bila taka kultura zla v sebi, tesno povezana z malikovalstvom in obsojena na izginotje; potrebno jo je bilo uničiti in namesto nje postaviti evropsko kulturo v celoti. Cilj njihovega dela je bilo čim večje število spreobrnjenecv in krščencev. Te so njihovi rojaki prav zaradi krsta obravnavali kot izkoreninjenje, Cerkev pa so imeli za tujo ustanovo.

Med vojnama se je tak odnos spremenil. Mnogi nekrščanski narodi so verovali v boga in neumrljivost duše, bili so tudi socialno in kulturno na visoki stopnji, podobno kot Evropa, zato se je postavilo vprašanje, kaj naj bo temeljni cilj oznanjevanja. Ta je v tem času postajal zakoreninjenje Katoliške cerkve med ljudstvi, kjer je še ni bilo; ni šlo več le za spreobračanje posameznikov, temveč za pokristjanjenje celotne kulture kakšnega naroda in za pridobivanje domovinske pravice Cerkve pri tem narodu. Ni šlo več za vzvišenost misijonarja nad domačini, usmiljenost »od zgoraj«, ampak za poudarjanje »bratske« ljubezni.² Iz vsega tega izhaja

¹ Povzeto po: Kolar 1998: 10–111 in 179–201.

² Resnici na ljubo še danes ni povsod tako: »Misijonarji so pogosto zaščitniški do domačinov in se ukvarjajo z njimi kakor oblastniki s podložniki.« (M. Sreš, v: Horvat 1999: 75)

povečano delovanje v smislu spodbujanja domače krščanske umetnosti, preučevanje poganškega modroslovja, pokristjanjenje narodnih običajev, vzgoja domačih duhovnikov itd.

Po drugem vatikanskem cerkvenem zboru (1962–65) so se izoblikovale nove oblike misijonskega dela in drugačno stališče do izvirnih kultur. V ospredje stopajo krajevne Cerkve, gre za »inkulturacijo evangelija v druge kulture« in hkrati »evangelizacijo drugih kultur«, pri čemer gre za nujno medsebojno bogatenje in prepletanje.

Cerkev spremeni odnos do drugih verskih skupnosti – ugotavlja, da »tudi takšne ljudi, ki brez svoje krivde ne vedo za evangelij, more Bog po sebi znanih poteh privedi k veri, brez katere ni mogoče biti Bogu všeč. Kljub temu pa je Cerkev naložena nujnost in hkrati sveta pravica oznanjati evangelij.« (Kolar 1998: 22)

Izraz »inkulturacija« kot označevanje stikov, prepletenosti med evangelijem in krajevnimi kulturami³ se je začel uporabljati po drugem vatikanskem cerkvenem zboru, tak pristop pa je začel s svojim zgledom uveljavljati Janez Pavel II., ki je začel s številnimi »misijonskimi« potovanji k različnim kulturam. Na pomisleke o smiselnosti misijonarstva spričo uveljavljanja pomena izvirnosti kultur in verskih sistemov Janez Pavel II. odgovarja: »Misijoni torej, razen tega, da izhajajo iz izrečenega Gospodovega naročila, izvirajo tudi iz globoke zahteve božjega življenja v nas. Tisti, ki sestavljajo telo katoliške Cerkve, morajo začutiti, da jim je dana posebna prednost in da so prav zato še bolj zavezani pričevanju krščanske vere in krščanskega življenja, pojmovanega kot služba bratom, in dolžni odgovor Bogu. Pri tem naj se spominjajo, da morajo svoj odlični položaj pripisovati ne lastnim zaslugam, ampak posebni Kristusovi milosti; ako tej milosti niso poslušni v mislih, besedah in dejanju, ne le da se ne bodo zveličali, ampak bodo še strože sojeni.« (Kolar 1998: 24)

Med najpomembnejše slovenske misijonarje v preteklosti lahko štejemo vsekakor škofa Friderika Barago in Ignacija Knobleharja kot najbolj znani imeni, poleg njiju pa še p. Serafina Madona, Jožefa Kereca, Franca Pirca, Andreja Majcna, dr. Janeza Janeža, Pedra Opeko in druge.

---

³ Inkulturacija – proces posameznikovega vključevanja v določeno kulturo, spoznavanje in učenje njenih norm, vzorcev ravnanja in veščin oz. pridobivanje kulturne ustreznosti, predvsem z učenjem in posnemanjem v vsakdanjih družbenih stikih. (*Slovenski etnografski leksikon* 2004: 179)

V strokovni literaturi lahko zasledimo pojmovanje tega izraza kot procesa »v-rojevanja« v neko kulturo v smislu primarne, pa tudi sekundarne socializacije, torej ponotranjanja kulture, ki obdaja posameznika, in njenih institucionalnih sistemov, od jezikovnega koda dalje. Tak proces je povezan s podzavestnim procesom imitacije, posnemanjem »pomembnega drugega«. (Lukšič 1995: 98–100) V primeru misijonarjev pa torej lahko govorimo o zavestni inkulturaciji kot prilagajanju novi kulturi, poskusu empatije, vživljanju vanjo. Razlika med izrazoma socializacija in inkulturacija je v veliki meri pogojena s tem, kdo ju uporablja – med sociologi je v veljavi predvsem prvi, med antropologi pa drugi izraz. V obliki, v kakršni ga uporablja katoliška Cerkev, pridobi izraz inkulturacija posebno dimenzijo.

Za prvega slovenskega misijonarja bi nemara lahko označili frančiškana Odorika Mattiuzzija iz Pordenona – bil naj bi slovenskega rodu. Leta 1318 je odšel v Indijo in nato na Kitajsko. Po njem kar tri stoletja ni poročil o slovenskih misijonarjih. Vsekakor je novemu razmahu te dejavnosti botrovalo odkritje Amerike. Pomembno vlogo, predvsem v Južni Ameriki, so odigrali jezuiti, pa tudi frančiškani, ki so tam ustanavljali obsežne stalne misijonske naselbine, »redukcije«, kjer so organizirali vse oblike življenja skupaj z Indijanci. Tako so tudi zagotovili obrambo domačinov pred kolonisti. Spomniti velja tudi na njihovo raziskovalno delo, seznanjanje Evrope s temi kraji in kulturami, risanje zemljevidov itd.

Največje ime med slovenskimi misijonarji je nedvomno Friderik Baraga. Rodil se je leta 1797 in umrl leta 1868. Ščutil je pravice severnoameriških Indijancev, boril se je proti pogubnim vplivom alkohola, Evropo in Slovenijo je seznanjal z razmerami med indijanskimi ljudstvi, zbiral je njihove etnografske predmete in podobno. Med domačini je bil tako priljubljen, da so ga k sebi vabili celo poglavarji in Indijanci so ga sprejeli za svojega člana. Hitro se je naučil njihovega jezika in že leta 1832 izdal *Molitvenik* v očipvejščini, pozneje pa tudi slovnico in slovar. Da Indijancev ne bi preselili v rezervate, je celo ustanovil indijansko naselje po zgledu jezuitov v Paragvaju. S svojim delovanjem je za misijonarstvo navdušil mnoge druge, kot npr. Ignacija Mraka, Otona Skola in Franca Pirca (znanega po svoji sadjarski dejavnosti, učenju poljedelstva, gospodarjenja itd. kot najboljšega orožja v boju proti izkoriščanju).⁴

Eno večjih imen je Ignacij Knoblehar, prvi slovenski misijonar v Afriki. Prizadeval si je za odpravo suženjstva in prek generalnega konzula Avstrije (sicer Slovenca) v Aleksandriji tudi posredoval, da je ta država vplivala na njegovo ukinitvev.

Za slovenske misijonarje je bilo vedno značilno to, da so bili neobremenjeni s kolonialno miselnostjo,⁵ nasprotno, znani so po ljubezni do kultur in jezikov

⁴ O njem več v: Drnovšek 2003.

⁵ *Kolonializem* je sistem ekonomskih in političnih odnosov med centri (metropolo) kapitalizma in kolonijami, polkolonijami ali drugimi ekonomsko odvisnimi in politično dominiranimi državami – to je imperialistična politika kapitalističnih držav, lahko pa je vzpostavljen tudi med dvema samostojnima državama. Osnovna karakteristika kolonilizma je, da temelji na eksploataciji, prisvajanju profita v pogojih ekonomske, politične in druge odvisnosti in nacionalne dominacije druge države. (*Sociološki leksikon* 1982: 284, v: Lukšič 1999: 64) Evropski kolonializem ni edini, ki ga srečamo v zgodovini človeštva (Antična Grčija, Rimski imperij, Azteki, Inki itd.). (Lukšič 1999: 65)

Neokolonializem je nova oblika kolonialne politike ekonomsko razvitih kapitalističnih držav, bivših kolonialnih sil. (Več v: Lukšič 1999: 283–285.)

Evropski kolonializem je vsekakor eden od najpomembnejših procesov sodobne zgodovine človeštva, ki je pripeljal do trka različnih družb – ni pa edini, saj je človeška zgodovina prepletena z nenehnimi težnjami velikih in uspešnih družb po širjenju svojega gospodarskega, političnega in kulturnega vpliva in oblasti.

Monokulturalizem teži k temu, da bi partikularno kulturo prikazal kot univerzalno, tisto, ki ima univerzalne, »prave« vrednote. Evropocentrizem je oblika monokulturalizma – »west and the rest«. (Lukšič 1999: 72)

narodov, med katerimi oznanjajo evangelij. Mnogi od njih so napisali slovnico in slovar jezikov, ki bi se bili drugače verjetno izgubili. Kot pripadniki majhnega naroda, ogroženega v svojem obstoju, so naravno cenili in spoštovali vsak jezik in vsako kulturo. Bili so vedno zelo zavzeti na socialnem področju, ki je »nujno dopolnilo evangelizacije«. Baraga je branil svoje Indijance pred izkoriščanjem belih trgovcev, Knoblehar se je boril proti suženjstvu v osrčju Afrike, p. Madon je ščitil brazilske domorodce pred pohlepnostjo kreolcev, Majcen je ustanavljal in vodil šole za revno mladino na Kitajskem in v Vietnamu, Opeka je za zapuščene in na robu kriminala živeče fante na obrobju malgaške prestolnice zgradil naselje in jim omogočil zaposlitev, številne redovnice s pomočjo laičkih misijonarjev vodijo zdravstvene domove in šole itd. (Franc Rode, v: Kolar 1998: 5)

Zaradi tega so se srečevali tudi z nemalo težavami. Močno so jim nasprotovali izkoriščevalski posestniki, s pomočjo alkohola so ščuvali domačine proti misijonarjem. Tudi danes beremo o tem, da so misijonarji ponekod nezaželeni, saj predstavljajo za domačo oblast »konkurenco«.

Že od druge polovice 19. stoletja dalje je bil na Slovenskem navzoč bogat misijonski tisk (*Zgodnja danica*, *Bogoljub* z rubriko Slovenski misijonar, *Zamorček* itd.). Danes veljajo za osrednjo misijonsko revijo *Misijonska obzorja*, ki so leta 1987 nasledila *Katoliške misijone* – ti so izhajali od leta 1923, celo z naklado 12.000 izvodov, po vojni pa od leta 1948 v begunstvu, v Argentini. Svoja misijonska glasila so imeli tudi posamezni redovi, kot npr. jezuiti, frančiškani in salezijanci. V zgodovini slovenskega misijonarstva je delovalo več misijonskih družb, ki so na različne načine podpirale delo misijonarjev.

Po II. svetovni vojni je največ slovenskih misijonarjev odšlo v Afriko, predvsem na Madagaskar. Samo na tem afriškem otoku je bilo denimo leta 1996 dvajset slovenskih misijonark in misijonarjev, laikov in klerikov. Tu še danes deluje Slovenec, rojen v Argentini, Pedro Opeka – z ulic je zbral več kot 15.000 ljudi in oblikoval dobrodelno ustanovo Akamasoa, pravo »slovensko vas«, ki je bivalni, pa tudi vzgojni, izobraževalni in zdravstveni center. Znana je zgodba treh misijonarjev in štirih misijonark v Ruandi, kjer so bili priče krvavim pokolom in tudi sami za las ušli smrti, nedolgo tega se je v javnosti pojavil misijonar Danilo Lisjak, ki deluje v Kongu, na območju, kjer je prišlo do uničujočega izbruha ognjenika, sicer pa so slovenski misijonarji razkropljeni praktično po vsej zemeljski obli.

Po zadnjih podatkih (januar 2005) v svetu deluje 92 slovenskih misijonarjev. Med njimi je 41 redovnic, 43 duhovnikov in redovnikov ter 8 laikov.⁶ Število je nekoliko manjše od približno 120, kolikor jih je bilo še pred nekaj leti. Starejši misijonarji, ki so se za tako obliko duhovništva v veliko primerih odločili zaradi

⁶ Do leta 1998 je v svetu delovalo skupno 591 slovenskih misijonark in misijonarjev (Franc Rode, v: Kolar 1998). Sprva so odhajali v tujino kot »Avstrijci« ali »Italijani«, kot »slovenske« misijonarje pa štejemo tiste, ki so bili rojeni na ožjem etničnem območju Slovenije ter tiste, ki so se rodili na tujem kot potomci slovenskih staršev.

političnih razmer v domovini, umirajo, za njimi pa ni več bilo tako številčnega odločanja za misijonarstvo.

Misijonarji imajo socialno in zdravstveno zavarovanje plačano v Sloveniji, zanje »skrbijo« posamični redovi oziroma škofija, poleg tega pa dobivajo pomoč za življenje in delovanje tudi iz svojih redov v drugih državah in iz raznih dobrodelnih fondov v Evropi in drugod.

Misijonsko središče, ki predstavlja nekakšen koordinacijski center za vse misijonarje, pripravlja razne prireditve, ki imajo bodisi duhovne bodisi materialne vzgibe. Tako vsako leto prireja »misijonsko nedeljo«, srečanja z misijonarji na dopustu, razstave predmetov, ki jih prinesejo v Slovenijo misijonarji, misijonske tombole, trikraljevsko akcijo (nabirko sredstev) itd.⁷ Zelo razširjena je MIVA (Missions Verkehrs Arbeitsgemeinschaft), akcija, v kateri vozniki za vsak srečno prevožen kilometer odštejejo stotin, denar pa gre za vozila misijonarjev. Od leta 1987 do 1997 so v Sloveniji tako zbrali za več kot 90 prevoznih sredstev v 13 državah (Kolar 1998: 258).

Konkretne oblike podpiranja vsakega misijonarja so pokrivanje stroškov za socialno zavarovanje, nakup letalskih vozovnic, priprava misijonarjev, priprava in odpošiljanje raznih vrst paketov itd. Namensko zbrana sredstva se stekajo v Lenčkovem fondu, iz katerega vsako leto vsem misijonarjem podelijo enako vsoto. Misijonska pisarna tudi načrtno zbira vse gradivo (pisno, fotografsko, etnološko in drugo), ki govori o slovenskih misijonarjih ter o okoljih, v katerih delujejo. (Isto: 260)⁸

Koordinator vse misijonske dejavnosti je Medškofijski misijonski svet, v katerem so zastopniki vseh slovenskih škofij in redovnih skupnosti. Svet je delovno telo Slovenske škofovske konference.

---

⁷ Misijonsko središče je torej nekakšna kombinacija humanitarne organizacije in verskega društva. Ukvarja se s koordinacijo delovanja slovenskih misijonarjev, poleg tega pa pripravlja številne akcije:

- zbiranje denarja za misijonarje (Adventna in Trikraljevska akcija);
- srečanja misijonarjev (običajno poleti, ko nekateri pridejo na počitnice) in simpatizerjev;
- zbiranje raznih materialov, organiziranje kontejnerjev ipd.;
- organiziranje »misijonske nedelje« in Krištofove nedelje (sredstva za avtomobile v povezavi z avstrijsko Mivo);
- akcija botrstva – posvojitve na daljavo: oseba ali zakonski par se zaveže, da bo konkretnemu otroku v misijonski deželi določeno leto plačeval šolanje (v Sloveniji je takih »staršev« okoli 1500) ...

⁸ Po smrti mladega misijonarja Francija Pavliča je v marcu 2005, samo nekaj dni po njegovi smrti in tik pred oddajo pričujočega rokopisa, zaživel »Pavličev sklad« oziroma »Sklad za misijon Francija Pavliča«. (Op. Z. Ž.)

RAZISKAVA SODOBNI SLOVENSKI MISIJONAR KOT IZSELJENEC

ODLOČITEV

Že kot študent, pozneje pa tudi kot novinar in raziskovalec, sem v zadnjih 15 letih med raznimi potovanji obiskal tudi več slovenskih misijonark in misijonarjev. Srečal sem jih na jugu Čila (Curacautin), v argentinski Patagoniji (Selva oscura, Bariloche), na obrobju brazilskega močvirja Pantanal (Cuiaba), na podeželju nedaleč od venezuelske prestolnice Caracas, med Grmičarji (»Bušmani«) v Bocvani (Kasane), v revnem predelu Kaira ter v Aleksandriji (Egipt).

Z njimi, pa tudi z nekaterimi, ki so se iz različnih razlogov mudili v domovini, sem kot novinar opravil več intervjujev ali zgolj pisal o njihovem delu in težavah. Na tako rekoč vsakogar od njih me vežejo predvsem prijetni spomini – vedno je šlo za pogumne osebnosti, prepričane v svoje poslanstvo, hkrati pa zelo odprte za drugačnost.

V okviru svojega dosedanjega raziskovalnega dela sem se sicer največ posvečal vprašanjem etnične identitete, predvsem njeni »dvojnosti« v primeru slovenskih izseljencev v Južni Ameriki, in prav v povezavi s tem me je nekako vzporedno čedalje bolj zanimal tudi položaj, identiteta misijonark in misijonarjev kot izrazito specifičnih, atipičnih zdomcev ali izseljencev oziroma izseljenk.

Tako je po opravljenih študijah med Slovenci v Južni Ameriki in nato še v Afriki in na Arabskem polotoku logično vzniknilo in se začelo ponujati v obravnavo tudi vprašanje misijonarstva. Tema je zanimiva ne le zaradi vonja po »eksotičnem«, pač pa tudi zaradi njene raznolikosti. Vsak od misijonarjev se namreč nahaja v popolnoma drugačnem položaju, ki je odvisen predvsem od družbenih, ekonomskih in kulturnih razmer – kulturne podobe okolja, v katerem deluje. Skoraj sto slovenskih laičkih in kleričnih misijonarjev iz Slovenije (nekateri tudi iz slovenskih družin v izseljenstvu) je trenutno razpršenih po vsem svetu, od Japonske in Papue – Nove Gvineje prek Kirgizije in Albanije do Afrike, Južne Amerike in kanadskega skrajnega severa.

Zanimive izkušnje iz preteklosti in želja po bližnjem stiku s tem vprašanjem so me privedle do odločitve o izvedbi že omenjenega podoktorskega projekta z naslovom Sodobni (slovenski) misijonar kot izseljenec, ki na teh straneh doživlja svoj epilog. Seveda pa je zaradi razmeroma novega pristopa oziroma same teme takšna raziskava lahko pravzaprav šele začetek, izhodišče za druge raziskovalce, ki bodo problematiko »obdelali« z drugačnim teoretskim znanjem, metodološkim pristopom, raziskovalsko srečo in verjetno tudi z druge vrednostne perspektive.

IZHODIŠČNE TEZE

Projekta sem se lotil ob nekaterih predpostavkah, ki jih bom v sklepnem delu tega poglavja (ki bo hkrati predstavljal rezime celotnega dela), ovrgel, potrdil oziroma nadgradil.

Prva predpostavka izhaja iz naslova raziskave in pravi, da se misijonar ob prihodu v zelo drugačno okolje prav tako kot drugi sreča s kulturnim šokom, ki ga posamezniki uspejo premagati bolje ali slabše.

Misijonar je izrazito atipični izseljenec ali zdomec – v tem primeru »naravni zakoni« asimilacije ne veljajo. Gre za posameznika, socializiranega v svoji kulturi, ki se mora kljub kulturnemu šoku obnašati neznačilno: namesto da bi se kot posameznik, torej v absolutni kvantitativni manjšini, adaptiral, maksimalno prilagodil in v končni fazi asimiliriral (kot bi narekoval naravni proces), mora hkrati ohraniti svojo kulturno identiteto, če hoče pač izpolniti svoje poslanstvo in njen religiozni del posredovati v novem okolju.

Druga predpostavka predstavlja logično nadaljevanje prve, aktualno predvsem za današnji čas. Misijonar sodobne dobe se mora namreč do neke mere zavestno »podrediti« navedenim standardnim procesom, vsaj do stopnje adaptacije in čim globlje empatije. Približati se mora načinu razmišljanja, mentaliteti večine, ki ji oznanja svoje sporočilo.¹ V postkolonialni dobi, ko zavestno prilagajanje zahodnjaški kulturi v »deželah tretjega sveta« ni deležno nikakršne podpore, je tovrstno prilagajanje postalo nujnost.

Ob tem velja opozorilo, da je za kaj takega potrebna izrazito samostojna, hkrati pa elastična osebnost, saj v nasprotnem primeru lahko takšen osebni položaj pripelje do krize, zmede v vrednotnem sistemu in zamajanje osebne identitete. Bili so tudi taki, ki tovrstnega dvojnega kulturnega pritiska niso zmogli ali ga pred odhodom v misijone vsaj niso pričakovali.

Tretja predpostavka se ustavlja ob socialni komponenti. Misijonarji so bili vedno, tudi v preteklosti, za domačine predstavniki razvitega, bogatega sveta. V svojem izostrenem in odkritem socialnem čutu so z materialno pomočjo domorodcem nehote ustvarjali in poglobljali razliko med kulturama: na eni strani je bila tista, ki je znala, imela, učila, dajala, na drugi pa je ostajala tista, ki je bila »manj razvita«,

---

¹ Toleriranje načina oblačenja, učenje jezika, sodelovanje v vsakdanjem življenju domačinov, spoštovanje »poganskih«, animističnih ali celo vraževernih običajev itd.

»nesposobna lastnega delovanja« ipd. Ob tem ostaja še danes aktualno vprašanje, v kolikšni meri se pripadniki neke sredine odločijo za določeno veroizpoved zaradi njenega sporočila in v kolikšni meri zaradi materialnih – socialnih koristi (cenjene katoliške šole, brezplačen obrok...).

To vprašanje je nedvomno v breme poslanstvu vsakega misijonarja, razen tistega, ki deluje v okoljih, kjer se socialna problematika tiče bolj ali manj države oziroma ni v ospredju vsakdanjega življenja. Kljub temu ostaja dejstvo, da so misijonarji cenjeni predvsem zaradi njihove socialne, karitativne dejavnosti, organizacijskih sposobnosti ipd. Kljub omenjenim nevarnostim namreč še vedno ostaja dejstvo, da »pot do Boga« lahko vodi tudi prek podarjenega kosa kruha.²

Temeljni cilji raziskave so bili torej:

- preučitev položaja misijonarja kot posameznika v situaciji atipičnega izseljenca, njegovih načinov adaptacije, empatije, ter opis njegovega dožemanja lastne vloge posrednika med – globalno gledano – superiorno in inferiorno kulturo; ta vloga je v neskladju z njegovo osebno pozicijo posameznika v zanj novi kulturi, ki se ji mora prilagoditi, jo razumeti in v okviru njene kulturno-religijske paradigme predstavljati svojo;
- predstavitev značilnosti sodobnega slovenskega misijonarstva;
- uveljavitev oziroma potrditev kvalitativne raziskovalne metode in dela na terenu z intervjuvanjem, različico metode »opazovanja z udeležbo«, pisanjem dnevnika z opažanji ter uporabo »življenjskih zgodb« in intervjuvanjem misijonarjev;
- približanje vprašanja sodobnega misijonarstva kot oblike izseljenstva laični in strokovni publiki.

---

² Ko omenjamo misijonarja kot »socialnega delavca«, imamo v mislih zelo različne dejavnosti, od vzgoje in izobraževanja do organiziranja pridobitnih dejavnosti, donosnejšega kmetijstva, zdravstva, etnične, spolne... emancipacije itd.

METODOLOGIJA IN POTEK DELA

Študija je po načinu dela izrazito »večdimenzionalna«, saj kombinira zbiranje in analiziranje knjižnega in drugega gradiva, dopisovanje, polstrukturirano intervjuvanje misijonarjev, ki so bili na dopustu ali so z misijonarstvom že končali, ter delo na terenu. Zaradi objave nekaterih daljših razmišljanj predstavlja pričujoče poglavje pravzaprav nekoliko daljši »uvod« v ta osrednji del knjige.

Objava pisem sodelujočih v raziskavi zagotavlja visoko stopnjo nepristranskosti in objektivnosti, po drugi strani pa k relevantnosti celotnega dela pripomore tudi dnevnik o delu na terenu. V njem kot raziskovalec oziroma avtor sproti beležim številna opažanja, doživljanje okolja, pred bralcem razgalim lastno subjektivnost, ki se je zavedam in jo priznavam in ravno preko nje ima bralec možnost moje delo presojati bolj neposredno in objektivno.

Tak pristop v okviru kvalitativnega družboslovnega raziskovanja ima še eno bistveno prednost: odnos med raziskovalcem in »raziskovancem« je postavljen na raven, ki presega dominacijo, morda manipulacijo in včasih celo zlorabo. Odnos med avtorjem in bralcem je izrazito enakovreden. Standardno anketiranje s kvantitativno obdelavo podatkov je vsekakor lahko zelo dobrodošlo in koristno, vendar pa vprašanj v povezavi s kulturno in personalno identiteto v tako različnih družbenih okoljih, kot so tista, v katerih se znajdejo misijonarji, enostavno ni mogoče uokviriti v kvantitativne kategorije.

Moj način dela in z njim nastajanje knjige sta bila prav zato v veliki meri prepuščena sodelovanju samih misijonarjev. Začelo se je s pismom z zelo okvirno zastavljenimi vprašanji oziroma izhodišči, pred katerimi sem najprej karseda podrobno predstavil samega sebe, naredil sem torej prvi korak k medsebojnemu »spoznavanju«.³ Sogovorniki pa so imeli nato možnost izbire vsebine in načina pisanja (vezano besedilo, neposredni odgovori na vprašanja, odlomki iz dnevnika, poezija...). Metoda dopisovanja je preizkušena in vedno bolj uveljavljena v sodobnem socialno- oziroma kulturnoantropološkem raziskovanju in predstavlja pomembno dopolnilo širši metodi preučevanja »življenjskih zgodb« ter samemu terenskemu delu. Glede na razpršeno in izrazito raznoliko populacijo, ki jo opisujem, je bil to edini način, kako priti do karseda širokega spektra situacij. Prav

---

³ Pismo je navedeno na začetku poglavja Misijonarji o sebi.

na podlagi »vprašalnika« sem lahko spoznal vso raznolikost in večznačnost pojma »(slovensko) misijonarstvo«.

Metodo »opazovanja z udeležbo«, ki bi zahtevala nekajmesečno ali celo nekajletno bivanje na terenu, sem bil prisiljen prilagoditi tehničnim možnostim oziroma skrócić na vsega dva tedna. Gre za resda kratko obdobje, pa vendar dovolj dolgo za vsaj površen vpogled tako v inuitsko kulturo kot v delo in samo pozicijo misijonarke.

Zgodba se je začela odvijati v letu 2001, ko sem namensko navezal osebne stike z nekaterimi misijonarji v Sloveniji, začel zbirati časopisne članke na temo, oprezati za primerno literaturo itd. Zelo prav mi je prišlo potovanje v Egipt v okviru projekta Slovenci v Afriki in na Arabskem polotoku, saj sem se tam srečal z misijonarjem Francem Zajtlom v Kairu ter z v Kairu in Aleksandriji delujočimi slovenskimi misijonarkami – mariborskimi šolskimi sestrami. Intenzivnejše je postalo sicer že obstoječe dopisovanje z misijonarko s. Zoro Škerlj v Bocvani. V sodelovanju z Misijonskim središčem v Ljubljani sem pridobil naslove vseh trenutno delujočih slovenskih misijonarjev, pa tudi nekaterih, ki zdaj živijo v Slovenji. Na podlagi dotedanjih izkušenj, poznavanja dela literature in spoznavanja nove, sem začel z oblikovanjem okvirnega vprašalnika s 23 vprašanji na temo akulturacije in adaptacije misijonarja kot nosilca in prenašalca lastnih kulturnih vzorcev v drugačno kulturo. Pismo z vprašanji sem najprej razposlal 127 laičnim in kleričnim misijonarkam in misijonarjem po vsem svetu, pa tudi upokojenim misijonarjem in bivšim laičnim misijonarjem, ki živijo doma, v Sloveniji (nekaterim sem pismo posredoval tudi še naknadno). Prosil sem jih za pisni odgovor ali osebni pogovor v Sloveniji – na osnovi odziva sem se nameraval odločiti za dvo- do tritedensko bivanje pri enem od njih.

Ta korak oziroma pristop je bil dokaj tvegan, saj bi se lahko zgodilo, da se misijonarji ne bi odzvali bodisi zaradi pomanjkanja časa bodisi zaradi neprimernosti vprašanj, zadržkov do komuniciranja z mano kot raziskovalcem iz druge, »sekularne« sfere ipd. Bojazen so razpršili prvi odgovori, ki so bili zelo naklonjeni in tudi presenetljivo odprti.⁴ Očitno se je obrestovala moja odprtost, saj sem v svojem pismu povedal o sebi praktično skoraj vse.

Rezultati so bili namreč razveseljivi, saj sem na različne načine (o tem več v uvodu k pismom misijonarjev) vzpostavil stik s 43 misijonarkami in misijonarji. Ker je bila večina pisem napisanih v pisni in ne v elektronski obliki, je bilo potrebno transkribiranje, prav tako kot transkribiranje posnetih intervjujev.

Nova priložnost za vzpostavljanje osebnih stikov z misijonarji so bila srečanja slovenskih misijonarjev na dopustu v Tinjah na Avstrijskem Koroškem (26. junija 2003), v Postojni (3. avgusta 2003) ter v Celju (26. junija 2004).

Med prispelimi pismi sta dva misijonarja neposredno ponudila možnost mojega obiska na misijonski postaji – v Boliviji in v Kanadi. Glede na to, da sem v Južni

⁴ »Saj sem imel že dovolj prilike govoriti o misijonih in dajati intervjuje, pa sem imel največkrat vtis, da se vse te reči (vprašanja) na tičejo 'mojega resničnega življenja v misijonih'. Zato sem torej vesel, da se vi stvari lotevate s prave strani.« (J. Puhan, P)

Ameriki na različnih potovanjih prebil skupaj skoraj leto dni, da so mi bili socialne razmere, jezik itd. dokaj znani in da sem pred tem na tej celini obiskal že štiri misijonarje, sem se odločil za gostovanje v kulturi, ki je meni, pa tudi širši slovenski javnosti manj znana, pri Inuitih na severu Kanade, kjer deluje s. Dorica Sever. Z njo sem se dvakrat osebno srečal (med njenim obiskom v Sloveniji) in začel s konkretnim dogovarjanjem o 10- do 15-dnevnem bivanju na njenem misijonu v kraju Repulse Bay (Nunavut, Kanada), natančno na polarnem krogu.

Seveda se je v času pred odhodom kontaktiranje s s. Sever močno povečalo. Prejel sem kar nekaj pisem z opisi krajev ter fotografijami, poiskal sem časopisne članke o njenem delu in o kulturi, v kateri deluje. V nasprotju z dotedanjimi potovanji, ki so bila usmerjena v glavnem v toplejše kraje, sem se tokrat odpravljal v meni povsem neznano klimatsko okolje, da o kulturi ne govorim. Prebiranje podatkov o najnižjih temperaturah, o navadah Inuitov itd. je pač del »teorije«, medtem ko je resnični svet pač resničen...

Za pametna in potrebna sta se izkazala postanka v kanadskem Winnipegu in v Churchillu. V Winnipegu živi slovenska skupnost, v okviru katere je med dejavnejšimi moj vrstnik Štefan Časar. Njegovi napotki glede oblačenja in obutve so bili zelo dragoceni, tako kot tudi njegove rokavice, brez katerih bi mi na severu trda predla... Že v tem mestu sem namreč lahko izkusil strupen kanadski mraz, ki me je prepričal, da je razlika med -20 in -40 stopinjami Celzija večja, kot sem si lahko kdajkoli predstavljal. V tem kraju sem se oskrbel še z nekaterimi pripomočki, ki so odločilno pripomogli, da sem na severu lahko sploh uporabljal in ohranil nepoškodovana digitalni fotoaparati in kamero.

Uvertura v bivanje pri misijonarki je bil obisk v Churchillu pri škofu Reynaldu Rouleauju, ki je pristojen za celoten Nunavut. Churchill je dvatisočglavo mesto z vsemi značilnostmi naselbin kanadskega »daljnega severa«, kljub temu pa je, lahko bi rekli, del »civiliziranega sveta«. Ima (sicer večino leta zamrznjeno) pristanišče, do tu pelje vlak, tu je še zadnji bankomat. Naslednjih tisoč in toliko kilometrov proti severu ni »ničesar« več.

Med kratkim postankom pri škofu sem se seznanil z dokaj svojstvenim načinom delovanja te izjemno prostrane škofije (2 milijona kvadratnih kilometrov) z vsega šestimi duhovniki in dvema redovnicama.

Potek dela med bivanjem pri s. Dorici Sever bo opisan v nadaljevanju, zato naj se vrnem spet v domovino, kjer me je čakalo transkribiranje na terenu posnetih intervjujev, obdelava v Kanadi pridobljenega knjižnega in drugega gradiva, ureditev diapozitivov, posnetkov z elektronskim fotoaparatom in posnetkov z digitalno videokamero – oblikovanje filma s selekcijo in montažo posnetkov po časovnem zaporedju (posnetki, obdelava itd. na tehnični opremi v zasebni lasti Z. Ž.), na koncu pa seveda analiza rezultatov.

RAZISKOVALNA SPOZNANJA

Ob analiziranju odgovorov misijonarjev ugotavljam, da so me nekateri izsledki presenetili, izhodiščne teze moram dopolniti in jim dodati še vrsto novih opažanj. Ta namenoma niso razvlečena v dolge in zapletene teoretične študije, pač pa so nanizana v razmeroma kratkem podpoglavju v karseda jedrnatem jeziku. Bralec bo namreč še vedno veliko več izvedel neposredno iz pisem in intervjujev ter mojega dnevnika.

Sklepni del deskriptivno-teoretskega uvoda torej začnjam z obnovo *izhodiščnih tez*:

- (sodobni slovenski) misijonarji se ob prihodu v novo okolje in tudi pozneje srečujejo s podobnimi akulturacijskimi procesi kot migranti;
- razpeti so med adaptacijo ter empatijo in vztrajanje pri lastnih kulturnih vzorcih, kar je izrazito atipična situacija;
- pri svojem delu so vršilci zelo različnih, večinoma socialnih vlog, med katerimi nekatere s samim oznanjanjem (krščanske) vere nimajo nič skupnega in so njihovemu osnovnemu poslanstvu lahko tudi v breme.

V iskanju odgovorov oziroma preverjanju resničnosti navedenih izhodišč lahko začnem že pri naslovu raziskave, v katerem uvrščam misijonarje med »izseljence«. Čeprav so se misijonarji radi in v razmeroma velikem številu odzvali na moje pismo z vprašanji, so v njih kot po pravilu zavračali razumevanje misijonarja kot izseljenca, pri nekaterih je bilo morda čutiti celo rahlo užaljenost. Osnovno razliko vidijo v tem, da izseljenec odide od doma zaradi takega ali drugačnega bolj ali manj prisilnega vzroka, sami pa so se za selitev odločili iz osebnih nagibov, zaradi specifičnega poslanstva. V tujino torej niso odšli s ciljem ustvarjanja boljših materialnih, političnih ali drugih pogojev življenja.

Kot sem ugotovil že v okviru definiranja pojma »izseljenstvo«, je takšno zavračanje vsaj v okviru najširše definicije izseljenstva deloma neutemeljeno, tudi zato, ker je posebej po vojni kar nekaj duhovnikov odšlo v misijone zaradi političnih razmer v domovini, torej le deloma prostovoljno. Če naj kljub temu skušam k zadevi pristopiti »kompromisno«, pa bi lahko kot edino res za vse neoporečno vzporedno definicijo za slovenskega misijonarja zapisal »Slovenec zunaj RS«. Predvsem pa ostaja dejstvo, da tako ali drugačno predalčkanje in omejevanje z definicijami nima nikakršne zveze z vsebino in namenom te knjige. Misijonarji izpričujejo, da so doma pravzaprav povsod, kjer čutijo svoj poklic, misijo. Po drugi strani pa se zavedajo svoje kulturne zapisanosti, tudi če je ta včasih v breme.

Vsekakor drži, da se tudi misijonarji srečujejo z začetnim kulturnim šokom – ne glede na to, ali so se pred tem pripravljali na vstop v novo kulturo ali ne. Zdi pa se, da je še bolj kot srečanje z drugačnostjo pomembna sprememba lastnega načina življenja. Iz do potankosti znanih okoliščin v domačem kraju ali župniji se tak posameznik čez noč znajde v položaju stalne negotovosti, nenehnega prilagajanja novi kulturi, podnebjju in drugim danostim, toleriranja drugačnosti itd.⁵

Ker je misijonarjeva vloga specifična, mora vsakdo ob prihodu v novo kulturo v »postopku« samoizpraševanja preveriti, prevrednotiti lastno kulturno in versko identiteto,⁶ šele v tistem trenutku pa se tudi pokaže, kakšen je bil resničen namen odhoda v misijone – odhod na konec sveta je namreč lahko tudi odlična priložnost za beg pred osebnimi in morda tudi drugačnimi težavami v domačem okolju. To zelo dobro čutijo tudi domačini, ki imajo »prišleka« stalno pred očmi, saj v mnogočem očitno izstopa.⁷

Pomembna ugotovitev, ki sem jo lahko zasledil v tako rekoč vsakem pismu ali intervjuju, je ta, da slovenski misijonarji sami – še bolj pa domačini – opažajo bistvene kulturne razlike med njimi in pa misijonarji iz Francije, Belgije, Španije in še katere druge nekdanje kolonialistične države.⁸ Slovenski misijonarji so bistveno bolj odprti za prilagajanje kulturi domačinov, nimajo težav z adaptacijo in empatijo, izjemno hitro se učijo domačih jezikov, na domačine nikoli ne gledajo zviška.⁹ Očitno je dejstvo, da izhajajo iz naroda, ki je v svoji zgodovini trpel mnoga in različna tuja osvajanja in nadvlade. Zato razumejo, kaj pomeni ohranjanje etnične, kulturne,

---

⁵ »Postati tujec in biti tujec..., živeti daleč od domovine, prijatelj..., čez noč biti odrezan od vsega, kar si prej bil in za nekatere predstavljal..., ne biti, kar si prej nepreklicno, korenito z vsem srcem bil – to je bila moja nova resničnost, v kateri sem se moral znati na novo odkriti, zaživeti, načrtovati, graditi...« (Lebreht, P)

⁶ »Zame je bil največji šok s stališča vere to, da Malgaši verjamejo v enega Boga, v stvarnika. Zato sem si moral najprej postaviti vprašanje, zakaj sem sploh prišel. Pričakoval sem pogane, ki molijo k malikom. Zdaj ne rečem več, da so pogani, ampak jih primerjam s starozaveznim verovanjem. Najprej sem moral premletti, prekuhati svojo vero, in ugotoviti, kako naj jo podajam njim.« (Slabe, I)

⁷ »Po dolgih letih kolonializma imajo izostren čut za prepoznavanje, s kakšnim namenom je kdo prišel med nje. Hitro bodo rekli: 'Ayei na Bible na maboko, ayei kosalisa biso,' ali pa: 'Akimi mboka!' (napisano je v Lingala in pomeni: 'Prihaja s Svetim pismom v rokah, prihaja nam pomagat,' ali pa: 'Pobegnil je od doma.')

« (Pačnik, I)
»Zelo pomembna je osebna uravnovešenost. Če kdo odide v misijone, da bo tam reševal svoje osebne probleme, mu to gotovo ne bo uspelo, saj se nakopiči še gora drugih problemov...« (Puhan, P)

⁸ »Španci imajo zavest kolonizatorjev, oni vedo vse..., jaz pa take zavesti nikoli nisem imela. Prav tako nikoli nisem imela občutka krivde, saj mi nismo kolonizirali nikogar.« (Sreš, I)

⁹ To ugotavlja tudi bivši slovenski nadškof dr. Franc Rode: »...Kar moč so se izenačili z njimi. Skušajo živeti kot vsi drugi, delajo na riževih poljih, jedo kot drugi. To ni uspelo nikomur, razen našim. Vizitator Danjou jih je pred nedavnim stavil za zgled drugim sobratom. Svoje hiše dajejo na voljo za socialna dela, tako da dejansko nimajo nikoli miru.« (Rode 1980: 27)

celo verske identitete. Domačini jih zaradi tega večinoma cenijo oziroma bolj rečeno sprejemajo bolj(e) kot druge.

Hkrati uspevajo ohranjati »nedotaknjeno« slovensko identiteto. Nekateri ugotavljajo, da ravno v misijonu pride do izraza misijonarjeva etnična identiteta, takrat se je šele zave. Res pa je, da je pretirano oklepanje lastne »kulturne obleke« lahko škodljivo za misijonsko delo. Navadno to ostane misijonarjeva »osebna zadeva«, ločena od njegovega poslanstva; večina pa jo na željo domačinov rade volje predstavi okolici. Nekateri so katerega od svojih domačih sodelavcev tudi že pripeljali na obisk v Slovenijo.

V tem smislu so misijonarji svojevrstni ambasadorji slovenstva, še bolj pa »graditelji mostov« med različnimi kulturami. Glede na to, da je Slovenija kljub kulturni izpostavljenosti na križišču kultur (slovanske, germanske, romanske ter madžarske, poleg tega pa še stika med kulturnim »zahodom« in »vzhodom«) še vedno pretežno zelo tradicionalistična, zaprta družba, je taka vloga misijonarjev lahko pomembna – pelje v smeri svetovljanstva, kozmopolitstva, odprtosti družbe.

Misijonarji ugotavljajo, da so se v letih življenja v misijonih navzeli nekaterih značilnosti kulture, v kateri delujejo ali so delovali. Zato ni več presenetljivo opažanje, da je hujši od kulturnega šoka ob prihodu v novo okolje »šok« ob vrnitvi v domovino. Njihove navade, lestvica vrednot itd. so bistveno drugačne od tistih, ki veljajo v slovenskem okolju, tako v širšem smislu kot celo med samimi kleriki.¹⁰

Akulturacijski procesi torej vendarle tečejo v obeh smereh, tudi v smislu vplivanja na misijonarja, in sicer na zavedni in nezavedni ravni.

V večini primerov povedo, da so se od ljudstva, sredi katerega delujejo, veliko naučili. S tem mislijo največkrat na odprtost, dojemljivost za drugačno, novo tolerantnost do drugače mislečih ali verujočih, preprostost v religioznem dojetanju¹¹ in hkrati sposobnost improvizacije (npr. združevanje nekaterih prvin animizma in krščanstva), ciklično in relativno dojetanje časa in življenja (v nasprotju z evropskim linearnim, nagnjenim k hitenju).

Tako kot pri marsikaterem »običajnem« izseljencu je tudi pri misijonarjih večinoma prisoten »sindrom brezdomstva«. V letih življenja v drugi kulturi se posameznik oddalji od starih prijateljev, sorodnikov, navezanost na matično domovino izgublja svoj začetni naboj. Želeli bi si biti doma v kulturi, v kateri leta in desetletja misijonarijo, a se zavedajo, da nikoli ne bo čisto njihova.¹²

V nasprotju s stereotipom o misijonarju kot agentu akulturacije v smislu

¹⁰ »Zelo nepričakovano je bolel prihod domov. Kakšna dva tedna sem zelo občuteno doživljala 'mraz v odnosih' in skoraj 'sterilno' klimo evropske mentalitete. Teža 'materialnega', sistemov in udobja se mi je zdela huda.« (Andreja Godnič – pismo, arhiv Z. Ž.)

¹¹ »Grmičarji so mi pokazali, kako preprost je Bog.« (Zora Škerlj, v: Žigon 1995a: 39)

¹² »Kajti intuitivno vem: Afrika mi je tuja in jaz sem zanjo tujec. Iz nekajletne konkretne izkušnje jo nekoliko poznam. A bolj ko jo poznam, bolj mi je tuja in nerazumljiva.« (Lebreht, P)

sodelovanja z (neo)kolonialnimi silami, lahko vsaj za slovenske misijonarje (po njihovih opažanjih sodeč pa tudi za nekatere druge) ugotovimo, da so predvsem izraziti antiglobalisti – pa naj se to zdi še tako absurdno. Vsi po vrsti si prizadevajo za to, da bi znala ljudstva, pri katerih delujejo, ob prodirajočih vplivih globalizacije ohraniti lastne vrednote in kulturno izročilo, spodbujajo jih k ohranjanju lastnega jezika. Na nek način skušajo torej položiti obliž na rane, ki jih je bolj ali manj nasilno ali vsaj prisilno (v)meša(va)nje kultur zadalo »tretjemu« svetu.¹³

Tak odnos katoliške Cerkve in njenih misijonarjev se kaže v pokoncilski »strategiji« inkulturacije evangelija – versko sporočilo je potrebno oznanjati prek kulture domačinov; gre za »prevajanje« vrednot evangelija v vrednote domače kulture. Sodobna Cerkev se torej na formalni ravni zaveda svoje kulturne determiniranosti in skuša prek doktrine inkulturacije kulturne (etnične) primesi v delovanju svojih misijonarjev ločiti od verske vsebine. V tem smislu ima delovanje sodobnih misijonarjev prav toliko ali še manj »globalizacijskega« kot delovanje številnih prostovoljcev vladnih, medvladnih ali nevladnih organizacij.

Glede na pričevanja slovenskih misijonarjev domačini večinoma cenijo njihovo prisotnost, in to bistveno bolj kot prisotnost drugih belcev.¹⁴

Katoliška Cerkev ostaja zvesta svojemu socialnemu nauku, kljub tveganju zamegljevanja bistva njenega osnovnega poslanstva. Iz nekaterih pisem lahko zaznamo zavedanje tega problema. Versko sporočilo namreč lahko ob primeseh sociale kaj hitro doživi močno razvrednotenje, nudenje pomoči pa je lahko razumljeno celo kot poniževanje.¹⁵ *Socialna komponenta* misijonarstva je dejansko zelo pomembna, vendar je potrebno nanjo gledati bolj kompleksno, kot sem si sprva sam predstavljal. Sodobni misijonarji so ne glede na to, ali so kleriki ali laiki, glede na svoja »druga« znanja in sposobnosti po sili razmer tudi »managerji« (pridobivanje sredstev od dobrodelnih organizacij), inženirji in arhitekti (gradnja cerkva, šol...), socialni in zdravstveni delavci, pedagogi (poučevanje v šolah, organizacija, vodenje zasebnih šol), kulturno-politični delavci (komuniciranje z lokalnimi oblastmi, zavzemanje za pravice ljudi, med katerimi delujejo, za

---

»Misijonarji smo kot ptice selivke. Ne moremo obstati v rodni deželi in ne v tisti, v kateri delamo, ampak živimo razpeti med njima.« (M. Sreš, v: Medvešček 2002: 22)

¹³ »...Ne čutimo se 'krive'. Modernizacija bi v Afriko prišla tudi brez misijonarjev. Kjer so ti prišli skupaj z modernizacijo, so vedno delovali blažilno. Izobraževali so domačine in jih zdravili. Kolonializem je prinesel trgovino in modernizacijo, ne pa kulture – to rešujejo prav misijonarji.« (J. Grošelj, v: Žigon 1995b: 40)

¹⁴ »Ljudje jih celo cenijo, kar lahko vidimo po tem, da so po padcu kolonializma misijonarji v glavnem povsod ostali. Ljudje so jih zaščitili, medtem ko so bili kolonialisti in drugi priseljenci izgnani.« (Pačnik, P)

¹⁵ »Ni vse v tem, da daš juho in kruh, to lahko store tudi bogati. Ti si mala služabnica ubogih, hči krščanske ljubezni, vedno nasmejana in dobre volje. Ubogi so tvoji gospodarji: videla boš, da so ti gospodarji strašno občutljivi in zahtevni. Toda čim grši in bolj umazani bodo, krivični in surovi – tem večjo ljubezen jim boš posvetila. Samo zaradi tvoje ljubezni, in res, samo zaradi tvoje ljubezni, ti bodo ubogi odpustili kruh, ki jim ga daješ...« (Nasvet sestre, v: Hiti, P)

Misijonarka s. Zora Škerlj pred domačo hišo pri eni od družin med bocvanskimi »Grmičarji« oziroma pripadniki ljudstva San (Foto: Z. Ž.)

ohranjanje njihovega jezika, kulture, boj proti vplivom globalizacije), prevajalci, celo univerzitetni profesorji, v večini primerov pa hkrati tudi svojevrstni etnologi, potopisci, antropologi... Pokoncilska katoliška Cerkev namreč posveča več pozornosti socialni dejavnosti v misijonih, ki pa naj bi ne bila tista, zaradi katere bi pridobivali nove vernike. Izhaja iz predpostavke, da so domačini šele ob doseženi stopnji človeškega dostojanstva in samospoštovanja sposobni dojemati versko sporočilo. (»Lačni ne morejo poslušati evangelija...« Sever, P)

Kljub temu je zelo pogosto mogoče zaslediti težave, s katerimi se srečujejo misijonarji zaradi »nesporazuma« z domačini. Ti jih največkrat – vsaj ob njihovem prihodu – enačijo z drugimi belci, od njih pričakujejo zgolj denar oziroma materialne, socialne koristi in ne razumejo, da so prišli mednje zaradi verskega sporočila. Za tak odnos so pogosto krivi tudi sami misijonarji, ki včasih v veliki vnemi sami prevzamejo vodenje ne le verskega življenja v skupnosti, ampak tudi mnoga dela, to pa že pomeni vsiljevanje.¹⁶

Vsaj v nekaterih pričevanjih je mogoče zaznati razočaranje in pesimizem. Ponekod se število vernikov zmanjšuje, nekatere cerkve, ki so jih zgradili misijonarji,

¹⁶ »...Vendar soli ne sme biti preveč. Duhovnik ne sme biti tako delaven, tako mogočen in glasen, tako voditeljski, da zamori dejavnost vernikov. Če hoče vse storiti sam, bo kmalu res ostal – sam.« (Kokalj 1980: 13)

so opustele, najpogostejše razočaranje pa je povezano z za misijonarja trpkim spoznanjem, da ga ima večina domačinov rada samo toliko, kolikor ima od njega materialne koristi. Takšna situacija je navzoča predvsem tam, kjer ni domačih klerikov; to pomeni, da tam krščanstvo ni zaživelo oziroma ni postalo del domače kulturne paradigme.

Prizadevanja za graditev mostov med kulturama (pisanje učbenikov v domačih jezikih, slovarjev, organiziranje pridobitnih dejavnosti) so bila in so sprejeta pozitivno in posebej v zadnjih desetletjih pridobivajo na veljavi, saj vrtnitve v stanje pred stikom »zahodne« z ostalimi kulturami (že 500 let) ni več. Sodobni misijonarji si tako prizadevajo, da bi sredine, v katerih delujejo, postale materialno neodvisne in hkrati tudi versko samostojne.¹⁷

Cilj oziroma strategija večine kleričnih misijonarjev je ustvariti takšne sodelavce med domačini, da so sposobni sami nadaljevati tako z organizacijo socialnega dela kot tudi ohranjanja verskega sporočila. Misijonar naj bi se potem, ko je dosegel takšno stopnjo, umaknil in lokalno Cerkev prepustil domačinom. V nekaterih primerih se to dejansko dogaja, drugod misijonarji ostajajo na istem mestu desetletja. Vsekakor je pomenljivo, da beli misijonarji lahko pridejo oziroma ostanejo le ob privolitvi domačega (v afriškem primeru temnopoltega) škofa.

Ob tem velja pripomniti, da se mnogi misijonarji srečujejo tudi z neuspehom – nepripravljenostjo domačinov za sprejemanje njihovega sporočila, koristoljubnostjo, včasih odkrito sovražnostjo. V skrajnih primerih so prisiljeni celo zapustiti misijonsko postajo.¹⁸

»Družbeni status« misijonarjev v okolju, v katerem delujejo, je v veliki meri odvisen od verskopolične strukture te družbe. V vsakem primeru so misijonarji običajno zelo priljubljeni in upoštevani med samimi ljudmi, med katerimi živijo. Njihov status v širšem smislu je odvisen od njihovega razmerja z oblastjo. Tam, kjer oblast podpira njihovo delovanje, so uvrščeni ob bok najvišjim slojem prebivalstva (ne po materialnem standardu, pač pa po vplivnosti, ugledu); v družbah, v katerih je njihovo delovanje moteče za politiko in velekapital, se soočajo z »nagajanjem« ali resnim oviranjem pri delu, v skrajnih primerih pride celo do izгона iz države ali

¹⁷ Zdi se, da je bilo predvsem v Afriki v tem smislu veliko narejenega, saj je vedno več črnskih duhovnikov in škofov, v nasprotju z Evropo, kjer postaja pomanjkanje klerikov osrednji problem katoliške Cerkve.

¹⁸ »Ljudje naših idej o vzgajanju za neodvisnost povečini niso lepo sprejemali. Pričakovali so, da jim bomo 'vse prinesli na krožniku'. Preveč so bili vpeti v vsakdanjost, v skorumpiran politični režim. Kriva je tudi njihova tradicija, klanska ureditev in običaji. Težko je premagati te vpetosti. /.../ O ljudeh povedo mnogo tudi solze, ki sem jih pretočila. /.../ Zanje si 'belka' – tujka. Kot belec si skoraj vsemogočen in imaš denarja kot solate. Ničesar nimaš pravice odkloniti, kar te prosijo. Ljudje so (od nas, laiških misijonark) pričakovali ogromno: hrano, obleko, vožnje s terenskim avtomobilom, zdravila, zdravljenje ob katerikoli uri... Ko nečesa nismo dale, so nas označili za 'hudobne'.« (Helena Škrabec, v: Pajk: 2001)

bolj ali manj neposredne prepovedi vnovičnega vstopa vanjo (Sreš, I). To pa še ne pomeni, da so nepriljubljeni tudi med ljudmi, med katerimi delujejo. V marsikaterem primeru gre namreč predvsem za občutek ogroženosti in konkurence, s katerim se soočajo predvsem opravilno nesposobne, skorumpirane ali v verskem in kulturnem smislu izrazito tradicionalistične krajevne ali državne oblasti.

Način delovanja, pa tudi doživljanja večinske kulture je odvisen tudi od tega, ali gre za laičnega ali kleričnega misijonarja oziroma za duhovnika ali redovnika/redovnico. Laični misijonarji se s pastoralo oziroma neposrednim oznanjanjem krščanske vere skorajda ne ukvarjajo, razen v primerih, ko pomagajo pri poučevanju verouka. Večinoma opravljajo različna praktična dela, ki jih bolje obvladajo (mizarji, šivilje, zdravstvo, poučevanje različnih šolskih predmetov, celo pilotiranje...), krščanstvo pa oznanjajo z lastnim zgledom in načinom življenja. Tudi redovniki in redovnice so običajno »specializirani« na nekem področju, denimo zdravstvu ali tehničnih zadevah, ki predstavlja večji del njihovega konkretnega delovanja. Duhovniki pa imajo za prvo nalogo organiziranje verskega življenja v vseh razsežnostih. To seveda ne izključuje dejstva, da morajo v skoraj vseh primerih tudi oni velik del svojega časa nameniti socialnim in drugim »neverskim« dejavnostim in projektom.

Ob tem naj se v duhu spolne emancipacije vprašam še, v čem se misijonarke razlikujejo od misijonarjev. V ničemer in v tem je poanta. Kljub temu, da izhajajo iz tradicionalno patriarhalne družbe in družin, kljub temu, da delujejo v običajno izrazito patriarhalnih kulturah, se pogumno spopadajo s fizičnimi in kulturnimi preprekami in so prav zato sredi svojih ljudi še bolj cenjene kot njihovi moški »kolegi«. Med vrsticami ali tudi zelo neposredno je mogoče opaziti, da so redovnice marsikje bližje navadnemu prebivalstvu kot pa duhovniki, saj največkrat opravljajo tudi vlogo bolničark, socialnih delavk ipd., zaradi česar se z ljudmi srečujejo na domu in poslušajo njihove težave. Osrednja naloga duhovnikov pa je vendarle vodenje verskega obredja, med katerim pač ni časa za poslušanje posameznika.¹⁹

Veliko bistvenih razlik je med laičnimi in kleričnimi misijonarji. Laiki so v misijonih krajše obdobje, od enega do treh let. To pomeni, da se po končanem stažu vrnejo v domovino in zaživijo »normalno« življenje v svoji matični kulturi. V svojem delovanju so podrejeni klerikom, misijonarjem, pri katerih pomagajo. Že ob prihodu torej vedo, da je njihovo bivanje v določeni sredini časovno določeno, omejeno, kar vsekakor vpliva na njihovo podzavest in na njihov pristop do srečevanja z novo kulturo. Ta je včasih celo bolj sproščen ali neobremenjen, znanih je celo nekaj primerov laičnih misijonarjev, ki so si med domačini našli bodočo življenjsko sopotnico.

Akulturacijski vzorec je v teh primerih gotovo drugačen kot pri *klerikih*, ki so po eni strani zavezani navodilom matične Cerkve, celibatu itd., po drugi strani pa

¹⁹ »Veliki načrti, ki smo jih sprejemali v župnijski cerkvi, so bili samo 'pamet brez srca'. Tam je, če povemo drugače, prav malo dialoga.« (Sreš, P)

so v svojem delovanju razmeroma samostojni, prepuščeni dobršni meri improvizacije, ki zahteva tudi veliko podjetnost, iznajdljivost, odločnost in pogum, pa tudi previdnost, modrost in primerno elastičnost v načelih in ravnanju. Običajno so na enem kraju oz. v isti pokrajini po več let ali celo desetletij. To jim omogoča globlje spoznavanje domače kulture in navezovanje pristnejših stikov z domačini, hkrati pa ima okolje »čas« vplivati na njihovo kulturno samopodobo – identiteto.

Na podlagi vsega zapisanega namesto sklepa ugotavljam, da skriva tematika v sebi bistveno več vsebine in kompleksnosti, kot je bilo mogoče sprva pričakovati. (Sodobni slovenski) misijonar se akulturacijskih faz ali »period«, kot jih opisuje Michel de Coster (Južnič 1978: 521), drži le deloma. Vsekakor je logičen začetek vsakega akulturacijskega procesa na individualni ali globalni ravni *stik, kontakt* z drug(ačn)o kulturo. Ta se v sodobnem svetu običajno vsaj deloma začne že v domovini, pred odhodom ali celo pred odločitvijo o destinaciji misijonarjenja. Informacij o oddaljenejših kulturah je danes namreč precej več kot pred desetletji, ko ni bilo na voljo raznih enciklopedij, atlasov, telefona in interneta. Kljub temu je velikega pomena prvi resnični stik, fizični prihod v »drugo« kulturo. Razen v redkih primerih je povezan z bolj ali manj hudim kulturnim šokom – kako uspešno se z njim spopade misijonar, je odvisno od njegove vnaprejšnje pripravljenosti, še bolj pa od osebne »kulturne odprtosti« in navezanosti na domače materialne in kulturne dobrine. Tako pri kontaktu kot pri komuniciranju igra veliko vlogo pripravljenost in sposobnost učenja in uporabe domačega jezika in drugih kodov (neverbalna komunikacija). Zlasti v družbah, kjer večina ljudi ne uporablja katerega od »svetovnih« jezikov, je to izjemnega, odločilnega pomena. Brez dobrega znanja in poznavanja domačega jezika je nemogoča resnična empatija, vžvljanje v drugega. Za razliko od »običajnega« migranta prihaja misijonar v večinsko okolje kot »odposlanec«, nosilec (v njegovih očeh) boljšega, zato je njegova pripravljenost za sprejemanje vrednot iz domačega okolja omejena. Bolj kot se misijonar v tem smislu odpre, večje je njegovo tveganje, da se bo spremenila njegova lastna vrednotna lestvica, s tem pa tudi njegova osebna, kulturna in v »najslabšem« primeru tudi verska identiteta. Vrednote, običaje in druge značilnosti sprejemajo previdno in selektivno. Ta faza akulturacije je nujno zavestno nadzorovana, kljub temu pa misijonarji opažajo, da se skozi leta in desetletja vendarle poznajo nekateri vplivi »domače« kulture na njihovo podzavestno dožemanje sveta. Z leti, ko kulturo dodobra spoznajo in bolje razumejo, lahko pride do delne modifikacije nekaterih začetnih dispozicij, vsekakor pa je zadnja faza – asimilacija – praktično nemogoča. Tudi če bi v misijonarju popolnoma popustili vsi obrambni mehanizmi, bi že samo okolje poskrbelo za to, da bi se zavedal svoje kulturne in največkrat tudi fizične drugačnosti.

Preden preidem k študiji primera, naj zaključim s še enim, manj »znanstvenim« opažanjem. Pri večini sogovornikov oziroma dopisovalcev lahko zaznamo popolno nenavezanost na lastnino, neobremenjenost z materialnimi vrednotami, ki večino

od nas iz dneva v dan pehajo v obup. Če že govorijo ali pišejo o denarju, je to storjeno v smislu oskrbovanja misijona in skrbi za socialno, predvsem zdravstveno dejavnost. To opažajo tudi domačini, ki se kljub temu, da se prisotnost misijonarja včasih zdi samoumevna, vendarle vprašajo, kaj žene te bele ljudi, da žrtvujejo svoj čas in življenje zanje, za njihovo duhovno in velikokrat tudi materialno dobrobit.

Izraz »idealizem« dobi ob prebiranju zgodb misijonarjev – ljudi odprtih src – nove razsežnosti.

Indijanski poglavar med obredom »krsta« slovenske misijonarke s. Agate Kociper v Braziliji. Dobila je tudi indijansko ime in tako so jo vzeli za povsem »svojo«. (Foto: arhiv A. Kociper)

SLOVENSKA MISIJONARKA MED INUITI

IZBIRA IN POTEK ŠTUDIJE

Kot sem že večkrat zapisal, so sodobni misijonarji znani in cenjeni predvsem zaradi svoje karitativne dejavnosti, organizacijskih sposobnosti ipd. (Pedro Opeka – Slovenska vas za smetiščarje na Madagaskarju). Ob tem naj ponovim predpostavko, da je v primeru, da ga domačini sprejemajo predvsem ali samo zaradi materialnih, socialnih... koristi, to v breme osnovnemu sporočilu, poslanstvu misijonarja. To je bolj neobremenjeno, »čisto«, v krajih, kjer socialna vprašanja niso »njegova stvar«, vsaj ne v večji meri kot so v ekonomsko in socialno razvitih družbah.

Med potekom raziskave sem opazil, da pri obravnavanju tematike občasno podlegam stereotipizaciji na podlagi mojih srečanj z misijonarji v Afriki in Južni Ameriki – da tudi sam čedalje bolj enačim misijonarstvo s karitativnostjo ter da se mi ob besedi »misijonar« v glavi vse preveč podzavestno in kot sama po sebi umevna zarisuje podoba belega dobrotnika med množico črnih otrok. Prav zato sem za terensko delo oziroma »kronanje« projekta iskal kulturo, ki bi mi bila popolnoma neznana in bi zato tudi na lastni koži doživel moment kulturnega šoka, ki mu je izpostavljen vsak misijonar kot nosilec lastne izvirne kulture. V tem smislu je ponudba misijonarke s. Dorice Sever, ki deluje med Inuiti na skrajnem severu Kanade, prišla kot naročena. Kulturne, pa tudi klimatske razmere so bila zame nekaj povsem novega (lahko sem si torej obetal »pravšnji« kulturni šok, kakršnega v Afriki ali Južni Ameriki ne bi več doživel); država, v kateri živijo Inuiti, pa je znana kot ena najbolj socialno razvitih na svetu in torej ne bi smelo prihajati do šumov pri opazovanju misijonarskega delovanja misijonarke.

Študija primera je bila tako kot celotna raziskava metodološko raznolika, saj je združevala »kabinetno« delo oziroma zbiranje in analiziranje knjižnega in drugega gradiva, dopisovanje (samoizpovedana življenjska zgodba) ter odgovore na vprašanja, dopolnilne polstrukturirane intervjuje na samem terenu, več preliminarnih neformalnih srečanj med misijonarkinim dopustom v Sloveniji (2003) ter končno obisk – bivanje pri njej kot obliko, najbližjo priznani metodi »opazovanja z udeležbo«.

Tako kot pri ostalih misijonarjih se je začelo s pismom z zelo okvirno zastavljenimi vprašanji oziroma izhodišči. Sogovorniki, med njimi s. Dorica, so imeli nato možnost izbire vsebine in načina pisanja (vezano besedilo, neposredni odgovori na vprašanja, odlomki iz dnevnika, poezija...). S. Dorica se je odločila za zelo tehtno in poglobljeno pismo, ki prinaša tako življenjsko samoizpoved kot

številne informacije o kulturi, v kateri deluje. Objava njenega pisma, ki sledi, zagotavlja največjo možno mero nepristranskosti in objektivnosti v raziskovalčevem delu, saj je v njem le toliko mojega vpliva, kolikor se je avtorica držala mojih vprašanj. Pismo je nastalo približno leto dni pred mojim obiskom na misijonu in se nevezano opira na okvirna vprašanja, zastavljena v »vprašalniku«.

K objektivnosti raziskave pripomore tudi moj – raziskovalčev – dnevnik bivanja na terenu. Ta je pisan na dokaj poljuden način, v tej knjigi je objavljen brez vsebinskih popravkov, skoraj natanko tak, kot je bil v času svojega nastajanja, vsak večer po končanih srečanjih, pogovorih, doživetjih. V njem so spontano navedena moja opažanja, doživljanje okolja; kot raziskovalec pred bralcem razgaljam lastno subjektivnost in mu s tem omogočam, da prav prek nje moje delo presoja bolj objektivno.

Metodo »opazovanja z udeležbo«, ki bi zahtevala nekajmesečno ali celo nekajletno bivanje na terenu, sem bil prisiljen prilagoditi tehničnim možnostim oziroma skrócić na vsega dva tedna.¹ Gre za resda kratko obdobje, pa vendar dovolj dolgo za vsaj delni vpogled tako v inuitsko kulturo kot v delo in samo pozicijo misijonarke.

Potovanje sem tempiral na čas pred veliko nočjo, ko je delo misijonarja bistveno intenzivnejše kot običajno (priprave na praznovanje) in so tudi domačini lažje dosegljivi. (Domneva se je izkazala za pravilno.) Poleg tega je pomlad obdobje, ko sta dan in noč približno enako dolga. V primeru, da bi se odločil za božični čas, bi bila namreč na daljnem severu Kanade skoraj ves čas tema, kar bi bistveno otežilo ali celo onemogočilo pravo, celovito podobo o okolju delovanja. Obisk v poletnem času se je izkazal za neprimerne zaradi pomanjkanja časa za pripravo na potovanje, pa tudi zato, ker gre za obdobje, ki ni značilno za ta del sveta – brez snega in ledu so ti kraji zgolj mesec ali dva v letu, ves ostali čas pa je življenje prilagojeno zimskim razmeram. Podatek oziroma razlog se zdi nemara nesmiseln, morda »za lase privlečen«, vendar je tistemu, ki je že doživel polarni dan ali polarno noč, lahko zelo razumljiv in logičen.

Med bivanjem na misijonu v Repulse Bayu v kanadski zvezni državi Nunavut (31. 3. – 13. 4. 2004) sem se skušal držati prirejene različice metode dela, znane kot »opazovanje z udeležbo«: do skrajnosti se približati populaciji, ki jo obravnavam, torej misijonarki in njenemu položaju sredi inuitske kulture, po drugi strani pa tudi ljudem v kraju, v katerem deluje s. Dorica Sever. Načrtovanje sistematičnih intervjujev z domačini bi se v primeru te razmeroma zaprte in izolirane populacije izjalovilo, kajti zahodna kultura je tu prisotna še precej manj časa kot npr. v večini misijonov v Afriki, pa tudi dojemanje sveta in stikov z drugimi ljudmi je zelo specifično.

Zaradi namena potovanja sem bival v prostorih misijona, s čimer sem bil sicer nekoliko oddaljen od domačinov, a sem zato imel najbolj neposreden »vpogled« v

¹ Obisk pri misijonarki je bil izveden v času mojega rednega letnega dopusta, saj sem sicer polno zaposlen v drugi službi, deloma pa so bila omejena tudi finančna sredstva, kajti potovanje na skrajni sever Kanade je izjemno drago.

vsakdanjik slovenske misijonarke. Obdobje je bilo razmeroma kratko, vendar glede na možnosti dovolj dolgo, da mi je omogočilo predvsem pristen stik s s. Dorico Sever in bistveno boljše razumevanje njenega položaja glede na drugačnost inuitske kulture, pa tudi prvi stik s to naši civilizaciji popolnoma neznano etnijo.

Pri svojem delu sem uporabljal digitalni in klasični fotoaparatus, diktafon ter videokamero.² Velikokrat je bilo beleženje pogovorov omejeno na zapisovanje v beležko ali pa sem moral pogovore zgolj povzemati v dnevniku, saj je bilo kakršno koli beleženje glede na situacijo nemogoče, snemanje pa popolnoma nezaželeno.

---

² Med bivanjem v Repulse Bayu sem na digitalno kamero posnel približno 3 ure gradiva. Pomembnejše kadre sem združil v enourno kompilacijo na DVD, dostopno v arhivu Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU. Posnetki so zmontirani po časovnem zaporedju, tako kot so bili posneti, zato se dogodki iz misijona prepletajo s srečanji z domačini, podobno kot si sledijo tudi dogodki, zapisani v dnevniku.

BIVANJE NA TERENU

27.–29. *marec*: potovanje v Winnipeg prek Frankfurta in Toronta, v Winnipegu oskrba z nekaterimi manjkajočimi potrebščinami (kapa – maska za nizke temperature, prašek za gretje rok oziroma snemalne opreme itd.).

29.–31. *marec*: potovanje v Churchill, sedež škofije Nunavut, tam pogovor s pristojnim škofom Reynaldom Rouleaujem, obisk Eskimskega muzeja.

31. *marec* – 12. *april*:

- a) potovanje v Repulse Bay (prek Arviata, Chesterfield Inleta in Rankin Inleta);
- b) 14 priložnostnih ali vodenih pogovorov s predstavniki lokalnih ustanov, domačimi prebivalci in drugimi – največkrat povezano z obiskom na domu oziroma v ustanovi;
- c) 3 polstrukturirani intervjuji (duhovnik misijonar p. Louis Fournier, s. Dorica Sever, vodja izobraževalnega središča za odrasle Earl Dean);
- č) komuniciranje z lokalnim prebivalstvom:
  - obisk občine,
  - ogled osnovne šole in pogovor z ravnateljico ter nekaterimi učitelji,
  - ogled zdravstvenega doma in pogovor z osebjem,
  - ogled Arctic Collegea, izobraževalne ustanove za odrasle, in pogovor z udeleženci ter vodjo,
  - izlet skupaj s šolskimi otroki, povezan z gradnjo igluj,ja,
  - vožnja s pasjo vprego,
  - udeležba na lokalni zabavnoglasbeni prireditvi za domačine,
  - ogled »velikonočnih« iger za domačine na ledu ter zvečer v telovadnici,
  - ogled priprav domačih prebivalcev na festival plesa z bobnom (»drum dance«),
  - tradicionalen način petja, plesa in pripovedovanja osebnih zgodb, anekdot in drugih dogodkov,
  - ekskurzija pod vodstvom domačinov, povezana z ogledom arheološke točke z ostanki inuitske civilizacije Thule iz 11. stoletja,
  - vsakdanje komuniciranje z več domačini vseh starosti;
- d) sodelovanje pri delovanju misijona:
  - opazovanje priprav na velikonočno praznovanje, udeležba,
  - opazovanje in udeležba pri vsakdanjem življenju in delu na misijonu (kuha,

meditacija, molitev, priprava birmancev, nedeljski verouk, vsak dan srečanje z otroki),
- opazovanje (tudi snemanje) in udeležba pri velikonočnih mašnih in drugih obredih.

12. april: priprava na odhod, ki pa je bil zaradi snežnega viharja prestavljen za en dan.

13. april: odhod do Winnipega.

14. april: odhod v Slovenijo.

REPULSE BAY IN INUITI

Območje na severu Kanade je izjemno prostrano in hkrati zelo redko poseljeno, seveda predvsem zaradi ostrih klimatskih pogojev. Podnebje označujejo nasprotja med zimsko nočjo, ki traja po nekaj mesecev, temperature pa redno padajo pod – 50 stopinj Celzija, in poletnim dnevom, ki pa kljub soncu nikoli ni pretirano topel, temperature se v najbolj »vročih« mesecih povzpnejo nekako do 15, izjemoma tudi več stopinj Celzija. »Permafrost« – konstantno globinsko zamrznjena zemlja – tudi v poletnih mesecih ne rodi drugega kot nizko travo, ki pa zadošča za prehranjevanje velikih čred karibujev – severnih jelenov. Ti predstavljajo glavni vir prehrane za Inuite, poleg rib, tjujnjev, mrožev...

Inuiti (Inuit = človek) oziroma njihovi predniki so se na severu današnje Kanade naselili že pred približno 15.000 leti, ko naj bi bili prišli prek zamrznjenega Beringovega morja iz Mongolije. Prva taka znana kultura sega v obdobje od 3000 do 500 let pred Kristusom, naseljena pa je bila večinoma ob obali in na otokih današnje severne Kanade (»far north«).

Različne etnije danes tvorijo ohlapno in razpršeno skupino »arktičnih« prebivalcev, od Laponske in Laponcev ali Samijev (Finska, Švedska, Norveška, Rusija) prek severnih obrobij Rusije, Aljaske, severozahodne Kanade in Nunavuta do Grenlandije. Jezik je soroden, tako tudi način življenja, prilagojen ostrim klimatskim razmeram. Prav te so vzrok za tako izrazito »drugačnost« teh kultur. Zaradi sledenja jelenjim čredam so ta ljudstva skozi tisočletja gojila nomadski način življenja, so pa tudi ribiči. V boju za preživetje so izpopolnili tehnike lova na jelene, tjujnje, mrože, severne medvede, polarne lisice in kite, gradnje hiše iz snega (iglu),³ vzpostavili pa so tudi zanimiv, za naše pojme nemara včasih »surov« model življenja v skupnosti. Za razliko od Indijancev se Inuiti nikoli niso združevali v večje plemenske skupnosti, ampak so vedno živeli v majhnih klanih, velikih vsega nekaj družin, in zato bolj gibljivih. Življenje posameznika ni poznalo nikakršnega individualizma v načrtovanju, pa tudi ne v vsakdanjem življenju, kot celo npr. v spolnosti ali opravljanju osebne potrebe v »enoprostornem« igluju; vse se je dogajalo pred očmi vseh in vse (vsakdo) je bilo podrejeno preživetju skupnosti. Tako so stari in obnemogli, ki niso več zmogli premikanja skupine, preprosto »odšli« v

³ Odtod izhajajo izrazi, kot so kajak (kayak – ozek in dolg pokrit čoln, narejen iz živalskih kož), anorak (vetrovka), že omenjeni iglu in morda še kateri.

mraz, ostali so v ledeni puščavi, da ne bi ovirali preživetja celote. Če je prišlo obdobje hude lakote, so se včasih »znebili« novorojenk. Predstavljale so namreč zgolj še ena lačna usta, medtem ko so dečki veljali za bodoče lovce in zato skupnosti bolj koristne... Dekleta so začela rojevati že zelo mlada, otroke pa so, če jih dekleta ali mlad par še nista bila sposobna vzdrževati, praviloma posvojili njihovi drugi sorodniki, celo lastna mati. V dolgih zimskih nočeh, ko so med snežnim viharjem tudi po več dni preležali pod živalskimi kožami, goli, drug ob drugem, se je bilo kaj lahko pregrešiti zoper ustaljene norme in celo incest ni bil nič nenavadnega.

Prehrana je temeljila na surovem mesu. Celoten način življenja je bil prilagojen živalski psihologiji, ki so jo morali lovci obvladati z avtoriteto lastnega preživetja.

Veliko tega se je ohranilo tudi danes, ko Inuiti živijo v lastni zvezni državi v okviru Kanade – Nunavut (»Naša zemlja«), v ogrevanih hišah in ob socialni podpori. Še danes jedo predvsem surovo meso – deloma zaradi prenizke socialne podpore, deloma pa iz navade; še danes so dokaj nezaupljivi in zaprti v svoj krog; še vedno so nadpovprečno iznajdljivi pri reševanju raznih tehničnih težav (popravilo motornih sani...); ohranila se je navada, da ženske zelo mlade rojevajo, otroci pa so nekako »last vseh« – družina nima tako pomembne družbene vloge, kot jo ima celotna skupnost. Žal se je ohranila tudi visoka stopnja spolnega nasilja.

Celotna zvezna država Nunavut je velika okoli dva milijona kvadratnih kilometrov in šteje vsega okoli 28.000 prebivalcev. Največji kraj je prestolnica Iqaluit s približno 5500 osebami, večina krajev pa ima med 200 in 650 prebivalcev. Razdalje med enim in drugim naseljem so tudi po nekaj sto kilometrov in med njimi ni cest. Promet se tako odvija z letali, zelo poredko tudi z motornimi sanmi.

Vloga naravnega okolja je tu torej še danes izjemnega pomena, saj je konstantna nizka temperatura glavni vzrok za specifični način življenja, za zelo redko naseljenost, pozni prihod evropske civilizacije, izoliranost od drugih kultur in za odnos do življenja in smrti, pa tudi pojmovanja nadnaravnega.

Repulse Bay, v katerem je delovala misijonarka s. Dorica Sever,⁴ šteje 697 prebivalcev (april 2004), od naslednjega naselja, ki je še manjše, je oddaljen približno 400 km, od prvega večjega kraja (Churchill, okoli 2000 prebivalcev) pa približno 1200 km. Ima zdravstveni dom s tremi bolničarkami in občasno gostujočimi zdravniki specialisti, policijsko postajo (dva policista), razmeroma veliko šolo, ki jo obiskuje 240 otrok v 12 stopnjah, telovadnico, manjšo dvorano za hokej, dve trgovini, miniaturno pošto in hotel, Arctic College – šola za odrasle in nekakšen družabni center vasi, anglikansko cerkev z domačim pastorjem, Glad Tiding (binkoštna cerkev) ter katoliški misijon z 81-letnim misijonarjem in (v času mojega bivanja) dvema redovnicama (Franciškanke misijonarke Marijine). Transport živil

⁴ ...je delovala, kajti s. Dorica Sever se je v začetku poletja 2004 preselila na podoben misijon v kraju Gjoa Haven, približno 500 km severozahodno od Repulse Baya, v bližini magnetnega severnega pola. V tem kraju deluje sama, pokriva pa še sosednji Taloyoak. Oba kraja pozna že od prej, saj ju je v zadnjih letih redno obiskovala v okviru svojega rednega pastoralnega dela.

Pogled na Repulse Bay s katoliškega pokopališča na vzpetini nad vasjo (Foto: Z. Ž.)

in drugih potrebščin je omejen, saj je letalski prevoz zelo drag, ladja pa pripelje nafto in različne vrste nepokvarljivega materiala enkrat na leto, v edinem mesecu, ko na morju ni ledu.

Misijonarstvo se je v teh krajih – v Hudsonovem zalivu – začelo šele na prelomu iz 19. v 20. stoletje, prvi katoliški misijon pa je bil odprt šele leta 1912 – ves čas je oznanjanje katoliške vere v teh krajih v rokah redu oblatov Marije Brezmadežne. Danes živi na področju škofije Nunavut okoli 60% anglikancev (njihovi misijonarji so prišli v te kraje okrog leta 1860), 30% je katoličanov in 10% je pripadnikov drugih veroizpovedi.⁵ Začetke sta zaznamovala predvsem sodelovanje z velikim trgovskim podjetjem Hudson Bay Company (HBC – kratica šaljivo pomeni tudi: »Here Before Christ«) ter »boj za duše« med protestantskimi in katoliškimi misijonarji, v ozadju katerega je bil tudi boj med francoskim in angleškim »polom« Kanade.

Po prvih stikih z evropskimi kitolovci in trgovci je največjo spremembo v kulturo Inuitov prinesla povojna uvedba posebnega strateškega območja radarskega opazovanja dogajanja na severu, od koder so ZDA in Kanade pričakovale morebitni napad Sovjetske zveze. Takrat je uradna Kanada prvič sploh zares zaznala obstoj Inuitov, ki so se morali preseliti v strnjena naselja. V zgodnjih šestdesetih letih so Kanadčani začeli v naseljih graditi šole, zdravstvene postaje in trgovine. Slednje so običajno že obstajale, ker je že prej cvetela trgovina s kožami, ki je bila za Inuite vir

⁵ Podatki v tem poglavju so povzeti po pripovedovanju in dopisovanju s. Sever, po raznih informativnih letakih škofije v Churchillu ter po lastnih poizvedbah.

zaslužka. V tistem obdobju so popolnoma spremenili način življenja, iz ene kulture so se »preselili« v drugo. Takrat so tudi dobili angleška imena, oblasti so jih registrirale in poskrbele zanje. »Do takrat pa so bili misijonarji edini, ki so znali dati injekcijo penicilina ali izruti zob.« (Rustja B. 2003: 9)⁶

Revolucionarno spremembo pomeni uvedba letalskih linij, ki so pretrgale tisočletno kulturno in fizično osamo arktičnih krajev.

Večina Inuitov tudi danes odhaja vsak dan na lov (moški), še vedno izdelujejo oblačila iz kož, rezbarijo, zaposleni so v glavnem v državnih, največkrat storitvenih dejavnostih (komunala, elektrika, letališče...), približno polovica pa je nezaposlenih.

Inuiti so se z razvojem sodobnih komunikacijskih sredstev začeli zavedati lastnih skupnih značilnosti in se začeli povezovati na ravni etnije. Leta 1999 je Kanada privolila v politično in družbeno razdelitev Severozahodnih teritorijev v dve zvezni enoti (Northern Territories in Nunavut). Danes so Inuiti deležni zelo izdatne državne podpore – imajo brezplačno zdravstveno oskrbo,⁷ sodobne šole, možnost dostopa do interneta, lastno radijsko oddajo, časopis itd.

Inuiti nove dobe so z eno nogo v stari, z drugo pa v novi kulturi. Pred hišami

Med dvema kulturama: Inuitka šiva rokavice iz karibujeve kože, poleg nje pa sodobna CB radijska postaja. (Foto: Z.Ž.)

⁶ Do leta 1958 sploh niso bili registrirani, niso imeli imen, ampak samo številko. Takrat so Kanadčani ob 57. vzporedniku postavili radarska opazovališča. Številni Inuiti so se takrat prvič srečali z belci. (Rustja B. 2003: 9)

⁷ Vključno z npr. posebnim letalskim prevozom v porodnišnico, bolnišnico ali zobno kliniko v okoli 2600 km oddaljeni Winnipeg.

vidimo najnovejše motorne sani, zraven pa surovo meso in še svežo kožo tjulnja, ki se suši na soncu. Mladi vsak dan odhajajo v »Arctic College« in uporabljajo internet, po drugi strani pa skoraj ne znajo brati ali pisati, niso še videli vlaka, drevesa, trinadstropne hiše... Velika težava je z otroki, ki tako kot njihovi starši nimajo občutka za »naš« bioritem. Spat gredo, ko so utrujeni, in ne, ko je tema, saj je pozimi tema pač skoraj 24 ur na dan, poleti pa je prav tako dolgo tudi svetlo... Zato jih v sodobnem času na čas počitka opozori sirena.

Domačini so do tujcev sicer dokaj spoštljivi in vsaj na prvi pogled tudi razmeroma odprti, vendar v osnovi nezaupljivi in dokaj apatični, brezbrizni, zato je vzpostavljanje globljih stikov oteženo, predvsem povezano z dolgotrajnim bivanjem in življenjem med in z njimi ter poznavanjem jezika.

V celotni škofiji (veliki 2 milijona kvadratnih kilometrov) deluje 6 duhovnikov in dve redovnici. V naseljih, kjer ni duhovnika, vodijo krščanske skupnosti laiki. To sta zakonca, mož in žena, ki imata priznan status stalnega diakonata. Teh je 22. Njihovo delo obsega predvsem pripravo na krst in njegovo podelitev, poučevanje verouka, pripravo na zakon, obisk bolnikov, predvsem pa animacijo nedeljskega molitvenega bogoslužja. V devetdesetletni prisotnosti katoliških misijonarjev ni niti enega duhovnega poklica iz vrst Inuitov. (Sever, P) V verskem smislu so na »nizki« ravni, saj iz preteklosti ne poznajo razvitejših oblik verovanj oziroma organizirane, institucionalizirane religije. Tudi danes igra močno vlogo verovanje v nadnaravni stik s pokojnimi predniki, sanje ter v nedoločljive dobre in zle duhovne sile – duhove, vse v izraziti povezavi z »delovanjem« narave. So zelo dojemljivi za nadnaravno in zato dovzetni tudi za krščanstvo, čeprav ga ne doživljajo izrazito globoko ali kompleksno, kajti nimajo razvitega občutka za abstraktno in so tudi v verovanju zelo preprosti.⁸ Odnosi z misijonarji v sodobnem času niso »obremenjeni« s socialno komponento, saj za njihovo socialno stanje lahko že poskrbijo sami ali pa to stori država. To je pomemben podatek z vidika pričujoče raziskave, saj misijonarstvo tu izjemoma ni »obremenjeno« s socialno dejavnostjo – verniki ne prihajajo zaradi zdravstvenih ali materialnih koristi, pač pa zaradi svobodne odločitve.⁹

⁸ O tem piše s. Dorica Sever v svojem pismu, zanimiva pa je tudi ugotovitev patra Fournierja, ki z Inuiti živi že 51 let. »Pater Fournier meni, da verovanje Inuitov ni intelektualno, ampak ga opredeljuje kot intuitivno, tako kot je izrazito intuitivna njihova celotna bit.« (Glej Dnevnik v nadaljevanju knjige.)

⁹ »...Patra sem vprašal, v kolikšni meri so ga domačini cenili zaradi verskega sporočila in v kolikšni meri zaradi morebitnih materialnih koristi. Povedal je, da bilo sprva res precej materialne pomoči, pri čemer je prednjačila družba Hudson Bay Company – šala, da HBC pomeni tudi 'Here Before Christ', pravzaprav ni čisto iz trte izvita. Dokler je bil tudi sam vključen v razdeljevanje takšne pomoči, so ga domačini gledali zelo z rezervno. Zares so ga sprejeli šele takrat, ko se je lahko osredotočil na zgolj versko dejavnost oziroma oznanjevanje krščanske vere. On je tu zaradi evangelizacije, vere, za materialno pomoč pa so pač poklicani drugi. Ko torej kdo želi pogovor o duhovnih stvareh, lahko pride k njemu, neobremenjen z drugimi interesi.« (Glej Dnevnik v nadaljevanju knjige.)

SPLOŠNA OPAŽANJA¹⁰

Ob analiziranju odgovorov misijonarke in lastnega opažanja so me nekateri izsledki presenetili, predvsem pa je tematika kompleksnejša, kot je bilo sprva pričakovati. Splošnim ugotovitvam, ki so že opisane v širšem besedilu o celotni raziskavi, je v razpravi o poziciji s. Dorice Sever potrebno dodati določene specifične ugotovitve. Nekatero se nanašajo zgolj na inuitsko kulturo in niso v neposredni, pač pa v posredni, a prav tako pomembni povezavi z našo misijonarko. Večina raziskovalnih spoznanj zaradi večje preglednosti navajam dokaj taksativno, tako kot že v širši razpravi.

1. Razlogi so gotovo različni, nemara v veliki meri povsem racionalni in morda koristoljubni, pa vendar ostaja dejstvo, da je Kanada prav v primeru Inuitov ena najbolj socialnih držav na svetu. Prav tako je neizpodbitno dejstvo, da so redki belci, ki živijo v Nunavutu in delujejo predvsem v šolah in v zdravstvenih ustanovah, v popolnosti predani tem ljudem. Poudariti velja, da ne gre za kakšne ostarele vzvišene samodržce, ki bi med domorodci vsakodnevno »zalivali« svoj ego, pač pa so to predvsem mladi, nekoliko pustolovsko navdahnjeni profesorji in profesorice z veliko mero dobre volje in poguma. Pripravljeni so spoznavati inuitsko kulturo, se učiti od nje in ji na primeren način pomagati pri njenem lastnem ohranjanju in po drugi strani pri njenem soočanju z zahodno civilizacijo.
2. Po razmeroma kratkem bivanju med Inuiti se ne morem odločiti, ali naj jih razumem kot preproste, srečne, sproščene ljudi brez velikih skrbi in hitenja, ali kot etnično skupino brez prihodnosti, ki izgublja lastne korenine, meša vrednote starodavne inuitske kulture in modernega »kanadskega« načina življenja. Ta specifična kultura stoji z vsako nogo na eni od dveh ledenih plošč, ki se oddaljujeta druga od druge, in situacija postaja vedno bolj kritična. Kulturno-civilizacijsko preobrazbo, ki jo Evropa živi vsaj zadnji dve tisočletji, Inuiti absorbirajo slabih sto let. Tak akulturacijski proces je tvegan, a neizogiben. S. Sever v enem od pisem razmišlja, da je prihodnost Inuitov odvisna od tega, koliko

---

¹⁰ V nekoliko prilagojeni obliki so opažanja objavljena tudi v spomladanski izdaji šestmesečnika *Eskimo*, ki ga v inuktitutu, angleščini in francoščini izdaja škofija Churchill (*Eskimo*, št. 68, jesen–zima 2004/5).

bo njihova vlada v Iqaluitu sposobna motivirati vse skupnosti k zastavljenim smernicam. Na primer – do leta 2010 naj bi bil ves pouk v šolah v inuktitutu...

3. Postavlja se vprašanje, ali bodo Inuiti sposobni iz obeh kultur potegniti najboljše. Za njihovo kulturno preživetje se sicer še vedno kažejo možnosti, predvsem z razvijanjem »zdravega« načina turizma, ki bi mlajše generacije pripravil do tega, da bi bile bolj ponosne na lastno kulturno izročilo.¹¹ Pozitivno je dejstvo, da arktična ljudstva v zadnjem obdobju vzpostavljajo stike na različnih področjih, kot na primer Arktične igre, ekološka gibanja itd. Takšni procesi pomagajo graditi samospoštovanje, ki je najbolj pomembno za ohranitev določene kulture.
4. Za sodobni Nunavut lahko ugotovim, da je prisotnost krščanskega delovanja in verovanja, vključno z misijonarji, pozitivna, sploh če je dejansko sposobna adaptacije – inkulturacije v (inuitsko) kulturo. Tudi v primeru najbolj črnega scenarija, po katerem bi inuitski jezik začel izginjati, bo moralo preteči veliko časa, preden bodo Inuiti pozabili peti in moliti v svojem jeziku – to pa je predvsem zasluga misijonarjev.
5. V primerjavi z drugimi podobnimi situacijami je za odnos domačinov v Nunavutu do »novih« religij značilno, da je ta precej bolj jasen. Odločitev za obisk cerkve temelji zgolj na občutku, da to potrebujejo, ne pa zato, ker bi tam utegnili dobiti kos kruha. Socialna dejavnost katoliške in protestantske Cerkve je seveda nekaj zelo pozitivnega in tudi preko nje lahko navdušuje za svoje versko sporočilo. Vendar pa v primeru, da je le-ta glavni vzrok za versko lojalnost, nikoli ne vemo, ali se ne bo pojavila druga, morda »bogatejša« verska ustanova, ki bo pritegnila te iste vernike k sebi. V socialno revnih okoljih lahko taka situacija povzroči veliko duhovno »zmedo«. V primeru Inuitov, ki so socialno razmeroma dobro preskrbljeni (kljub občasnemu pomanjkanju), je zanimivo opažanje, da ne delajo razlik med katolicizmom in protestantstvom, vsi obiskujejo obrede v obeh cerkvah, veliko je mešanih zakonov.¹²

Inuitska kultura ne pozna drugih »konkretnih«, institucionaliziranih religij, duhovnost je povezana predvsem z verovanjem v duhove prednikov, nimajo pa »lastne« predstave ali izgrajene paradigme boga. V tem smislu so za razliko od prevladujoče muslimanskih, hindujskih... ali celo animističnih okolij prava »tabula rasa«.

---

¹¹ »Zdrav« način turizma ne pomeni astronomsko dragega lova na severne medvede (30.000 dolarjev za medveda), pač pa »fotosafari«, spremljanje ponekod domala zamrlih spretnosti in običajev domačinov itd.

¹² Za božič imamo skupaj mašo, h kateri pride praktično vsa vas. Podobno je za novo leto in za veliko noč. Tudi pogrebe imajo anglikanci v naši cerkvi, saj so njihove običajno premajhne. (Rustja B. 2003: 11)

Po maši okrog cerkve zahrumijo motorne sani. (Foto: Z. Ž.)

MISIJONARSTVO S. DORICE SEVER

Kulturni šok kot logičen pojav ob srečanju posameznika z zelo drugačno kulturo je v primeru s. Dorice Sever razumljen v drugačni obliki. Misijonarka je namreč že delovala v Francoski Gvajani, državi s tropskim podnebjem. Tam je doživljala prvi kulturni šok in z leti je – vključno z vrnitvijo v Slovenijo – ta proces postal nekaj običajnega, spremljajočega. To pa seveda ne pomeni, da misijonarka razlik ne zaznava, nasprotno, še bolj se jih zaveda.

Kljub popolni drugačnosti kultur, v katerih živi – ali pa prav zaradi tega – uspeva s. Dorica Sever ohranjati »nedotaknjeno« slovensko identiteto. Ravno v misijonu pride do izraza etnična identiteta misijonarja, takrat se je šele zave. Res pa je, da je pretirano oklepanje lastne »kulturne obleke« lahko škodljivo za misijonsko delo.¹³ Tudi zato s. Dorica še do nedavnega ni uporabljala interneta, čeprav bi bila to lahko počela.¹⁴ Ostati hoče »skoncentrirana« na svoje delo in ljudi.

Kljub temu je misijonarka svojevrstna ambasadorka slovenstva, še bolj pa »graditeljica mostov« med različnima kulturama, predvsem v smeri poznavanja inuitske kulture med Slovenci. Glede na to, da je Slovenija kljub kulturni izpostavljenosti na križišču kultur (slovanske, germanske, romanske ter madžarske, poleg tega pa še stika med kulturnim »zahodom« in »vzhodom«) še vedno pretežno zelo tradicionalistična, zaprta družba, lahko tako vlogo misijonarjev razumemo kot svojevrsten »povratni tok« akulturacije, prenašanje »stika« med oddaljenima inuitsko in slovensko kulturo.

V nasprotju s stereotipom o misijonarju kot agentu akulturacije v smislu delovanja na kulturo, v katero prihaja, v nekaterih stereotipiziranih primerjavah celo sodelovanja z (neo)kolonialnimi silami, lahko v obravnavanem primeru ugotovim, da je delovanje predvsem izrazito »antiglobalistično«. ¹⁵ S. Sever si priza-

¹³ Glej pismo s. Sever – zaključek.

¹⁴ V začetku leta 2005 je zaradi »informatizacije« škofije v prid lažjemu komuniciranju dobila računalnik z možnostjo uporabe interneta.

¹⁵ Pojem globalizacija je podoben pojmu globalna kultura, ki ga uvaja J. Habermas. Pravi, da se smiselnost tega kaže, če upoštevamo pojav svetovne javnosti, povezane z razvojem komunikacijskih sredstev in medijev in njihove vloge v procesih socializacije in resocializacije ali akulturacije (J. Habermas, v: Lukšič 1999: 25). Mnogi globalizem čedalje pogosteje enačijo s širjenjem prevlade ameriškega kapitala, politike in miselnosti, po drugi strani pa je pojem globalizem povezan z vrtoglavim razvojem komunikacijske tehnologije, predvsem internetom, posledica katerega je približevanje in s tem tudi

deva, da bi znali Inuiti, ob prodirajočih vplivih globalizacije oz. »amerikanizacije«, ohraniti lastne vrednote in kulturno izročilo, spodbuja jih k ohranjanju lastnega jezika.¹⁶ S svojim razmeroma hitrim napredovanjem v učenju inuktituta je domačinom celo za zgled.

Tak odnos se kaže v pokoncilski »strategiji« inkulturacije evangelija – versko sporočilo je potrebno oznanjati prek kulture domačinov; gre za »prevajanje« vrednot evangelija v vrednote domače kulture.¹⁷ Večina Doričinega dela je posvečenega

*Sestra Dorica
Sever med
veroukom za
najmlajše (Foto:
Z. Ž.)*

izenačevanje načinov razmišljanja in postopoma ali vsaj do neke meje tudi vrednostnih sistemov po praktično vsem svetu.

¹⁶ »Spoznavam, kako pomemben je za delovanje med njimi navdih, vzet iz bogastva njihove modrosti in gledanja na svet.« (Glej pismo s. Sever)

¹⁷ V antropološkem jeziku bi tak način dela napol v šali lahko poimenovali s parafrazo raziskovalne metode: »oznanjanje z udeležbo«. S. Dorica Sever duhovito ponazarja težave, s katerimi se lahko srečuje misijonar, ko hoče razlagati in interpretirati odlomke iz Svetega

otrokom, ki jo obožujejo. To je pomembno opažanje, saj so otroci najbolj zanesljivi in nepristranski opazovalci, hkrati pa prenašalci občutij na svoje starše. Zelo je tiha, mirna in hkrati zadovoljna, srečna, kar privlači otroke. Zna moliti in peti, deloma pa tudi že prosto govoriti v inuktitutu, kar je še dodatna prednost.

Za sposobnost prilagajanja kulturam, v katerih delujejo, se slovenski misijonarji lahko »zahvalijo« predvsem preteklosti slovenskega naroda, vajenega inferiornosti v sosedstvu z večjimi in politično močnejšimi geopolitičnimi sistemi. Tudi v primeru s. Sever izrazito izstopa njena nadarjenost za jezike, celo za inuktitut – izjemno težak jezik domačinov. Že delno obvladanje le-tega ji odpira vedno nove razsežnosti globin inuitskega načina razmišljanja in s tem uspešnost empatije ter posredovanja verskega sporočila.

Ne preseneča opažanje, da je hujši od kulturnega šoka ob prihodu v novo okolje »šok« ob vrnitvi v domovino. Navade, lestvica vrednot itd. postanejo z leti bistveno drugačne od tistih, ki veljajo v slovenskem okolju, tako v širšem smislu kot celo med samimi kleriki. Akulturacijski procesi torej vendarle tečejo v obeh smereh, tudi v smislu vplivanja na misijonarja, in sicer na zavedni in nezavedni ravni. Tako kot večina misijonarjev tudi s. Dorica ugotavlja, da se od ljudstva, sredi katerega deluje, tudi veliko (na)učí. S tem misli na odprtost, dojemljivost za drugačno, novo, tolerantnost do drugače mislečih ali verujočih, preprostost v religioznem dojemanju, ciklično in relativno dojemanje časa in življenja (v nasprotju z evropskim linearnim, nagnjenim k hitenju).

V zvezi s socialno komponento misijonarstva velja v primeru s. Sever povzeti misel, da so domačini šele ob doseženi stopnji človeškega dostojanstva in samospoštovanja sposobni dojemati versko sporočilo. (»Lačni ne morejo poslušati evangelija...« – s. Sever, P). A kot rečeno, je Nunavut morda eno redkih misijonskih »okolij«, kjer misijonarstvo ni obremenjeno s socialno dejavnostjo. Država namreč razmeroma veliko stori za Inuite, poleg tega pa se lahko dodatno preživljajo tudi z lovom.

Cilj oziroma strategija večine kleričnih misijonarjev je ustvariti takšne sodelavce med domačini, da so sposobni sami nadaljevati tako z organizacijo socialnega dela kot tudi ohranjanja verskega sporočila. Misijonar naj bi se potem, ko je dosegel takšno stopnjo, umaknil in lokalno Cerkev prepustil domačinom. V nekaterih primerih se to dejansko dogaja, drugod misijonarji ostajajo na istem mestu desetletja. S. Dorica ima tu – kljub temu, da je v Nunavutu že šesto leto – še veliko dela, saj ni novih duhovnikov ali redovnikov. Iz vrst Inuitov ni bilo še niti enega klerika, zato je toliko večji poudarek na pridobivanju katehistov – laikov, ki s

---

pisma. Kako na primer pojasniti, kaj je palma, če pa v živo niti običajnega drevesa ali grma niso nikoli videli? Glede molitve Oče naš pa pravi: »Mi bi lahko molili: daj nam danes našega vsakdanjega tjulnja.« (Namesto »kruh« – op. Z. Ž.) (Rustja B. 2003: 12)

posebnim pooblastilom lahko opravljajo precejšen del religioznih »opravil«. To je tudi ena trenutno glavnih nalog slovenske misijonarke.

»Družbeni status« slovenske misijonarke med Inuiti je podoben statusu drugih belcev v naselju, predvsem učiteljev in zdravstvenih delavk; napisal sem že, da so učitelji večinoma zelo mladi, v Repulse Bayu so šele zelo kratko obdobje, zato je tudi njihov »status« med Inuiti nekoliko nižji. S. Sever se z ostalimi belci družijo zelo poredko, saj bi sicer lahko hitro izgubila pridobljeno zaupanje domačinov, nehali bi jo imeti za »svojo« in s tem bi razvodenela tudi praksa »inkulturacije evangelija«.

Misijonarka ugotavlja, da domačini »tujce« ocenjujejo predvsem po tem, kako živijo oziroma kakšni so kot ljudje, ne pa toliko po tem, katero institucijo predstavljajo in kaj počnejo v njihovem kraju. Misijonarstvo torej tudi v tem primeru temelji predvsem na osebnem zgledu.

Običajno so klerični misijonarji na enem kraju oziroma v isti pokrajini po več let ali celo desetletij – tako je tudi s. Dorica v Nunavutu že šesto leto in namerava še ostati, saj to zahteva specifičnost tega prebivalstva, kjer misijonarkina »inkulturacija« poteka bistveno počasneje. To ji omogoča globlje spoznavanje domače kulture in navezovanje pristnejših stikov z domačini, hkrati pa ima okolje »čas« vplivati tudi na njeno kulturno samopodobo.

S. Dorica Sever nadomešča tudi duhovnika – na fotografiji med bogoslužjem z domačini v Gjoa Havnu (Foto: Z. Ž.)

S. Sever vidi v bivanju v teh krajih predvsem odlično priložnost za izostritev lastne osebne identitete in meditacijo. Res pa je, da bi na koga drugega z drugačnim osebnostnim značajem takšno okolje s svojo izoliranostjo in »praznostjo« lahko vplivalo popolnoma drugače, zelo možno je, da bi vodilo celo v konfliktnost in posledično odhod z misijona.

*

V skladu z izhodiščnimi tezami širše raziskave lahko za s. Dorico Sever ugotovim, da trditve držijo, čeprav v tem primeru velja dodatna vzporedna ugotovitev, da gre za osebo z izrazito stabilnim karakterjem ter izoblikovanimi življenjskimi cilji in vrednotami. Ne kulturni šok ne izpostavljenost zavestni in podzavestni inkulturaciji v novem okolju zato ne vplivata bistveno na osebno in še manj na etnično identiteto misijonarke – predvsem ne povzročata v njej zmedenosti, konfliktnosti, pač pa jo osebno bogatita.

Študija tega primera ni prinesla izsledkov, ki bi jih lahko posplošili na celotno slovensko ali svetovno misijonarstvo. To dokazujejo misijonarji sami, ko v svojih pismih (selekcija je objavljena v nadaljevanju) opisujejo zelo različne akulturacijske situacije, razkrivajo svoje izrazito različne značajske lastnosti in tudi dojemanje vere in samega misijonarstva. Obisk pri katerem drugem misijonarju ali misijonarki bi zagotovo prinesel povsem drugačna opažanja, zelo verjetno bi prišla do izraza tudi socialna komponenta misijonarstva. Ta je sicer res značilna in prevladujoča, a vendar v veliki meri zamegljuje osnovno vlogo, »misijo«. Zato je bila odločitev za s. Sever primerna. V nadaljevanju objavljam izčrpno pismo te misijonarke in nato še krajši intervju z dopolnilnimi vprašanji, narejen v njenem misijonu. Logično nadaljevanje tega poglavja bo moj osebni (»raziskovalčev«) dnevnik s študijske poti. Oboje bo bistveno pripomoglo k razumevanju pravkar navedenih podatkov, opažanj in trditev.

PISMO S. DORICE SEVER

Vežani odgovori na pismo z izhodiščnimi vprašanji¹⁸

S. Dorica Sever

Frančiškanka misijonarka Marijina

Repulse Bay, Coral Harbour, Taloyoak Nunavut, Kanada

20. 2. 2003

Rojena sem 19. maja 1952 v Murski Soboti. Spomnim se, da se je lepota misijonskega poklica dotaknila mojega srca, ko sem bila še otrok. Bili smo na dopustu v Poreču. Pred neko cerkvijo je govorila redovnica o ljudeh, ki Jezusa ne poznajo. njeno izžarevanje me je prevzelo.

Mnogo let pozneje sem brala o Frančiškankah misijonarkah Marijinih v frančiškanskem glasilu Srečanja. Pisala sem sestri Magdaleni Gosar, ki je bila takrat učiteljica novink v Avstriji. Sprejele so me. Odločitev je bila zame zelo lahka. Mislim, da me je nagovarjalo izkustvo Boga, saj sem rada hodila v cerkev in tudi molili smo doma.

Smisel misijonarstva je bil takrat zame predvsem v dejstvu, da je toliko ljudi na svetu, ki potrebujejo pomoč v vseh dimenzijah življenja.

Pozneje med časom študija teologije, predvsem srečanja z ljudmi Latinske Amerike, teologi, kot je bil Gustavo Guiterrez, je moj misijonski pogled doživel korektiv, to se v bistvu dogaja tudi danes. Mislim, da je izredno pomembno, da misijonar v vsaki situaciji in novi kulturi, ki jo srečuje, znova analizira svoj pristop, dogajanje krajevne Cerkve, religiozni način izražanja gotovega ljudstva, in to v okviru teologije kontinenta, v katerem deluje. Biti misijonar v Aziji ali Latinski Ameriki ali na severu Kanade pomeni vsakokrat edinstveno prisotnost. Ta mora vsekakor upoštevati socialni kontekst, politično dogajanje in teološke smernice škofijskih konferenc.

Moja prva selitev je potekala zelo navdušujoče, ko si mlad imaš eno samo željo, ves elan usmeriti v dobro. Odhod v Avstrijo, začetek redovnega življenja. Uvajanje v teologijo, religijsko pedagogiko, predvsem pa k resnični misijonski duhovnosti, ki naj bi bila temelj vsega delovanja. Ta čas je bil zelo zahteven, saj je bilo treba »sleči starega človeka«, veliko plemenitih ljudi mi je pri tem pomagalo. Mojo teološko usmerjenost je poglobilo srečanje s Karlom Rahnerjem in

---

¹⁸ Pismo je bilo napisano in odposlano več kot leto dni pred mojim obiskom, ko se osebno še nisva srečala oziroma poznala. Op. Z. Ž.

Hansom Kuengom, pozneje s profesorjem Zulehnerjem. Preprostost vsakdanjega življenja, izkustvo živega župnijskega občestva sem doživljala po ponovnem prihodu nazaj v Slovenijo v Cerkljah na Gorenjskem. Sestre smo živele takrat v zelo preprostih razmerah, poučevale smo verouk in bile zelo povezane z otroki in njihovimi družinami, ker sem bila edina mlajša sestra, je bilo treba prijeti za vsako delo. Misijonar mora znati tudi to, biti iznajdljiv in pogumen, tudi če včasih ne ve, kako za kaj prijeti.

Nadaljnja selitev je bila v Francosko Gvajano v Južni Ameriki. Tam sem preživela skoraj 10 let. Kot voditeljica škofijskega pastoralnega centra sem imela možnost oblikovanja, načrtovanja in izvedbe škofijskega pastoralnega načrta, v katerem je imela posebno meto »pre-evangelizacija« (priprava na evangelizacijo) treh indijanskih plemen (Wayana, Galibi, Palicour) in treh afriških plemen (Boni, Djuka, Saramaca), ki živijo še danes v težko dostopnih krajih gvajanskega pragozda. Sama sem preživela z njimi tudi vsako leto dva meseca med počitnicami.

Na Gvajano me vežejo zelo lepi spomini, zelo vroča klima nad ekvatorjem, prisrčnost in toplina preprostih ljudi. Posebej osrečujoče pa je zame dejstvo, da so nekateri moške, ki so bili moji študentje, v pripravi na stalni diakonat, danes aktivni in skupaj s škofom animirajo krajevno Cerkev, ki ima danes tudi več zaupanja v prihodnost. V Franciji je več mladih, ki se pripravljajo na duhovniški poklic.

Imela sem možnost spoznati tudi razmere v Braziliji, Peruju in Boliviji. Srečati sestradane otroke v predmestju Lime, ti daje misliti o pravični delitvi materialnih dobrin, o socialni krivici, ki vlada še danes v večini teh držav.

Po nekaj letih delovanja na Mirju in na Dunaju sem leta 1999 na lastno željo odšla nazaj v misijone. Tokrat na sever Kanade, v novo provinco, ki je bila ustanovljena aprila 1999 in se imenuje Nunavut (Naša zemlja). To je zelo obsežen, dva milijona kvadratnih kilometrov velik teritorij, h kateremu pripada Arktika in Baffinov otok. Je dom Inuitov (Eskimov). Vsega prebivalstva je samo okrog 30.000 v 15 naseljih. To so kraji permafrosta in nizkih temperatur, polarne noči. Kandidatov za te kraje ni veliko.

Tukaj je kulturni šok kompleten. Vse je popolnoma drugače in drugačno. Ljudje so v 40 letih doživeli spremembe, za katere je naša evropska civilizacija imela 2000 let. Iz življenja v igljuju, snežni hiši, do lesene hiše z električnim štedilnikom in drugimi aparati danes. Kljub temu, da so na videz prilagojeni današnjim standardom, so njihovo čutenje, religioznost in način razmišljanja ostali globoko zaznamovani s tradicionalnim načinom obnašanja. Živijo razpeti med sodobnost in tradicijo, ki se zaradi vplivov medijev počasi izgublja. Vendar ohranjajo kot največjo vrednost svoj jezik (inuktitut).

Inuiti so evangelizirani komaj sto let, zato je vloga misijonarja tukaj edinstvena. Si kot otrok, ki se mora naučiti vsega, da lahko preživiš.

Sprejeti odrezanost od sveta. Edino prevozno sredstvo je letalo, ki pride, ko so vremenske razmere ugodne, pripelje pošto in najvažnejše stvari.

Sprejeti dejstvo, da je do prve bolnice na jugu v Winnipegu šest ur poleta, do prvega zdravnika in zobozdravnika v Churchillu tri ure poleta. Cene prevoza so zelo visoke, ker ni možnosti polnjenja z gorivom na severu.

Sprejeti omejenost gibanja. Ven iz naselja se ne hodi zaradi severnih medvedov, ki zaidejo

tudi v naselje, torej ne pride nihče v cerkev, šola je zaprta in zdravstveni dom, kjer delujeta dve medicinski sestri, tudi.

Sprejeti preprost življenjski stil, v naselju sta dve majhni trgovini, kjer se dobijo najvažnejše stvari za preživetje.

Sprejeti vremenske razmere, mraz, vedno belo pokrajino, ki je čudovita, snežni vihar, ki lahko divja tri dni in ne moreš ven, ker se izgubiš in zmrzneš.

Sprejeti drugačen način prehrane, ki pa je veliko bolj zdrav kot na jugu, predvsem ribe in divjačino. Ljudje jedo še danes najraje v surovem stanju, kar niti ni tako slabo.

Čimprej se naučiti zelo težak, vendar logičen jezik, ki ima tri samoglasnike (A, I, U) in 14 konsonantnih zlogov, ki se oblikujejo s P, K, T, G, M, N, S, L, J, V, R, Q, NG, SL. Pisava je zlogovna in ima posebna znamenja.

Moj delovni krog obsega tri misijone, ki so navedeni zgoraj. Moja naloga je pousod kateheza otrok, priprava na zakramente, krst, obhajilo, poroko. Ob nedeljah vodenje bogoslužja s podelitvijo obhajila, ker duhovnika v dveh misijonih ni. Misijonske postaje so oddaljene druga od druge 45 minut z letalom.

Inuiti so posebna vrsta ljudi, izredno prijazni in miroljubni. Ne vedo, kaj je vojna, ker se za njihovo zemljo ni nihče zanimal. Ne vedo, kaj so razne ideologije, zgodovina, potek civilizacije, ker jih večina še živi od lova, vendar živijo danes lažje, ker jih kanadska vlada socialno podpira. Kljub temu mladi ljudje ne vidijo prihodnosti. Težko je najti zaposlitev, premalo je izzivov, motivacije. Komaj končajo osemletko, že imajo otroka in preživijo v naselju, kjer morda najdejo občasne manjše zaposlitve.

Vsak misijon ima okrog 700 ljudi. Večina so domačini – Inuiti. Vsako naselje ima šolo, zdravstveni dom, katoliško in anglikansko cerkev, pošto in urad, kjer so občina in komunalne službe.

Na misijonu v Repulse Bayu živi z menoj še ena sestra, ki je iz Koreje, in duhovnik, star 80 let, ki je Francoz. Pogovorni jeziki med nami so angleščina, francoščina in inuktitut. V cerkvi so vsi obredi samo v inuktitutu. Večina prebivalcev, ki so starejši od 25 let, ne govori in razume angleščine, ki je uradni jezik na jugu Kanade. Pouk na nižji stopnji osnovne šole je v inuktitutu, pozneje pa samo v angleščini. Tako bo čez nekaj let situacija bistveno drugačna. Dogaja se, da stari starši več ne morejo govoriti z vnuki. Provincialna vlada se zelo trudi, da bi ohranjala inuktitut, hkrati pa ni prihodnosti za mlade, če niso usposobljeni v angleščini. Pri verouku uporabljamo oba jezika.

Inuiti so zelo religiozna etnična skupina, pousod zaznavajo razne duhove. Evangelizirani so razmeroma malo časa, morda štiri generacije, tako se ljudska religioznost izraža na več načinov, veliko je sinkretizma, vendar se ljudje, ko čutijo, da se okrog njih dogajajo razni pojavi, prikazovanja, more ipd., obrnejo na nas, vedno jemljemo resno te pozive in gremo molit v družino (z blagoslovljeno vodo).

Pousod v misijonih sodelujemo in smo v dialogu z anglikansko Cerkvijo, veliko je mešanih zakonov. Ljudje ne ločijo doktrine, enostavno nadaljujejo tradicijo svojih prednikov. V naši škofiji »Churchill-Hudson Bay« imamo poleg škofa pet duhovnikov, štiri laične misijonarje, dve redovnici, v vsakem naselju pa imamo tudi katehista, ki poskrbi za cerkev in za bogoslužje

in molitev v odsotnosti duhovnika. Pri tem sta oba, mož in žena, dejavna in imata »missio« od škofa. V škofiji je veliko prizadevanj za teološko in pastoralno usposabljanje mladih voditeljev krščanskih skupnosti. Vsako leto imamo tri srečanja s posebnim programom.

Jaz nimam občutka, da bi ljudje razumeli oznanjevanje kot vsiljevanje. Moji ljudje tukaj so zelo preprosti. Velika večina še ni videla malo večjega mesta, dreves, življenja na jugu. V njih kritična miselnost še ni povzročila razpok. Na neki način so njihovi možgani popolnoma neobremenjeni. Pozabijo na vse, samo da so lahko za trenutek popolnoma srečni. To tudi so, ker so sposobni odmisлити vse težave, kar za nas »civilizirane« ni mogoče. Kljub temu je to ljudstvo – oziroma njihovi predniki – šlo skozi preizkušnje, izredno trdo življenje, stradanje.

Mnogi trdijo, da jih je vera v Jezusa Kristusa osvobodila religije, v kateri so vladali duhovi, tabuji, šamani in strah. Ko so v cerkvi, so tam stoodstotno, to se pravi, da lahko vztrajajo dve uri z dojenčki na hrbtu, zapojejo vseh deset kitic ene pesmi in vmes desetkrat refren, nič ni predolgo, preveč, otroci niso nikoli fizično kaznovani, niti z besedo. Vzgajajo z zgledom in tišino, znajo prisluhnuti in ni ti treba ves čas govoriti. Lahko sediš pol ure tiho z nekom in ni nič narobe. So zelo solidarni, vse se deli. Pomemben je kolektiv in ne posameznik. V tem podnebjju posameznik ne preživi in največja kazen je, če se ne smeš vrniti nazaj med svoje.

Osebnost sem še vedno v obdobju inkulturacije in učenja jezika. Oboje traja tukaj v inuitski kulturi dolgo. Ljudje so odprti in te sprejmejo za svojega v trenutku, ko sprejemaš njihove navade, način obnašanja, prehranjevanja. Tukaj ne moreš delovati kot avtoriteta na podlagi profesionalnih sposobnosti. Če si spoštovanja vreden, te spoštujejo kot svoje »starejše – the elders«. Ti so v bistvu odgovorni za podajanje mlajši rodovom »inuit qavujimajatujangit«, kar pomeni »inuitski način gledanja na življenje« (glej prilogo Nunavut – out of our past comes our future).

Metode in načela pri oznanjevanju se bistveno razlikujejo. Princip ni tekmovalnost, ampak da vsak spozna to, kar je pomembno, ob svojem času. Potrpežljivost, prijaznost, nikoli dvigniti glas, ne čezmerno poudarjati, sedeti v krogu skupaj z ljudmi in ne stati frontalno pred njimi.

Sestanek se začne, ko so vsi navzoči, in ne ob uri, ki je bila določena. Vsak govori, kolikor časa hoče, nihče ne prekinja. Beseda DA se razbere na obrazu, ko dvignejo obrvi in široko razprejo oči, za besedo NE namrščijo nos.

Izrednega pomena za vse nas so dnevi žalovanja, vse se ustavi, ljudje so prepričani, da je duh umrlega prisoten, družina se takoj po pogrebu preseli v drugo hišo. Prvi otrok, ki se rodi, dobi ime umrlega, njegov duh živi naprej. Včasih mati kliče svojega otroka »moja mala stara mama«, v njej vidi več kot svojega otroka. Inuiti so zelo topli ljudje, veliko jočejo in naglas. Krsto umrlega obtežijo s skalami, ker zaradi permafrosta ne morejo kopati v zemljo. Na pokopališče ne hodijo. V tej odrezanosti od sveta in povezanosti z njimi mi postaja vsak dan bližje vse, ker je povezano z njimi in njihovim načinom življenja. Čutim, da lahko ostanem tukaj za vedno. Nič ni pretežko, ker sem sprejela njihovo miselnost.

V čem so razlike med misijonarstvom nekoč in danes...? Biti misijonar danes ni najprej to, kar delaš, ampak to, kar si! In to, kar si, se spreminja. V življenju z drugimi, različnimi,

odkrivaš svojo novo identiteto. Biti poslan pomeni umreti temu, kar si bil..., postajaš znamenje Nove resničnosti, v kateri bomo vsi eno, enaki, ne glede na razlike, ki jih doživljamo sedaj.

Prisotnost ne pomeni samo biti tu, pomeni predvsem ostati tu. Trajna misijonarjeva prisotnost postaja znamenje »de la presence reelle« Gospoda, ki se je za nas daroval.

Naslednji izziv za misijonarja je, »kako razodeti lepoto Boga v svetu, ki je poln raznih navideznih lepot?«. Te so npr. imeti oblast, bogastvo, biti mlad, zdrav, si privoščiti materialne dobrine. Misijonar ve, da lepota ne odseva velikokrat iz obraza ljudi, ki so lepi in slavni in bogati, ampak in predvsem v teh, ki so prikrajšani, zapostavljeni, ubogi...

Biti misijonar danes ne pomeni delati propagando, dvigati množice, zavzeti mesto edinega odrešenika..., ampak postati živa skrivnost. Misijonar potrebuje duhovnost, poštenost in kontemplacijo.

Misijon se začne v ponižnosti in se konča v Skrivnosti. Če smo se naučili poslušanja Boga v tišini, potem bomo odkrili besede, ki niso prazne in arogantne, besede, ki so zaupljive in ponižne, iz njih izvira nova globina, nova moč Evangelija.

Mislím, da se moja identiteta ni spremenila. V sebi čutím slovenske korenine, značaj, občutenost, mehko dušo in v tej beli polarni pokrajini čutiš hrepenenje po novi dimenziji bivanja bolj kot kje drugje.

S Slovenijo me povezujejo Družina in drugi verski časopisi. Kulturno se čutím povezano po Novi reviji, ki jo redno dobivam.

V mojem misijonskem življenju sem bila vedno sama, Slovenka, tako v Francoski Gvajani

S. Dorica Sever pred zamrznjenim Hudsonovim zalivom (Foto: Z. Ž.)

kot tudi sedaj, tako da nimam možnosti govoriti svoj jezik. Vendar sem ponosna, takoj ko pridem domov v Mursko Soboto lahko govorim brez problema po naše, po prekmursko. Vedno so pri meni Prešernove in Gregorčičeve poezije in Sveto pismo v slovenščini.

S sorodniki smo povezani predvsem po telefonu, enkrat na mesec.

Kakšna je moja identiteta danes? Sama mislim o sebi, da sem postala bolj preprosta in da se je v meni razvil večji občutek za stvarstvo, za naravo in okolje, vidim pomen enostavnih stvari, ki niso same po sebi umevne. Krivične razmere, v katerih mnogi živijo, me bolj bolijo. V meni je želja, da bi delala bolj aktivno za mir na svetu.

Končala bom z mislijo, da niso bistvena vsa ta razmišljanja okrog slovenske identitete. Postajamo državljani sveta, ki je v nevarnosti pred uničenjem, torej soodgovorni za kvaliteto kulture življenja, kjer koli živimo.

Bistveno je sprejeti novo duhovno identiteto posinovljenih božjih otrok, kar resnično smo.

Življenje bi bilo toliko lepše...

*S. Dorica Sever
f.m.m.*

INTERVJU Z DOPOLNILNIMI VPRAŠANJI

S. Dorica Sever, Repulse Bay, 12. april 2004

Z. Ž. Poslali ste mi že pismo z odgovori, z vami sem že kar nekaj dni, pa vendar naj postavim še nekaj dopolnilnih vprašanj. Začniva v Francoski Gvajani. Tam je bil vaš prvi misijon, prvi stik z drugačno kulturo...

Da, to je bila zelo drugačna kultura. Tja sem odšla leta 1983, in sicer najprej na otok Guadalupe na Male Antile v Karibskem morju. Tam so sami kreolci, zelo lepi ljudje. Tam smo imeli dve skupnosti po pet sester. Prišla sem meseca maja in se že živela v situacijo, a septembra me je provincialka poklicala v Gvajano. Že dan po prihodu sem morala začeti z delom, tako da časa za kakšno prilagajanje in spoznavanje okolice sploh nisem imela.

Temperature so bile tu precej višje, kajti Guadalupe je otok z zelo milim podnebjem, kot bi bil ves čas na plaži. Tudi ljudje so na otoku bolj prijazni, odprti. Gvajane se je poleg tega držal še sloves nekdanje kazenske kolonije.

Prvi misijonarji v Gvajani so bili jezuiti, a leta 1763 je bila jezuitska družba prepovedana in deželo so morali zapustiti. Za njimi dolgo ni bilo nobenega misijonarja, šele okrog leta 1918 je Vatikan tam ustanovil apostolski vikariat in ga zaupal francoski kongregaciji Očetov Svetega duha.

Z. Ž. Kaj pa ljudje v Gvajani?

Vidi se razlika. Lahko bi rekla, da so nekoliko bolj »zamorjeni«, čeprav so prav tako večinoma kreoli in imajo iste korenine.

Z. Ž. In pravi domorodci?

Indijanci se ne mešajo z ostalimi, živijo daleč v pragozdu in so popolnoma avtohtoni. Poleg njih na podoben način živijo še tri popolnoma črnska plemena. Etnologi so po načinu okraševanja lesenih vrat ugotovili, da izhajajo iz Gane. Zanimivo pa je tudi to, da imajo veliko judovskih navad, ki so jih prevzeli v časih, ko so bili v Surinamu sužnji pri bogatih judovskih družinah. No, potem so pobegnili daleč v pragozd, kamor nihče ni mogel za njimi, in tu jih zdaj vsi pustijo pri miru.

Tudi danes je težko priti tja, saj moraš imeti posebno dovoljenje države, ki ga dobiš, če imaš kakšno posebno poslanstvo. Več časa smo skupaj z drugimi sestrami preživele pri črnskih ljudstvih. V teh odročnih krajih smo opravljale takoimenovano predevangelizacijo, ljudi smo šele pripravljale na sprejem evangelija. To pomeni, da

smo vzpostavljale prve stike, da smo ljudem skušale dopovedati, da so vendarle tudi oni ljudje, da so se tega zavedli, pa tudi, da smo jim pomagale iz hude socialne stiske. Ljudem lahko oznanjaš evangelij šele takrat, ko niso lačni. Preden slišijo božjo besedo, morajo imeti vsaj nek minimum človeškega dostojanstva. Cerkev je velikokrat oznanjala svoj nauk lačnim ljudem, II. vatikanski koncil pa je dal veliko poudarka prav temu vprašanju, torej predevangelizaciji. Evangelizacija se pravzaprav začne šele takrat, ko uspeš izoblikovati domačine v tako zrele osebnosti, da so sami sposobni nadaljevati z oznanjanjem evangeljskega sporočila, in to z njihovimi vrednotami.

Imele smo zdravstveni dispanzer, verouk, nedeljsko bogoslužje in podobno.

Z. Ž. Je bilo na potovanjih v pirogi kdaj nevarno?

Takrat se nevarnosti niti nisem zavedala, šele zdaj razmišljam, kaj vse bi se mi – edini ženski med številnimi domačini – lahko pravzaprav zgodilo. Nekoliko bolj otipljiva je bila nevarnost v času vojne v Surinamu, ko je na »naši« reki imela oporišče neka teroristična skupina. Nekoč sem potovala z nekim šolskim inšpektorjem po reki in na reki so nas ustavili sami mladi, do zob oboroženi fantje, ki so bili povrh vsega pogosto še pod vplivom mamil. Končalo se je srečno, a lahko se ne bi... Nevarna so bila tudi potovanja po včasih zelo narasli reki, čeprav me je pomirjal rešilni jopič, ki sem ga imela okrog telesa.

Z. Ž. Kaj pa živali?

Kače so bile povesod, tudi anakonde. V hiši sem večkrat našla kakšnega kuščarja, pa tudi pod posteljo je bilo dobro pogledati pred spanjem in vrata zapirati.

Z. Ž. Vam je bilo v tistih časih kdaj žal, da ste se odločili za misijone?

Ah, kje, z lahkoto sem sprejemala vse dogajanje. Postavljali smo pastoralni center, vodili priprave na zakon itd., vmes sem občasno – predvsem poleti – potovala v notranjost, kamor si vsi niso upali ali niso zmogli.

Z. Ž. Kako lahko primerjate med seboj Gvajano in Nunavut?

Ko sem prišla sem, sem spoznala, da lahko pozabim vse, kar vem – o teologiji, o pristopu do ljudi, o pastoralnih prijemih itd. Pričakal me je čisto nov način življenja, drugačni odnosi med ljudmi... Kar je bilo pomembno prej, tu ni bilo več pomembno. Ko sem prišla v Gvajano, sem bila prepričana, da sem pripravljena na opravljanje funkcij, ki sem jih imela. Imela sem občutek, da lahko nekaj dam, nekaj naredim, gradim lokalno cerkev. Tu pa sem začutila, da je bolj pomembno biti kot pa delati. Bolj pomembno je to, kar si kot oseba, kot pa tvoja aktivnost ali to, koga in kaj predstavljaš. Več časa ko si z njimi, bolj te upoštevajo, imajo za svojega. V Nunavutu je še en dodaten problem, namreč v internatih in šolah se je dogajalo tudi precej nasilne vzgoje in drugih oblik nasilja nad otroki in še danes se ponekod, ko me vidijo, spomnijo, da so bili tepeni s pasom, če niso ubogali sestre in odšli spat ob uri...

Skratka, pomembno je, da sem, kar sem. Vem pa, da do danes še nisem imela nobenih težav z ljudmi.

Za te kraje je značilna fatalistična filozofija, ki jo ponazarja beseda »ajurnarmat«

– »you can do nothing« – nič ne moreš, tako pač je... Ko se je pred časom v nekem kraju nenadoma zgodila huda nesreča – trem fantom se je udril led, istočasno pa se je 17-letnik obesil na pasu v omari, pa tudi sicer je samomorov med mladimi veliko – in so starejši sklicali mladino ter vprašali, kaj je narobe, so med drugim rekli, da hočejo bele učitelje in ne inuitskih. Njihova vzgoja je namreč preveč permissivna in se ne ujema z novim, zahodnjaškim načinom življenja, ki ga zdaj hočeš nočeš živijo. Težava je v tem, da starši otrokom pustijo dobresedno vse, ko pa enkrat zrastejo, pa jih morajo nenadoma brezpogojno poslušati, tudi ko gre za oddajo otroka, odhod od doma in podobno. Zato so pogosti samomori, sestra od X, ki sva jo prejle srečala, se je zaradi težav s starši obesila v garaži, Y, ki je danes ministrirala, je že v 9. letu za božič napisala poslovilno pismo, njena mama je prav tako naredila samomor...

Tukajšnje življenje je na nek način še bolj preprosto kot v Gvajani. Tu celo globalizacijo dojemajo drugače kot v Gvajani, bolj preprosto. So med dvema kulturama, bistveno bolj kot v Gvajani, kjer se čutijo Francoze. Inuiti se nimajo toliko za Kanadčane.

Z. Ž. Kaj pa podobnosti?

Spoštovanje do misijonarjev in to, da so me tako tam kot tu sprejeli. Pa čeprav je ravno Repulse Bay znan kot eden najbolj zaprtih, tradicionalnih krajev v tem delu Kanade.

Z. Ž. Ko ste prišli med Inuite, ste že znali moliti v inuktitutu...

Da, to mi je zelo olajšalo delo, pa tudi ljudje so to sprejeli z velikim odobravanjem. Sposobna sem voditi bogoslužje v inuktitutu (če ni duhovnika), tudi krst in pogreb. Če kaj ne gre, pa ob pomoči domačih katehistov popravljam svoje znanje. Včasih prosim katehistinjo Elizabeth, da mi kako stvar prebere, jaz jo posnamem in potem vadim... Zdaj razumem že veliko, tudi brati sem se naučila (v pisavi silabic), čaka pa me še najpomembnejši korak – začeti govoriti pogovorni jezik.

Z. Ž. Kakšen je vaš odnos in ravnanje v zvezi s tukajšnjo navado, da imajo dekleta otroke že pri petnajstih letih? Jih skušate »odvaditi«?

Ne, saj starši to tolerirajo. Po drugi strani moramo biti veseli, da ni abortusa. Od nekdaj je veljala tradicija, da je bil prvi otrok oddan stari materi. Potem je on tudi skrbel zanjo na njena stara leta. Posvojitve so nekaj popolnoma normalnega. Pa še to, otrokom dajejo imena preminulih sorodnikov, matere, očeta itd., saj verjamejo, da njihov duh živi v teh potomcih. Tako se zgodi, da mama pokliče svojo hči »Mama« ali »Stara mama«.

Z. Ž. Ali bo kdaj postal duhovnik tudi kdo od Inuitov?

Zelo težko. Gre za vprašanje celibata. Sploh ko vidijo, da so anglikanski pastori lahko poročeni... Vloga laikov je zato toliko bolj pomembna. V Repulse Bayu imamo nekaj mladih, ki so morebitni nasledniki Elisabeth in Johna, katehistov, ki sta že v letih.

Z. Ž. Včasih ste več pisali o samomorih, socialnih problemih ipd. med Inuiti kot pa v zadnjih pismih in člankih...

Res je. Več kot vem, manj mi je do pisanja. Te stvari me zelo prizadenejo. Lahko bi rekla, da to pač ni moj problem, ko izvem za osemletnika, ki ga je posilil oče, ali nič starejšo deklico, ki jo je oče posiljeval leta, ampak take stvari me preveč prizadenejo, da bi ostala brezbrizna.

Po drugi strani se zdaj pojavlja druga skrajnost – starejši po 40 letih zahtevajo od države kompenzacijo za kršenje človekovih pravic, ker v šoli niso mogli jesti eskimske hrane, pred takimi stvarmi pa zatiskajo oči, preprosto molčijo oziroma ohranijo med seboj.

Biti tukaj socialni delavec je zelo zelo težko. Imeli smo zelo dobro socialno delavko, a ni dolgo zdržala...

Pravzaprav ni čudno, da se dogajajo take stvari. Otroci nimajo nobenega nadzora, prespijo v tisti hiši, kjer se jim zdi, saj iz vasi tako ali tako ne morejo, običajno v enem prostoru spi po deset ali več ljudi...

Z. Ž. Ali k družinam hodite redno?

K družinam gremo, kadar je potrebno. Včasih me povabijo v hišo, ko sem na sprehodu, pred časom sem obiskala vse družine, katerih otroci gredo k birmi...

Z. Ž. Kako vas sprejmejo?

Nič pretresljivega. Nihče ne bo vstal in mi ponudil stola, nihče mi ne bo ničesar ponudil, saj velja navada, da je vsakdo vedno dobrodošel in da si vsak vzame, kar potrebuje...

(Nadaljevanje pogovora o v pismu že zapisanih opažanjih.)

S. Dorica Sever pred oltarjem v obliki sani (Foto: Z. Ž.)

DNEVNIK BIVANJA PRI S. DORICI SEVER

CHURCHILL, REPULSE BAY – NUNAVUT, KANADA

27. 3. – 13. 4. 2004

Winnipeg, 27., 28. marec

Da bi človek razumel pojem »multikulturnost«, pa tudi »vesoljna Cerkev«, mora k maši v katedralo v Winnipegu. Toliko ras in ljudstev na enem kupu, v eni cerkveni klopi... Za Evropejca, sploh pa za prebivalca dežele, ki drugih tujcev razen »južnih bratov« skorajda ne pozna, nekaj nepojmljivega. Inuiti, Indijanci različnih plemen, črnci, Kitajci, ja, tudi belci – vse v enem.

Pa še eno posebnost sem opazil v katedrali in bil bi napol slep, če je ne bi. Šov (show). Maša je verski ritual, ki ima svoj pomen, poslanstvo že sam na sebi, brez »dodane vrednosti« vsebine. Doma, še posebej v manjših krajih, se zunanja podoba tega rituala ni spremenila že desetletja, ponekod bi nemara že lahko govorili o stoletjih. Dobro, tu in tam je slišati kitaro, mladinske napeve in podobno.

Ampak tole je bilo na trenutke res podobno kakšni predstavi. Evangeljska zgodba o tem, kako je Jezus obudil od mrtvih Lazarja, bi se me verjetno ne dotaknila preveč, če ne bi duhovnika sredi branja na lepem začela spremljati nežna glasba električnega klavirja. Jezusa je citiral drugi bralec z nekoliko več igralskega talenta, Marto spet tretja oseba, za utrjevanje in povečan učinek pa je poskrbel še zbor, ki je skupaj z ljudstvom posegel v dogajanje s petjem na današnjo temo evangelija.

Tukajšnja Cerkev ima očitno precej bolj komercialen pristop do vernikov in lastnega delovanja – pa naj se taka »komerciala« razume s pozitivnim ali negativnim prizvokom. Po končani maši sem iz rok uniformiranih »redarjev« (ali kako naj jim rečem?) prejel župnijsko tedensko glasilo. Med drugim sta me v oči zbudla natančen izračun denarja, prejetega od vernikov na različne načine in za različne namene, ter podrobno poročilo o porabi sredstev za ureditev ene od župnijskih dvoran. In zadnja stran: oglas pri oglasu, od bližnje pizzerije do pogrebnega zavoda...

Popoldne me je starejši Česar pospremil do trgovine, v kateri sem kupil posebno kapo, ki ščiti tudi obraz, z zadovoljstvom pa sem odkril tudi poseben prašek, ki se po krajšem tresenju in gnetenju vrečke, v kateri je shranjen, tako segreje, da lahko oddaja toploto do šest ur. To pomeni, da so fotografske oziroma snemalne naprave tudi pri zelo nizkih temperaturah kar lep čas na varnem, če so le shranjene v dobro izolirani torbi. Te jasno nisem imel, zato sem si kupil še hladilno torbo, ki v poletnem

času zadošča za hranjenje šestih hladnih piv, zdaj pa zadošča za zavetje moji videokameri, digitalnemu fotoaparatu in še za kakšno dodatno baterijo, objektiv ali morda kapo in rokavice se najde prostora.

Štefanova žena Katie, potomka Poljaka in Slovenke, rojena v Clevelandu, je pripravila odlično večerjo in še dobro, da sem se lahko oddolžil s steklenico cvička, ki sem jo prinesel iz Slovenije. Štefan, prav tako pripadnik druge generacije Slovencev v Winnipegu, govori najboljšo slovenščino v svoji generaciji, poleg tega pa sam vodi in na računalniku tudi pripravlja tedensko radijsko oddajo.

Utujenost, ki si je zadnja dva tedna ob vseh obveznostih v službi in ob njej enostavno nisem smel privoščiti, je v kombinaciji s časovno razliko in odličnim kosilom očitno naredila svoje in kaj kmalu nisem bil več sposoben prikrivati njenih napadov. K sreči se je podobno dogajalo tudi mojim gostiteljem, tako da smo sporazumno drug za drugim začeli odhajati horizontali naproti.

Noč in še pol jutra povrh sem užival spanje pravičnega in tudi ko mi to ni šlo več od rok, sem z velikanskim užitkom poležaval in počel nič – komaj sem še vedel, kako to gre, ampak prav to sem krvavo potreboval. Za uverturo v »severna obzorja« sem se odpravil na krajši sprehod po središču Winnipega. Mesto, ki je po številu prebivalcev veliko za približno tri Ljubljane in je s svojo središčno lego med vzhodom in zahodom Kanade eno največjih in najpomembnejših industrijskih, pa tudi univerzitetnih središč, me ni ravno navdušilo. Najbolj si ga bom zapomnil po na zunaj razmeroma skromnih lesenih hiškah, slabo urejeni kanalizaciji in slabih cestah (za veliko tega je seveda kriv sneg, ki je tu zelo zelo vztrajen), pa tudi po žalostnem pogledu na številne obubožane Indijance in Inuite, ki se v takšni kulturi enostavno ne znajdejo in so v očeh mnogih belcev zgolj brezdelneži, »paraziti«.

Churchill, 29. marec

Soba je skromna, tako kot vse v hiši. Če bi nad posteljo ne visel majhen televizor korejske znamke, bi si lahko predstavljal, da sem v petdesetih, šestdesetih ali pač devetdesetih letih prejšnjega stoletja, in ko bi prišel čez deset let, se verjetno ne bi spremenilo prav nič. Tu na severu teče čas počasi, morda še počasneje kot nekje na ekvatorju. Samo da tam narekuje tempo vročina, tu pa mraz in snežni viharji. Če letalo ne more priti ali oditi, pač ne more. Bo pa jutri. Ali pojutrišnjem. In tako kot na ekvatorju tudi tu le malokdo umre zaradi srčne kapi kot posledice stresnega življenja. Tak vtis dajejo ljudje, s katerimi sem se danes srečal – pa ne gre za kakšne domačine, ampak za belce, ki tu živijo in delajo, nekateri že desetletja.

Pravzaprav je skromna sobica le ena od osmih, kolikor jih šteje škofova rezidenca – tričetrtoletja stara lesena hiša poleg cerkve. Škof Reynald Rouleau, ki ima na skrbi eno gotovo najbolj nenavadnih škofij na svetu, je bil danes popoldan predvsem v poslanstvu šoferja. Najprej je na letališču počakal mene; komaj me je predstavil bratu Andreju in Jean-Louisu, je že odbrzel nazaj, saj je iz Repulse Baya priletela sestra Renata, drobcena Poljakinja, ki kot redovnica deluje na istem misijonu kot sestra Dorica. Škof je sila skromen možakar, zlat škofovski prstan se

mu skorajda ne poda – tako kot v teh krajih razen morda pilotov nihče ne nosi kravate.

Vzdušje v rezidenci je kar simpatično. Brat André, pripadnik istega reda oblatov kot prvi škof v teh krajih, ki je leta 1912 začel z načrtnim misijonarstvom na tem skrajnem koncu sveta, je nekakšen računovodja, revizor, ki obiskuje misijon za misijonom in pregleduje njihovo finančno poslovanje. Jean Louis je prostovoljec, ki gospodinji na škofiji, za kar ni plačan, pač pa ima krite stroške bivanja. Sestra Renata je tako drobcena, da me čudi, kako lahko na sebi nosi vso potrebno debelo obleko, pa vendar je zelo živahna. Na misijonu je šele nekaj mesecev, ampak kot kaže, ji vse skupaj kar ustreza.

Danes je bilo v Churchillu 15 stopinj pod ničlo in ob dokaj močnem vetru me je že tistih šest, sedem metrov, ki sem jih prehodil od letališča do škofovega tovornega avta, uspelo kar premraziti. Zdaj vidim, da opozorila niso bila kar tjavendan in da zna biti tam gori kar pasje. Hm, tam gori, ja. Že zdaj se mi zdi, da bolj »gori« skoraj ni mogoče. Saj na zemljevidu zadeva ne izgleda tako hudo visoko, komaj nekje na zemljepisni širini Stockholma, ampak potem ko sem skozi okno letala dobri dve uri zaman iskal kakršno koli ravno črto ali drug znak človeške civilizacije, se mi je zdelo, kot da bi pristajali na Luni. In Repulse Bay, moj cilj, je še približno tisoč kilometrov proti severu – do tam je torej nekako toliko kot od Ljubljane do Hamburga. Vmes pa kakšne štiri, morda pet vasic... in seveda neskončna belina.

Churchill, 30. marec

Natančno ob 22. uri je sirena uradno razglasila začetek noči. Po tej uri morajo otroci z ulic v hiše, takrat se formalno začne čas za počitek. Nenavaden ukrep, ki so ga uvedle kanadske oblasti, da bi Inuite privadile zahodnjaškemu urniku. Inuiti so se namreč tisočletja prilagajali naravnemu ritmu, to pomeni, da so se v času celodnevnega sonca otroci pač igrali na prostem brez omejitev, na podoben način pa so dojemali tudi zimski čas teme – niso poznali ure in tudi ne šole ali službe. Danes, ko živijo v strnjениh stalnih naseljih, kaj takega seveda ni več mogoče, zato sirena. Jean-Louis mi je sicer razložil, da je to zaradi medvedov, ki radi zakoračijo tudi po glavnih ulicah... Pa ja – zadnjih nekaj tisoč let tega sploh niso počeli, zdaj pa so, če se že odločijo za tak podvig, disciplinirani in pridno počakajo na zvok sirene...

Tišino noči je zmotil še pisk lokomotive, ki je tako kot še dvakrat v tednu naznanil odhod vlaka na vsaj 44-urno vožnjo proti Winnipegu. In potem tišina in globok spanec, ampak spet samo tja do 3. ali 4. ure zjutraj. Telo se tokrat ne more in ne more prilagoditi.

Zjutraj sem bil zato pri zajtrku med prvimi. Kmalu zatem sva s škofom Rouleaujem pospremila sestro Renato v zdravstveni dom, saj je iz Repulse Baya prišla na redni zdravniški pregled. Zdravstveni dom z bolnišnico, otroški vrtec, osnovna šola, srednja šola, dom za ostarele, bazen, drsališče, knjižnica, samopostrežna restavracija... vse se nahaja pod eno streho, v velikem kompleksu. V zimskem času se tam očitno dogaja prav vse – zamisel je zelo praktična, saj to pomeni, da

celo naselje takrat »živi« na istem kraju, kajti gibanje je zaradi mraza, vetra in snega omejeno.

Dopoldan sem brez večjih težav uspel poklicati Ireno, z malo sreče sem se dogovoril za brezplačno prestavitev mojega odhoda proti severu za dan pred dogovorjeno rezervacijo, potem pa me je škof – ta dan v vlogi turističnega vodnika – odpeljal po mestu in okrog njega. Prvič v življenju sem v živo videl poledenelo morje s številnimi ledenimi gmotami najrazličnejših oblik, »obiskala« sva haskije, simpatične vprežne pse, ki jim mraz enostavno ne pride do živega, pristanišče, ki je zares dejavno samo kakšen mesec ali dva sredi poletja, ko se ladje vendarle uspejo prebiti mimo plavajočih ledenih plošč, se popeljala po simpatičnih ulicah Churchilla... Vse skupaj res spominja na znano ameriško nadaljevanko, le da je za razliko od Aljaske tukajšnje dogajanje še za spremembo bolj počasno in okolica še bolj divja, surova in neusmiljena. Mestece je znano po severnih medvedih. Vsako leto gosti celo do 15.000 obiskovalcev, ki si lahko te sicer izjemno krvoločne, na videz pa tako prijazne kosmatince ogledajo čisto od blizu, iz posebej prirejenih in zaščitениh »avtobusov« na ogromnih kolesih.

Muzej inuitske umetnosti je prav gotovo ena najbolj priporočenih točk v vseh vodnikih po tem delu sveta. Vsebuje resnično enkratne stvaritve domačih mojstrov, ki v dolgih zimskih nočeh s samo njim lastno potrpežljivostjo oblikujejo različne vrste kamna ali kosti v prave umetnine. Poleg tega si obiskovalec lahko ogleda originalne »ostanke« orjaškega kita, nagačenega severnega medveda in še marsikaj, med drugim tudi »qayak« – zaprt čoln iz jelenove kože, ki so ga lovci uporabljali za lažji dostop po vodi do jelenov ali zgolj za transport v poletnih mesecih. Kajak so torej izumili Inuiti...

*Preprosta »katedrala«, v ozadju pa še bolj preprosta škofvska rezidenca v Churchillu
(Foto: Z. Ž.)*

Ko sem se prebil do oddelka s spominki, me je prešinilo, da domači umetniki v Repulse Bayu zelo zelo verjetno ne sprejemajo kreditnih kartic. Preklinjajoč lastno nepremišljenost sem si kratek preostanek dneva še skrajšal z brezuspešnim iskanjem bankomata...

Sreda, 31. marec

Dan se je začel sila dobrovoljno. Zunaj je kot za stavo sijalo sonce, temperatura plus 1 ali 2, povzpela naj bi se celo do 7 stopinj Celzija, in ko sem prišel v jedilnico, sem s svojo nenadno tiho pojavo tako presenetil Jean-Louisa, da je od groze zakričal in se skrčil v nekakšen nebogljen obrambni položaj, kot bi se pred njim pojavil severni medved.

Po zajtrku sem še enkrat zakrožil po mestu in dokončno izvedel, da ima v mestu monopol banka, ki posluje samo z Visa kartico, te pa seveda nimam. Saj bi lahko denar dvignil tudi s katero drugo, ampak samo na banki, ta pa se odpre ob 11. uri, ko bom jaz že na letalu...

Škof me je zapeljal do letališča in z malo sreče sva poleg mojega kovčka in nahrbtnika spravila na letalo še škatlo z dobrotami, ki jih je za trikrat nižjo ceno kot v Repulse Bayu nakupila sestra Renata. Upam, da bo držal obljubo in kdaj prišel tudi do Slovenije. To je nameraval že lani, pa mu ni uspelo.

Letalo je bilo kar udobno in let presenetljivo miren. Pričakoval sem vse kaj drugega, v strahu pred turbulencami sem pred poletom celo zaužil tableto proti potovalni bolezni, po domače proti bruhanju. Pravzaprav smo vzleteli in pristali trikrat. Najprej v Arviatu, potem v Rankin Inletu in nazadnje v Repulse Bayu, nakar je letalo odletelo že v Coral Harbour. V Rankin Inletu smo morali potniki za slabe pol ure v letališko zgradbo, podobno srednje veliki avtobusni postaji. Svet je tu že precej drugačen od tistega v Churchillu, ljudje so že bolj zimsko oblečeni (čeprav tudi v Churchillu niso ravno v kopalkah, pa vendar je čutiti, da so tu temperature še nižje), otroke prenašajo izključno v »parkah« na hrbtu – in to ne glede na to, ali so mamice ali očki bele ali »rdeče-rumene« polti.

Prvi polet je bil dolg 45, drugi 35, tretji pa 65 minut in na vsakem sem bil deležen slaščice ali celo sendviča, tako da kosila sploh nisem pogrešal. Med vožnjo sem lahko po mili volji meditiral ob pogledu na brezmejne ledene površine, ki so bile z vsakim kilometrom proti severu čedalje redkeje prepredene s temnomodrimi razpokami – belina je bila bolj in bolj kompaktna, trdna, bela.

Končno. Repulse Bay. Kraj, o katerem zaradi preobilice dela nisem utegnil niti sanjati, pa vendar kot iz sanj. Naselje je plaho stisnjeno med širokimi, nizko zaobljenimi rdečkastimi skalnatimi gmotami, pravzaprav je deloma posajeno nanje. Iz zraka se zdi, kot bi bilo sestavljeno iz zelo majhnih lego kock. Pravzaprav primerjava ni daleč od resnice. Hiše so namreč še najbolj podobne kontejnerjem ali velikim kockam. Taka je tudi letališka »zgradba« na koncu pristajalne steze skoraj v središču naselja.

Iz letala sem stopil vsaj na videz kar pogumno, čeprav so bila moja čutila

naravnana predvsem na ocenjevanje temperature zraka. No ja, za silo: -28 stopinj Celzija plus (oziroma minus) veter. Sestra Dorica me je seveda pričakala z velikim veseljem, saj ni deležna ravno vsak dan obiska iz Slovenije. Z njo je bil tudi pater Fournier – mislim, da ga bom fotografiral in nosil njegovo fotografijo vedno s seboj. In ko bom posebno slabe volje po kakšnem pogovoru o nezdravi mesni prehrani, jo bom pokazal sogovornikom in jih vprašal, kaj menijo, koliko let šteje ta izraziti »mesojedec«. Pater Fournier jih ima namreč 81, kaže pa največ kakšnih 60. Med Inuiti je že 51 let in ves ta čas je v glavnem zgoj in samo meso, no ja, vsak dan še ocvrto jajce in slanino, zvečer pa kakšno kupico rdečega...

Prvi stik z domačini. S. Dorica me je spoznala z Davidom Nimiqtaqtuqom, enim od treh uslužbencev v kontroli poletov, majhni sobici v že omenjenem kontejnerju, ta pa mi je, potem ko sem moral na prosto in skozi kamnita vrata oziroma obok, z računalnika iztisnil potrdilo »Bratovščine severnega medveda«, da sem res prestopil črto polarnega kroga.

V Repulse Bayu pripeljejo prtljago z letališča potnikom na dom, zato sva s s. Dorico odšla peš do misijona. Ta je od letališča oddaljen kakšnih 50 metrov, tako kot tudi druge stavbe. Dovolj, da sem lahko ugotovil, da tule ne bo več heca, kar se temperatur tiče, sploh ob malo močnejšem vetru.

Hiša je sicer vse prej kot razkošna, pa vendar prijetna. V glavnem je vse v lesu, predvsem pa majhno in toplo. Bivališče sester Dorice in Renate je povezano z manjšo učilnico ter večnamensko dvorano in cerkvijo z oltarjem v obliki tovornih sani. Najprej sva odšla do brata Fourniera, kjer me je čakal izvrsten zrezek iz mesa karibuja oziroma severnega jelena. S tem možakarjem moram nujno napraviti intervju ali se pač kar tako pogovarjati, kajti tudi če mi ne bi že prej govorili, bi hitro ugotovil, da je živa legenda. Prva leta je živel z Inuiti v iglujih, kljub starosti je zelo bistrih misli in ima menda za ušesom polno zanimivih zgodb, povezanih z eskimskim življenjem, pa še prijeten sogovornik je povrh vsega.

Sledila je maša v inuktitutu. Oče naš, ki si v nebesih... – Ataatavut qilammiituttit... In tako celoten obred. Neskončno (tudi po 25 črk) dolge besede so me navdale z brezupom, po drugi strani pa z občudovanjem do s. Dorice, ki ta nenavadni jezik, ki ima tudi lastno pisavo, govori že popolnoma brezhibno. No ja, vsaj meni se je tako zdelo... Učiti se ga je začela takoj po prihodu v Kanado, tako da je po petih mesecih, ko je prišla na misijon, znala na pamet v inuktitutu vse glavne molitve. V naslednjih dveh letih je izpopolnila še govorico in pisavo in je zdaj takorekoč »njihova«. Sicer pa to ni njen edini jezik. Vsak dan uporablja še angleščino in francoščino, govori pa tudi špansko in nemško.

Kljub temu, da je bila navadna sreda, je bilo pri maši več kot 10 otrok in tudi nekaj odraslih. Otroci niso vajeni discipline, njihova kultura tudi ne pozna prisile ali celo fizičnega kaznovanja. Zato ni čudno, da se med mašo bolj ali manj prosto sprehajajo med klopami in se sploh počutijo zelo »domače«. Pa tudi to ni daleč od resnice. Po maši namreč sledi obvezne pol urice za »rekreacijo« – igranje s kolebnicami, barvanje z voščenimi barvicami ali flomastri, skakanje kar tako... V

vsaki hiši živi tudi po 20 ljudi in jasno je, da nimajo prostora za igranje. Zato radi pridejo k maši, ki ji sledi sprostitve. Mnogi nosijo v sebi hudo trpljenje, a o tem nekoliko kasneje.

Bil sem seveda glavna atrakcija in največ časa so porabili, da so dešifrirali moje ime. Ko sem poprijel za kolebnico, sem postal »njihov«. Kot vsi otroci po svetu so tudi ti brez zavor in sila prijazni, če se le znaš smejeti in igrati z njimi. Iskreno sem se razveselil pobarvanke, ki jo je zame naredil 10-letni Theoren – s posvetilom, prosim lepo...!

Ko so odšli, sva z Dorico »obdelala« program, ki ga je pripravila za čas mojega bivanja.

Romantična podoba o ljudeh, ki ne poznajo nasilja in živijo v pristnem stiku z naravo, je sčasoma dobila tudi temnejše odtenke. Ena od deklic, s katerimi smo se igrali s kolebnico, naj bi bila še do nekaj tednov tega redno posiljevana... Namreč, Inuiti so tisočletja večino časa preživeli v iglujih, v katerih je bilo v mesece dolgih polarnih zimskih nočeh brez sonca precej dolgčas. Po drugi strani pa prijetno toplo, saj so večinoma ležali odeti v debele tuljnjeve ali karibujeve kože, goli, drug ob drugem. Incest je bil nekaj vsakdanjega. Raven čustvenega dožemanja je bila dokaj nizka, kajti vse je bilo podrejeno borbi za preživetje v resnično krutih naravnih okoliščinah. To je pomenilo na primer tudi to, da so novorojene deklice včasih preprosto ubili, saj so pomenile predvsem ena lačna usta več, medtem ko so se dečki razvili v lovce, lovci pa prinašajo hrano. Drugega nasilja nad otroki res niso poznali, tudi zato ne, da se jim ti ne bi čez nekaj let maščevali – kajti, če kdo iz kakršnega koli razloga ni dohajal vedno premikajoče se skupine, je enostavno »odšel« v sneg in nihče več ga ni videl. Eno samo izgubljeno človeško življenje ni pomenilo veliko, največkrat zgolj ena lačna usta manj in torej večjo možnost za preživetje ostalih. V skrajnih primerih so poznali tudi kanibalizem. V takih razmerah je bilo prostora za čustva, kot je denimo ljubezen, bore malo. Na prvem mestu je bila čista reprodukcija, razmnoževanje – v najbolj primarnem pomenu besede. Zato tudi danes nihče ne razume najbolje tega pojma, vse je podrejeno materialni koristi ali kvečjemu zunanjemu izgledu. Zato so tudi danes tako pogosti primeri spolnega nasilja v družini, zato dekleta rojevajo že v 14., 15. letu, zato je otrok »last« cele skupnosti; če mamica iz kakršnega koli razloga ni sposobna preživljati otroka ali če ji tako ukažejo njeni starši, ga mora oddati v posvojitev svoji lastni mami, sestri ali pač drugi družini. Navade, ki so sad trdega boja za preživetje, so kljub popolnoma drugačnim življenjskim razmeram ostale. Dobrodošel med Inuiti 21. stoletja...!

V prvih tednih svojega delovanja v tem kraju je s. Dorica med pomočjo v zdravstvenem domu pregledovala dekle, ki je imelo nenavadne rane po obeh straneh vratu. Najprej je mislila, da gre za kakšno vnetje ali alergijo, pa jo je domača medicinska sestra podučila, da so Inuiti med ljubljajem lahko tako strastni, da se med seboj popolnoma pogrizejo po vratovih... Kljub velikim spremembam, ki so jih deležni predvsem v zadnjih 50 letih, iz njih še vedno seva primarna povezanost z naravo in gon po prilagajanju. Oče Fournier je po 50 letih življenja s tem

preizkušanim ljudstvom brez kančka poniževalnosti menda dejal: »Glej pse in razumel boš Inuite«.

Če kdo, se s. Dorica trudi, da bi jih razumela in da bi jim pomagala premoščati prepad. Kakršen koli je že bil njihov svet nekoč – bil je njihov in danes ga nimajo več. Podobno kot denimo »bušmani« ali »grmičarji« oziroma ljudstvo San v afriški puščavi Kalahari, so tudi oni prikrajšani za nomadski način življenja, in tudi če bi hoteli, sodobnosti ne morejo več uteči. Križanje dveh časov, dveh svetov je sila kompleksen in zahteven proces, in kljub temu, da si tako kanadska kot nunavutska vlada na včasih nerodne načine, pa vendar, prizadevata s prilagajanjem učnih programov, subvencioniranjem dejavnosti, socialno pomočjo itd., zaenkrat še ni videti prave perspektive, izhoda iz brezupnega položaja. Večina Inuitov je slabo izobraženih, brezposelnih, brez upanja, smisla, občutek odrinjenosti je uničujoč. Večinoma ne znajo več živeti na star način, z naravo, v sodobnem svetu pa se prav tako ne znajdejo. Povedano z njihovim jezikom: odskočili so z ledene plošče preteklosti, a zaradi težkega bremena še niso uspeli stopiti na ploščo prihodnosti. Morje linearnega časa ju čedalje bolj razdvaja in nevarnost, da bodo Inuiti utonili v ledenem morju pozab(lj)e(nosti), je velika.

Četrtek, 1. april

Na današnji dan pred petimi leti je Kanada razglasila novo zvezno državo Nunavut. Praznik, za katerega večina Inuitov niti ne ve, saj so jim pojmi kot »država«, »politika« in podobno popolnoma tuji.

Živeti kot misijonar – sliši se resda romantično, ampak zame bo kar težka, sploh če bi hotel res dobesedno slediti Doričinemu zgledu: od 7. do 8. zjutraj meditacija, nato zajtrk in po zajtrku enourna molitev. Popoldan ob 16. uri spet molitev, nato večerja ob 17. in maša ob 19. uri. Toliko pobožnosti nisem uspel spraviti skupaj že leta. Ampak odkrito rečeno, prav nič ne škodi, če se človek kdaj vendarle ustavi in se vpraša še o čem drugem razen o tem, kako bo reševal ta in oni problem v službi, kako bo vse stlačil v skromnih 24 ur enega dneva in kako bi najbolje investirali ali zapravili denar, ki ga tako ali tako ni nikoli dovolj. Mir dobro dene duši in telesu.

Dopoldan me je čakalo prvo srečanje bolj »uradne« narave. Obiskal sem »Arctic College«, različico šole za odrasle. Delovanje centra financira kanadska oziroma nunavutska vlada, center v Repulse Bayu pa že dolga leta vodi Earl Dean. V septembru so začeli s 36 »učenci« – odraslimi, ki so v puberteti pustili šolo, ker so že imeli otroke ali pa so bili premalo vztrajni za nadaljevanje, zdaj pa se vračajo. Želijo si znanja, saj jim samo to lahko omogoči spodobno zaposlitev.

V prostoru, ki je tudi neke vrste prostor za socialne stike, je bilo pet do deset oseb – vedno je kdo prihajal ali odhajal. Ravnatelj Dean me je prosil, naj jim pojasnim, kdo sem in od kod sem doma. Z vsakim izrečenim stavkom sem ugotavljal, kako velika je razlika med »njimi« in »nami« – belci, »zahodnjaki«, Slovenci. Odrasli ljudje, ki v življenju večinoma še niso videli vlaka, drevesa, nadstropne stavbe, ki ne

vedo niti tega, kje je Evropa, oziroma nimajo občutka za zemljepisne pojme in primerjave. No, razumeli so, da je Slovenija očitno res zelo majhna, če pa je velika za eno stotinko Nunavuta, in da mora biti pri nas velika gneča, če nas je na tako majhnem prostoru dva milijona, njih pa na dveh milijonih kvadratnih kilometrov vsega 28.000...

Vprašali so me denimo, ali imamo tudi pri nas večerno »policijsko uro«, ali imamo živali, letala, kako dolg je pri nas dan in kako dolga je noč; osupnili so, ko sem povedal, da imamo poleti tudi do 30 stopinj Celzija in da je naše morje lahko segreto tudi do 25 stopinj, medtem ko se njihovo segreje največ do treh. Iz vprašanja, koliko otrok imamo in ali jih tudi mi oddajamo in sprejemamo v posvojitev, se je razvil zanimiv pogovor. Mlada ženska je povedala, da je morala svojega četrtega otroka, hčerko, oddati drugi družini. Ni bilo potrebe, ampak njen oče je pred smrtjo naročil, da mora naslednjega otroka oddati svoji sestri. »Če tega ne bi storila, bi se hčerki, meni ali moji družini lahko zgodilo kaj hudega. Besede umrlih staršev moramo spoštovati. Bilo mi je zelo hudo, ampak nisem imela druge izbire. No, zadovoljna sem, da hčerka živi v hiši čez cesto, tako da se zelo pogosto vidiva ali slišiva po telefonu, včasih celo prespi v naši hiši. Sestra jo dobro vzgaja in to mi je v tolažbo, čeprav trpim, ko pride kdaj do situacije, v kateri bi jaz z deklenco ravnala drugače kot sestra,...« je razmišljala.

V osrednjem prostoru imajo na voljo okoli deset računalnikov in presenetilo me je, da kljub siceršnji splošni nerazgledanosti (v našem pomenu besede) vsi po vrsti veselo deskajo po internetu, se igrajo računalniške igrice, še najraje pa imajo internetne klepetalnice. Dopisujejo si s sogovorniki iz raznih delov Kanade, pa tudi iz Velike Britanije ali celo karibskega otoka Arruba. Zelo dobrodošla novost, saj tako premagujejo občutek odrinjenosti, zadovoljen pa je tudi ravnatelj, kajti na ta način utrujejo svoje znanje angleščine, pisanje in branje...

Tudi sam sem izkoristil priložnost in se po elektronski pošti javil Ireni in klapi, potem pa sem odšel na čisto kratek sprehod po naselju. Kljub vetru je bil mraz še kar znosen, vsaj dokler mi je pihal v hrbet. Ah ja, ko že pišem o vetru. Šele drugi dan po mojem prihodu je pater Fournier uspel popraviti vrata »pedsobe« v njegovi hiški. Na dan mojega prihoda je bila namreč odjuga, nato pa je stopljen sneg med vrati zmrznil, in ko smo jih enkrat na silo odprli, se niso več prav zaprla. Taka stvar pri tako nizkih temperaturah seveda ni več hec. S s. Dorico sva z zašiljenimi železnimi drogovi kar nekaj časa razbijala led, ampak dokončno je uspel vrata spet usposobiti šele vsega hudega vajeni pater.

Ob 16. uri naj bi se začela priprava na birmo. Tu imajo navado, da se dogajanje začne, ko pride zadnji udeleženec. S. Dorica to navado sicer do neke mere tolerira, nekako v smislu naše »akademske četrti«, ampak kljub temu je polovica otrok prišla šele nekje do pol petih. Zanimivo – kako Eskimu razložiti, kaj je to »cvetna nedelja«, kaj so to palmove veje in ne nazadnje, kaj je to »osel«, na katerem je Jezus prijezdil v Jeruzalem slab teden dni pred svojim križanjem...

Tako kot povsod po svetu tudi ti zgodnji pubertetni pokajo od energije, ki

Avtor v družbi otrok (Foto: s. Dorica Sever)

nima nič skupnega z verskim navdušenjem. Potem pa sem bil tu še jaz in koncentracija je bila zelo blizu ničli. Pa vendar, s. Dorica zna biti potrpežljiva, predvsem pa zelo blagohotna in tudi čisto malo stroga, saj avtoriteta tu ne zaleže kaj prida.

Danes zvečer sem se spet igral z otroki, ki me imajo čedalje bolj za svojega, sploh ker me lahko kličejo kar Toni, ne pa Siboni, Svoni, Zivone ali kako že... Morda je bil največji kompliment to, da mi je eden od dečkov med fotografiranjem prijateljsko kazal osla, tako kot kateremu od vrstnikov...

Za »lep« konec dneva pa Doričin »rezime«: komaj devetletni deček, ki se je nocoj pojavil po več mesecih in se ni hotel igrati z drugimi otroki, je hotel narediti samomor, ker ga je oče večkrat posilil, pri 13-letnem fantu so pred dvema tednoma – gotovo zaradi istega vzroka – pri jemanju brisa odkrili gonorejo, sedemnajstletnica, ki je med mašo zajokala, je noseča...

Petek, 2. april

Kljub razmeroma umirjenemu dogajanju tudi tu dnevi minevajo izjemno hitro. Po zajtrku sta s. Renata in s. Dorica zamesili kruh – čeprav ga danes lahko dobijo tudi v trgovini, ga po receptu patra Foruniera še danes pečejo in na ta način prihranijo kar nekaj denarja, saj je sicer precej drag. S s. Dorico sva odšla do hotela – na zunaj izgleda kot navadna hiša, pravzaprav tudi od znotraj, in prav nič ni podoben hotelu, kakršnega si predstavljamo s to besedo, pa vendar. Tu spijo razni začasni strokovno

usposobljeni delavci, ki jih pošilja vlada za gradnjo kakšne javne stavbe, ali načeloma kdor koli, vendar pa cene segajo visoko v nebo. To je namreč edini hotel v mestu, drugih krajev v okolici pa ni – do naslednjega hotela je torej okoli 300 kilometrov vožnje z letalom... V majhni zajtrkovalnici, ki je čez dan tudi edina »kavarna« v kraju, imajo v vitrini razstavljeni in s cenami opremljene mojstrovine domačih »rezbarjev«. Nekateri so izjemno dragoceni in temu primerno tudi drage, druge imajo nalepljene bolj dostopne številke. Majhen kipec tjuljnja iz ne tako dragocenega mehkega kamna »soap stone« lahko stane samo 50 kanadskih dolarjev, velike kompleksne umetnine iz tršega kamna ali kosti oziroma roga ali mroževega sekalca pa lahko dosežejo tudi nekaj deset tisoč dolarjev. Na moje veliko olajšanje sem pozneje izvedel, da je plačilo tu mogoče tudi s kreditno kartico; med pripravami na potovanje seveda nisem pomislil na to, da Eskimi vendarle niso še tako »civilizirani«, da bi za svoje rezbarije sprejemali Diners ali MasterCard, kar me je tu, na licu mesta, spravilo v nemajhno zadrego.

Nadaljevala sva v šele nekaj mesecev odprtem nakupnem centru, v katerem bi lahko kupila dejansko vse, celo banane, pomaranče, jabolka, jagode, grozdje ali mango. Cene so seveda precej precej precej višje kot v Winnipegu ali celo Churchillu, saj je vse pripeljana z letali. Pa vendar – »svet« prihaja k Inuitom.

Do druge trgovine je bilo treba prehoditi kakšnih 200 metrov. Veter nama je pihal v obraz in bilo je grozno. Kljub termovelurski kapi in kapuci me je v glavo zeblo do bolečine – pa je bil čisto »prijazen« dan in domačini so švigali naokoli z motornimi sanmi kot za stavo... Druga trgovina se imenuje Northern – gre za mrežo trgovin, prisotno v vseh krajih na severu, »potomko« največje in najbolj vplivne trgovske družbe v tem koncu sveta, ki je odigrala ključno vlogo pri »civiliziranju« Hudsonovega zaliva: Hudson Bay Company – HBC. Mnogi te kratice za šalo interpretirajo kot »Here Before Christ«...

Danes bi moral v Repulse Bayu na poti v Pelly Bay, kjer bo v nedeljo birma, pristati škof Rouleau. Šli smo ga čakati na letališče, midva z Dorico peš, pater Fournier pa s svojim skidoojem. Ampak zaradi »blizzarda« (snežnega viharja) na drugem letališču tega letala danes ne bo in škof bo moral počakati eno noč tam in nato poleteti direktno v Pelly Bay. Viharji so del vsakdanjika, kar pa ne pomeni, da jih domačini ne jemljejo hudo zares. Če te ujame na prostem, obstaja velika nevarnost, da zmrzneš ali se (za vedno) izgubiš.

Naslednja »postaja« je bil zdravstveni dom. Pravzaprav sem zdaj presenečen samo še takrat, ko nisem presenečen. Kar z zunanje strani deluje kot začasno priročno skladišče, velika garaža ali »hangar«, je z notranje strani majhen, a urejen in sodobno opremljen zdravstveni dom. Zdravnika tu nimajo, najbližja bolnišnica je v Winnipegu, torej 1000 kilometrov proti jugu, bolezniki pa tega dejstva pač ne upoštevajo in se pojavljajo, ko se njim zazdi. Zdravstvena postaja s tremi redno zaposlenimi medicinskimi sestrami je zato izjemnega pomena za inuitsko skupnost. Premore zasilno zobno ordinacijo, EKG, porodno sobo z inkubatorjem in napravo za oživiljanje, pediatrično ordinacijo, rentgen, najnujnejše ortopedske pripomočke,

še dve sobi za sprejemanje bolnikov, lekarno itd. Delovanje zdravstvenega doma financira država, ki tudi poskrbi, da v postajo po nekajkrat na leto pripotujejo nekateri specialisti – otorinolaringolog, pediater, internist, zobozdravnik, fizioterapevt. Za vse ostale morajo v Winnipeg, res pa je, da pridejo na vrsto mnogo hitreje kot »običajni« Kanadčani, da lahko brezplačno dobijo očala, slušne pripomočke in ostalo. Toda, kot je povedala (sicer že upokojena) medicinska sestra Myrna, sestre so tiste, ki vedo za vse težave tukajšnjih ljudi, ki jih poslušajo in so tu, ko so najbolj potrebne. Same izpeljejo vse porode, se ukvarjajo tudi s socialnimi in psihičnimi problemi in še in še. Najpogostejše so pljučne bolezni, ki jih povzročajo kajenje, pa tudi bivanje v prenatrpanih in večkrat po več dni neprezračeni prostorih. Opaža tudi izjemen porast števila diabetikov in bolezni srca in ožilja. Prvega diabetika je registrirala leta 1995, danes pa je to druga najpogostejša bolezen in stanje se še slabša. Inuiti so res vedno jedli zelo mastno hrano, vendar pa je šlo za naravne maščobe in obenem so veliko fizično delali, se gibali, hodili, lovili. Ob sodobnem načinu življenja gibanja skoraj ni, hrana pa je polna umetnih dodatkov, ki jih telo ni več sposobno absorbirati. Stanje se katastrofalno slabša.

Ker je alkohol uradno prepovedan, je težav z alkoholizmom in drogami zelo malo, čeprav je res, da je pijačo mogoče najti, tako kot tudi drogo. S preventivnim cepljenjem so lansko leto dosegli velik napredek, kajti v celem naselju so imeli samo kakšnih deset primerov gripe, medtem ko so po drugih krajih razsajale prave epidemije. Inuiti so zelo občutljivi za bolezni, ki jih je s seboj prinesla zahodnjaška civilizacija, tako je znan primer naselja, mislim, da Coral Harbourja, kjer je pred leti epidemija močne gripe pobila celo naselje razen štirih oseb.

Pogovor sem usmeril tudi na psihološke in socialne probleme. Sestra opaža, da mnogi pridejo v zdravstveno postajo samo zato, da lahko potožijo, da lahko nekomu zaupajo svoje težave. In ker nimajo ne socialnega delavca ne psihologa ali psihiatra, so to spet medicinske sestre. Socialne delavce je zelo težko najti. Doslej so vsi kmalu odnehali, saj so bili tudi sami Inuiti in zato pogosto tako ali drugače povezani s svojimi »strankami« in v takem razmerju je reševanje občutljivih problemov nemogoče. Veliko težav je z nagnjenostjo k samomoru. Spomni se poletja, ko so obravnavali pet poskusov, od tega so trije »uspeli«, kar je za tako majhno populacijo (650) žalostna številka. In vzroki? Frustracije, brezup, spolno nadlegovanje in zloraba. Včasih se tudi zgodi, da rečejo, da jim je njihov umrli stari oče ali kateri drugi sorodnik dejal, da naj to storijo, ker da bodo tako rešili problem, ki jih trenutno tare. Inuiti so izjemno povezani s svojimi predniki in so tudi zelo dojemljivi za duhovni svet. Taki nagovori se jim zato ne pojavljajo zgolj, ko so pod vplivom alkohola ali mamil ali ko sanjajo, ampak dobesedno slišijo svoje prednike, ki jim govorijo v temnih nočeh ali sredi ledene puščave... Moja domneva, da gre nemara za vpliv pomanjkanja svetlobe v dolgi zimi, se izkaže za nepravilno, saj se samomori dogajajo tudi ali celo predvsem poleti. Žal je glavni vzrok brezup, o katerem sem napisal že kar precej.

Eden večjih socialnih problemov je tudi spolno nadlegovanje. Kot mi je

nakazala že sestra Dorica, se to pojavlja v vseh oblikah in kombinacijah. Res pa je, da ne moremo vedeti, kako je bilo s tem v preteklosti, saj o tem ni nihče govoril. Le komu, sredi bele divjine, kjer je možnosti, da preprosto izgineš, nešteto...!? Sodobna družba torej prinaša vendarle tudi nekaj dobrega, bolj »človeškega«.

V zdravstvenem domu pomaga tudi Simeoni Kopak, župan Repulse Baya. 40-letni možakar v kratkih rokavih je bil precej zaposlen in si je precej nerad vzel čas zame, pa vendar je bil med pogovorom korekten. Na vprašanje glede načrtovanih investicij mi je povedal, da nameravajo v mestu zgraditi plavalni bazen. Imajo že telovadnico in manjšo hokejsko dvorano, a ker otroci v glavnem nimajo kje plavati, bo to zelo dobrodošla pridobitev. Repulse Bay res leži ob morju, a to je v tekočem stanju samo mesec, morda dva, in takrat je temperatura tri stopinje Celzija. Približno mesec dni na leto je sicer možno kopanje v nekaj kilometrov oddaljenem jezeru, a zelo dvomim, da je tam temperatura bistveno višja. Povedal je, da mesto trenutno šteje 697 prebivalcev, od katerih jih okoli 260 obiskuje šolo, več kot polovica aktivnega prebivalstva pa je brez zaposlitve. Upajo, da bo izkop diamantov, ki ga menda načrtujejo v bližini mesta, nekoliko izboljšal situacijo. Nekajkrat na leto nekatere doleti možnost zaslužka s športnimi lovci, vendar je to preveč nestalno.

Tudi sam je katoličan in obiskuje misijon oziroma katoliško cerkev. Ker z ženo ne moreta imeti otrok, sta tri posvojila. Kot že večkrat zapisano, to pri Inuitih ni nikakršna težava, tudi glede dokumentacije vse skupaj uredijo zelo na hitro. Župan je šele slab mesec dni in bo samo do novembra; nadomešča namreč dosedanjega župana, ki je bil izvoljen v inuitski parlament v Iqaluitu.

V bolj neobvezni debati sem sam naglas razmišljal o možnostih razvoja turizma. Stavim, da bi tudi v Sloveniji našli ljudi, ki bi bili pripravljeni še kako mastno plačati, da bi lahko denimo spali eno noč v iglujju, šli z lovci na lov na karibuje ali tjuljnje, nemara jedli surovo meso... Na ta način bi imeli dokaj reden vir dohodka, po drugi strani pa bi bili domačini na nek način motivirani za ohranjanje običajev in starih načinov življenja v polarnem območju.

Pozno popoldan je sledila petkova molitev, ki se je je udeležilo za moj okus presenetljivo veliko ljudi, morda kakšnih 10 odraslih in prav toliko otrok. V vasi je očitno skupina ljudi, ki so misijonu zelo blizu in tudi zelo zvesti. Vsak dan prihajajo k maši in se udeležujejo tudi vseh ostalih dejavnosti v cerkvi. Tako duhovnik kot verniki morajo imeti kar veliko sposobnost koncentracije, saj otroci res niso nagnjeni k pretirani disciplini. Čeprav, če pomislim na naše sedem-, osemletnike, se mi zdi, da so približno enaki, če ne celo bistveno bolj objestni. Pravzaprav so tu vsaj nekateri, predvsem deklice, zelo resni in sodelujejo brez težav.

Molitvi je sledila večerja, pri kateri se je pater Fouriner razgovoril, kar zna biti zelo zanimivo. Resnično je poln raznih zgodb, ampak pustimo to za pozneje, ko se bom posvetil prav njemu. Za danes naj obvelja zgolj ugotovitev, da ga – kljub temu, da je v teh 51 letih nedvomno storil veliko dobrega, današnji čas nekoliko prehitava. A vprašanje je, kaj bo, če (oziroma ko) odide. Ga bo nasledil mlajši, sposoben, s sodobnimi didaktičnimi prijemi »oborožen« duhovnik ali bo misijon ostal brez

klerika in bodo njegovo vlogo prevzeli laiki – katehisti? Tudi teh ni veliko, mož in žena, ki zdaj opravljata to funkcijo, sta pravzaprav tudi že ostarela...

Po maši sem spoznal Williija, možakarja mojih let. Pravkar je prišel iz Chesterfield Inleta, podobnega kraja nekoliko bolj na jugu. Dobil je službo pri podjetju, ki bo kopalo diamante. Torej je zgodba o diamantih resnična. Zato torej več ur na dan poslušam ropotanje helikopterjev – prevažajo material za začasno taborišče – kampus, v katerem bodo bivali delavci, ki bodo pridobivali diamante.

...In potem spet igranje z otroki. Theoren mi je pobarval že drugo sličico in je tudi med tistimi redkimi, ki od prvega trenutka »obvladajo« moje ime, tudi drugi se čedalje bolj motajo okoli mene. Ne vem, ali je to zaradi mene samega ali zaradi s. Dorice. Njo imajo izjemno radi. Pri maši sami od sebe pridejo v njeno klop in se stiskajo k njej, podobno je pri igri, pa čeprav zna biti tudi stroga. Vztraja, da morajo pobarvanke pobarvati do konca, če se že lotijo, saj so nagnjeni k površnosti in običajno ničesar ne dokončajo. Po končani igri morajo vse pospraviti za seboj, kar jim niti ne predstavlja velikega problema, samo spomniti jih je treba. S. Dorica z njimi govori v angleščini in inuktitutu, če se le da, v slednjem, saj je to njihov materni jezik. Pravzaprav je to področje eno redkih, kjer ga angleščina še ni izpodrinila. V nekaterih krajih se namreč že dogaja, da stari starši ne razumejo več svojih vnukov.

Zvečer sem odšel na »teendance«, redno petkovo zabavo za mlade. Zadeva se dogaja v čisto pravi šolski telovadnici, brez alkoholnih pijač, prihajajo pa tako

S. Dorica s svojimi učenci; v ozadju inuitska pisava (Foto: Z. Ž.)

najmlajši kot najstniki in nekateri odrasli, v glavnem starši. Didžej, ki ga v temi nisem uspel odkriti, je vrtel v glavnem precej agresivno glasbo, gotovo neprimerno za največji del »plesalcev«. Pravzaprav je večina zgolj hodila noter in ven, se pogovarjala ali pred vhomom kadila. Okrog mene se je hitro spet nabralo nekaj radovednežev in že najmlajši so me spraševali, ali kadim in ali žvečim »snif«, nekakšno različico tobaka, ki pušča na dlesnih in zobeh črne obloge. Z očitnim ponosom so mi svoje počrnelo zobno bogastvo razkazovali že 8- ali nemara 9-letniki, fantje in punce. V nekoliko bolj resen pogovor sem se zapletel s tremi 14-letniki, očitno navdušenimi športniki. Poučili so me o zimskih Polarnih igrah za mlade. Na njih se zberejo predstavniki inuitskih skupnosti z Aljaske, Nunavuta, Grenlandije, Alberte,... pomerijo pa se v »arktičnih« športnih disciplinah. Medtem ko se mi košarka, badminton, odbojka in hokej niso zdeli pretirano »arktični«, mora biti nekoliko drugače s pohodi v naravi ali z disciplino, za katero tudi fantje niso vedeli, kako se imenuje. So mi jo pa pokazali. Tekmovalec počepne, se z eno roko opre ob tla, z drugo dvigne eno nogo, nato pa iz te zapletene poze z drugo nogo odskoči in skuša z njo brcniti oziroma zadeti predmet, ki je dvignjen vedno višje, menda tudi do približno dveh metrov. Vse ravnotežje in teža sta torej na eni roki.

Precej sem jih moral razočarati, ker ne igram hokeja, sem jim pa povedal, da smučam, kar se jim je zdelo zelo v redu. Sami seveda tega še nikoli niso poskusili, kajti od najbližje večje vzpetine, vlečnice ali smučišča so oddaljeni vsaj 1.800 kilometrov. Potem smo odšli v dvorano preverit, kdaj je na vrsti termin za košarko, ampak takrat še nisem vedel, da me bo v hrbtu tako zvalo, da bom še hodil s težavo, kaj šele skakal...

Sobota, 3. april

Inuiti veliko spijo. Sploh pa ob sobotah, saj petkove večere potegnejo pozno v noč. Tudi otroci, ki pridejo na »teendance«, odidejo od tam šele ob 2. uri zjutraj. In potem vsa vas spi nekje do kosila, tako da je bilo sobotno dopoldne, kot bi vse po vrsti pokosila huda epidemija. V še enem sončnem jutru je šviganje skidoojev zamenjal več kot ledeno mrzel veter, jaz pa sem prvo »prosto« dopoldne izkoristil za tuširanje in pisanje dnevnika. Po kosilu smo s sestrama Dorico in Renato odšli peš do konca vasi k slovitemu rezbarju Paulu Inulliku. Kakšnega pol kilometra smo kljub hudemu mrazu prehodili brez težav, vmes sem celo fotografiral in snemal divje oblikovane ledene podobe, ki jih je čez zimo v številnih snežnih viharjih ustvarilo poledenelo morje. Hiše, v kateri živi devetčlanska družina Inullik, ni bilo težko najti. Nasproti nje namreč stoji iglu, verjetno edini, ki ga bom videl med svojim bivanjem v tem kraju, pred vhomom pa je cel kup jelenjih rogov in raznih drugih kosti ter kar nekaj orodja, tudi električnega. Na moje presenečenje je hiša velika, svetla in prostorna, skoraj nič drugačna, kot so zasebna prebivališča v »razvitem svetu«. Da gre vendarle za skromnega domačina, sta pričali morda samo dve podrobnosti – zelo oguljeni fotelji in kos surovega mesa na tleh v kuhinjskem kotu. Vsaka inuitska hiša ima namreč določen kot, v katerem ves dan leži surovo

meso ribe, karibuja, tjuljnja ali katere druge živali. Celó najmlajši otroci pridejo, kadar se jim zljubi, in si sami odrežejo kos ter ga pojedó. Pod večer so ostankov deležni psi.

Na hitro sem posnel nekaj Paulovih umetnin in album s fotografijami in izrezki iz časopisov – Paul je namreč izklesal polarnega medveda, ki so ga postavili pred poslopje novepečene nunavutske vlade, in slovesnost je obiskala sama britanska kraljica Elizabeta. Paulu je to še povečalo slavo in dvignilo ceno, zato je verjetno najbogatejši Inuit v vasi.

Ampak danes smo prišli zaradi igluja. Igluji so lahko zelo različnih velikosti in namembnosti, od velikih, primernih za celo družinsko skupnost in z notranje strani podprtih z lesom ali kostmi velikih živali (včasih je bil to kit), do zasilnih »bivakov«, ki jih še danes zgradijo lovci, če morajo prenočiti na prostem. Paulov je srednje velikosti, primeren za eno družino. Ima nekakšno predsobo in glavni prostor, v katerem so tudi kože karibuja, ki odlično izolirajo mráz. V predsobi je čakal velik kos zmrznjenega surovega mesa, ki je čisto malo smrdelo – vsaj v moji percepciji vonja... Zanimivo je, da so bili igluji daleč najbolj toplo bivališče za take razmere. Imeli so lahko celo okna, narejena iz prozornih kosov ledu, tako da je bilo podnevi v njih svetlo. Za ogenj je skrbela žena. Kurili so v posodi, ki je bila podložena s kamni, tako da se pod njo ni topil sneg. Dimnika niso potrebovali, saj so uporabljali živalsko mast, ki ne povzroča dima. Vhod v iglu je zelo majhen, za visokega belca z bolečinami v križu precej premajhen. Pa vendar sem se nekako splazil noter in potem seveda tudi ven. Med plazenjem in opletanjem s takimi in drugačnimi snemalnimi napravami sem prišel v stik s snegom, ki se je na moji goli koži na prstih stopil. Ko sem lezel iz igluja na prosto, sem spet prijel za fotoaparát in koža bi se mi skoraj prilepila nanj, saj je mokrota na prstih takorekoč v trenutku zmrznila. Da je danes resnično zelo mráz, pa smo se zavedli šele čez nekaj deset metrov, ko je udaril veter v obraz. Na glavi sem imel kapo iz termovelurja, močno volneno smučarsko kapo čez cel obraz in še kapuco goreteks bunde. Pa me je vseeno zelo zahladilo, tako da sem tistih nekaj fotografij tokrat naredil kar z rokavicami na rokah. Zdaj sem razumel, da je lahko še tako majhna napaka pri oblačenju po nekaj urah na prostem usodna. Vsak nezaščiten centimeter kože lahko zmrzne, da o okončinah ne govorimo.

Pred misijonom je moja pozornost spet pritegnil sneg, ki je tako nenavadno škripal pod nogami – kot bi hodil po drobcenih koščkih stekla. Inuiti poznajo okoli 90 izrazov za sneg, njegovo »sorto« pa lahko ugotavljajo tudi po tem, kako škriplje pod nogami. Še zadnjič na tem prehodu sem se ustavil, iz hladilne torbe potegnil kamero in posnel nekaj sekund dolg kader. In ko sem stopil v hišo, skoraj nisem več čutil prstov na rokah, pa tudi ne na nogah, saj sem s postankom povzročil upočasnitev kroženja krvi in s tem nevarnost ozeblina. Odlični čevlji, ampak samo do minus 20, danes pa je bilo gotovo minus 35...

Ko smo se pogreli s čajem, sem odšel v večnamensko dvorano, kjer so domačini pripravili nekakšen srečelov. Zbirajo namreč denar za štiri katehiste, ki bodo odšli

v Winnipeg na posebno srečanje. Vožnjo sicer plača škof, za vsakega pa morajo vendarle zbrati 200 dolarjev, skupaj torej 800. Tudi sam sem kupil dve srečki, ampak kot običajno tudi tokrat nisem zablestel. Na koncu sem pomagal šteti denar in skupaj z organizatorji sem bil zelo vesel, kajti nabrali so 284 dolarjev, kar pomeni, da so na dveh srečelovih nabrali dovolj denarja za dva potnika. Hm, začenjam se veseliti majhnih stvari, stvari, ki mi še pred tednom dni ne bi pomenile prav nič. Je to prvi korak k boljšemu razumevanju misijonarjevega žrtvovanja?

Pri maši so bili danes samo oba katehista in še ena gospa z očitnimi pljučnimi težavami, tudi otrok je bilo bolj malo. Še dobro, kajti bolečine v hrbtu so postale tako hude, da se gotovo ne bi mogel igrati s kolebnico.

Z Dorico sva odšla do zdravstvenega doma in Sherleen, edina črnka v vasi, sicer doma iz Angleške Gvajane, me je oskrbela s tabletami za sprostitev obolele mišice. Srčno upam, da bo stvar prišla, saj zdaj, ko pišem te vrstice, komaj še sedim...

Nedelja, 4. april

Tablete še niso prav prijele in zbudil (zbujal) sem se strašno previdno. Komaj sem uspel natakiniti nogavice in hlače, skratka, bilo je, kot bi imel žareč kol ali sabljo v hrbtenici. Ampak ležanje je bilo še slabše, zato sem se začel prav previdno razmigavati in do večera je bilo že bolje. Po zajtrku sem, tako kot doma, pomagal pri »hladni« predpripravi kosila, kar pomeni, da sem narezal čebulo in papriko, ostrgal korenje in podobno. V misijonu zelo skrbijo za dovoljšnjo količino zelenjave in sadja, čeprav je precej drago. Jedo tudi precej riža, vsaj s. Dorica, saj se je tega navadila še v času, ko je bila z njo korejska redovnica.

Danes je bila maša že ob 11. uri dopoldan, saj je praznik – cvetna nedelja. Oljk ali butaric tu seveda nimajo, zato pa je duhovnik razdelil iz posušene palme narejene križe. Zaradi zelo hladnega vremena je bila provizorična procesija opravljena kar v cerkvi, od oltarja do stene in nazaj. Prostor je bil popolnoma poln, gotovo več kot sto ljudi. Šteti bi jih bilo precej težko, kajti ogromno je bilo otrok, ki so nenehno švigali sem in tja, nekaterih pa enostavno ni bilo videti iz park na hrbtih mater.

Takšnega razmerja med odraslimi in otroki nisem videl še nikjer, morda je nekaj podobnega v afriških državah. Kljub obupnemu nemiru je mašni obred potekal »nemoteno«, vedno so mirno odpeli vse kitice pesmi, tudi če jih je bilo dvanajst. Maša je seveda trajala zelo dolgo, ampak prav nikomur se ni nikamor mudilo. Užival sem ob pogledu na številne matere z izjemno lepimi amautiji, prav tako zanimivo pa je bilo čisto na koncu, ko so se družine odpeljale vsaka s svojim skidoojem – to pomeni, da je bilo na enih motornih saneh natrpanih tudi po pet oseb.

Ob nedeljah imajo v misijonu popoldanski verouk. Nekaj deset minut po napovedani uri se je le nabralo kar nekaj otrok vseh starosti. Začeli so s skupno molitvijo, nato pa je s. Dorica naredila kratek uvod in pojasnila, kaj so danes sploh praznovali. Ni bilo enostavno, saj je morala spet razlagati, kaj je to palma, pa kaj je to osel in podobno. Otroci so se mi zdeli precej apatični – niso pretirano nagajali

ali kaj podobnega, sodelovali pa tudi niso. Tudi s. Dorica je opazila, da so precej utrujeni, nekateri so kar kinkali. Očitno je bila za večino tudi sobotna noč zelo kratka, sploh ker so morali že za 11. uro k maši. Glede na to, da ob sobotah navadno spijo čez poldan, je bilo to res zgodaj, potem pa še kosilo in spet v misjon... Ampak drugega termina enostavno ni. Razlog za nesodelovanje je morda tudi v jeziku. Molitve in pesmi so sicer v inuktitutu, sam verouk pa poteka v angleščini, ki je v tem delu Nunavuta ne uporabljajo tako pogosto kot drugod. Raven razumevanja oziroma dojetja vsebine, ne glede na jezik, je zelo nizka, s. Dorica ugotavlja, da deset zapovedi drgnejo brez uspeha že po več let. So pa vseeno nagnjeni k duhovnosti in vsaj moj vtis je, da večinoma kar radi prihajajo.

V nadaljevanju so se veroukarji razdelili na več skupin – najstarejša se je pripravljala na birmo, ostali dve pa sta v glavnem barvali velikonočne pobarvanke. Misijonarji morajo biti pri učenju zelo iznajdljivi, predvsem pa prilagodljivi, saj bi ob istem pristopu kot v slovenskem okolju skoraj gotovo ne uspeli.

Pri verouku so s. Dorici in s. Renati pomagale tudi katehistinje iz vrst domačink. Sharon in Bernice sta mladi obetavni osebi, ki bosta nemara nasledili že nekoliko ostareli zakonski par, ki že 35 let pomaga duhovnikom in redovnicam. Pomoč domačih ljudi je za misijonarje zelo dragocena, pravzaprav je to nekakšen končni cilj – domače prebivalstvo »usposobiti« za lastno gojenje vere. V mnogih afriških deželah je to zelo dobro uspelo, medtem ko na vprašanje, kdaj bo Nunavut imel prvega domačega duhovnika, ni mogoče odgovoriti. Morda le načeloma: dokler bo veljalo pravilo celibata, nikoli. Njihovo življenje je namreč preveč povezano s spolnostjo oziroma reprodukcijo, da bi razumeli takšno vrsto odpovedi.

Na Doričino presenečenje se je prikazalo tudi 17-letno dekle, ki je nekoč že kazala zanimanje za pomoč pri katehezi, potem pa je zanosila. Kljub temu se je danes nenapovedano spet pojavila in pomagala »zganjati« otroke.

Po verouku naj bi me desetletni Theoran odpeljal k svoji družini, ampak ga enostavno ni bilo. Zato smo skupaj z malo Mathildo odšli do njene mame, 28-letne Jacqueline. Ima čisto prijazno majhno hiško – za slovenske razmere seveda nekajkrat premajhno, ampak videti je bilo, da se trije otroci, mama in oče, ki ga te dni ni bilo doma, prav lepo počutijo. Jacqueline zna šivati dobre rokavice iz kož. V teh krajih je nošnja krznenih oblačil, obuval in rokavic daleč od kakšne objestnosti, pač pa gola potreba. Mraz je res zelo hud in nobena puhovka ne odtehta »dobesedno« naravnih materialov. Na moje veliko veselje je tudi demonstrirala svoje mojstrstvo in s tipičnim nožem »ulu« zarezala v že pripravljeno kožo.

Dan je bil res lep, popolnoma jasen, zato sva s s. Dorico po zgodnji večerji odšla še na sprehod »na morje«. Prvič v življenju sem zakoračil po klancu, za katerega mi je s. Dorica povedala, da je že morje. Malce nejeverno sem pogledoval, ampak na koncu sem verjel, da gre za zmrznjene valove. »Narinjena« zmrznjena voda je le ob obali, nato pa postaja površina bolj ali manj ravna in razmeroma gladka, čeprav je tudi tu opaziti sledove zamrznjenih valov. Pot naju je vodila po sledovih neštetihih skidojev, s katerimi odhajajo moški, včasih pa tudi ženske, redno na lov. Lovijo

ribe, tjujnje ali tudi kakšno drugo žival, saj je ledena puščava pravzaprav polna življenja – nad ledom, pod njim in gotovo tudi v njem.

Bila sva kar dobro oblečena, pa tudi vetra ni bilo, tako da naju niti ni zeblo. Mirne duše sem zato snel desno rokavico in začel s fotografiranjem in snemanjem, še s. Dorico sem nekoliko zaposlil, dokler nisem skorajda v trenutku začutil, da ne čutim več prstov. Komaj sem utegnil pospraviti vso »mašinerijo« v hladilno torbo (ki jo zdaj redno uporabljam za te namene), kajti prsti me dejansko niso več ubogali. Kri v roki, ki se je v rokavici vendarle segrela, je počasi spet začela krožiti tudi tam, kjer je za nekaj časa zastala, in to je hudo bolelo. Tudi s. Dorica je ugotovila, da je kljub drugačnemu videzu vreme presneto hladno, po njeni oceni nekje okoli minus 35, morda celo minus 40 stopinj Celzija. Rade volje sem ji verjel in pri sebi sklenil, da bom odslej na vsak izlet, daljši od 15 minut, vzel s sabo vso možno opravo za gretje rok in nog. Moje izkušnje s temperaturami so iz dneva v dan bolj strašljive. Vsaj dvakrat ali trikrat sem si že rekel, da hladneje pač ne more biti, pa sem se vsakič uštel. Upam, da se ne bo nadaljevalo v tej smeri.

Od vseh vrst in pojavnih oblik kulturnega šoka mora biti v primeru misijonarjev v polarnih krajih gotovo najhujši tisti klimatski...

Med večerno molitvijo, ki se je je udeležilo presenetljivo število vernikov, sem razmišljal o navadah Inuitov, predvsem o načelu, da so včasih pokončali komaj rojeno deklico, če jih je bilo že preveč, ali da so obnemogli ljudje »odšli« v ledeno puščavo, vse v dobro skupnosti, za preživetje družine. Izkušnja mraza mi je dala misliti tudi v tem smislu, saj zdaj lažje verjamem v krutost tukajšnjih pogojev za življenje. Verjamem, da je bilo včasih življenje celih družin pogosto zelo blizu robu smrti, verjamem, da so se proti mrazu in lakoti borili, kot so vedeli in znali, in verjamem, da lastnih otrok niso pobijali kar tako, iz čiste brezbriznosti ali zlobe. Verjamem tudi, da v takih razmerah čustva lahko otopijo. Ne verjamem pa, da k sicer zelo sofisticiranemu pobijanju otrok (»fetusov«) v »razvitem« svetu vodijo enako upravičeni razlogi.

Ponedeljek, 5. april

Bolečine v hrbtu so končno začele popuščati in zbudil sem se bistveno bolj spočit kot prejšnje dneve. Z veseljem sem zakoračil v še en čudovito sončen, a še vedno leden dan – in še bolj vesel bi bil, če bi vedel, kaj me čaka. Najprej sem na hitro obiskal Earla Deana v Arctic Collegeu. Vrnil sem mu knjigo, ki mi jo je posodil, on pa mi je z računalnika iztiskal internetni naslov, tako da si bom knjigo ali vsaj njene dele tudi natisnil. Povedal mi je, da te dni domačini vadijo »drum dance« – tradicionalen način petja in plesa oziroma igranja – za festival v Gjoa Haevnu. Odlična priložnost, da spoznam še to plat inuitskega življenja! Mimogrede sem še pogledal elektronsko pošto in pomlad, o kateri mi je pisala Irena, se je zdela že skoraj prav tako pravičnejša kot morda tukajšnjim otrokom. S s. Dorico sva bila dogovorjena, da pride pome, in glej ga zlomka, prikazala se je ravno v trenutku, ko je ena od domačink uživala v internetnem »programu za odrasle«... Inuiti že tako

pričnejo z aktivnim spolnim življenjem že pri 14., 15. letu, ampak na Doričino veliko žalost jim to ni dovolj.

Odšla sva do sosednje stavbe, v kateri je šola z 240 učenci. Sprejela naju je ravnateljica Leonie Aissaoui, belka iz Quebeca, ki že lep čas živi z domačinom, v Repulse Bayu pa je že deset let. Prijazno mi je razkazala šolo, ki je na moje veliko začudenje zelo dobro opremljena – kdo bi si bil mislil, da bom tu daleč, Bogu za hrbtom in še dlje, v 700-glavi vasi 400 kilometrov od najbližjega drugega naselja, naletel na šolo z veliko telovadnico, laboratorijem s kuhinjo, delavnico za obdelovanje lesa, računalniško učilnico z več kot 20 računalniki... Kanadska oziroma nunavutska vlada očitno zelo veliko vlaga v izobraževanje Inuitov. V Repulse Bayu so imeli do nedavnega osem razredov, zdaj pa jih imajo 12. Kdor dokonča 12. razred, je nekako na ravni srednje šole, čeprav se po znanju ne more primerjati z »vrstniki« na jugu države. Vrstniki so v narekovajih, saj je popolnoma običajno, da mladi sredi šolanja dobijo otroke ali gredo delat, nato pa se vrnejo.

Tudi sicer je red v taki šoli nekaj posebnega. Šola se začne ob 9. uri in traja do popoldne, vmes je odmor za kosilo, nato pa nadaljujejo nekako od pol dveh do 16. ure. Težava je v tem, da Inuiti nimajo občutka za red, ki ga narekuje čas. Navajeni so, da se zunaj igrajo do katere koli ure v noč, saj jih starši nikoli ne silijo domov. To torej pomeni, da prihajajo v šolo zaspani, včasih celo pridejo, ne da bi sploh legli v posteljo, včasih pa gredo namesto v šolo raje kar spat. V vsem, kar je povezano z angleškim jezikom, so zelo slabi, saj v teh krajih govorijo skoraj samo inuktitut, tudi kot učni jezik v prvih treh razredih. To bi bilo seveda vse hvale vredno, če bi jim zaradi nizke jezikovne kompetence ne bila zaprta skoraj vsa vrata v zahtevnejše šole v angleško govorečem svetu. Tako pa le malokdo »uspe«. A glavni vzrok je tudi drugačne narave. Namreč, čeprav so starši do otrok brezmejno popustljivi, v trenutku, ko gre za življenjsko pomembne odločitve, obvelja njihova beseda. Glavno pravilo Inuitov je, da morajo poslušati starejše. In če starši rečejo, da bo prvi otrok moral od hiše, v posvojitve, se tako tudi zgodi; enako velja v primeru, da hoče mladenič ali mladenka v šole v širni svet – če starši tega nočejo, mora brezpogojno ostati doma.

A časi se vendarle polagoma spreminjajo. Učenci so bolj in bolj navajeni na šolski red in tu in tam se najde tudi kdo, ki je uspešen na kateri od kanadskih univerz.

Šolski program je do neke mere prilagojen Inuitom, predvsem, kot že rečeno, pri pouku angleščine, sicer pa vpeljujejo programe kot npr. kadetska šola, polarne igre za otroke in mladino, šola preživetja v naravi oziroma prenašanje inuitskih veščin na mlade...

Ian, mlajši učitelj, ki je na šoli šele od septembra, je ravno danes načrtoval izlet v naravo z otroki iz 6. razreda. »Izlet v naravo« se sliši strašno nedolžno, a če bi našim otrokom – kaj otrokom, staršem – rekel, da jih peljem pri minus 40 stopinjah Celzija »kampirat«...!? Brez zadrege me je povabil, naj jih pridem pogledat, kako gradijo iglu, zvečer pa bodo v njem brali pesmi, se učili grlenega petja in plesa z bobnom (»drum dance«) ter seveda prespali. Moje oči so se zasvetile kot veliki

reflektorji... Odločil sem se sicer zgolj za krajšo, nekajurno varianto, saj sem pravilno domneval, da bodo hoteli otroci biti sami oziroma v krogu svojih sošolcev in dveh staršev; glede na to, da doslej nisem bil zunaj hiše več kot 35 minut, pa bi bila lahko taka noč za prvič morda vendarle preveč. Konec koncev se moram zavedati, da nisem Inuit, ampak navaden pomehkužen belec z nekoliko razbolelim hrbtom.

Ob dogovorjeni uri sem bil pred šolo, pripravljen na vse. Vsaj mislil sem tako. Kot sem se v teh dneh že navadil, je bilo spet bolj hladno, kot sem pričakoval oziroma kot je bilo prejšnji dan. Posebno »termo« smučarsko perilo, planinska trenirka, smučarske hlače – premalo. Še dobro, da mi je s. Dorica posodila še debele vrhnje hlače, pater Fournier pa škornje. In zgornji del telesa? Taisto »termo« smučarsko perilo, pa še eno, pa še eno, pa še tanjša »termo« sintetična trenirka, pa termovelur, pa goretex bunda – premalo. »Iz rokava« sem potegnil še zadnjega aduta, močno vetrovko, sprva sicer namenjeno jadranju, na glavi pa sem imel poleg kape iz termovelurja še šolsko kapo z luknjami za oči in usta in kapuco. Med vožnjo sem imel sicer na sebi sončna in še smučarska očala, a kasneje sem vse to snel, saj so se mi ob vsakem dihu zarosila in takoj zmrznila. Vsa ta gora oblačil je na koncu koncev vendarle zadostovala. Tudi kakšna plast manj bi bila nemara dovolj, a samo če bi fizično delal, denimo hodil ali gradil iglu. Dejanska temperatura se med vožnjo s skidojem namreč še zniža, telo pa miruje. Ne vem, kako so bili sicer oblečeni otroci, a glede na to, da niso kazali prav nikakršnih znakov podhlajenosti, so bili očitno tudi oni dobro odeti v svoje »termo« kožuhe.

Po več kot polurni zamudi smo končno krenili. Sedel sem na otovorjenih saneh skupaj s še štirimi otroki. Za nami so bile še maniše sani z različnim tovorom –

Domačin David gradi iglu. (Foto: Z. Ž.)

karibujeve kože in surovo meso, pred nami pa skidoo, ki je vse to vlekel. Vožnja se mi je zdela kar znosna, res pa je, da sem sedel zadnji in sem bil torej v zavetju svojih malih sopotnikov – ni bilo namenoma, res ne..! Vožnja je bila razmeroma kratka, vsega kakšnih pet, morda deset minut. Po ledu smo prispeli do zaliva, kjer so že stali trije majčkeni in en velik iglu. Eden od staršev – David, znan strokovnjak za gradnjo iglujev – je takoj začel s tanko železno palico preizkušati kakovost snega. Že po škripanju pod nogami, zagotovo pa po »sondiranju« s palico namreč ugotovijo, kateri sneg je primeren za gradnjo. Biti mora namreč dovolj trd in kompakten, saj se sicer sproti razsuva. Da je sneg res trd, tak kot ga doma še nisem imel priložnosti preizkusiti, sem se prepričal, ko sem hotel z lopato narediti prostor pred vhodom v prvo, že zgrajeno belo domovanje. Čeprav je lahek, je ta sneg zelo zbit in trd in lopata ne zaleže. »Zidarji« zato uporabljajo žago in velik in oster, mačeti podoben nož. Najprej zrežejo okoli 60 cm dolge, 40 cm visoke in vsega 10, morda največ 15 cm debele »zidake«. Te potem zlagajo v krogu in jih z »mačeto« sproti obrezujejo, tako da se tesno prilegajo drug drugemu in se kljub vedno večjemu naklonu ne zvrnejo. Kako jim to uspe, mi seveda ni jasno.

Kljub hudemu mrazu sem v velikem navdušenju kot kakšen obseden japonski turist fotografiral in snemal s tremi napravami, ki so začuda vse po vrsti delovale. Zataknil se je le zoom mojega najbolj zvestega Nikona F 50, a to se je zgodilo že kakšen dan pred tem, na toplem, in povrh vsega ni onemogočilo fotografiranja.

Avtor knjige pred iglujem pri –41 stopinjah Celzija (Foto: arhiv Z. Ž.)

Ne vem, kaj so si o meni mislili domačini, a glede na menda pregovorno molčečnost so bili kar zgovorni in prijazni.

Izkušen graditelj lahko manjši iglu sezida v tričetrt ure. No, ta je bil večji, zato je šlo nekoliko bolj počasi. A ravno dovolj hitro, da so ga končali, še preden je prišel pome Stan, učitelj poljskega rodu. Otroci so pridrsali z ledu, toliko da smo se fotografirali, Ianu sem podaril piščalko in dva paketa bombonov za otroke, in že sva s Stanom brzela proti domu. Motorne sani ali skidooji, ki jih uporabljajo v teh krajih, so izjemno hitre, vsaj za moje pojme. Na ravnih predelih poti sva hitela s hitrostjo 60 km na uro, kar se mi je zdelo že noro hitro. Ob najmanjši oviri na poti bi poletela in kar nekaj metrov dlje nič kaj mehko pristala. A to očitno ni bila kdove kakšna dirka. Stanov rekord je 120 km na uro, oče Fournier pa je vedel povedati, da najbolj drzni privijejo vse tja do 200 km na uro.

Topla juha se je še kako prilegla, pa topla soba tudi. Čeprav rahlo pokašljujoč, sem si lahko samo čestital za srečo, ki mi je bila danes naklonjena.

Prav nič nisem bil jezen ali razburjen, ker domačega umetnika Paula ob 7. uri zvečer ni bilo doma, kot sva se dogovorila. Malce sem se sprehodil po vasi in pričakal čudovit sončni zahod, kot desert po že tako čudovitem dnevu.

Torek, 6. april

Obletnica napada na Jugoslavijo in s tem začetka II. svetovne vojne na naših tleh. Zanimivo, kako se človek v času potovanja v duhu poveže z domovino. Verjetno se doma ne bi spomnil te za današnji čas pravzaprav ne tako zelo pomembne obletnice.

Kakor koli že, torkov dnevnik pišem šele v sredo, saj je bilo včeraj preveč vsega, bil sem dokaj neprespan in utrujen, pa še malce prehlajen povrh vsega. Še dobro, da nisem prespal v iglujū, kajti če že ni mrzlo, je pa gotovo precej vlažno, kar bi me verjetno precej dotolklo in bi danes nemara prav neboljgleno ležal v postelji. Le kako je uspevalo misijonarjem – očitno so morali biti ne le trdnega duha, ampak tudi zdravja.

Včeraj se je prvič zgodilo, da sem sestri Renato in Dorico pustil sami pri dopoldanski molitvi in meditaciji, saj sem imel pogovor s patrom Fournierjem. Priznam, čeprav sem se namenil, da bom kolikor mogoče blizu vsakdanjiku misijonarke, in čeprav tišina dobro dene, se mi je vendarle zahotelo malo več »akcije«, zato je bila sprememba prav dobrodošla.

Na voljo sem imel slabi dve uri, saj sem vedel, da ima pater svoj red in da mi ne bo naklonil več kot toliko časa, pa čeprav je zelo zgovoren.

Že moje prvo opažanje, takoj po prvem skupnem obedu, je bilo, da je kljub desetletjem med Inuiti ostal predvsem Francoz, z obveznim sirom po obroku.

»To ni življenje svetnika,« me je med smehom uvodoma opozoril. Nato pa je začel s svojo življenjsko zgodbo – vprašalnik, ki sem ga pošiljal slovenskim misijonarjem, sem namreč v njegovem primeru zgolj nekoliko prilagodil oziroma iz strukturiranega prešel na polstrukturiran intervju. Rodil se je leta 1923 v majhnem kraju Luzere v južnem predelu Francije Masif Central. Bil je prvorojenec med štirimi otroki. Živeli

so na kmetiji, precej oddaljeni od drugih, na samem, izolirani. Mama, ki je umrla, ko mu je bilo šest let, se ni nikoli oddaljila od hiše dlje kot kilometer. Področje je bilo tipično katoliško, z veliko duhovnimi poklici. Sam je najprej odšel v semenišče, pri 20 letih pa se je vpisal v prvi letnik teologije. A takrat, leta 1943, je kot vsi mladi njegovih let moral v Chainte de jeunese, nekakšno kombinacijo skavtstva in vojaščine. Po obveznih devetih mesecih v tej paravojaški mladinski formaciji je moral še v vojsko, in sicer v oddelek topništva v Monte Carlo. Tam se mu pač ni bilo treba boriti. Spali so v stavbi, kjer je danes ena največjih igralnic, takrat pa je bila predvsem polna uši... Do konca vojne je potem ostal v vojski, tudi v Nemčiji.

Njegov namen glede duhovništva je tako za nekaj časa »zamrznil«. Po vojni je hotel ostati na kmetiji, saj je oče že prepisal vse imetje nanj, pa tudi sam je zelo užival v tem. Prav zaradi tega se nikakor ni mogel odločiti za duhovniški poklic, bil je v velikih dvomih. Vendar pa si je dejal, da bo, če bo taka božja volja, to spoštoval. Da bi se lažje odločil, je šel k stricu – duhovniku. Ta ga nikakor ni silil v talar, mu je pa rekel, da se mu zdi, da je božja volja taka. In tako se je odločil. In če se je že odločil za eno žrtev, ni hotel ostati na polovici poti in ostati kje v bližini svojih domačih, ampak se je odločil iti do konca. Tako je »pristal« pri bratih oblatih, ki jih je dobro poznal, saj so delovali v bližini. Prvotni namen oblatov je bil ponovna evangelizacija Francije, ki se je po revoluciji precej sekularizirala, iz tega pa je nastala tudi njihova izrazito misijonarska dejavnost. Takrat je bilo po vsem svetu na desetine misijonarjev iz tega reda, v enem samem letu je prišlo samo iz Francije 37 misijonarjev. Odhajali so v Afriko, Azijo, Južno Ameriko in tudi Kanado.

Ločitev od doma ni bila težka, saj je bil zdoma, že odkar je odšel v noviciat in potem v vojsko. Oče je bil nad njegovo odločitvijo zelo presenečen, sploh ker je že prepisal vse imetje nanj in je resno računal, da bo od njega prevzel kmetijo. Njegov prvi odgovor je bil »ne«, češ da njegova odločitev mogoče ni resna, saj se je enkrat že odločil za duhovništvo, potem je prenehal, zdaj pa spet... Čez pol ure pa je bil odgovor »da, če je taka božja volja«. To je bila za očeta zelo velika žrtev.

In tako je oče Fournier leta 1953 z letalom odletel v Montreal. Ni vedel, kam natančno odhaja, pravzaprav je mislil, da ga pošiljajo v MacKenzie. Po tednu dni v Montrealu je odšel z vlakom v Churchill, za kar je potreboval skoraj štiri dni. Tudi v Churchillu je ostal samo nekaj dni, nato pa je skupaj z nadrejenim provincialom odpotoval v Chesterfield Inlet, majhen kraj ob Hudsonovem zalivu, podoben Repulse Bayu. Tam se je tri mesece učil inuktitut, potem pa je že odšel v Igloolik, pravo inuitsko mestoce kakšnih 400 kilometrov severno od Repulse Baya. Tam, nato pa še v nekaterih drugih majhnih naseljih, predvsem na Baffinovem otoku, je preživel večino svojega življenja, v Repulse Bayu pa je zadnjih 16 let.

Kakšnega kulturnega ali drugačne vrste »šoka« sprva ni doživljal, saj v Montrealu govorijo francosko, v Churchillu je bilo prav lepo, ker je prišel poleti itd. Pravi šok ga je čakal v Iglooliku. Mraz in tema, v vasi je takrat živelo vsega kakšnih 25 ljudi, ostali so bili še »raztreseni« naokoli, tudi v precej oddaljenih področjih. Izjemno težkega inuitskega jezika seveda še ni obvladal, Inuiti pa ne francoščine ali

angleščine, zato je bila glavna težava prav v komunikaciji. Tudi potem ko je mesec dni preživel skupaj z inuitsko družino v iglaju, ni znal bistveno več. Je pa z njimi igral karte. Šele po treh letih je bilo njegovo znanje vsaj za silo dovolj za normalno misijonarsko delovanje.

Takrat so imeli mašo v latinščini, obiskovali pa sta jo samo dve katoliški družini. Podobno je bilo s protestanti, ki jih je bilo prav tako za dve družini. Res pa so bili prav vsi v tem območju, to pomeni okoli 325 oseb, krščeni.

Kakšen se je zdel domačinom? Predvsem zelo velik in močan, kar bi veljalo tudi danes, saj je možakar še vedno precej pri sebi in navzven sploh ne pokaže, da ima težave s sladkorjem in pritiskom.

Od vsega začetka je ogromno potoval, sprva v spremstvu domačinov, potem pa v glavnem vedno sam, s sanmi in pasjo vprego. Kako to, da se nikoli ni izgubil v silnih prostranstvih, tega mi preprosto ni mogel pojasniti. Preživel je nešteto snežnih viharjev in drugih nevarnosti, kdo ve koliko noči je prespal v iglaju. Če si ne znaš narediti iglaja, lahko umreš. Preprosto pravilo, ki je očitno tudi dovolj velika stimulacija. Izračunal je, da je na leto sam prepotoval tudi po 1200 kilometrov. Poleg maševanja in drugih obredov je poskrbel tudi za fizično zdravje Inuitov, in to ne glede na to, ali so bili protestanti ali katoliki. Situacije v zvezi z zdravjem so bile včasih prav komične, saj pogosto niso znali natančno povedati, kakšne težave imajo. Tako je včasih kdo prinesel v vas oziroma k njemu listek, sicer namenjen za zvijanje cigaret, s katerim mu je bolnik sporočal, da ga boli prednji del trupa ali nekaj nekje v trebušni votlini. Iz tistih nekaj skopih besed je bilo seveda nemogoče potegniti kakršno koli spodobno diagnozo. Kljub temu je lahko veliko pomagal, predvsem ker je imel dovolj zalog penicilina – z njim je rešil marsikatero življenje, če so ga Inuiti le hoteli. Igle so se namreč zelo bali, sploh otroci, ki so včasih že od daleč bežali pred patrom.

Značilnost tistih časov je bila velika navzočnost raznih tabujev in šamanizma, po drugi strani pa tudi konkurenca med protestantskimi in katoliškimi misijonarji. Na vprašanje, v čem je bila razlika med enimi in drugimi oziroma med enim in drugim načinom oznanjanja krščanske vere, je p. Fournier odgovoril, da niti ne velike, razen tega, da so protestantski pastori pogosto pridigali proti katolikom. Veliko je bilo tudi politike, saj so bili katoliški misijonarji v glavnem Francozi, protestantski pa Angleži.

P. Fournier, ki je prvega protestanta videl šele v Kanadi, sprva ni vedel, kako naj ravna v tej zapleteni in nevarni situaciji. Zavedal pa se je, da mora najprej poskrbeti za bolne, ne glede na vero. Pri tem delu so ga (kljub igli...) vsi zelo korektno sprejeli, nemara protestantski Inuiti še bolj kot katoliški.

Z ukoreninjenimi verovanji, tabuji in šamanizmom se ni »spopadal«, ampak je zadevo prepuščal odločitvi Inuitov samih. Spomni se, da je nekoč psom iztrgal obnemoglo sovo in jo vrgel v morje. Nakopal si je strašen bes lokalnega poglavarja, kajti to dejanje naj bi pomenilo, da bodo vso naslednjo sezono brez ulova iz morja. K sreči tabu ni obveljal in vse je bilo v redu. Pa vendar mu je tu in tam kakšen

primer dal misliti. Neki moški je imel hudo bolezen v trebušni votlini. Napovedal je, da bo, preden bo bolezen prišla do možganov, naredil samomor, saj je hotel umreti pri zdravi zavesti. Bolezen se je razširila do grla in takrat je napočil čas. Sinu je ukazal, naj prinese puško. Ta se mu je seveda upiral, a beseda starejših je zakon, zato je ubogal. Oče je vse zapodil iz sobe, puško pa je nameril pod brado v glavo. Ko so slišali strel, so prišli v sobo in oče je bil, čeprav okrvavljen, še vedno pri zavesti, saj je strel očitno nekoliko zgrešil. Zdaj je ukazal sinu, naj da v puško še en naboj, in še enkrat je skušal končati svoje življenje, a tudi tokrat je krogla zgrešila vitalne dele. Zdaj je ukazal sinu, naj da v puško dva naboja, ampak sin se po vsem doživetem enostavno ni več pustil prepričati. Zato je oče prosil gosta, ki je bil takrat slučajno na obisku in je spremljal dogajanje. Seveda je tudi on imel hude pomisleke, ampak oče mu je dejal, da bo, če mu bo pomagal, po svoji smrti poskrbel, da bo imel dovolj ulova in da bo dobro živel. Če mu ne pomaga, pa se mu bo dogajalo ravno nasprotno. Gost je zdaj poslušal in puško napolnil z dvema nabojema. Starec sicer tudi tokrat ni umrl, ampak se je to zgodilo šele čez tri dni, vseeno pa je »ustrežljivi« *gost naslednjo sezono naložil celo kopo polarnih lisic, medtem ko so drugi ostali popolnoma brez ulova.*

Nasploh je inuitska kultura zelo obremenjena s tabuji. Zelo velikega pomena so sanje. Dogajalo se je celo, da so prihajali njega, katoliškega misijonarja, spraševat, kaj naj pomeni to, kar so sanjali. P. Fournier se tem stvarjem ne smeje, ampak jih spoštuje in išče primerjavo z Biblijo, ki prav tako pogosto piše o sporočilih, ki so jih v sanjah prejemale razni preroki.

Inuiti še danes iščejo rešitev v sanjah, in čeprav so vsi krščeni, sta njihova zavest in podzavest prepredeni z različnimi prastarimi navadami, duhovi in strahovi. P. Fournier verjame, da Satan mladim narekuje, naj se ubijejo. Sam je slišal za več mladih, ki so povedali, da jim je bilo v sanjah rečeno, naj končajo življenje. Nekateri ne poslušajo, drugi pa.

Patra sem vprašal, v kolikšni meri so ga domačini cenili zaradi verskega sporočila in v kolikšni meri zaradi morebitnih materialnih koristi. Povedal je, da bilo sprva res precej materialne pomoči, pri čemer je prednjačila družba Hudson Bay Company – šala, da HBC pomeni tudi »Here Before Christ«, pravzaprav ni čisto iz trte izvita. Dokler je bil tudi sam vključen v razdeljevanje takšne pomoči, so ga domačini gledali zelo z rezervo. Zares so ga sprejeli šele takrat, ko se je lahko osredotočil na zgolj versko dejavnost oziroma oznanjevanje krščanske vere. On je tu zaradi evangelizacije, vere, za materialno pomoč pa so pač poklicani drugi. Ko torej kdo želi pogovor o duhovnih stvareh, lahko pride k njemu, neobremenjen z drugimi interesi. Zelo ga moti, da tudi njegovi sobratje danes veliko govorijo in pišejo o skrbi za čisto vodo in podobnih ekoloških stvareh. Vse lepo in prav, ampak za to so poklicani drugi, to ni več neposredno povezano z vero.

(Moja opazka: ja, vse lepo in prav, vendar pa bi bila ob vsaj malo drugačnem, bolj priljudnem pristopu njegova cerkev še precej bolj polna in tudi iz te množice bi lahko zrasle nove duhovne kvalitete...)

Ali je imel kdaj občutek, da so domačini njegovo delovanje dojemali kot vsiljevanje in nekaj tujega? Sam ni nikoli imel tega občutka, je pa prepričan, da je veliko misijonarjev, ki jih domačini nikoli zares ne sprejmejo.

Pater Fournier meni, da verovanje Inuitov ni intelektualno, ampak ga opredeljuje kot intuitivno, tako kot je izrazito intuitivna njihova celotna bit...

51 let življenja in delovanja med njimi ga je vsekakor spremenilo, čeprav ne zna izraziti, na kakšen način. Ve le, da je njegova lestvica vrednot danes precej drugačna od tiste, ki jo imajo njegovi redovni sobratje oblati. Življenje Inuitov je izjemno preprosto, kar ga je seveda prevzelo, ne pa tudi spremenilo. Ugotavlja, da so zanje pomembne popolnoma druge stvari kot za »belce«, pri tem pa ga zelo jezi, da naša kultura prek radia in drugih sredstev Inuitom vsiljuje vrednote in probleme, ki nikoli ni so bili njihovi (hokej, poroke istospolnih partnerjev...). Mladi so v tej zmedi popolnoma izgubljeni. Podobno se dogaja v šoli. Tam jih učijo kot triletno otroke, medtem ko so Inuiti vedno s svojim naraščanjem ravnali kot z odraslimi. Če je otrok naredil napako, je bil deležen smeha, ne pa fizičnega kaznovanja, kot je bilo dolgo v navadi v evropski kulturi.

...Ura je potekla in pogovora je bilo konec. Čeprav bi o teh stvareh lahko debatirala še ure in ure, sploh če bi mi hotel povedati vsaj še nekaj zanimivih, na trenutke prav pustolovskih zgodb...

No, tudi mene je čakala nova naloga – v želji, da bi se v vseh pogledih čim bolj poistovetil z delom misijonarke, sem se javil za kuho in v torek sem bil dejansko na

81-letni francoski misijonar se še vedno prevaža z motornimi sanmi. (Foto: Z. Ž.)

vrsti. Špageti seveda, in ob majhni stopnji tveganja ter ob zelo raztegljivem pragu tolerance mojih »klientov« je bil uspeh skoraj zagotovljen...

Po kosilu sva s s. Renato odšla do pokopališča. Poljska »kolegica« s. Dorice je zelo zelo posvečena molitvi in tudi sicer večino časa preživi v samem misijonu, zato ima morda nekaj težav z orientacijo v »vsakdanjem svetu«. Po več kot pol leta bivanja v 700-glavi vasi je tako o dvorani za hokej, ki sva jo mimogrede obiskala, mislila, da je notri bazen. Je pa zato toliko bolj ustrežljiva in videti je, da se zelo trudi, da bi z domačini vendarle navezala čim bolj prijazne odnose.

V vasi so kar tri pokopališča. Na severovzhodni strani protestantsko, na jugozahodni strani katoliško, in tu so še stari grobovi, posejani okrog misijona. Slednji so dokaj neurejeni in zanemarjeni, na nekoliko oddaljenem katoliškem pokopališču na vzpetini nad naseljem pa so na preprostih lesenih križih vidna imena pokojnikov in letnice smrti. Ker je zemlja zmrznjena, krste s pokojniki preprosto položijo na zemljo in jih obdajo s kamni. S. Renata je povedala, da se kakšen kamen včasih odvali in je mogoče videti krsto, ki pa pogosto tudi razpade, tako da je videti še kaj več...

Z vzpetine je zelo lep pogled na celo naselje, vključno z letališčem. Na drugo stran pa – kilometri, kaj kilometri, desetine in stotine kilometrov kamna in ledu. Puščava, ki je človeku še bolj neprijazna kot tiste ob ekvatorju, brez oaz, brez usmiljenja, pa vendar domovanje številnih živalskih vrst. In tudi človek je tu kljuboval tisočletja. Le čemu, ko pa bi lahko sledil zelenju in se počasi prebil do vsaj malo laagodnejšega življenja? Vprašanje, ki si ga postavljam vsakič, ko naletim na osamljeno gorsko kmetijo ali naselje sredi puščave, a odgovora še nisem našel...

S s. Renato sva šla do hiše, v kateri živi ena od domačink, Bernardette. Sprehod med hišami, v katerih živijo domačini, je zelo poučen, saj od blizu spoznaš način življenja. Preproste, po popolnoma enakem kopitu narejene hiše, podobne malo večjim kontejnerjem, stojijo na dokaj visokih stebrih, tako da so dvignjene od tal. Če bi jih postavili neposredno na zemljo, bi namreč tvegali, da bi se ta pod njimi odtalila, kar bi lahko povzročilo, da bi se vdrle oziroma poškodovale. Pred hišo ali v lopi pred vhodom se običajno sušijo kože živali, ki so jih možje lovci pred kratkim prinesli z lova. Navadno gre za karibuja, severnega jelena, pogosto za tjulnja, redkeje za polarno lisico. V teh krajih lovijo tudi mrože, po njih so tudi dobili lokalno ime, vendar pa tega ne priznajo radi, saj je lov nanje dokaj omejen, celo za domačine. Kontrast je več kot očiten: poleg kož, ki se sušijo tako, kot so se že tisočletja, stoji nov novcat skidoo, iz hiše pride mladoletnik s koščkom surovega mesa v ustih, na ušesih pa ima slušalke in posluša zadnje svetovne glasbene hite... In v hiši? Če sem bil v hiši umetnika Paula Mallikija ali mlade izdelovalke rokavic Jacqueline presenečen nad prostornostjo in čistostjo, sem tu končno soočen s podobo povprečne inuitske družine v umetnih naseljih. Oče in mati sedita vsak na svojem kavču, on se pogovarja po radiu, ona pa gleda televizijo. Prostor je obdan s številnimi fotografijami in raznim kičem, po tleh je vse nastlano s smetmi, po omarah se kopicí raznorazna šara, pomešana s perilom in bogsigavedi čim še. In v kotu obvezen

kos črnega karibujevega surovega mesa. Oče je zaradi kajenja s pljuči čisto na koncu. V hiši, veliki nekje okoli sto kvadratnih metrov, živi devet ljudi treh generacij. Za nama so v hišo pridrobencljali trije otroci, med njimi Katy, ki ji je Bernardette pravkar sešila nov amauti, tradicionalno obleko z bogatim okrasjem. Katy je ponosno oblekla »amauti« in mi pozirala z otrokom – lutko, ki jo je položila v »parko«, veliko kapuco, v kakršni mame prenašajo svoje otroke tako rekoč ves čas, tudi pri delu, tudi na poti, pa naj bo zunaj minus 5 ali minus 40 stopinj Celzija. Nisem imel občutka, da so naju ravno nepopisno veseli, ampak vseeno so bili zelo prijazni. Otrokom sva razdelila nekaj bombonov in kmalu odšla. S. Renata v trgovino, jaz pa na pošto – kakšnih deset kvadratnih metrov veliko leseno uto, kjer sem zaman poizvedoval po razglednicah.

Pot sem nadaljeval v Arctic College, v katerem me že vsi poznajo (jaz pa njih, vsaj po zunanjem videzu), in pregledal elektronsko pošto – tega razkošja si pred odhodom v ta skrajni konec sveta pač nisem nikoli predstavljal, zato ga zdaj uživam s toliko večjo slastjo, pa čeprav kviri romantično podobo o eksotičnem življenju domorodcev. Globalizacija pač. Soba z računalniki je vedno polna. Mladina v glavnem klepeta na internetnih klepetalnicah, poslušša glasbo ali na računalniku igra karte. Hkrati je to tudi prostor za srečanja, mislim, da kar eno najpomembnejših središč družabnega življenja v mestu. Izvedel sem, da bodo zvečer tam vadili »drum dance«, ples z bobnom.

Ob 3. uri sem bil dogovorjen s s. Dorico v zdravstvenem domu. Še preden sva odšla, sem poiskal sestro Sherill in se jih zahvalil za pomoč, kajti z mojo hrbtenico je bilo že neprimerno bolje.

S. Dorica me je odpeljala do stavbe, v kateri domuje Hunters' Association, nekakšna mešanica med lovsko zvezo in naravovarstveno postajo. Tu nadzorujejo število in gibanje živali v razmeroma zelo velikem območju, izdajajo dovoljenja za lov in opazujejo ter opozarjajo morebitne onesnaževalce tukajšnjega že tako zelo ranljivega naravnega okolja. Trenutno imajo največ dela s podjetjem, ki preverja sestavo tal na področju okoli 15 kilometrov od vasi. Če bodo našli dovolj diamantov, bodo odprli rudnik, to pa bo bistveno spremenilo ne le življenje v vasi, ampak tudi naravno ravnotežje. Že zdaj je čutiti precej več hrupa, saj helikopterji odhajajo z vaškega letališča že ob 6. uri zjutraj, pri gradnji večjih objektov pa je treba paziti na selitvene poti karibujev in drugih živali. Možakar v rangerski uniformi je z veseljem obrazložil to in ono. Povedal je, da je na območju od Repulse Baya do naslednjega, kakšnih 400 kilometrov oddaljenega kraja okoli 40.000 karibujev, na nekoliko ožjem območju pa je 12 polarnih medvedov. Številka niti ni tako zelo velika, če jo primerjamo s številom rjavih medvedov v Sloveniji, pa vendar, te živali ogromno prehodijo in so zelo radovedne, zato rade zaidejo v bližino človeka. Mojo pozornost je pritegnil popolnoma počrnel palec na desni roki in takoj sem se spomnil, da mi je medicinska sestra Myrna pripovedovala o nekom, ki je imel srečo v nesreči, saj mu je zmrznil samo palec. Šlo je za isto osebo. Bil je nekje v februarju, ko se je s skidoojem peljal iz 300 milj oddaljenega Pelly Baya proti Repulse Bayu (razdalja je

večja kot med Mursko Soboto in Piranom, pa še brez označenih poti!). Po 26 urah vožnje ga je v noči ujel snežni vihar, skidoo pa se je pokvaril. Možakar je imel sicer pri sebi mobilni telefon in bi lahko poklical pomoč, vendar ni hotel, da bi v viharni noči še kdo tvegala življenje. Za gradnjo igluja je bilo premalo snega, če pa bi zapustil skidoo in odšel iskat primeren prostor, bi se skoraj gotovo izgubil in reševalci bi našli samo vozilo, njega pa ne. Zato je legel na tla ob saneh in izčrpan zaspal. Ko se je zbudil, je bil že dan. Ves otrdel se je s težavo postavil na noge in ugotovil, da ne čuti več roke, na kateri je zaspal in tako s telesom oviral cirkulacijo krvi. Začuda je skidoo spet oživel, tako da je z levo roko na desnem ročajju krmila prevozil še preostalih 30 milj. V zdravstvenem domu so mu rešili roko, palca pa ne in v naslednjih dneh mu ga bodo morali odrezati. Ampak še kako se zaveda, da je zelo malo manjkalo, da bi zaspal za večno, zato se zaradi prsta sploh ne sekira.

Ob 4. uri sem bil v šoli dogovorjen z Bernice in Sharon, mladima pomočnicama v misijonu. Ura je bila dve minuti čez četrto in že sta se odločili, da gresta – priznam, da mi je šlo malo v nos, saj se sami običajno pustijo kar dolgo čakati, z redkimi izjemami. Obe simpatici dekletki sta stari 20 let in obe sta že mami ter živita z možema. Sharon je rodila, ko ji je bilo 16 let, in novorojeno hčerko je morala oddati v posvojitev lastni mami. Pravi, da ni bilo zelo hudo, saj jo tako ali tako vidi vsak dan. Ampak zgolj za trenutek in za malenkost orošeno oko mi je dalo slutiti, da vse skupaj vendarle ni tako preprosto. Starša Bernice sta že dolga leta kateheta in pomagata v misijonu, zato se je tudi sama odločila, da bo nadaljevala s to tradicijo. Rada prihaja v misijon in čuti, da je njena pomoč potrebna, pa čeprav pogosto ni ravno enostavno žrtvovati prosto sobotno ali nedeljsko popoldne. Tako Bernice kot Sharon sta namreč šolarki – potem ko sta zaradi otroka obe za nekaj časa zapustili šolo, sta se vrnila in zdaj končujeta zadnji, dvanajsti razred.

Skušal sem izvedeti, ali so njuni stari starši še imeli kaj stika s prejšnjimi tradicionalnimi verovanji in ali je v vasi še prisoten šamanizem. O tem nista vedeli veliko ali pa nista hoteli povedati – dejali sta, da ljudje pravijo, da šamani so, vendar tega nočejo nikomur povedati.

Obe se spomnita časov, ko v misijonu še ni bilo redovnic, ugotavljata pa, da morajo po njihovem prihodu verniki sami veliko bolj sodelovati v življenju cerkve. Začelo se je v začetku 90. let s sestro Mariano iz Koreje, potem je leta 1999 prišla sestra Dorica, lansko jesen pa sestra Renata. Predvsem o s. Dorici sta izrazili zelo pozitivno mnenje, saj jo imajo otroci, še posebej najmlajši, zelo radi. Za patra Fourniera sta ugotavljali, da je premalo družaben, priljuden, saj sta imeli priložnost spoznati še enega duhovnika, ki je bil precej drugačen. Želeli bi si mlajšega duhovnika, ki bi znal pritegniti mlade, nemara igrati kitaro... no, to idejo sem jima nekako položil v usta, ker sem to sam pogrešal.

Glede odnosa z anglikanci in ločino »glad tiding« sta povedali, da v glavnem nimajo posebnih težav, res pa je, da drugi pravijo, da so katoliki preveč resni in – kot verska skupnost – premalo v stiku z vsakdanjim življenjem.

Nisem si mogel kaj, da ju ne bi vprašal, kako so na njuno zgodnje materinstvo

gledali v misijonu, pa sta na moje začudenje dejali, da so to sprejeli s popolnim razumevanjem. Saj, verjetno res, kajti s kakršno koli drugačno reakcijo bi povzročili zgolj odpor do misijona in vere. Večina inuitskih deklet pač zanosi pri petnajstem letu oziroma takoj, ko so za to fizično sposobne; tako je že tisočletja in bo verjetno še kar nekaj časa, zato bi bilo nesmiselno ustvarjati občutek krivde pri samo eni ali dveh osebah.

V razmeroma kratkem pogovoru smo skupaj ugotavljali, da fantov v dobi adolescence in pozneje takorekoč ni v cerkev, saj je vera na njihovi lestvici vrednot globoko proti dnu, medtem ko na prvem mestu običajno kraljuje hokej.

Nekoliko me je presenetila izjava Bernice, da je zelo zadovoljna, da lahko pomaga v misijonu, in da bo to počela, dokler bo mogla. Nasploh se mi zdi, da Bernice precej izstopa, tako po svoji odprtosti kot po sposobnosti komuniciranja in zavzetosti – je pravo nasprotje splošne apatičnosti, ki prevladuje pri večini odraščajočih ali odraslih.

Mlada katehistinja in mamica Bernice pred katoliško cerkvijo. Njen mož je protestant, a oba izmenično obiskujeta eno in drugo cerkev. (Foto: Z. Ž.)

Na poti iz šole sem srečal Iana, ki je zavzeto razpravljajal s simpatično mlado učiteljico (ne vem zakaj, ampak občutek imam, da ne bosta dolgo zgolj kolega...). Še enkrat sem se mu zahvalil, ker sem se lahko udeležil »šole v naravi«, on pa mi je povedal, da so bili otroci zelo veseli posušenih tropskih sadežev, ki sem jih pustil v taboru pred odhodom.

V misijon sem se vrnil precej izdelan in kar vseeno mi je bilo, ali bo Paul Malliki tokrat doma ali ne. Pa je bil in pod večer sem se še enkrat odpravil na drugi konec vasi. V običajnih razmerah bi to ne bilo nič posebnega, a kot kaže, že sam mraz človeka precej utruji. Sam sem si pot sicer krajšal z opazovanjem, snemanjem in fotografiranjem, predvsem čudovitega sonca in brezmejne bele pokrajine, tako da mi nikakor ni bilo žal, da nisem ostal doma. Paul je najboljši, najdražji in najpremožnejši domači umetnik v teh krajih. Njegove umetnine iz jelenovih rogov, mroževih čekanov, kamna in še česa so znane daleč naokoli, temu primerna je tudi cena. Večina njegovih umetnin presega tisoč kanadskih dolarjev oziroma 150.000 SIT... K sreči ni imel pri sebi nobenega izdelka, saj je ta dan prodal še zadnjega, tako da mi niti ni bilo potrebno biti v zadregi, saj so moje finančne sposobnosti bistveno manjše. Vseeno je bil obisk zanimiv, kajti mojstra sem lahko opazoval pri delu. Ogromen mrožev čekan je najprej odrezal z ročno žago, nato pa je začel z električnim svedrom, zelo podobnim zobozdravniškemu, dolbsti relief po svinčnikom označeni skici. Kmalu je tudi zadišalo tako kot pri zobozdravniku. Sloves seveda ni prišel sam od sebe, ampak si ga je ustvaril s trdim delom, sprva je rezbaril in kiparil z ročnim orodjem. Poleg tega redno hodi tudi na lov – ko lovi tjulnje, to pomeni, da odide s skidoojem kakšnih 50 kilometrov daleč do roba kompaktne ledene plošče. Tam lovci poiščejo luknje, skozi katere prihajajo tjulnji po zrak, in počakajo na živali. Te pa včasih pridejo, včasih pa tudi ne in tako se je ta dan že drugič vrnil domov praznih rok.

Tudi na poti domov sem lahko opazoval zdaj že krvavo rdeče sonce, ki se je v primerjavi s širokim belo obarvanim obzorjem zdelo prav nebogljeno. Kič ali ne, sončne zahode obožujem! Razen tega pa tudi s. Dorica ugotavlja, da so – poleg neskončne beline – to pravzaprav edine prave naravne barve, ki so jih tu deležni.

Po obveznem igranju z otroki sem se čisto malo zleknil, nato pa sem odšel še v Arctic College. Prišel sem uro in pol po dogovorjeni uri, pa še vedno med prvimi oziroma ravno v pravem času. »Vaja« za nastop na festivalu v Pelly Bayu je bila pravzaprav družabno srečanje odraslih domačinov, povezano z igranjem na poseben boben, posebnim plesom in posebnim petjem »ajaja pesmi«. Vsaj zame je bilo vse zelo posebno, zelo drugačno. Gospe sta ves večer peli isto melodijo, moški pa so se izmenjevali sredi kroga in »nastopali« z bobnom. Gre za tamburinu podoben, a zelo velik ploščat boben z ročajem. Nastopajoči z mehko obloženo palico enakomerno izmenično udarja po enem in drugem robu opne, s tem da z udarcem hkrati obrne boben v drugo stran, nato pa ga z naslednjim udarcem spet vrne. Pri tem krči kolena oziroma rahlo počepa v ritmu udarcev. Počepe kombinira z občasnim karseda elegantnim preskakovanjem v stran oziroma v krogu, s pogledom

»Ples z bobnom« ter petje »ajaja« pesmi (Foto: Z. Ž.)

spremlja gibanje bobna in zdi se, da so pravi plesalci sposobni pasti v neke vrste trans. Nastopili so skoraj vsi navzoči moški, celo mene so vabili, pa sem se vendarle odrekel, ne zato, ker bi mi bilo nerodno, ampak zato, ker bi vsa zadeva lahko v precejšnji meri izgubila svoj pomen. Nastopajoči med igranjem in plesom spuščajo na trenutke srhljive neartikulirane glasove in krike, kot sem bral v knjigah, pa naj bi tudi peli svoje življenjske zgodbe. Zadeva je vsaj tisti večer delovala dokaj preprosto, rudimentarno, pa vendar dovolj eksotično in originalno, da me je prevzela. Poleg tega so bili sodelujoči čisto zadovoljni z mojo prisotnostjo, zdelo se mi je celo, da jim je bilo všeč, da jih fotografiram in snemam. Nekako ob 11. uri zvečer res nisem mogel več, zato sem enemu od moških podaril majhne orglice. Bil jih je zelo vesel, na moje presenečenje je celo znal nekaj malega zaigrati.

In potem sem odšel, postelji naproti.

Sreda, 7. april

Tudi danes me je zbudilo sonce. Res imam srečo, saj me lepo vreme spremlja že ves čas mojega bivanja tu na severu, če odštejem prvi, dokaj vetroven dan. Poledeneli zaliv kaže v jutranjem soncu popolnoma drugačen obraz kot zvečer, zato sem se še pred zajtrkom odpravil na led in si dal duška. Temperatura je bila očitno precej višja kot prejšnje dni, saj sem brez rokavic zdržal tudi po več minut skupaj. Zaradi

zgodnje ure še ni bilo nadležnega brenčanja skidoojev in lahko sem poslušal strašljivo pokanje ledu. Če me ne bi s. Dorica že pred dnevi potolažila, da se ledeni oklep ne stali do konca maja ali še dlje, bi si ne bil upal naprej, tako pa sem prav korajžno in z zanimanjem opazoval in fotografiral dvajsetcentimetrsko razpoko na vrhu zaledenelega morskega vala.

Po zajtrku sem se odpravil do hotela. Nočišče brez zajtrka v tej baraki podobni stavbi bi običajnega gosta stalo 190 kanadskih dolarjev oziroma skoraj 30.000 slovenskih tolarjev, a večinoma gre za delavce državnega podjetja za kopanje diamantov ali pač druge specializirane delavce, ki pridejo zaradi službe. To je tudi edini prostor, kjer je mogoče s kreditno kartico kupiti spominke oziroma razne rezbarije in kipce. Zaman sem upal na kakšen popust, zadovoljiti sem se moral s tem, da mi je direktor, ki upravlja s hotelom in bližnjo trgovino, blagovoljno odpisal davek. Ampak za direktorja me vsekakor ne skrbi...

Popoldanski sestanek s starejšima domačima katehetoma, ki že 35 let pomagata v misijonu, je padel v vodo, ker sta odšla »ven«. Kaj pomeni »iti ven«, še ne vem natančno, je pa gotovo vznemirljivo, saj skidooji v sončnem vremenu švigajo po zalivu sem ter tja kot za stavo. Vsekakor sem bom moral v naslednjih dneh, če bo vreme še vzdržalo in če bo ostalo še kaj časa, komu pridružiti na takem izletu. Če ne drugega, je pater Fournier obljubil, da me bo malce zapeljal naokrog, verjetno do svoje kočice v naravi.

Ves popoldan sem presedel v svoji sobi in pisal, vse dokler nisva s s. Dorico odšla na letališče pričakat patra Bernarda Pineta, Fournierjevega predstojnika. Od petka dalje bo nadomeščal starega misijonarja, ki odhaja čez praznike maševat na drugi misijon. Novi sogovornik je zelo zgovoren. Zelo. Ali pa sem se sam že preveč privadil nekoliko bolj umirjenemu načinu življenja in komuniciranja...?

Namesto k maši sem zvečer odšel do protestantskega pokopališča. Vsaj mislil sem tako, kajti ko sem prišel na vrh vzpetine, je bil tam samo inukšuk, pokopališča pa nikjer. Ker sem pravzaprav najbolj hotel videti in fotografirati prav inukšuk, se mi zadeva seveda ni zdelala niti najmanj tragična. Razgled na vas in zaliv je bil s te perspektive še lepši, sploh pa je bilo tu moje ljubo sonce. Kar nekaj časa sem kljuboval mrazu in čakal, da se je pred zahodom spustilo do primerne kota za fotografiranje po mojem okusu. V silni vnemi sem pozabil na mraz in ko sem hotel v Arctic Collegeu napisati sporočilo na računalnik, prstov na desni roki skorajda nisem mogel premikati. Zahrbtina reč, tale mraz.

Četrtek, 8. april

Opravil sem skoraj že vse načrtovane obiske in intervjuje, kar je dobro, saj so zdaj na vrsti prazniki: velikonočni ali veliki četrtek, pa veliki petek, sobota in nedelja – velika noč, največji krščanski praznik. Svoj obisk sem namenoma tempiral tako, da bom na misijonu v času priprav na velik cerkveni praznik. A pred božičem je bilo premalo časa za pripravo, poleg tega pa je takrat tu gori še bolj mrzlo in ves dan temno, kar bi bilo zame – navdušenega amaterskega fotografa – prava mora. Velika

noč pa »pade« ravnó v čas okrog enakonočja, torej je razmerje med dnevom in nočjo dokaj izenačeno.

Pri zajtrku je bilo spet precej živahno, za kar je poskrbel pater Pinet s svojo zgovornostjo. Ima močno genealoško žilico. Povedal je, da so njegovi predniki prišli iz Francije pred tristo leti, da so živeli v ZDA in nato migrirali v Kanado, torej so se njegovi ameriški »geni« skozi stoletja dovolj izčistili, da se ima predvsem za Kanadčana. Zanimala ga je zgodovina nastanka Slovenije in z veseljem sem mu posredoval velik del svojega sicer ne pretirano razkošnega zaklada naše zgodovine. Ker se je nekdo pač moral pogovarjati z njim, sta sestri Dorica in Renata spremenili dosedANJI pretežno samopostrežni sistem prinašanja in odnašanja krožnikov na relaciji jedilna miza – pomivalno korito – hladilnik in se lotili pospravljanja; pater tega skorajda ni opazil, očitno je takega sistema, torej da ga nekdo streže, navajen. Ampak nič hudega, zna biti kar zabaven, povrh vsega pa je za svojih slabih 70 let izjemno mladosten in tudi razmišljujoč. Spraševal me je tudi o političnem sistemu v naši državi in na moje presenečenje tudi o razpoloženju pri nas glede odprave celibata. Moral sem mu priznati, da se o tem vsaj v moji družbi zelo malo govori, čeprav se sam s tem močno strinjam. Naslednjo »bombo« je vrغل v obliki trditve, da ne verjame v pekel ali vice, saj če je Bog neskončno dober, potem to velja za vse ljudi in mora torej vsakomur odpustiti; kako, kdaj, na kakšen način pride do očiščenja, o tem pa seveda mi ne moremo razpravljati. Poljska sestra, vajena zelo ortodoksnega načina razmišljanja o božjem, se je kar zamajala na stolu. Ja, tudi znotraj klera so velike razlike. To sem lahko opazil že pred patrovim prihodom, saj sem zgolj na podlagi raznih drobnih situacij v misijonu lahko sklepal, da se pogledi na določena teološka vprašanja pa tudi »tehnike« podajanja vere, ki jih zastopata p. Fournier (ostareli misijonar, ki prakticira »svoj model« evangelizacije že pol stoletja) in s. Renata (v mojih očeh značilna predstavnica izrazito konservativne poljske katoliške paradigme), bistveno razlikujejo od pogledov slovenske redovnice – izrazite intelektualke (tekoče govori nemško, francosko, angleško, špansko, razume italijansko, uspešno napreduje v inuktitutu...), ki je skoraj ves čas svojega redovniškega življenja opravljala vodilne funkcije in se kot taka nenehno srečevala z dejanskimi, življenjskimi, človeškimi in prav nič abstraktnimi problemi svojih »podrejenih« v njenem redu.

Danes sem si končno vzel tudi pol ure časa zase in se v miru oprhal in obril – tak načrt sem imel že lep čas, pa tudi če ga ne bi bil imel, otroci so me sinoči zvedavo gladili po bradi in mi resno priporočili, da bi se moral obriti... Po končanem igranju so se namreč zbrali okrog s. Dorice in seveda mene, ker sem pač vedno nekje blizu. Brez kakšnega večjega napora ji uspe, da se od igre razgreti posedejo na tla pred njo, zaprejo oči, zmolijo ali zapojejo in potem odidejo domov. Sinoči so fantje pomagali prenesti neko posteljo v prostore, v katerih živita sestri in zdaj še jaz, in samo trenutek nepazljivosti je bil dovolj, da so se prvi že znašli v moji sobi ter začeli stikati naokrog. Nimajo slabih namenov, kriminala tu tako rekoč ne poznajo, a zelo so radovedni in razumem, da hočejo sestre vendarle ohraniti vsaj kakšen kvadratni meter zasebnosti.

Po kosilu sem peljal patra Pineta po vasi – počutil sem se skoraj tako, kot da je to

moje rojstno mesto. Mimoidoči so me pozdravljali, kot da se poznamo že leta, ne pa skupih nekaj dni, za vsako stavbo v središču sem našel razlago. Ustavila sva se še v občinski stavbi, kjer pa se ni nihče zmenil za naju, zato sva takoj odšla naprej. Pred letališko »stavbo« (oranžni kontejner) sva se fotografirala pod simbolično postavljenimi kamnitimi vrati, ki naj bi označevala polarni krog. Iz kamnov sezidan obok je okrašen z rogovi severnega jelena, pred njim pa na tleh leži ogromna kitova lobanja. Tu sem takoj po prihodu z letala opravil ritualno prečkanje polarnega kroga in si tako prislužil pisno diplomo Bratovščine severnega medveda.

V Arctic Collegeu me je Dean Earl intervjuval pred videokamero. Zanimali so ga moji pogledi na to skupnost po tednu dni bivanja v njej. Vprašanja so bila zelo zanimiva in globoka, tako da so mi dala kar misliti. Vsekakor sem mu izrekel veliko in iskreno priznanje, saj se kot belec in vodja centra že skoraj dve desetletji trudi vzpostaviti čimbolj trden in varen most med inuitsko in zahodnjaško kulturo.

Morala sva dokaj na hitro končati, saj sem bil že dogovorjen za pogovor in obisk pri starejšem zakonskem paru od včeraj. A tako kot že prejšnji dan je intervju tudi tokrat odpadel. Šla sta »ven«, saj je bilo lepo vreme. OK, ampak lahko bi vsaj povedala... Ko sem zvečer srečal Elizabeth, je sicer vedela, da sem ju iskal, popolnoma ravnodušno je tudi pojasnila, da sta pač šla na lepše, a zasledil nisem niti kančka opravičila ali obžalovanja, da sem moral že drugič v dveh dneh v zadnjem trenutku spreminjati svoje načrte, ker onadva nimata občutka za izpolnjevanje obveznosti. Čudi me, kako jima je uspelo v teh letih shajati z redoljubnim patrom...

Precej nejevoljen sem odšel nazaj v misijon in začel postajati nekoliko nestrpen, tako kot vedno, tudi doma, ko me sonce vabi v naravo, pa moram za štirimi stenami početi stvari, ki po mojem vsekakor niso tako nujne, da bi ne mogle počakati na dež ali vsaj kakšen vzorčni oblak. Grozila je realna nevarnost, da bom ostal brez dela še najmanj naslednji dve uri, in že sem se pripravljal, da odidem na sprehod po vasi, ko se je oglasil pater Fournier in me odpeljal s svojim več kot 10 let starim skidoojem do svojega »vikenda«. Počasi, a sigurno sva se vozila najprej po rahlo gričevnati, zgolj napol zasneženi pokrajini, nato pa sva prečkala zmrznjene nagrmadene valove in po ravni zamrznjeni vodni površini hitro prispela do kolibe, v kateri ima peč, posteljo, spalno vrečo in celo majhen oltarček. Preden sva prišla do nje, sva morala spet, tokrat peš, prečkati ledeno »skalovje«. Skakanje čez razmeroma majhne, pa vendar nič kaj prijetne razpoke me ni navdajalo s kakšnim posebnim navdušenjem, a sem si vseeno privoščil nekaj fotografij. Taka pokrajina mi je v svoji divjosti namreč izjemno všeč. Med kratkim postankom v kolibi sem patra vprašal, kako je z opravljanjem osnovnih človeških potreb, ko si v igljuju. Brez zadržkov mi je med smehom začel pripovedovati zgodbe z raznih potovanj, še posebej, ko je z njim potoval neki drugi pater. Te stvari se namreč v primeru, da je zunaj neurje, opravlja kar v igljuju, v družbi navadno precej številnih sostanovalcev. Izkoplješ luknjo v sneg v najmanj naseljenem predelu iglujja, in ko je potička pečena, vse skupaj nazaj pokriješ. Belim gostom je bilo sprva seveda zelo nerodno, ampak Inuiti na to gledajo kot na popolnoma normalno stvar in se sploh ne zmenijo.

Na poti nazaj mi je pater za nekaj minut celo zaupal krmilo. Seveda sem začel voziti prehitro, tako da me je moral pomirjujoče potprepljati po rami in povedati, da motor ni več ravno nov, ampak ob prvi večji snežni vzpetini sem v strahu, da ne bi naredil kakšne neumnosti, obtičal in predal krmilo izkušenemu mačku.

Večerna praznična maša je bila sprva tudi zanimiva. Veliki četrtek je dan Kristusove zadnje večerje, pri kateri je apostolom predal svoje naročilo, naj gredo po svetu in oznanjajo njegov nauk, zato se ta dogodek šteje kot prvo mašo. Ob tej priložnosti je apostolom umil noge, kar duhovniki simbolično počno tudi danes. Namesto dvanajstih apostolov je pred oltarjem sedelo šest fantičev v nogavicah in pater je pred vsakega pokleknil in mu umil noge. Prav fino se jim je zdelo in v zanimivih belih oblekah so bili prav simpatični.

Po maši je sledilo »člaščenje najsvetejšega«, molitev, ki se je strašno vlekla, vsaj za moje pojme, pa še zelo hladno je postalo in smo se nekateri že pošteno tresli. Po glavi so mi rojile misli, kako bi bila z malo več domišljije taka meditacija lahko precej bolj privlačna, ampak tu sem pač zato, da opazujem...

Petek, 9. april

Danes je veliki petek, dan, ko krščanski svet obhaja spomin na Kristusovo trpljenje in smrt. To je tudi edini dan v letu, ko ni maše, pač pa se v cerkvah odvijajo posebni obredi. V Kanadi je to dela prost dan, ko se ljudje posvetijo praznikom, hkrati pa je to dan razmišljanja in tišine. Medtem ko doma tega nisem nikoli tako živo občutil, je bilo v Repulse Bayu danes res vse zelo tiho, tudi skidoojev, ki sicer švigajo po belih ulicah, danes skorajda ni bilo ne videti ne slišati. Živahno je bilo edino na letališču, saj so pristala tri letala, od tega eno tovorno, ter ta dan izjemoma samo nekaj helikopterjev. Zbudil sem se z nekoliko oteklimi, zaspanimi očmi, zaradi zelo suhega zraka, ki ga povzroča ogrevanje. Zvečer se namreč prostor nikakor ni hotel ogreti, tako da je s. Dorica okrog polnoči, ko sem se sam ravno odpravljal spat, šla v dvorano popraviti termostat. Šele ko se temperatura nekoliko spusti, se človek zave, kako pomembna je toplota, sploh v teh krajih. Kaj bi se zgodilo, če bi se pokvaril ogrevalni sistem ali če bi zmanjkalo elektrike?! In kako je moralo biti dolga leta in stoletja, ko pri ravno tako nizkih temperaturah niso poznali drugega načina ogrevanja, kot da so se v iglujah ali šotoru zavili v tople živalske kože ali se pač stisnili k drugemu človeku? Res, v teh krajih vse izvira iz temperature in njenih zakonov.

Dopoldan sta v misijon prišla moja nesojena sogovornika Jan in Elisabeth, starejša kateheta, ki pomagata pri bogoslužju že 35 let. Prišla sta k patru zaradi priprav na popoldanske obrede, ker pa sta se že dvakrat hote ali nehote izognila intervjuju, ju je s. Dorica povabila na čaj, česar seveda nista mogla kar tako odreči. Jan ne govori skoraj nobene besede angleško, zato pa je Elisabeth odlična. Ne le v angleščini, ampak tudi v odprtosti, podobno kot njuna hči Bernice. Najprej sem jima seveda pokazal fotografije moje družine, potem pa sem jima na zelo neformalen način, ob čaju in brez snemanja, postavil nekaj vprašanj. Sta pomemben vir informacij, saj sta Inuita, hkrati pa verjetno najbolje poznata misijonarje in

misijonarke. Poznata se 36 let, 35 let pa sta že poročena. Prav toliko časa sodelujeta v cerkvi kot kateheta. Jan deli obhajilo in vodi več obredov, Elizabeth prevaja v primerih, ko duhovnik ne govori inuktituta, oba pa sta tudi pomagala pri nedeljskem verouku. Zdaj te naloge prevzemata dvajsetletni Bernice in Sharon.

Njuni družini sta bili ob njunem rojstvu že katoliški, tako da se nista spomnila pripovedovanj o časih, ko je bilo krščanstvo tu šele v povojih. Na vprašanje o šamanizmu oziroma prisotnosti starih verovanj je Elizabeth odgovorila, da so jo starši naučili, da se mora odločiti, ali bo verjela šamanu ali Cerkvi. Če ima Cerkev, ne potrebuje šamana. Vprašal sem ju tudi, kakšen je odnos domačinov do Cerkve oziroma misijona in misijonarjev ter misijonark, ali jemljejo vero resno in podobno. Gospa je bila zelo diplomatska in je povedala, da ne more govoriti za druge, vsekakor pa nikogar ne moti, če so duhovniki v katoliškem misijonu belci, da so eni bolj dovtetni za njihovo kulturo, drugi manj itd. Starši jih niso učili sojenja ljudi po barvi kože, zato misijonarje predvsem spoštujejo, ne glede na to, kaj si nemara mislijo o tem in onem. V protestantski cerkvi je minister oziroma pastor Inuit, vendar pa meni, da ljudje tja ne hodijo zaradi tega. Njen mož Jan in pa pastor se večkrat dobita in razpravljata o tekočih ali verskih vprašanjih, predvsem v povezavi s skupnimi projekti. Ker je v misijonu več prostora, se nekateri največji dogodki, kot na primer poroke, dogajajo tu, ne glede na to, ali gre za protestante ali katolike.

Glede trenutne »ekipe« v misijonu sta menila, da pater zadnjih nekaj let enostavno ne bi več zmožl vsega brez sester, pa tudi onadva sta precej razbremenjena. Oče Fournier je glasen, veliko govori in je pač glavni, s. Dorica pa je tiha in deluje bolj med ljudmi. Ob njenem prihodu v Repulse Bay jih je prijetno presenetilo, da je že znala moliti v inuktitutu, prevzela pa jih je tudi njena narava – inteligentnost, umirjenost in prijaznost.

Kmalu po kosilu so sledile priprave za cerkvene obrede, ki so se ta dan začeli že ob 3. uri popoldan, ko je – kot piše v Bibliji – Jezus umrl na križu. Še pred tem pa me je čakalo prijetno opravilo. Pater Fournier me je najprej zaposlil, in sicer tako, da sem z žago iz zameta izrezal nekaj velikih kosov zamrznjenega snega ter jih prenesel v sod v njegovi pisarni. Na veliki polici pred oknom namreč v lesenih škatlah goji solato in še nekaj drugih vrst zelenjave, za zalivanje pa noče uporabljati običajne vode, ki po njegovem vsebuje preveč klora. Zato topi sneg. Potem ko sva nekaj časa čakala v pisarni, pa sva le odšla proti letališču. P. Fournier je namreč odšel za praznike v Coral Harbour, kjer nimajo duhovnika. Na moje veliko veselje me je prosil, če lahko pripeljem skidoo z letališča nazaj pred njegovo hišo. Ker v teh krajih nikoli ne veš, kdaj bo katero letalo v resnici prišlo ali odšlo in če sploh, sem z njim počakal še kakšne pol ure na letališču, in ko je imel vozovnico v roki, prtljaga pa je bila oddana, sem ga zapustil, ponosno jahajoč brnečo kovinsko žverco. K sreči ta dan na cestah skoraj ni bilo prometa, tako da sem brez težav pricukal domov...

Prišel sem ravno ob pravem času, saj so se že začele »vaje« za procesijo. Nevsiljivo, pa vendar glavno besedo je imela s. Dorica, ki je morala krmariti med dosedanjimi običaji in željami sicer zelo prilagodljivega gostujočega patra Pineta.

Slabe pol ure po uradnem začetku obredov se je cerkev čisto napolnila, lahko zapišem, da je bilo skupaj s številnimi otroki navzočih okoli 150 ljudi. Tudi v cerkvi se vsak dan sprti potjuje pravilo, da Inuiti svojih otrok k ničemur ne silijo, da skorajda ne poznajo pojma discipline ali avtoritete nad otroki. Ti po mili volji skačejo sem in tja po cerkvi, pa tudi na prosto, čeprav je zunaj še vedno kar nekaj stopinj pod ničlo in čeprav so samo v kratkih rokavih. Naše mamice in očki, še bolj pa ostali navzoči, bi ob takem direndaju že zdavnaj osiveli.

Laiški katehet, ki je razen uvodnega pozdrava, zaključka in tristavčne pridige vodil vse obrede, je začel brati na napačni strani, ampak s. Dorica je brez kakršne koli panike ali nervoze mirno posegla v dogajanje in mu dala natančna navodila. Ne vem, ali je bila vedno tako »skulirana« ali jo je takšno naredilo to okolje, dejstvo je, da je edino na tak način lahko res učinkovita in hkrati nevpadljiva.

Po obredih sem stekel na prosto in fotografiral množico odhajajočih skidoojev – bilo je kot na kakšnem shodu »bikerjev« – motoristov, s to razliko, da slednji na motorjih ne tvorijo cele družine. Nato sem pomagal pospraviti stole in pomesti dvorano. Nekaj minut pred zgodnjo večerjo sva s s. Dorico skočila do sosednje hiše, da bi »glavo družine« Johna vprašala, ali grem lahko jutri z njim na lov. Že pred hišo sem lahko opazil več delov teles zmrznjenih živali, v lopi pred vhodom pa je bilo pravo malo skladišče kož in mesa. Duh po surovem, nekoliko postanem mesu se je po vstopu v predsobo dramatično pojačal. V prostoru, nekoliko večjem od kakšne dnevne sobe, je stalo ali sedelo kakšnih 15 ljudi. Na mizi so bili veliki kosi surovega mesa, ki so jih nekatere ženske z uluji rezale na majhne koščke in jih delile naokrog. To je njihovo kosilo. Nič nakupovanja po trgovinah, nič kuhanja (pa tudi bolj malo pospravljanja). Tokrat so jedli specialiteto: želodec karibuja. Nisem se pustil zmešati in dokaj samozavestno sem spremljal pogovor s. Dorice z Johnom. Ni problema, jutri greva, samo če imam dovolj oblačil. Glede na izkušnjo s starejšima katehetoma, pa tudi z lovцем Davidom, ki bi me moral danes peljati s pasjo vprego, me odgovor vseeno ni pretirano navdušil. Verjel bom, ko se bo zgodilo.

Po na hitro opravljeni večerji sva se s s. Dorico lotila kuhanja jajc, ki jih bodo v soboto barvali otroci, pa verjetno tudi mi, odrasli. In ker med kuhanjem pirhov ni veliko drugega dela, sva posnela še dopolnilni intervju, po katerem sva se seveda zapletla še v dolg pogovor napol zasebne narave. Zelo je hvaležna, da sem tu, da lahko tudi v živo komunicira z nekom iz domovine, pa čeprav je sama namenoma zelo omejila stike in se odpovedala celo danes za večino sveta nepogrešljivi elektronski pošti in internetu. Ampak te ljudi ima rada, tu je srečna v svojem poslanstvu.

Komaj sva končala, se je iz svoje sobe prikazal p. Pinet in tokrat sem mu Slovenijo predstavil še s pomočjo prospekta in majhnega turističnega zemljevida. Seveda je beseda tekla še o marsičem drugem, tako da so ure kar minevale in preden sem se odpravil na svoje, so se jajca že skoraj popolnoma ohladila.

Konec dneva mi je polepšala Barbara, nekdanja kolegica, ki dela na slovenskem veleposlaništvu v Ottawi. Pozabil sem že, da sva dogovorjena, da me pokliče, zato

sem bil pogovora toliko bolj vesel. Na, še meni po komaj dveh tednih Kanade dobro dene pogovor z nekom iz mojega »sveta«...

Sobota, 10. april

Velikonočno soboto sem začel s svojevrstno telovadbo. Zjutraj sem namreč opazil, da sta sestri izginili, in pravilno sem sklepal, da sta v kuhinji v patrovi hišici. Peresno lahka sestra Renata se je trudila s stepanjem velike testene gmote za kruh, tako da jo je kar metalo okrog posode. Izkoristil sem priložnost in po petih, morda šestih letih prijel za leseno kuhalnico ter nekoliko pospešeno dotokel lepljivo maso. S. Renata je postopek dokončala z ročnim gnetenjem, in ko je testo čez dobro uro vžšlo, smo manjše testene štručke razporedili po okenski polici, izpostavljeni soncu. V sosednji sobi v lesenih škatlah z zemljo pridno raste solata, tako pridno, da je to opaziti takorekoč iz dneva v dan.

Po zajtrku smo nadaljevali s kuho in peko – redovnici se po potrebi, in ta se pokaže kar pogosto, prelevita v spretni kuharici. Dobro je, da se kleriki znajdejo in da znajo vse, vendar pa je verjetno tudi res, da so redovnice v očeh duhovnikov in morda tudi vernikov prepogosto zgolj nekakšne gospodinje in morda vzgojiteljice. Tako se zdi, kot da bi bilo intelektualno in bolj »duhovno« delo primerno, rezervirano samo za moške – redovnike in duhovnike.

Ob deveti uri je pater Pinet skozi okno videl soseda, s katerim sem bil dogovorjen ob 10. uri za lov. Možakar je ravnokar odhajal s svojim skidoojem, s puško čez ramo in privezanimi sanmi za tovorjenje ulova. Tudi tisti odstotek upanja, ki sem ga ohranil po včerajšnjem že na prvi pogled ne preveč zanesljivem dogovoru, je tako žalostno usahnil. Zdaj sem bil res že malo togoten, saj je bila to že peta figa v žepu, ki sem je bil deležen v zadnjih treh dneh. Pojutrišnjem odpotujem, pa kljub obljubam še vedno nisem od blizu videl pasje vprege – ali od daleč kakršnekoli že živali. Moja koncentracija pri vsakdanji meditaciji je bila zaradi tega precej blizu ničli.

Ker je v kuhinji manjkalo kar precej stvari, sestri pa sta imeli polne roke dela, sva s patrom skočila do bližnje trgovine in nakupila vse potrebno, potem pa sva do kosila rezala in sekljala razno korenje, krompir in podobno. To je bila tudi dobra priložnost za pogovor o tem in onem in tako je beseda nanesla na razne oblike nasilja, predvsem spolnega, ki je v teh krajih in seveda tudi drugod tako pogosto. Pater je s težkim srcem in vidno zaskrbljen priznal, da je zaradi tega red oblatov, ki že ves čas prisotnosti katoliške Cerkve v Kanadi deluje med Inuiti, na robu bankrota. Na sodišču jih čaka okoli 3200 tožb zaradi nasilja, ki naj bi bilo storjeno nad Inuiti. Tožijo jih zaradi zadev, starih po 20 in več let: kratenja pravice do uporabe lastnega jezika, spolnega nasilja, nasilja v šolah in podobno. Na prvi pogled bi človek rekel, da so morali biti tile oblati prave pošasti. Ampak zadeva le ni tako preprosta. Pater priznava, da je v nekaterih primerih dejansko šlo za spolne zlorabe ali pretirano strogost v šolah, vendar pa je bila večina patrov, ki so Inuite nemara res silili govoriti samo angleško, v to prisiljena, saj je bila taka politika kanadske vlade in tudi oni so jo morali izvajati, če so hoteli ohraniti svoje misijone in svoje delo; pred leti ni bilo

nič posebnega, če je neposlušen ali neveden učenec v šoli prejel kakšno klofuto, šlo je pač za »evropski« model vzgoje, veljaven še marsikje drugod, konec koncev tudi v Sloveniji. Po tolikih letih zaradi takih stvari tožiti neko redovno skupnost, ki je resnici na ljubo po drugi strani sproducirala nešteto slovarjev, prevodov in druge literature ter blažila učinke kulturnega imperializma, se zato (če odštejemo primere spolne zlorabe) zdi precej neumestno. Ampak odškodnine so visoke, tudi do 30.000 kanadskih dolarjev, kar pomeni kar nekaj novih novcatih skidoojev, lepšo hišo itd. Hm, saj res, tudi do mene sta se dve učiteljici, ena v glasbeni šoli, ena pa v tretjem razredu osemletke, obnašali nasilno – prva me je klofnila, ker sem igral klavir v violinskem namesto v basovskem ključu, druga pa zlasala, ker sem nekaj narobe izračunal. Se dobro spomnim. Kdo ve, kakšno odškodnino bi za to dobil...?

Debato je prekinila s. Renata. Kosilo in pika.

Kdo bi si mislil, še eno opravilo, ki ga nisem počel že leta in leta. S. Dorica me je zadolžila za barvanje pirhov. Zunaj je sijalo sonce in v mislih sem bil nekje na ledu, tako kot večina prebivalcev Repulse Baya. Moja togota se je počasi spreminjala v žalost in brezup ter vdanost v situacijo, ko me je odrešil telefonski klic. S. Dorica je opazila moj nemir in se dogovorila z osebo, ki je za spremembo držala besedo. 17-letni Adam me je na patrovem skidooju odpeljal do kraja, kjer počivajo kosti inuitske kulture Thule iz 11. stoletja. Danski »raziskovalci« so v 20. letih prejšnjega stoletja po teh krajih nagrabili številne kosti in druge predmete iz tistega časa in jih prenesli v evropske muzeje. Inuiti so jih leta 1991 dobili nazaj in jih shranili na tem mestu, kjer je tudi pomembno arheološko najdišče. Po zaslugi vodje Arctic Collegea Earla Deana je ta kraj zdaj za silo urejen in do njega pelje tudi pešpot, seveda uporabna samo v poletnih mesecih.

Skidooje smo pustili na ledu – pridružili sta se nama namreč še Adamova razmeroma mlada teta in pa mlajša sestra – ter se peš odpravili čez nagrmdeno ledeno bariero ob obali. Taki prehodi so lahko zelo nevarni, saj so divje nametane gmote polne globokih razpok, skozi katere lahko padeš tudi do vode. Zaenkrat se k sreči še ne premikajo, tako da je dovolj previden korak. Pa vendar občutek ni ravno prijeten in prav vroče mi je postalo, ko sem videl, kako se je Sandri, Adamovi sestri, noga vdrla v zmehčan led skoraj do vrha škornja. Sam sem do varne ravne ploskve pridrsal brez večjih težav, če odštejem par zamahov po zraku ob lovljenju ravnotežja. Vedno znova me preseneti ravnodušnost domačinov. Nevarnosti se sicer zavedajo, vendar jo jemljejo kot nekaj vsakdanjega, nekako tako, kot mi hodimo v hribe. Posledice so tu lahko precej hujše. Pred nekaj dnevi je s. Dorica pripovedovala o dveh dečkih, ki sta pred leti padla v razpoko med dvema ledenima ploščama in se utopila oziroma zmrznila, podobno se je zgodilo z 19-letnikoma, ki sta se sredi poletja zvrnila s kanujem – voda ima tudi poleti vsega tri stopinje Celzija in našli so ju šele čez tri dni, zmrznjena.

Ker je patrov skidoo star in počasen, sva precej zaostala za dekletoma. Spet sva prišla do brega, tu pa je grozila velika luža na ledu. Nisva vedela, kako mehak je sneg pod vodo, in Adam je nekaj časa okleval ter nazadnje še mene vprašal, kaj naj

narediva. Jaz, strokovnjak za take zadeve, sem seveda vse prepustil njemu, in ko je ugotovil, da sta pred nama dekleti prišli srečno čez, sva šla. Skidoo je malce zaglisiral po luži in že sva se s hrumečimi sanmi veselo kobačljala čez manjše ledene gmote po zvoženi poti. Peljal me je gledat »sliding«. Ni mi bilo čisto jasno, kakšno »drsanje« ali »sankanje« naj bi to bilo, pa mi je postalo kmalu jasno. Šport, ki ga pri nas seveda ne poznamo, razen nemara kakšnih posebej drznih urejevalcev prog na smučiščih. S približno poldrugim milijon tolarjev vrednimi sanmi se mladci in dekline zaženejo po strmini navzgor in na vrhu še malo poletijo po zraku, kot na skakalnici, potem pa se obrnejo in poletijo še nazaj v dolino. Tisti malo manj drzni se obrnejo še pred najbolj strmim delom. Potem ko so mi nekaj časa prigovarjali, sem pristal na blažjo varianto in prisedel k vozniku, ki se mi je zdel nekako najbolj zanesljiv, med vožnjo pa sem skušal tudi snemati. Divja stvar, ni kaj. Prejšnji dan sta se dve dekleti zvrnili in eni je vsaj 200-kilogramski skidoo padel na hrbet. Razen verjetno precej poškodovanega vozila se je k sreči vse dobro končalo in dekle je danes menda že hodilo po vasi.

Nazaj grede sem vozil jaz in hitro sem lahko ugotovil, da je spredaj precej bolj mrzlo – pri nekoliko nižji temperaturi bi mi obraz z lahkoto zmrznil, saj sem v naglici pozabil vzeti šal. Patrova mašina je počasna, a sigurna, se je izkazalo, saj sva kmalu dohitela svoji spremljevalki, ki sta nemočno stali ob pokvarjenih saneh. Adam se je nekaj časa trudil okrog motorja, pa ni pomagalo. Hotel me je zapeljati v vas, saj sem moral na velikonočno zabavo za otroke, in poiskati koga, da bi prišel na pomoč, ampak v škatli za sedežem sem našel vrv, tako da sva druge sani s spremljevalkama vred odvlekla do vasi.

Dober skidoo je za sodobne Inuite prej potreba kot luksuz. Od vasi smo bili oddaljeni le nekaj sto metrov, sijalo je sonce, temperatura je bila blizu ničli, torej zelo prijazna. Kaj pa če bi se to zgodilo 100 kilometrov od najbližjega naselja, sredi noči in morda še sredi snežnega viharja!? Eden od pogumnih »jezdecev« mi je ponosno povedal, da se s sanmi odpravlja v »bližnji« Gjoa Haven, približno 400 kilometrov daleč. Vmes ni tako rekoč ničesar, zato bo njegovo življenje v veliki meri odvisno prav od jeklenega konjička.

Ko sem vstopil v misijon, je kakšnih 30 otrok že molilo in pelo s s. Dorico. Če se vživim v njihovo kožo – in to je zdaj vendarle nekoliko lažje kot pred tremi tedni – moram priznati, da so zelo zvesti. Ves vesoljni Repulse Bay se je zabaval v soncu in bleščéči belini, ti otroci pa so sredi takega popoldneva prišli v cerkev. No ja, res da je šlo za »easter party«, za zabavo, na kateri bodo dobili tudi kaj sladkega za pod zob, pa vendar. Vpliv s. Dorice je očitno velik.

Zabava je izgledala tako, da so otroci posedli na tla v velikem krogu, tisti malo starejši pa so jim najprej prinesli bele papirnate prtičke, na katere so se malčki koncentrirali naslednje pol ure ali več. Na njih so se namreč druga za drugo nizale raznorazne slaščice in bonboni, vključno z mojim posušenim tropskim sadjem, ki je nekaterim šlo zelo v slast, drugi pa se ga niso hoteli niti dotakniti. Morda tudi zato, ker jih doma učijo, da ne smejo sprejemati daril od tujcev? Inuiti so namreč

zelo ponosni ljudje in tudi v velikih mestih, kot je na primer Winnipeg, se kljub temu, da nemara končajo na cesti z veliko luknjo v želodcu, nikoli ne spustijo v prosjačenje. Presenetila me je disciplina in umirjenost otrok. Slaščice so pojedli brez objestnosti, lepo vsak na svojem mestu, če kdo česa ni hotel, je dal sosеду. Je to tudi notranji mir, ki ga odseva s. Dorica?

Preostanek dneva je minil v znamenju pospravljanja in zadnjih priprav na večerno slovesnost, pa tudi brezuspešnega spopada z napravo, ki je nekakšna kombinacija električnega pisalnega stroja in računalnika. Pokvarila se je in moja gostiteljica je očitno precenila moje sposobnosti, ko me je prosila za pomoč. Navodila so bila zelo skopa, plastični deli, ki naj bi jih nekako vstavil v predel za tiskanje, pa so delovali že nekoliko polomljeno in pri dokončni katastrofi nisem hotel imeti prstov zraven.

Ker se je obetala kratka noč, sem nekoliko zadremal, medtem ko sta sestri še vedno pridno letali naokoli in urejali tisoč majhnih podrobnosti, vmes pa odgovarjali na številne telefonske klice. Ljudje so spraševali, kdaj je priložnost za spoved, kdaj bo slovesna maša, kdaj to in kdaj ono.

Potem ko sem nekaj časa zapisoval dnevnik, sem se odpravil še v Arctic College in pregledal elektronsko pošto. Dobil sem kar nekaj voščil za praznike, ki so se takrat, bila je nekako 10. ura zvečer, doma skoraj že začeli. Nazadnje sem bil med prazniki zdoma pred 15 leti, ko sem pol leta potoval po Južni Ameriki. Že takrat sem bil bolj doma na poti kot pa doma in me je domotožje zares zagrabilo samo tisti večer, ko sem v roke prijel božično-novoletno voščilnico s podpisi prijateljev. Tokrat gre za bistveno krajše potovanje, zato me ob misli na dom žal obidejo tudi črne slutnje zaradi službenih problemov, s katerimi se bom moral spopasti že prvi dan po vrnitvi. Ja, lepo je bilo biti študent.

Maša je bila ta dan ob 11. uri zvečer, torej skoraj tako kot pri nas božična polnočnica. S. Dorica je pričakovala malo ljudi, a se jih je začuda nabralo za celo cerkev. Prišlo je tudi precej protestantov, kar je tu nekaj običajnega. Razen ključnih zadev je obred vodil Jan, domači katehet. Prvo berilo, razmeroma kratko besedilo iz Svetega pisma, je brala odrasla ženska. Živa katastrofa. Prebijala se je od besede do besede, nekako tako kot prvošolčki, ki se v šoli prvič srečajo z malce bolj zapleteno kombinacijo črk. Približno dvakrat v enem stavku je obmolnila in gruntala, kaj piše v nadaljevanju, enkrat je za pomoč zaprosila kateheta. Opazoval sem reakcijo ljudi, pa je nisem videl. Dogajalo se je natanko to, o čemer sva s s. Dorico že razpravljala. Inuiti so ponosni in nikogar ne prosijo za pomoč, saj bi to pomenilo, da sami niso sposobni odpraviti težave. Zato tudi nihče noče pomagati, če se nekdo znajde v težavah – seveda če te niso življenjskega ali vsaj zelo velikega pomena. In tako so vsi po vrsti mirno sedeli in poslušali jecljanje ali pač lovili številne otroke, ki so brenčali naokrog in jih je bilo kljub nočni uri spet nebroj. Ni ga bilo, ki bi stopil do nesrečnice in jo skušal rešiti muk. Predvsem pa si nihče ni gnal k srcu in nikomur se ni nikamor mudilo. Nesojena bralka je po maši stopila do sestre in jo prosila, če lahko kupi knjigo, da se bo lahko doma učila, torej ji ni bilo vseeno.

Pater Pinet je imel zelo kratke, preproste pridige. Nič čudnega, saj je 35 let preživel v zaporu – kot zaporniški duhovnik. Tam je videl in slišal marsikaj in zanimivo, tudi ko je bil kdaj na robu obupa in hotel oditi drugam, ga je vedno presenetil kateri od zapornikov in mu rekel, da si je zapomnil ta ali oni stavek iz njegove pridige – morda sila preprost, a zanj pomemben. Tudi tokrat ga je po maši za rokav pocukala deklica in mu rekla, da ji je bilo res všeč, ko je rekel, da se moramo ljubiti med seboj...

Misijonarji oziroma misijonarke v Repulse Bayu nimajo navade, da bi se posebej družili s tistimi nekaj belci, ki tu živijo. To bi bilo najslabše, kar bi si lahko privoščili, saj bi s tem dokončno potrdili stereotip, da se imajo belci za večvredne. Toda ker s. Dorica vsak dan dela v zdravstvenem domu, ima navado, da tri sestre, s katerimi dela vsak dan, za božič in veliko noč po maši povabi na čaj. Tokrat smo ga pili ob 1. uri zjutraj, po končanih obredih, navzoč pa je bil še p. Pinet. Gospe – dve iz Ottawe, ena pa iz Angleške Gvajane, sicer črnka, so kot medicinske sestre zelo stvarne in hkrati prijetne sogovornice. A kljub temu je utrujenost naraščala iz trenutka v trenutek, tako da smo jo vsi prav kmalu podurhali spat.

Nedelja, 11. april, velika noč

Po zajtrku sem še malo pofotografiral in posnel s. Dorico. Malce jo je skrbelo, kako naj se uredi, saj nima kakšne posebne zimske uniforme, ampak hitro sva ugotovila, da je pač takšna, kot je, čisto v redu. Ko sem jo nagovoril, naj v videokamero spregovori še nekaj za svoje domače, v prekmurščini, je bilo prav zabavno. Že dolgo namreč ni imela priložnosti naglas povedati, da »tu veter močno fuda«.

Naslednje presenečenje dneva je bil »da« lovca Davida Nuluka, tistega Davida, ki je že pred dnevi obljubil, da me bo peljal na izlet, morda celo loviti, pa se potem enostavno nisem mogel dogovoriti z njim. Dan je seveda v trenutku postal lepši, kajti ne bi si mogel odpustiti, če bi iz teh krajev odšel, ne da bi vsaj za sekundo sedel na pasjo vprego.

Če odštejem običajen direndaj, je maša minila brez posebnih zapletov. No ja, malčica v roza trenirki je prilezla skoraj pod oltar in p. Pinetu so se ustnice že nevarno krivile v nasmešek, ko je vendarle posredovala mama.

Pokosil sem skoraj tako hitro kot običajno v Ljubljani med napetim delavnikom, kajti moral sem se pripraviti za vožnjo. Na saneh in še na odprtem »morju« so temperature precej nižje kot na kopnem, zato sem nase nametal vse, kar sem mogel. Presenetil me je Juliuk, mlad možakar, ki sem mu prejšnji dan omenil svojo silno željo, sicer pa sin Davidovega bratranca, prav tako Davida – Tuktugjuka. Uredil je, da grem lahko na izlet z njegovim očetom. Vseh teh sorodstvenih razmerij še nisem najbolje obvladal, ampak po telefonu sem vse uredil, tako da ne bi bilo kakšne zamere, in David Tuktugjuk me je res peljal »na led«.

Priprave na tak izlet trajajo kar kakšne pol ure ali celo več. David je moral najprej na sani naložiti celo goro karibujevih kož – to ni bil nikakršen problem, saj jih je bilo okrog hiše vse polno: posušenih, napol posušenih, svežih, tudi nekaj

sveže odrezanih karibujevih glav z rogovi vred je bilo razstavljenih na soncu. Sani smo skupaj z Davidovim vnukom odpeljali čez ledeno skalovje do njegovih psov. Očitno radi tekajo, saj so gospodarja, ki je v rokah nosil pasje komate, pozdravili z glasnim laježem in mahanjem z repi. Trenutno ima 21 psov in še sedem mladičev, starih teden dni. Za vleko enih sani jih običajno vpreže 12 in tako je bilo tudi tokrat. Privezal je tudi že precej velikega mladiča in še enega psa, ki še nikoli ni bil v vpregi. Čeprav ti vzdržljivi psi radi tekajo, se očitno zelo bojijo dolgega biča, saj so vneto stiskali repe med noge in se z zadnjicami tiščali drug ob drugega, da bi se tako zavarovali. Ko so bili vsi privezani, sva enostavno sedla na sani, David je iz snega izpulil nekakšno sidro in že smo takorekoč poleteli. Ker psi ne razumejo, da sani na vsakem najmanjšem zametu lahko precej poskočijo, je bila vožnja zelo razburljiva in še zdaj ne razumem, kako mi je uspelo obdržati na sebi vse fotoaparate, rokavice, s katerimi sem opletal med snemanjem, in drugo šaro. Ti vprežni psi lahko vlečejo sani tudi s hitrostjo 25 kilometrov na uro, res pa je, da potrebujejo odmor vsaj vsake pol ure. A med vožnjo ni heca. Če kateri začne zaostajati, tudi če je to zaradi »leteče toaleta«, jih lahko kaj hitro faše po hrbtu. Za razliko od psov na Aljaski in v drugih gozdnatih predelih so tukajšnji vpreženi razpršeno oziroma precej na široko, saj na širnih ledenih površinah na morju ali tudi na kopnem ni dreves, ki bi jih lahko ovirala.

59-letni David (od mraza in sonca zguban obraz ter sivi brki in redka brada ustvarjajo videz precej starejšega človeka) je eden najboljših v tem poslu, saj je na zadnji dirki v enem od »bližnjih« krajev zasedel drugo mesto v celem Nunavutu. Tekma je trajala šest dni, prevozili oziroma pretekli so okoli 500 milj, ves ta čas pa so imeli tekmovalci na voljo zgolj vedno isto zasedbo dvanajstih psov. Gre torej za res trpežne živali. Ves čas, vse viharje in nemogoče temperature preživijo na snegu oziroma ledu; ker je ta dan sijalo sonce in je bila temperatura okoli ničle, jim je bilo že vroče. Psi Inuitov, pasme haski ali v glavnem razne mešanice s to osnovo, so torej izrazito delovni psi, in če se izkaže, da svojega dela ne zmorejo več opravljati, se jim zelo slabo piše. Ni me presenetilo, ko je David za psa, ki je vidno zaostajal, mirno izjavil, da ga bo v naslednjih dneh verjetno ustrelil, ker ga ne potrebuje. Sploh pa zdaj, ko ima sedem mladičkov... Krutost, mučenje živali? Pred nekaj tedni so v južnejših predelih Kanade nasprotniki mučenja živali protestirali zaradi pobijanja karibujev in nošenja kož. Nasproti njim so se postavili predstavniki Inuitov, ki so jim mirno pojasnili, da oni pač ne ubijajo živali zato, da bi iz njih delali krznene ovratnike za v opero. Čeprav sem med njimi zelo kratek čas, zdaj lažje razumem, da se ob splošni brezposelnosti in nizkih nadomestilih lahko le na tak način s hrano prebijejo skozi mesec in poleg tega izrezljajo kakšen spominek iz rogov ali kosti, da si s tem vsaj nekoliko popravijo družinski proračun...

Podobno je bilo tisočletja s psi – bili so namreč edino pogonsko sredstvo, pa še zelo vzdržljivi, trpežni in zanesljivi obenem. Moderna vozila se ne morejo primerjati z njimi. Čeprav se utrudijo, se ne morejo pokvariti, pred skrito nevarno razpoko v ledu se ustavijo, tudi če je gospodar ne vidi, za orientacijo pa ne

Med vožnjo s pasjo vprego po zamrznjenem morju (Foto: Z. Ž.)

potrebujejo GPS-a ali kompasa. Tudi David uporablja pse za različna opravila in z njimi tekmuje zgolj enkrat na leto.

Po vrnitvi sem se sprehodil med množico ljudi na ledu pred vasjo. Velikonočna nedelja je priložnost za takoimenovane velikonočne arktične igre, ki se jih udeležuje staro in mlado. Hokej na prostem, metanje uteži po ledu, rokoborba, pa še šport, ki ga še nikoli nisem videl v taki kombinaciji – golf na ledu. Ozaljšan s fotoaparati in kamero sem seveda izstopal, tudi v negativnem smislu, zato sem zlagoma odšel proti domu; konec koncev me je po pustolovščini s pasjo vprego počasi že začenjalo zebsti.

Takole na prvi pogled bi človek rekel, da se imajo tu res enkratno. Ampak ni vsak dan nedelja in ni vedno tako sončno in prijetno. Brezdelje tu dobesedno ubija in takšne igre pomenijo le nekajuren pobeg iz vsakdanje brezupnosti in brezsmiselnosti.

Po večerji sva s s. Dorico odšla do zdravstvenega doma, da bi si ogledala videokaseto z igranim filmom o življenju Inuitov, ki je bil pred kratkim deležen številnih zelo ugodnih kritik in je na festivalu v Cannesu tudi prejel nekaj laskavih nagrad. Ampak kot se mi je kar nekako dozdevalo, je bil dan za menoj prelep, da bi se tako tudi končal. Pokvaril se je generator in vas je ostala v temi. No ja, sem pa zato v miru, pri sveči, pospravil kovčke in šel spat kakšno urico prej kot običajno. Konec koncev je bila ta noč zaradi polnočne maše zelo kratka. In še ena izkušnja več.

Ponedeljek, 12. april

Potovanje se je iztekalo natančno tako, kot sem načrtoval, in pred mano je bil takorekoč samo še odhod. Bilo je prelepo, da bi lahko bilo res. In se je zataknilo. Zaradi slabih vremenskih razmer v Churchillu letala, ki bi me moralo popeljati nazaj v »civilizacijo«, ne bo. Zgodilo se je to, kar se je prejšnje dneve dogajalo tudi drugim, na primer patru Pinetu, in kar se v teh izpostavljenih krajih dogaja dokaj redno. Prav zaradi tega sem si že ob načrtovanju poti pustil dan rezerve. Namesto da bi se potikal po winnipeških trgovinah s spominki, bom torej dan preživel pri računalniku v sobici v Repulse Bayu in upal, da bo naslednji dan vreme kaj bolj milostno. Neprijeten občutek ujetosti, ki je nekoliko drugačna od tiste, s katero se sicer spopadajo tukajšnji ljudje in misijonarji. Pojutrišnjem namreč poleti moje letalo v smeri Postojne...

Najprej sem odšel do Arctic Colleegea in pregledal elektronsko pošto. Ampak odgovarjati nisem smel oziroma hotel, saj bi domači ugotovili, da je nekaj narobe. Prsti so me zelo srbeli, a sem vzdržal. Medtem je še enkrat zmanjkalo elektrike in med pisanjem dnevnika še enkrat, pa potem še nekajkrat. Izvedeli smo, da sta pokvarjena dva generatorja od treh, zato zadnji oskrbuje z elektriko izmenično polovico vasi približno eno uro in polovico vasi drugo uro. Upajoč, da to pravilo ne bo držalo preveč natančno, smo se že drugič odpravili v zdravstveni dom gledat video. Čeprav je precej nagajal, smo vendarle lahko videli dobršen del, ampak kaj ko je ravno v začetku dramatičnega zapletanja v velikem iglujju spet nastopil mrk.

Sestri sta odšli domov, mene pa je vendarle zanimalo, zakaj se množice domačinov zbirajo v šoli. Seveda – spet igre. V telovadnici je bila zbrana skoraj cela vas, mlado in staro. Šli so se razne igre in v njih uživali, eni in drugi. Bile so izjemno preproste, take kot se jih igrajo otroci v nižjih razredih osnovne šole ali pa nemara svatje na kakšnih poročnih veselicah. Poznal sem že veliko obrazov, oni pa seveda mene. V glavnem se zame niso kaj dosti zmenili, kar mi je bilo še najbolj všeč. No, tu in tam me je kdo povabil k sodelovanju, vendar se kot edini belec v dvorani nisem hotel izpostavljati, pa tudi osmešiti ne.

V glavi se je hitro stkala povezava med zadnjim prizorom iz meni očitno neusojenega filma in trenutnim dogajanjem. Nekoč v iglujju, danes v telovadnici. Še vedno vlada izjemen občutek pripadnosti skupnosti. Vsi ti ljudje bi lahko mirne volje doma gledali televizijo, ampak ne, tu se lahko kot otroci igrajo, predvsem pa

uživajo v družbi in v dogajanju. Ne glede na to, kakšno je, samo da je. Srečal sem tudi Sharon z njeno hčerko, ki pravzaprav ni več njena, saj jo je posvojila njena mati. Ampak rekla je: »To je moja hči«, in pri tem ni skrivala ponosa. Tudi tu torej velja, da so pravila zgolj pravila, ljudje pa vendarle ljudje. V Repulse Bayu sem večkrat nekoliko začudeno poslušal ženske, ki so razlagale, da je ta punčka njena hči, ampak jo je posvojila ta in ta, ki trenutno ravno stoji poleg nje, ona pa ima posvojenega tegale fantiča, ki je sicer sin one druge ženske itd. itd. Skoraj je ni družine, ki bi ne imela vsaj kakšnega posvojenega otroka, lahko tudi več, posvojeni otroci poznajo svoje prave starše in vse skupaj je čisto normalno, brez pridiha tragike ali vsaj izjemnosti, kakršna se tega pojma drži v našem svetu. Gre za globoko zakoreninjeno navado življenja za skupnost in ne zgolj za lastno družino, kar je bila včasih nujnost, pogoj za skupno preživetje. Prostora za individualizem enostavno ni bilo, saj je bila narava premočan nasprotnik za enega samega človeka ali tudi za eno samo družino.

Načrtovati nenačrtovano – to bo verjetno moje geslo prihodnosti. Zmogel sem načrtovani dan rezerve v primeru snežnih viharjev in ta bonus sem danes že zapravil. Kaj bo prinesel jutri? Pravzaprav nisem pretirano nestrpen ali nervozen. »Nimaš kaj« – »ajurnarmat«. Sem z leti res postal tako hladnokrven ali se me nemara prijemlje tukajšnja miselnost?

Torek, 13. april

Kljub temu, da sem se nemara res že privadil stoicizmu tukajšnjih ljudi, sem dokaj nervozno zakoračil v nov dan. Letalo naj bi vendarle prišlo enkrat popoldan, tako da se je spet pokazala priložnost za ogled filma *Fast Runner*. S s. Renato sva si ga ogledala v zdravstvenem centru. Film je režiral inuitski režiser in je prejel kar nekaj mednarodnih nagrad, celo Zlato palmo v Cannesu. Seveda odstopa od hollywoodsko zrežiranih filmov, polnih akcije in dialogov – tu prednjačijo prikazi inuitskega načina življenja, kakršnega so poznali vse do začetka 20. stoletja, običajev, družbenih odnosov znotraj te specifične klansko zamejene družbe. Odlikujejo ga nenavadni, sveži prijemi snemalca, pa tudi dobra, čeprav spet »nenavadna« igra glavnih igralcev. Osebo se mi je zdel zelo poučen in realističen, čeprav naj bi ga nekateri domači kritiki ocenili slabše. V spomin se mi je vtisnila krutost, ki so je bili sposobni, neusmiljen boj za prevlado znotraj klana, za lasten ugled, za dekle...

Po kosilu se je vendarle približal čas odhoda. Prtljago mi je z avtom odpeljal domačin, ki vozi za zdravstveni center. Pred letališkim kontejnerjem smo se s sestrama Dorico in Renato še pofotografirali pred znamenjem, ki označuje arktični krog, nato pa je z manjšo zamudo le priletelo moje letalo.

Pot »v civilizacijo« je bila napornejša, kot sem si mislil, saj smo na poti do Winnipega spet štirikrat pristali in vzleteli. Nad Arviatom in Churchillom je bil veter tako močan, da mi je hitro postalo močno žal, da nisem vzel tablete proti bruhanju. No, saj ne, da bi se res zgodila ta nesreča, ampak veliko pa tudi ni

manjkalo, saj nas je močno in dolgo premetavalo po zraku, kot regratov kosmič v pomladni sapi. Bil sem zelen in bel, moji sopotniki pa so se popolnoma neprizadeto pogovarjali, kot bi se pač peljali po nekoliko luknjasti makadamski cesti.

Ampak, konec dober, vse dobro. Prijazni Štefan me je že čakal na winnipeškem letališču. Kljub zelo pozni večerni ali že nočni uri je njegov oče vztrajal, da mi mora ponuditi večerjo, ampak tudi to sem »preživel«, saj je bila večerja dovolj lahka in gostitelji res prijazni.

Sreda, 14. april

Dopoldan sem preživel v paničnem tekanju za razglednicami in še zadnjimi spominki za najbližje, nato pa me je Štefan po kosilu zapeljal do letališča...

MISIJONARJI O SEBI

UVOD

Razglabljanja, teoretiziranja in opažanja, ki smo jim bili priča v prvem poglavju, bi ostala popolnoma brez podlage in smisla, če ne bi služila pravzaprav kot nekoliko daljši »uvod« v razmišljanja mojih sogovornikov. Ko sem se na samem začetku tega početja (že pred davnimi tremi leti ali več) spraševal, kako naj se pravzaprav lotim tematike, ki je v meni že dolga leta tlela in s svojo drugačnostjo vzbujala predvsem strahospoštovanje, sem se kot nekdanji novinar in pristaš kvalitativnega raziskovanja – predvsem polstrukturiranega intervjuvanja ter opazovanja z udeležbo – odločil za preizkušeno kombinacijo dopisovanja, neposrednega intervjuvanja in dela na terenu. Oblikovanje pisma z vprašanji, ki so misijonarjem služila za osnovo pri razmišljanju o njihovem kulturnem položaju, poslanstvu in delu, je zahtevalo kar nekaj časa. Ni šlo za sistematično oblikovanje vprašalnika, pač pa so se ob prebiranju take in drugačne literature ter ob nekaterih pogovorih in srečanjih vprašanja kopičila v meni, skoraj bi lahko rekel, da v moji podzavesti. Nato pa so »izbruhnila« in se brez večjih težav v kratkem času preselila v računalniško vezje in na papir. Ker sem se zavedal, da vstopam v meni razmeroma tujo prostrano tematiko, sem trepetal, kako bo moje pismo sprejeto. Igral sem na vse ali nič, saj bi v primeru, da bi odziva ne bilo, propadlo tudi vse moje delo – vsaj na način, kot sem si ga zamislil jaz.

V pismu sem v največji možni meri razkril samega sebe, saj sem le na tak način lahko pričakoval, da bo kdo drug pripravljen »vrniti« odprtost in pisati o sebi.

Pismo z vprašanji sem, kot že zapisano, razposlal na 127 naslovov sedanjih in bivših kleričnih in laičkih misijonark in misijonarjev.

Na moje veliko veselje so kmalu začeli prihajati prvi odgovori in v nekaj tednih sem imel doma pravo »delavnico« dopisovanja. V tem »procesu« kontaktiranja, predvsem pisanja pisem (tudi po tri, štiri izmenična pisma z isto osebo po običajni ali tudi elektronski pošti), telefonskih pogovorov ter na raznih srečanjih ob različnih priložnostih, sem vzpostavil stik s 43 misijonarkami in misijonarji, kar se mi zdi še danes bajno število, ki ga nikakor nisem pričakoval. Od tega sem prejel 30 pisnih odgovorov, s 23 sem se tudi osebno srečal (v Sloveniji), z nekaterimi (6) pa sem posnel polstrukturirani intervju na podlagi istih vprašanj kot v pismu – s sprotnim prilaganjem vprašanj, seveda.

Od začetnega trepetanja za odziv sem tako prišel do druge skrajnosti: v predalu se je nabralo toliko pisem in zvočnih posnetkov, da je bilo praktično nemogoče objaviti prav vse. Moral sem torej delati selekcijo, izbor. Deset »prispevkov«, ki

sledijo, predstavlja nekakšno vzorčno skupino, sestavljeno iz razmišljanj laičkih in kleričnih misijonark in misijonarjev, tistih, ki so že nekaj let doma, in tistih, ki so mi pisali neposredno »z bojnega polja«, doslednih pisnih odgovorov na vprašanja, pa tudi razmišljanj, poezije, dnevniških zapiskov in še česa. Ob tem sem bil pozoren še na način pisanja in razmišljanja in tudi tu skušal izbrati tiste najbolj značilne, čeprav ne nujno »najboljše« v jezikovnem ali katerem drugem pogledu.

Razen nekaterih slovničnih popravkov so besedila objavljena v taki obliki, kot so jih napisali oziroma povedali in nato avtorizirali sami misijonarji. Velika večina jih je bilo napisanih v letih 2003 in 2004, avtoriziranih pa v začetku leta 2005. Med zadnjimi sem prejel telefonsko avtorizacijo misijonarja Francija Pavliča, ki je samo dobra dva tedna po tem nenadoma umrl. Njegovo pisanje ima zato posebno vsebinsko, zgodovinsko in z očmi razuma neizmerljivo čustveno vrednost.

Za marsikatero razmišljanje, ki ga ne objavljam, mi je žal, vendar pa verjamem, da tako moji »dopisovalci« kot bralci razumejo, da bi prevelika množica besedil lahko sprožila ravno nasprotni učinek. Tudi tistim, katerih pisanja ne objavljam, se seveda toplo zahvaljujem za sodelovanje, saj celotno delo temelji tudi na vtisih iz njihovih pisem.

Zdaj pa »prepuščam besedo« misijonarjem. Naj spregovorijo sami o sebi. Tako bo med njimi in bralci še najmanj nepotrebne »šuma« v komunikaciji in razumevanju, besede, zapisane v uvodnem poglavju, bodo ob koncu dobile nov pomen in smisel.

PISMO MISIJONARJEM

Ljubljana, 13. januar 2003

Spoštovana, spoštovani!

Ker Vam bo to pismo, če ga boste vzeli zares, vzelo nekaj časa, se Vam ob iskrenem spoštovanju Vašega plemenitega dela že v naprej opravičujem, ker Vas motim!

Na Vas se obračam s prošnjo za sodelovanje pri izpeljavi podoktorskega projekta *Sodobni (slovenski) misijonar kot izseljenec*.

Da boste vedeli, s kom imate opravka, naj se Vam, še preden preidem k podrobnostim, na kratko predstavim. Rojen sem leta 1967 v Postojni, kjer živim tudi danes. Leta 1993 sem diplomiral na Fakulteti za družbene vede na smeri novinarstvo in v tem poklicu sem redno ali honorarno deloval do konca 90. let. Sodeloval sem s časniki *Delo*, *Družina*, *Ognjišče*, *Primorske novice* itd. Od leta 1991 do konca izhajanja sem bil najprej honorarno in nato redno zaposlen pri časniku *Slovenec*, in sicer kot reporter, komentator, urednik zunanjepolitične redakcije, urednik sobotne strani za Slovence po svetu, dopisnik in drugo. Od decembra 1995 do oktobra 2000 sem bil zaposlen na Inštitutu za slovensko izseljenstvo Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU kot »mladi raziskovalec«. V tem času sem magistriral iz socialne in kulturne antropologije ter doktoriral iz politologije oziroma vsebinsko politične antropologije, vse na isti fakulteti, na temo slovenskega izseljenstva. Od novembra 2000 sem redno zaposlen kot svetovalec vlade na Uradu RS za Slovence v zamejstvu in po svetu (pri Zunanjem ministrstvu), dopolnilno pa še vedno kot raziskovalec na Inštitutu za slovensko izseljenstvo. O slovenskem izseljenstvu sem napisal vrsto poljudnih in strokovnih člankov, sodeloval sem na več mednarodnih konferencah doma in v tujini, izdal pa sem tudi dve knjigi, znanstveni monografiji *Otroci dveh domovin – slovenstvo v Južni Ameriki* ter *Iz spomina v prihodnost – Slovenska politična emigracija v Argentini* (predvsem druga knjiga je naletela na presenetljivo pozitiven odziv in priznanje, še posebej sem bil vesel priznanja o korektnosti s strani same politične emigracije). Pred izidom je še moja tretja knjiga z delovnim naslovom *Slovenci v Afriki in na Arabskem polotoku*.

Kot študent, novinar, raziskovalec, pevec (in organizator) pri Komornem zboru Ave, nazadnje pa tudi kot vladni uradnik, sem prekriziral dober del sveta in spoznal veliko večino slovenskih izseljenskih ustanov, najdlje pa sem se zadrževal med Slovenci v Južni Ameriki, katerih delo in življenje spremljam zadnjih 12 let. V

letu 2001 sem se načrtno lotil nove teme, o kateri v Sloveniji velika večina ne ve nič, torej izseljenstva na Afriški celini in v Arabiji - in že samo študijsko potovanje je obrodilo sadove, saj sta v veliki meri tudi na mojo pobudo novembra 2001 oz. marca 2002 nastali novi društvi Slovencev v Keniji in v Južnoafriški republiki, o formalni organiziranosti pa razmišljajo tudi rojakinje v Jordaniji.

Na potovanjih oziroma pri svojem delu sem se večkrat srečal tudi s slovenskimi misijonarkami in misijonarji, vendar pa sem Vašo »izseljensko« situacijo vedno puščal za posebno obravnavo, ki se je konkretno lotevam prav s tem pismom. Ker izhajam iz tradicionalne primorske krščanske družine (imam celo strica – jezuita, teto – uršulinko in še enega strica – marista v Argentini), mi to vprašanje ni povsem tuje. Nasprotno, »na terenu« sem že obiskal misijonarje Huga Delčnjaka (Venezuela), Branka Jana (Bariloche, Argentina), Ernesta Saksido (Brazilija), Jožeta Okorna (Selva Oscura, Čile), Zoro Škerlj (Bocvana) ter slovenske redovnice v Egiptu, kjer sem govoril tudi z misijonarjem Francem Zajtlom. V Sloveniji sem na različne načine srečal še Danila Lisjaka, Jožeta Grošlja in Stanka Rozmana, nekatere pa sem vsaj bežno spoznal na rednem letnem srečanju v Stični (2001).

V slovenskih medijih in v drugi domači in tuji literaturi lahko najdemo predvsem zgodovinske zapise o delu znanih misijonarjev v preteklosti ter sodobnejše zapise o misijonarjih kot znanilcih naše vere in kulture v navadno izrazito drugačnem družbenem in kulturnem okolju, s tem v zvezi pa tudi o vlogi misijonarja kot svojevrstnega socialnega delavca.

Skoraj nikjer pa ni zaslediti razmišljanj o tem, kakšno je misijonarjevo osebno doživljanje dvojnosti oziroma razpetosti med dve kulturi, med dve vlogi: vlogo akulturacijskega subjekta in objekta hkrati, torej tistega, ki se mora prilagajati novi kulturi in hkrati ohranjati lasten kulturni (in seveda verski) »jaz«, tistega, ki se uči od tistih, ki jih uči, tistega, ki priča o svoji veri in (hote ali ne) tudi narodu, skratka o misijonarju kot človeku in nenazadnje Slovencu.

Zato sem se odločil, da vaše delo oziroma položaj osvetlim tudi s te plati. To pa seveda ne bo mogoče brez Vašega osebnega sodelovanja.

Prosim Vas torej, da si vzamete nekaj svojega časa in skušate v pisni obliki odgovoriti na moje pisanje. Vprašanja prilagam v oporo oziroma pomoč, kar pomeni, da lahko odgovarjate konkretno od točke do točke ali pa se odločite za svoj način, torej vezano razmišljanje, pri katerem se nemara osredotočite na eno od vprašanj ali vsa skupaj zajamete v celovit esej.

Opozarjam, da nisem teolog in se v tem projektu ne nameravam spuščati pregloboko v vprašanja, neposredno povezana z religijo, čeprav vem, da je prav to temelj Vašega dela in bivanja. Ker se ukvarjam predvsem z vprašanjem etnične identitete, me tudi v tem »Vašem« primeru torej zanima predvsem Vaše dožemanje osebne in s tem kulturne in etnične (poleg verske) identitete pri sebi, drugih misijonarjih in nenazadnje pri Vaših vernikih ali tistih, ki bodo to še postali (ali pa tudi ne...). Skratka, zanimame me Vi kot oseba, z vsemi (meni nedojemljivimi...) krepostmi in slabostmi.

Pismo je namenjeno tudi laičnim misijonarjem in tistim, ki ste svoje poslanstvo že končali in živite spet v Sloveniji.

Na podlagi Vaših razmišljanj ali morebitnega pogovora z Vami bom sestavil elaborat za potrebe Ministrstva za šolstvo, znanost in šport – urada za znanost in pa Inštituta za slovensko izseljenstvo, napisal bom obširnejši strokovni članek, čim prej pa nameravam iz pridobljenega gradiva izdati tudi knjigo - zbornik na to temo – v njej bi, z Vašim ljubeznivim privoljenjem seveda, objavil tudi Vaša razmišljanja, moja analiza pa bo služila predvsem kot nekoliko daljši uvod v – tako upam – številne pisne prispevke in intervjuje.

Lepo lepo Vas prosim, da mi, pozitivno ali negativno, odgovorite čim prej, nemara celo že v naslednjih dneh, saj me izkušnje učijo, da se tovrstna pisma in odgovori nanje navadno z odlašanjem počasi »izgubijo« v predalu. Odgovorite lahko prek telefona, telefaksa, elektronske ali navadne pošte... (če imate možnost, se priporočam za elektronsko varianto).

Zelo se priporočam tudi za kakšno fotografijo, ki bi ponazarjala to, o čemer boste pisali, seveda z vsaj približnim datumom posnetka in kratkim opisom vsebine ter navedbo fotografa oz. lastnika fotografije. Te bodo po morebitni objavi ali ostale v arhivu Inštituta za izseljenstvo ali Vam jih na Vašo željo vrnem.

In še ena prošnja oziroma pobuda. Pri svojem delu vedno uporabljam tudi metodo »opazovanja z udeležbo«. Čeprav sem sicer razvajeno mestno dete, ki se v življenju še ni dotaknilo krave ali na primer pomagalo pri kolinah, sem se v JLA in na številnih potovanjih vendarle navadil tudi kaj potrpeti, vse s ciljem, da bi to, o čemer razmišljam in pišem, spoznal tudi na lastni koži. Zato nameravam proti koncu leta 2003 ali najpozneje v začetku 2004 za dva do tri tedne obiskati enega od misijonarjev ter se od blizu seznaniti z njegovim delom in položajem »izseljenca«. Kam, h komu se bom namenil, je odvisno od Vašega odziva. Prosim Vas torej, da mi, če si želite tudi tovrstnega sodelovanja z mano, to sporočite in nemara predlagate, kdaj, kako... bi zadeva izgledala.

S svojim sodelovanjem boste pomagali ne le meni kot raziskovalcu, ampak predvsem samemu poznavanju slovenskega izseljenstva in misijonarstva. Rezultati in izkušnje našega dopisovanja in sploh sodelovanja bodo uporabni tako za slovensko (upajmo, da tudi tujo) antropološko, sociološko in etnološko strokovno javnost kot za širše bralstvo.

S tem se bo povečalo in poglobilo poznavanje in zavedanje rojakov v domovini o navzočnosti in pomenu vašega dela – tako v smislu oznanjanja krščanstva kot tudi svojevrstnega dragocenega pričevanja o slovenski kulturi in graditvi mostov med kulturami in narodi.

V upanju, da mi boste mogli in želeli pomagati, Vas lepo pozdravljam in se Vam v naprej zahvaljujem za čim prejšnji odgovor, morda celo pogovor – na Vašem obisku v Sloveniji ali mojem pri vas...!

Zvone Žigon

(Opomba: če zdaj živite v Sloveniji, Vas prosim, da na vprašanja odgovarjate pač v pretekliku in tudi zapišete, kdaj, zakaj... ste se vrnil. Če ne želite, da bi bilo Vaše besedilo objavljeno, ampak zgolj za mojo interno uporabo, Vas prosim, da to posebej zapišete, ali pa da vidno označite tiste odstavke v pismu, za katere ne želite, da bi bili objavljeni. Ponavljam: vprašanja so zgolj v oporo, lahko mi odgovorite čisto na svoj način...)

IZHODIŠČA – VPRAŠANJA

- 1 Prosim Vas, da v strnjeni obliki orišete svojo življenjsko zgodbo: kdaj in kje ste rojeni, od kod ste doma (v Sloveniji), kaj ste počeli v domačem okolju (študij, služba), kdaj, zakaj, kako... ste se odločili za misijone, kako težka je bila odločitev, kaj Vas je zadrževalo in kaj vleklo...? V čem ste videli smisel misijonarstva? (Se je gledanje na to vprašanje do sedaj, po letih izkušenj, že kaj spremenilo?)
- 2 Kako je potekala Vaša prva selitev (in naslednje) – kakšni so bili občutki ob slovesu od doma, domače župnije, kakšni so bili prvi občutki ob prihodu v novo sredino?
- 3 Antropologi pišemo o »kulturnem šoku«, ki ga doživlja vsak turist, izseljenec..., gotovo je bilo tudi Vaše srečanje s povsem drugačno kulturo v začetku razburljivo, nemara težavno...? Nemara se spomnite tudi kakšne anekdote? Kaj Vas je najbolj presenetilo, razočaralo, razveselilo? (Mislim tudi na Vaše čisto osebne, človeške zagate, denimo prebava, prehrana, jezik, morda strah pred insekti, kačami itd.)
- 4 Kako so Vas sprejeli domačini in kako drugi misijonarji?
- 5 Kakšno je Vaše delovno okolje – barakarsko naselje, vas, mesto, otroci...? Ste sami, vas je na misijonu več, je na Vašem območju več misijonov, kako velik je vaš »delokrog«?
- 6 Kako ste se se lotili dela po prihodu, kakšne so bile težave, presenečenja?
- 7 Kakšno je Vaše delo zdaj – ste tudi socialni delavec, učitelj, zdravnik, inženir, novinar...?
- 8 Kakšen je odnos oblasti – krajevnih, državnih – do Vas in Vašega dela? Kaj pa lokalna katoliška in druge »tuje« in domače cerkve?
- 9 V kakšnem razmerju Vas okolje ceni zaradi Vaše socialne dejavnosti (torej zaradi lastne materialne koristi), koliko zaradi vere in kulture, ki jo oznanjate, in v kolikšni meri zaradi Vas kot osebnosti, kot Slovenca(-ke)?
- 10 Ali kdaj uspete govoriti o svoji domovini, jo približati razumevanju Vaših ljudi?
- 11 Ali imate včasih občutek, da Vaše oznanjanje vere in posredno tudi kulture domače okolje razume kot vsiljevanje? (Če naj bom nekoliko provokativen – ali ni prav nekoč tudi nasilno širjenje zahodnjaške kulture in nemara tudi vere povzročilo »nerazvitim« največ hudega?)
- 12 Zahodnjaška kultura prinaša v druge dele sveta tudi drugačne vrednote, ki so

- pogosto lažne, škodljive, predvsem pa »nekompatibilne« z drugimi kulturami (npr. pridobitništvo, banalne zadeve kot gradnja zidanih hiš po vzoru Evrope kljub vedno zelo visokim temperaturam...). Kako v tej duhovni zmedi, ki jo verjetno doživljajo tudi prebivalci Vašega okolja, deluje »ponudba« katoliške vere?
- 13 V kolikšni meri domačini ohranjajo svoja tradicionalna verstva (še posebej velike religije, kot npr. hinduizem, islam...) in kako dojemajo Vaše sporočilo oz. katoliško vero? Kaj jih najbolj privlači in kaj odbija?
  - 14 Ali pri svojem oznanjanju »uporabljate« tudi metode, načela, razmišljanje, ki je lastno domačim verstvom in splošni mentaliteti?
  - 15 Kako Vam to uspeva – do kakšne mere in na kakšen način se uspete vživeti v njihovo kulturo in verovanja?
  - 16 Ali se od domačinov in njihove kulture, načina življenja, pa tudi (večinskega?) verovanja tudi sami kaj naučite? Kaj? Kako uspete to prenašati na svoje delo oz. poslanstvo?
  - 17 V čem vidite razlike med misijonarstvom, kot ga poznamo iz preteklosti, in sodobnim misijonarjenjem?
  - 18 Na kakšen način uspevate ohranjati svojo slovensko identiteto (stiki s sorodniki, prijatelji in verniki doma, branje slovenskih knjig, petje, molitev, nemara druženje z rojaki, kakšna čaša domačega vina ali čaja, radio, tisk iz Slovenije, internet...); kakšna je ta identiteta danes v primerjavi s časom vašega prihoda – se je tudi kaj spremenila? Kaj o tem (o morebitnih spremembah na Vas) menijo Vaši domači, ko pridete na obisk?
Kako je v zvezi s tem pri drugih rojakih, misijonarjih, ki jih morda poznate, ali pri misijonarjih drugih narodnosti ali veroizpovedi?
  - 19 Se vaše misijonarstvo in slovenstvo v čem razlikujeta od drugih – imate slovenski misijonarji kaj skupnega – kar vas nemara dela drugačne od drugih misijonarjev?
  - 20 Vas kdaj muči domotožje? Kaj najbolj pogrešate? Kako domotožje »premagujete«? Se kdaj utrudite, naveličate in Vas prime, da bi prenehali s svojim poslanstvom?
  - 21 Kakšni so vaši stiki z domovino v formalnem smislu – Misijonsko središče, škofija, vprašanja v zvezi z državljanstvom, stiki z Ministrstvom za kulturo, Uradom za Slovence po svetu, drugimi ministrstvi...?
  - 22 Če ste v Sloveniji – kako gledate na vsa vprašanja s sedanje perspektive? Vam je kdaj žal za Vaše odločitve v preteklosti? Pogrešate misijon(-arstvo), »svoje« ljudi?
  - 23 Kakšni so Vaši osebni in »misijonarski« načrti?

PISNI ODGOVORI, INTERVJUJI

1. ANTON PAČNIK, KONGO

Pisni odgovori na poslana vprašanja

V Tinjah ste mi dali »vaša izhodiščna vprašanja«. Zame je to velik izziv, saj sem v Afriki živel 16 let in nato naredil magisterij z nalogo »Krščanstvo v Zairu, s posebnim ozirom na inkulturacijo krščanstva v katoliški izvedbi«. 16 let se mi zdi sila malo. Malo jo poznam! Rad se o misijonskem poslanstvu v Afriki pogovarjam tudi zaradi tega, ker razni pisarji o Afriki in misijonarjih veliko pišejo, jaz pa se močno nagibam h kongoškemu filozofu Kabasele Lumbalu (katerega sem precej študiral), ki pravi nekako takole (nimam ravno pri roki njegove knjige – je nekje v moji knjižnici): »Afrike ne pozna tisti, ki pride, pogleda življenje tukaj in nato piše dolge in zanimive članke o bogastvu in revščini, o zgodovini in geografiji, verske in o animizmu ... *Afriko pozna le tisti, ki je tukaj živel in jo ljubil*«.

Tisto ljudsko mišljenje, da »misijonarji delijo ubogim črnčkom dobrote in jih nato krstijo,« je pri nas *tudi med mladimi* zelo močno, a za črnce prejkone žaljivo in poniževalno.

Afriško Cerkev vodijo danes črni škofje in verski poglavarji, ki so študirali po evropskih univerzah. Po Afriki se danes (poznam iz izkušenj) ne hodi brezglavo, te dežele imajo svoja pravila, vojsko in državno ureditev in neposlušen misijonarček si lahko hitro zasluži 48 ur, da se spakira (imeli smo izkušnje z misijonarji iz Poljske) in se vrne domov. Če hočeš danes biti misijonar, moraš biti povabljen od cerkvene avtoritete (redovi, črni škof) in vse potrebno urediti z državno oblastjo. ... Veliko stvari.

Če bi te zanimal pogovor o teh stvareh, mi, prosim, izhodiščna vprašanja pošlji po e-pošti. Tako mi ne bo potrebno pretipkavati.

Moje izhodišče bo seveda: »Afriko pozna le tisti, ki je tam živel in jo ljubil.« Jaz sem torej živel le 16 let in zelo mi je bila pri srcu, odgovori bodo torej bolj pičli. Pa kljub vsemu. Vsaj nekaj bo.

Lep pozdrav,

Tone Pačnik

Z. Ž. Na Vas se obračam s prošnjo za sodelovanje pri izpeljavi podoktorskega projekta *Sodobni (slovenski) misijonar kot izseljenec*.

Mislim, da je med misijonarjem in izseljencem velika razlika. To velja tudi za sodobnega slovenskega misijonarja.

Z. Ž. Kdo je misijonar?

Misijonar je tisti, ki ima misijo – missio. Beseda izvira iz latinske besede mittere, ki pomeni poslati. Misijonar je torej poslanec. Kdo misijonarja pošilja? Kristus. Naša vera je v svojem bistvu misijonska vera (kakor še nekatere druge, npr. budizem, islam..., ali sistemi, npr. komunizem). Poslanstvo izvira od Jezusa Kristusa (prim. Mt 28, 16–20; Mr 15, 14–18; itd.), daje pa ga Cerkev. Odločitev za to misijo je svobodna oziroma je sad duhovnega dialoga med Bogom in posameznikom (nekdo to začuti v svojem srcu in se odloči, medtem ko drugemu to poslanstvo nič ne pomeni). Misijo lahko razume le veren človek. Če si naslov misijonarja prisvajajo tisti, ki tega ne razumejo v tem pomenu, za našo katoliško Cerkev in dosedanjo slovensko miselnost seveda ti niso misijonarji katoliške Cerkve. Lahko so turisti, znanstveni raziskovalci, humani prostovoljci, trgovci, prekupčevalci, neokolonialisti ... ali pa morda res izseljenci, vsekakor pa ne misijonarji katoliške Cerkve.

Poslanstvo misijonarja ni, ves čas govoriti o Kristusu. V nekaterih deželah misijonarke, ki npr. delajo v bolnicah, ne smejo govoriti o svoji veri (nekateri muslimanske dežele). Za prestop v drugo vero (npr. iz islama v krščanstvo) je tam določena smrtna kazen. Poslanstvo misijonarjev je seveda drugačno. Kristusa oznanjajo s svojim življenjem po evangeliju: »Lačen sem bil in ste mi dali jesti, bolan sem bil in ste me obiskali...« Krščanska ljubezen zahteva, da svoje sposobnosti, znanje, duhovno bogastvo delijo na ta način. Po drugih deželah misijonarji opravljajo zelo različna in vsemogoča dela. Ljudje jih celo cenijo, kar vidimo, da so po padcu kolonializma misijonarji v glavnem povsod ostali. Ljudje so jih zaščitili, medtem ko so bili kolonialisti in drugi priseljenci izgnani. Vidimo tudi iz tega, da so misijonarji danes, ko misijonske Cerkve vodijo škofi domačini (npr. v Afriki črnici), še vedno potrebni. Črni škofje še vedno hodijo iskat misijonarje v Evropo oziroma z veseljem sprejmejo vsakega misijonarja. Seveda, ker je cilj misijonarja živeti po Kristusovem evangeliju med ljudmi misijonskega okolja in zanje žrtvovati svoje življenje.

Za pravega misijonarja, po mojem mnenju, je vzdevek *izseljenec* žaljivka. Morali pa bomo v Sloveniji jasneje opredeliti pojme in naslove, ki jih dajemo tistim, ki gredo živeti v dežele v razvoju.

Misijonar je lahko škofijski duhovnik, duhovnik redovnik, misijonarka redovnica, ali pa laik.

Škofijski duhovnik – Jaz sem bil v misijonih kot škofijski duhovnik. Ostal sem inkardiniran v mariborsko škofijo in delal v nadškofiji Mbandaka-Bikoro. Ker omenjena nadškofija nima dovolj duhovnikov, me je mariborska škofija »posodila« mbandako-bikorski škofiji kot v pomoč. Takšna misijonarja sta tudi brata Bajec iz

koprške škofije na Obali slonove kosti. Škofijski duhovniki misijonarji ostanejo vključeni v domačo škofijo, ki jih jemlje kot svoje, jim npr. plačuje socialno zavarovanje, in ko omagajo, so bolni ali podobno, se vrnejo nazaj v domačo škofijo. V vsakem času lahko nekoga tudi odpokliče.

Misijonarji redovniki – redovnice so navadno internacionalna organizacija in imajo svoje skupnosti (samostane) širom sveta. So torej zelo dobro organizirani. Nekateri redovi so bili ustanovljeni prav z namenom, da gredo v misijone ali prvenstveno delajo za misijone (lazaristi, klarentinci, usmiljenke...). Takšnim redovom pravimo, da je misijonsko poslanstvo njihova karizma. Misijonarja »samotarja« v naši katoliški Cerkvi ni. Vsak spada v svojo skupnost (provinco, misijonsko skupnost ali v misijonih v misijonsko postajo), ki zanj skrbi. Na misijonski postaji sta vsaj dva misijonarja. Nikjer ne najdemo samo enega, in če to že je, je gotovo le začasna rešitev oziroma je zanj odgovorna ena sosednjih misijonskih postaj. Redovna skupnost torej skrbi za vsakega svojega misijonarja, njegovo delo tudi materialno podpira, skrbi za njegovo zdravje in moralno podporo .

Laiške misijonarje poznamo že nekdaj. V novejšem času pa je močno naraslo število mladih, ki želijo nekaj svojega življenja preživeti kot misijonarji v kaki misijonski deželi. V Sloveniji so združeni v LAMIS (Laiški misijonski svet) s sedežem na Misijonskem središču v Ljubljani, Kristanova 1. LAMIS pripravlja nove kandidate in jim ureja potrebno za odhod v misijone. Misijonsko središče misijonarjem laikom plačuje socialno zavarovanje in krije potne stroške. Kakor vsi ostali misijonarji tako tudi misijonarji laiki delajo gratis. Njihova žepnina pa je v različnih deželah in na različnih misijonskih postajah različno urejena. V Sloveniji Misijonsko središče za misijonarja laika prevzame odgovornost le za tri leta, izjemoma tudi šest let, nikakor pa ne več. Če nekdo želi ostati v misijonih več kot ta mandat, si mora svoje bivanje v misijonski deželi sam drugače urediti (stopiti k redovnikom/redovnicam ali kakor koli drugače). Misijonarji laiki v misijonih živijo in delajo z misijonarji in nikoli sami. To je normalno, saj je v misijonih Cerkev urejena, razdeljena na škofije in župnije, te vodijo misijonarji. Vsakega novega misijonarja sprejme misijonska postaja (hiša) in domači škof (danes povsod domačini, le zelo redko misijonarji). Laik misijonar se torej vključi na misijonski postaji s svojim delom v skupnost kot učitelj, profesor, medicinec, socialni delavec, mehanik, gradbenik..., ali pa enostavno v pomoč pri vseh delih. Po končanem mandatu se vrne domov.

Prostovoljci seveda niso misijonarji. V novejšem času imamo tudi pri nas vedno več prostovoljcev – študentov ali delavcev, ki gredo pomagat v dežele v razvoju za določen čas. Ta način pomoči v razvoju tretjega sveta nekatere druge evropske dežele poznajo že vrsto let. Tja odhaja medicinsko osebje, delavci v šolstvu, karitativni in humani delavci, socialni delavci, civilno služiti vojaški rok... Ali so vsi ti prostovoljci kristjani ali ne, ni pomembno. Njihov odhod v dežele v razvoju je popolnoma različen od namena misijonarja. Za časa mojega misijonarjenja sem se srečeval z mnogimi. Eden (Belgijec) je pri nas na misijonski postaji služil vojaški rok kot mehanik v naši delavnici. Njihovo življenje v misijonskih deželah je bilo različno urejeno. Vsekakor

niso vezani na življenje in disciplino misijonarjev (molitve, obredi...), kar ljudje teh krajev tudi sprejmejo. Sicer pa vsakega prišleka dobro presodijo. Po dolgih letih kolonialna imajo izostren čut za prepoznavanje, s kakšnim namenom je kdo prišel mednje. Hitro bodo rekli: »Ayei na Bible na maboko, ayei kosalisa biso,« ali pa: »Akimi mboka!« (napisano je v Lingala in pomeni: »Prihaja s Svetim pismom v rokah, prihaja nam pomagat,« ali pa: »Pobegnil je od doma.«)

Izseljenec je tisti, ki se je izselil. V naši miselnosti izseljenec pomeni nekaj drugega kot poslanec ali misijonar. Označuje ljudi, ki so zaradi nekega pritiska morali oditi po svetu. Pri misijonarjih o tem ne moremo govoriti. Tisti, ki nima namena vsaj indirektno oznanjati Kristusa, seveda ni misijonar. Tudi danes je tako in tudi pri misijonarjih laikih je tako. Je pa verjetno res, da ima mnogo mladih (laiških) misijonarjev v sebi veliko neopredeljenih čustev, ko odhajajo v misijone. Velikokrat se meša malo turističnega duha, želje po novem, želje po izpopolnjevanju v znanju in vedenju..., kar neradi priznajo, oziroma bodo v manj verskem okolju poudarjali bolj humane namene svojega odhoda in v verskem verske. Vsa ta čustva pa se navadno v teh deželah izkristalizirajo in postanejo dobri in zavzeti misijonarji ali humani delavci. Večina pa skrivaj odšteva dneve, kakor mi nekoč pri služenju vojaškega roka. Tudi to črnci kmalu zaznajo in vsakega sprejmejo takšnega, kot je.

Z. Ž. Prosim Vas, da v strnjeni obliki orišete svojo življenjsko zgodbo: kdaj in kje ste rojeni, od kod ste doma (v Sloveniji), kaj ste počeli v domačem okolju (študij, služba), kdaj, zakaj, kako... ste se odločili za misijone, kako težka je bila odločitev, kaj Vas je zadrževalo in kaj vleklo... V čem ste videli smisel misijonarstva? (Se je gledanje na to vprašanje do sedaj, po letih izkušenj, že kaj spremenilo?)

Rodil sem se v Razborju pri Slovenj Gradcu, kjer sem tudi začel hoditi v osnovno šolo. Nato smo se selili v Ravne pri Šoštanju in sem šolo končal v Šoštanju. Prve dve leti klasične gimnazije sem končal v Zagrebu pri redovnikih minoritih, ostali dve v Pazinu, kjer sem tudi maturiral. Filozofijo sem študiral v Ljubljani in teologijo v Mariboru, kjer sem bil leta 1974 posvečen. Moje prvo kaplansko mesto je bilo v Kamnici pri Mariboru.

Kako sem se odločil? Nekega večera sem vzel v roke časopis (bila je to neka revija v hrvaščini) in prebral, da so iz Mozambika izgnali vse misijonarje. V meni se je oglasilo: »Kaj če bi ti šel tja?« V začetku se mi je ta notranji glas zdel zabaven, toda ni me pustil. Vedno znova in glasneje me je preganjal. Po nekaj dnevih sem šel na pošto (telefona nisem imel) in telefoniral takrat profesorju in predstavniku (superiorju) misijonske družbe (lazaristov) gospodu dr. Francu Rodetu (danes ljubljanskemu nadškofu in metropolitu). Povedal sem mu, da bi rad šel v Mozambik v misijone. Ta me je poslušal, mi dejal, da ima v Mozambiku kolege, da se bo pri njih pozanimal in mi sporočil o možnostih. Čakal sem teden dni. Nobenega sporočila ni bilo, verjetno je mislil, da je to pač trenutno navdušenje. Zopet sem telefoniral in gospod Rode mi je odgovoril, da v Mozambik ni mogoče oditi, prosijo pa za nove misijonarje belgijski misijonarji iz Konga (takrat Zaira). Bil sem takoj

pripravljen oditi v Kongo. Napisal sem prošnjo mojemu škofu dr. Maksimilijanu Držčniku. Odgovoril mi je, naj še enkrat vse premislim in počakam na župniji vsaj še eno leto. Sprejel sem, a začel sem se učiti francosko. Po končanem letu sem škofu zopet napisal prošnjo in škof mi je odgovoril, da naj počakam še to drugo leto, potem pa se bo odločil. Čakal sem in po končanem drugem letu zopet napisal prošnjo, nakar mi je škof odgovoril, naj še eno leto ostanem na župniji, vse premislim in bom torej lahko odšel konec pastoralnega in veroučnega leta. Po treh letih čakanja in treh napisanih prošnjah sem v počitnicah leta 1977 odšel v Belgijo na tečaj jezika francoščine, prej sem se učil le nemščino in klasične jezike. Za božič sem se iz Belgije vrnil domov, ker je oče neozdravljivo zbolel za kostnim rakom. Zopet nisem vedel, kaj naj naredim. Oče je bil na postelji, zdravnik pa mi je rekel: »Lahko še živi nekaj let, ali pa se bolezen konča v par mesecih.« K končni odločitvi mi je pomagala mama, ko mi v nekem pogovoru rekla: »Kdor ima rajši očeta ali mater kakor mene, ni mene vreden...« (Mt 10,37) V par dneh sem se poslovil, nekaj mesecev še nadaljeval tečaj francoščine v Bruslju in spomladi leta 1998 prišel v Zair v mbandaško-bikorsko škofijo, na misijon Lukolela ob reki Kongo. Oče je po dobrem letu umrl, kar sem zvedel šele mesec dni po njegovi smrti. Domov sem seveda šel šele na prvi dopust – po štirih letih.

Z. Ž. V čem ste videli smisel misijonarstva?

Živeti Kristusov evangelij med črnici, uresničiti moje duhovniško poslanstvo tam, kamor me pošilja Bog. Bil sem prepričan, da takrat v misijone. Moje novomašno in duhovniško geslo je namreč: »Zahvaljujemo se ti, da smemo biti tu pred teboj in ti služiti.« Povsod *biti pred Gospodom in mu služiti*. Odločitev za vrnitev iz misijonov je bila mnogo težja in sem se mučil z »DA« in »NE« polni dve leti.

Z. Ž. Kako je potekala Vaša prva selitev (in naslednje) – kakšni so bili občutki ob slovesu od doma, domače župnije, kakšni so bili prvi občutki ob prihodu v novo sredino?

Vsak Slovenec se od doma poslavlja z melanholijo, kar nam je prirojeno, tako sem se tudi jaz. Nisem pa imel nobenih slovesov iz domače župnije, misijonskega križa mi nihče ni izročal. Domači škof mi je dal dovoljenje za misijonarsko delo le za pet let. Ko sem se prvič vrnil na dopust, smo v Mariboru imeli že novega škofa dr. Franca Krambergerja. Moje dovoljenje sem podaljševal, tako da sem delal v Kongu 16 let. Ostal sem vedno priključen domači, tj. mariborski škofiji. V Kongu sem delal na misijonu belgijskih lazaristov najprej kot terenski duhovnik, nato župnik, dekan in nazadnje generalni vikar nadškofa Etsoua Nzabi Mabugwabia, sedanjega Kongoškega kardinala.

O kakšni selitvi ne moremo govoriti, saj sem s seboj vzel le najnujnejše v kovček. Vsaka tri leta, ko sem se vrnil na dopust, sem ga ponovno naložil z nujnimi sredstvi za življenje, pa kakšnimi darili za najožje sodelavce, sicer pa smo večje stvari, potrebne za delo, dobivali tudi iz Belgije (avtomobile, rezervne dele za popravila...).

Z. Ž. Antropologi pišemo o »kulturnem šoku«, ki ga doživlja vsak turist, izseljenec... gotovo

je bilo tudi Vaše srečanje s povsem drugačno kulturo v začetku razburljivo, nemara težavno...? Nemara se spomnite tudi kakšne anekdote? Kaj Vas je najbolj presenetilo, razočaralo, razveselilo? (Mislim tudi na Vaše čisto osebne, človeške zagate, denimo prebava, prehrana, jezik, morda strah pred insekti, kačami itd.)

Gotovo mora vsak misijonar preživeti prve krize, ki so vezane ne nepoznavanje jezika, kulture, aklimatizacijo, domotožje... Tudi pozneje, ko smo se vračali z dopustov, je bil potreben vsakič en krajši čas za aklimatizacijo. Ljudje so to sprejemali z velikim razumevanjem. Imeli so me zelo radi in so bili pripravljeni zame veliko žrtvovati.

O insektih, kačah... pa ne bom govoril, saj o tem govorijo vsa misijonarska pisma, revije, knjige... Velikokrat je to zanimivo poslušati, predvsem to radi poslušajo otroci in stare mamice, včasih pa takšno govorjenje naredi misijone romantične, zasanjane in neresne. Kdor se je odločil za misijone, bo v zakup vzel tudi vse komarje, muho CC, kače...

Z. Ž. Kako so Vas sprejeli domačini in kako drugi misijonarji?

Izredno lepo me je sprejel škof domačin, misijonarji, misijonarke in nadvse lepo ljudje. V meni so videli novo moč in pomoč. Misijonsko delo na misijonu je bilo zastavljeno zelo široko (kar bom pozneje še opisal), na misijonu pa sta bila le dva starejša misijonarja.

Z. Ž. Kakšno je Vaše delovno okolje – barakarsko naselje, vas, mesto, otroci... Ste sami, vas je na misijonu več, je na Vašem območju več misijonov, kako velik je vaš »delokrog«?

Ob mojem prihodu sem imel na skrbi vernike na terenu. Naše področje (misijon) je štelo 63.000 prebivalcev: 7000 v centru, okrog 10.000 v okoliških vaseh (nasadi kave), ostali pa so bili raztreseni v okrog 90 vaseh. Največje vasi so bile Kondi (okrog 5000 prebivalcev), Lokongo (okrog 5000) in Dongo Bokoko (okrog 5000 prebivalcev). Ostale vasi so bile manjše, kjer je živelo po 200 do 2000 prebivalcev. Vsaka vas je imela svojega katehista domačina, ki je skupaj s svojimi verniki molil, učil verouk in duhovno skrbel zanje. Katehist je v teh krajih imel posebno pomembno mesto v vseh vprašanih vaškega (mestnega) življenja. Poleg župana (commisaire de Zone) in učiteljev je bil najbolj pomembna oseba. Svoje poslanstvo je opravljal zastoj.

Trikrat ali pa vsaj dvakrat na leto (okrog božiča in velike noči) sem torej obiskal te vasi. Ostal sem ves mesec na terenu brez povratka na misijon. V vas sem navadno prišel okrog poldne. Prespal sem navadno pri katehistu, ki mi je povedal vse o verskem življenju vasi. Obiskal sem župana, šolo (če je bila katoliška), ljudi in zvečer začel s spovedjo, pripravo na zakramente (krst, poroka...). V manjših vaseh sem ostal po dva, v večjih tri do pet dni. Ko sem se po mesecu dni vrnil na misijon, sem bil dovolj izčrpan in imel dovolj dela z vpisi v matične knjige za kakšnih štirinajst dni. Imel sem 3 poti po 80 do 100 km vožnje z džipom in na isti poti še kakšnih 30 km pešačenja po močvirju (delno vožnjo s čolnom). Četrta pot je bila s čolnom ob reki Kongo, kjer sem ostal na potovanju navadno 14 dni.

Po par letih sem zaradi odhoda misijonarja Belgijca, ki se je moral zaradi slabega zdravja vrniti domov, prevzel župnijo (center) in vodenje šolstva. Terensko delo sem prepustil misijonarju Poljaku, ki je takrat prišel kot novi. Z nama je živel tudi stari misijonar iz Belgije, ki je skrbel za vasi v kavnih nasadih. V začetku smo imeli manj, nazadnje sem skrbel za 11 osnovnih šol in 7 srednjih. Šole so bile v letih pred mojim prihodom nacionalizirane, toda popolnoma propadle. Zgradbe so bile tudi izropane. Država je zaprosila katoliško, protestantsko, kibangistično Cerkev in muslimane, da bi Cerkve zopet prevzele vodenje šol. Je pa država ohranila tudi nevtralne šole. Z državo smo imeli torej pogodbo. Učitelje je plačevala država in imeli smo državnega inšpektorja (črnca), organizacija šolstva pa je bila prepuščena nam. Vsako leto smo morali nabaviti dovolj šolskih potrebščin za vse učence (trgovin ni bilo ali so bili zvezki tako dragi, da so si jih lahko kupili le premožnejši) in ostali material za pouk (kreda za talno...), vsak mesec sem dobil dva zaboja denarja in *goro* pisem, ki sem jih moral prebrati, denar razdeliti ravnateljem. Velikokrat sem delal pozno v noč. Ko so bili učitelji plačani, pa sem moral ponovno pregledati vsa poročila, pritožbe ... garaško delo. (Več o tem sem pisal v magistrskem delu Krščanstvo v Zairu.)

Na misijonu so imele svojo bolnico tudi sestre misijonarke. Najbližja za silo opremljena bolnica je bila v Dolovu (200 km), bolj opremljena pa v Mbandaki (400 km). Pri nas smo imeli sestro zdravnico (Baskinjo – Španko), ki je opravljala tudi carske reze, operacijo slepiča in druge lažje operacije, vse težje primere je pošiljala v Mbandako, če bolnik ni prej umrl (več o tem sem pisal v magistrskem delu Krščanstvo v Zairu). Kot misijonar sem bil v to delo vključen le, če je bilo potrebno popraviti elektriko, vrata, vodo..., sam sem v operacijsko sobo napeljal vodo in elektriko.

Na misijonu smo imeli tudi mizarsko delavnico in zaposlenega delavca, ki je v glavnem delal šolske klopi, table, krste za pokope in kakšno mizo ali stol po naročilu domačinov. Deske smo dobili na bližnjem kitajsko-belgijskem podjetju za sečnjo gozda.

Veliko smo pomagali s prevozom gradbenega materiala za gradnjo hiš (pesek, cement z ladje do parcele), če se je kdo odločil za gradnjo z obstoječim materialom, saj domačini poleg koša nimajo drugih možnosti za gradnjo svojih hiš... Tistim, ki so gradili s koli in vejami, smo bolj redko prevažali gradbeni material.

Z. Ž. Kakšen je odnos oblasti – krajevnih, državnih – do Vas in Vašega dela? Kaj pa lokalna katoliška in druge »tuje« in domače cerkve?

Lokalne oblasti so misijonarje v naših krajih zelo spoštovale. Seveda pa se misijonarji nismo spuščali v politične zadeve. Naši cerkveni predstojniki so bili črnici domačini, ki so nas tudi vedno štitali. Sploh ni mogoče biti danes v misijonih, da nisi pod oblastjo domače krajevne Cerkve. To zahteva tudi Vatikan. Tako npr. noben misijonar ne dobi pomoči za kakršnekoli projekte od nobene evropske dobrodelne organizacije, če prošnja ni podpisana od domačega (črnega) škofa.

Delo, ki ga misijonarji opravljajo, je absolutno namenjeno vsem ljudem, ne glede na vero... Šole so bile sicer npr. katoliške, protestantske..., toda odprte za vse ljudi. V šolah je bil katoliški verouk (protestantski, islam...), toda noben učitelj ni smel siliti otrok k obredom, če je bil krščen v drugi veri. Tako so npr. otroci – protestanti iz naših šol hodili k obredom v njihove templje. Verouk so učili učitelji, ki pa so imeli med letom posebne tečaje za učenje verouka. Vse to pa je nadzoroval državni inšpektor.

V Afriki vsak dan nastajajo nove sekte, ki pa navadno hitro propadejo. S problemom sekt se nismo dosti ukvarjali (pustili smo jih pri miru – vzeli kot neresne), saj so hitro nastajale in tudi propadale. S Cerkvami pa smo imeli zelo dobre odnose. Med te smo šteli tiste, ki so imele nek sistem, tradicijo in organizacijo in so bile sprejete v Sveti Cerkvi.

Z. Ž. V kakšnem razmerju Vas okolje ceni zaradi Vaše socialne dejavnosti (torej zaradi lastne materialne koristi), koliko zaradi vere in kulture, ki jo oznanjate, in v kolikšni meri zaradi Vas kot osebnosti, kot Slovenca(-ke)?

Kot misijonar sem imel seveda nekako posebno priljubljenost, ker Slovenci nismo nikoli bili kolonialisti. Ljudje so tudi takoj videli, da ne iščemo lastnih koristi. Naš slovenski značaj, po katerem dajemo drugim prednost in sami stopamo na zadnje mesto, je v misijonih zelo dobrodošel. Misijonar se trudi, da je v službi domači Cerkvi, zato pameten misijonar naveže čim tesnejše stike z duhovniki in redovniki domačini.

Z. Ž. Ali kdaj uspete govoriti o svoji domovini, jo približati razumevanju Vaših ljudi?

Zdi se mi, da pripovedovanje o deželi, iz katere prihajaš, moti in te napravi neresnega. Sploh nas Slovence, ki smo nepoznan narod. Ljudje te sicer iz vljudnosti poslušajo, je pa to za njih bolj »dežela sanj«, zgodbica za otroke, ki živijo v svetu fantazije.

Z. Ž. Ali imate včasih občutek, da Vaše oznanjanje vere in posredno tudi kulture domače okolje razume kot vsiljevanje?

Danes govorimo o inkulturaciji evangelija, kar sem nadrobno obdelal v svoji magistrski nalogi. Nikar ne podcenjujmo ljudi tretjega sveta. Nikar ne mislimo, da nimajo čuta za svoje kulturne vrednote. Če bo danes kak misijonar uporabljal neke »čudne« metode, mu bo to domača črna duhovščina kmalu povedala in škofu domačinu priporočila, da takemu misijonarju kupi letalsko vozovnico za vrnitev domov. Domači mladi intelektualci, kamor spadajo duhovniki domačini, so okrog domačega škofa in z njim gotovo tesno povezani.

Odkrivanje novih dežel in s tem kolonializem je zadel močno rano domači kulturi. Toda to so zgodovinska dejstva, ki so se zgodila. Toda to zadajanje rane ni končano. Vse to danes nadaljuje na svoj način globalizacija. Pri nas v Sloveniji smo zaradi naše zgodovine velikokrat naelektreni proti Cerkvi. V deželah v razvoju pa to ni tako. Prepričan sem, da naša rimskokatoliška Cerkev z misijonarsko teologijo

in misijonskimi metodami inkulturacije uspešno rešuje tudi njihovo kulturo. Zato imamo masovne pristope v krščansko cerkev npr. v Afriki. Zairski mašni obred (opisan v mojem delu) vsebuje običaje iz življenja (maša traja štiri ure!), ostali obredi so prepolni te-the. Liturgične barve so vzete iz njihovega življenja (škof oblečen kot poglavar), kipi v cerkvah so vrhunske umetnine iz črnega lesa in slonove kosti (črnske figure in ne evropejske). Duhovniki domačini so prvi pisatelji in pesniki, filozofi in teologi, ki zajemajo snov za svoja dela iz vsakdanjega življenja domačinov. Ljudje to dobro vedo in zato tudi sprejemajo. (Več o tem sem napisal v svoji nalogi.) Mladi intelektualci so danes zelo kritični in velikokrat napadajo belce in vse, kar jim je »zagodla« zgodovina s kolonializmom, toda pravijo: »Mi nočemo vaše kulture, imamo svojo, mi hočemo Kristusa, ki je prišel za vse in ne samo za Evropejce.«

Res je, da vedno vse ne teče tako, kot bi moralo, in imamo včasih skrajneže tudi med misijonarji in prenapetimi narodoljubi, toda dejstvo, da navadno novoosvojenе dežele morajo zapustiti vsi tujci razen misijonarjev, je dovolj zgovorno in dokazuje, da je misijonar tisti, ki je z ljudmi tesno povezan. Misijonarji bacomi mpo ya biso – misijonarji so pri nas zaradi nas (ne zaradi oblasti, trgovine, materialnega bogastva). Prepričan sem, da Cerkev, in to predvsem duhovniki, redovniki in škofi domačini, seveda povezani z misijonarji, ki v teh krajih pomenijo eno celoto, rešujejo narodno kulturo. Afričan ni človek črk, arhivov in muzejev, je človek narave in živega izročila, tega pa v vero vključuje Cerkev.

Nemogoče je preprečiti vpliv globalizacije. Danes npr. kupiš enake kavbojke v Kinšasi, Bruslju in Ljubljani, moderna doba je to omogočila. Nemogoče je, da bi danes v dobi globalizacije npr. črnici živeli v gozdu s sulico in kopjem, na pol oblečeni v rafijo, brez zdravil in higiene, nepismeni... s povprečno umrljivostjo okrog 20 do 30 let starosti. Govorjenje: »Zakaj jih ne pustimo živeti v njihovi kulturi?« je seveda nesmiselno, nehumano, če ne dobičkaželjno in izkoriščevalno. Takšne ideje imajo tisti, ki želijo izkoriščati te ljudi v nekakšnem neokolonializmu. Tam, kjer sem delal, so bili ogromni gozdovi. Lastniki teh gozdov so navadno sečnjo ogromnih dreves mahagonija prodajali za sod petroleja ali kakšno odejo, sami pa niso imeli štirih desk, da bi si naredili posteljo ali vrata na kolibo. Kitajski trgovci so prihajali iz svoje dežele in se zapeljali v gozd ter pokazali, katero drevo jim morajo podreti. Verjetno se jim je splačalo. Lastnik gozda pa seveda mora biti zadovoljen s tem, da vse to gleda, se jim klanja..., ker je pač dobil sodček petroleja. Seveda, če misijonarji tod vodijo šole in govorijo o enakopravnosti, da smo vsi Božji otroci..., vedno ne bo šlo tako. Ženska je bila v tej kulturi vedno zapostavljena. V moško družbo ni smela, na stol ni smela sesti, ampak na tla, v javnosti ni smela govoriti, druga in tretja žena v poligamiji sta bili brez vsakih pravic.... V cerkvi pri obredih ne le da vse to odpade, žene v cerkvi berejo, poučujejo kot katehistinje, pejejo, vodijo različne pastoralne skupine itd. To je za črni svet prava revolucija. Poleg tega v Cerkvi govorimo o *veliki ženi* Mariji. Marijine praznike so ženske razumele kot priznanje njihovega dostojanstva.

Globalizacija prinaša veliko dobrih stvari, pa tudi slabih. Tehnologija, moda in najnovejši tehnični pripomočki, pa tudi razvade Evropejcev, jih velikokrat potiskajo v še večjo sužnost (aids) in revščino. Velikokrat jim s konvoji veliko ne pomagamo (razen ob nesrečah). Spremeniti morajo miselnost, za to pa je potrebno ne le tri leta, ampak določen daljši čas, ki je povezan z zaupanjem. Vidimo, da pri tem delu še vedno najbolj uspevajo misijonarji.

Z. Ž. Če naj bom nekoliko provokativen – ali ni prav nekoč tudi nasilno širjenje zahodnjaške kulture in nemara tudi vere povzročilo »nerazvitim« največ hudega?)

Kako je bilo nekoč, ne vem! Te stvari poznam le iz pripovedovanja in pisanja. Verjetno je od vsega tega veliko res. Takrat so bili seveda drugi ljudje, sinovi svojega časa in tudi drugi časi so bili takrat. Nikoli si ne morem zamisliti, kako bi ravnal, če bi živel takrat. Toda vseeno bi ločil nasilno širjenje kulture in vere. V Zairu so za svetnika razglasili Izidorja Bakandja, ki ga je veleposestnik na kavnem nasadu po zverinskem pretepanju ubil, ker je ob nedeljah hodil k maši. Ugotovil je, da če bodo delavci v nedeljah hodili k maši, jih ne bo mogel več izkoriščati. Kolonialisti so verjetno bili takšni in drugačni ljudje. Misijonarji v tistem času so bili sinovi kolonialističnih ideologij in ali so znali prerasti svoja čustva? So znali dovolj jasno oznanjati Kristusa? Kdo bi sodil? Stari flamski misijonar v Zairu je imel navado, da je vstal od mize in odšel iz obednice, ko smo ob kakšnem obisku s črnci sedli za mizo (pa so bili to navadno črni duhovniki, bogoslovci ali drugače ljudje »višjega« položaja). Meni pa je večkrat rekel: »Jaz vem, da ti delaš prav, ko si z vsakim črncem prijazen. Razumi tudi mene. Jaz tega enostavno ne morem. Že v osnovni šoli so nas učili, da smo mi (Belgijci) MI in oni (črnci) oni. Kako naj na starost naredim tako velik zasuk, da bom tudi jaz delal tako kot ti.« Vsak čas ima svojo miselnost, Kristusov evangelij pa je gotovo za vse v vseh časih enak. Če ga določena doba ni prav razumela in je črncem (komurkoli) delala krivico, NI DELALA PRAV! V Kristusovo veselo oznanilo so vnašali druge svari. NISO DELALI PRAV! Mi, ki smo Cerkev danes, te krivde seveda ne moremo nositi. Prepričan sem, da danes nimamo niti enega slovenskega misijonarja, ki bi imel želje vnašati v misijonske Cerkve neke slovenske kulturne posebnosti. Bil bi bedak! V kolikor pa v naših misijonarjih odkrivajo zanimivosti, ki sovpadajo ali celo širijo njihov kulturni svet, je to verjetno pohvalno. Slovenci smo drobna kapljica v oceanu kultur in narodnosti, je pa zanimivo, da imajo slovenske misijonarje povsod zelo radi in jih zelo spoštujejo ter cenijo.

Črnci pravijo: »Mi nočemo vaše kulture, imamo svojo, mi hočemo Kristusa, ki je prišel za vse in ne samo za Evropejce.« PRAV IMAJO! Slovenci, ki smo se vedno borili za našo slovensko kulturo, znamo to njihovo željo spoštovati.

2. JANEZ PUHAN, MADAGASKAR

Pisni prispevek

Spoštovani gospod!

Danes je prišlo do mene vaše pismo in povabilo k sodelovanju pri vašem raziskovalnem delu. Vesel sem, da se nekdo tu pri nas loti tega dela. Saj sem imel že dovolj prilike govoriti o misijonih in dajati intervjuje, pa sem imel največkrat vtis, da se vse te reči (vprašanja) ne tičejo »mojega resničnega življenja v misijonih«. Zato sem torej vesel, da se vi stvari lotevate iz prave strani. Bom poskusil posredovati, kar mislim in čutim.

Bil sem 30 let na Madagaskarju, zdaj sem pa zaradi zdravstvenih razlogov že dobro leto v Sloveniji. Vseeno je moje srce še tam in preko interneta spremljam vse važnejše dogodke.

Danes se mi je oglasila nekdanja moja sodelavka na Madagaskarju, laiška misijonarka (med. sestra) Helena Škrabec, in me vprašala, kaj naj stori z vašim povabilom. Svetoval sem ji, da naj vam odgovori, ker sem prepričan, da ima kaj povedati, ker je v 12 letih svojega »misijonarjenja« globoko zaorala tam, kjer je bila.

Želim vam, da bi delo lepo napredovalo.

Lep pozdrav,

Janez Puhan

Janez Puhan, rojen 25. 5. 1942 v Bogojini. Kot dijak gimnazije v Ravnah na Koroškem sem srečal misijonarja Matijo Čontala, ki mi je pripovedoval o Misijonski družbi (lazaristih), ki med drugim delujejo tudi v zunanjih misijonih. Poslal mi je nekaj misijonskih revij. V njih me je prevzela slika velikega pšeničnega polja, pod katerim je pisalo: »Žetev je velika, delavcev pa malo.« Ta slika me je dolgo spremljala in odločil sem se iti k lazaristom. V Zagrebu sem končal gimnazijo, nato šel k vojakom za dve leti in teologijo študiral v Ljubljani. Po novi maši sem provincialno vodstvo prosil, če lahko grem v misijone, vendar so me poslali za prefekta naših dijakov v Šentjakob ob Savi. Po enem letu sem ponovno zaprosil za odhod v misijone. Dobil sem dovoljenje. Ker smo imeli takrat lazaristi že nekaj misijonarjev na Madagaskarju, je bilo normalno, da se jim pridružim.

Takrat o misijonih še nisem kaj dosti vedel, zato tudi nisem mogel imeti posebnih načrtov. Bil sem pripravljen na vse, čeravno v stalnem strahu, da ne bom zmozel oziroma da v misijonih ne bom zdržal.

Slovo od domačih, posebno staršev, je bilo zelo težko, ker ti sploh niso pričakovali, da bom odšel tako daleč. Takrat smo misijonarji prihajali vsakih šest

let na dopust. Ko sem prišel na Madagaskar (1971), so me za eno leto poslali na tečaj malgaškega jezika. Bilo nas je okrog 20 na tečaju. Po enem letu sem šel v škofijo Farafangana, kjer so delali slovenski misijonarji. Da bi bil prisiljen govoriti malgaško, sem bil še eno leto sam na podeželju. To leto sem se počutil kar precej osamljen, ker pač še nisem mogel dovolj komunicirati z ljudmi. Težko je bilo, ker sem živel v zakristiji, kjer je zamakalo, in tudi s prehrano ni bilo najbolje (trikrat dnevno riž). Vem, da sem takrat veliko molil, da bi vzdržal.

Misijonarji so me zelo lepo sprejeli medse, naši in tudi drugi misijonarji, ki so delovali v škofiji. Bilo pa je to težko obdobje za Madagaskar. Začeli so namreč tako imenovano kulturno revolucijo. Čeravno od 1960 samostojna država, je bil otok vse do leta 1972 več ali manj pod francosko »komando«. Kapetan Didier Ratsiraka, poznejši dolgoletni predsednik države, je takrat s Francozi uspel narediti novo pogodbo o sodelovanju. Malgaši so začeli nacionalizirati francoska podjetja in druge ustanove, jemali zemljo francoskim kolonom ter uvajali namesto francoščine v šole malgaški jezik. Nekaj let je bilo čutiti protifrancosko (protibelsko) vzdušje. To sem občutil tudi sam celo v odnosu z malgaškimi redovnicami, ko sem bil v letih 1973–1976 župnik v mestu Vangaindrano (center slovenskega misijona).

Ko sta prišla v Vangaindrano Peter Opeka in Rado Sušnik, sem jima prepustil mesto in se naselil na skrajnem jugu škofije, kjer prej ni živel še noben duhovnik. Na tem področju sem ostal sam enajst let.

Poleg čisto duhovniškega dela se je bilo potrebno ukvarjati tudi s socialnim delom, saj so bili ljudje na podeželju zelo zapuščeni v vseh pogledih. Skupaj z ljudmi smo uresničili več projektov, npr. popravilo cest in mostov, gradnjo šol in cerkva, medicinsko-socialni center v Ambohigogo, kjer so dolga leta delale slovenske laične misijonarke. Organizirali smo razne tečaje o zdravju, poljedelstvu, opismenjevanju itd. Začeli smo z otroškim vrtcem (v celi škofiji, ki je velika kot Slovenija, ni bilo niti enega državnega vrtca!). Neznansko veliko težav sem imel pri nabavi in transportu materiala za gradnjo, kajti ni dobrih cest ne prevoznikov...

Krajevna oblast je bila v glavnem zadovoljna, če se je pri njih kaj naredilo za napredek, tako da z njimi nisem imel posebnih težav, čeprav so nekateri včasih hoteli imeti kaj osebne koristi od misijona oziroma misijonarja. Državni oblastniki pa so bili dostikrat ljubosumni na Cerkev in na njeno dejavnost, ker so ljudje bolj zaupali Cerkvi kot njim. Ker je poleg škofa in par domačih duhovnikov večina duhovnikov v škofiji prihajala iz tujine (misijonarji), ni bilo nobenih težav. Te so se začele pojavljati zadnje čase, odkar sestavljajo večino mladi malgaški duhovniki. Pri protestantih pa je bilo največ odvisno od pastorja. Z nekaterimi sem zelo dobro sodeloval na vseh področjih, drugi pa so bili bolj zaprti.

Gotovo, da na Madagaskarju misijonarje cenijo predvsem zaradi socialnega dela, ki ga opravljajo. S tem se končno začne tudi evangelizacija. Tisti pa, ki so zares kristjani, cenijo misijonarja tudi zaradi vere, ki jim jo prinaša. Slovenci smo, kot misijonarji na Madagaskarju, bili vedno cenjeni zaradi naše delavnosti, zanesljivosti in skromnosti.

Malgaši (tako kot Francozi) zelo slabo poznajo zemljepis. Za njih je vse, kar je onkraj morja (an-dafy), eno in isto. Seveda tisti, ki misijonarja poznajo bolj osebno, tudi vedo, od kod prihaja. Je pa zelo težko govoriti o Sloveniji ali sploh o Evropi. Za večino ljudi tam so to drugi planeti...

Nikdar nisem imel občutka, pa tudi nihče ni rekel, da bi ga jaz z mojo kulturo in vero posiljeval. Vedno sem se trudil, da bi pri oznanjevanju izhajal od njihove kulture in vere (animizma) in na to gradil Kristusa. Zato je tudi danes malgaško krščanstvo precej drugačno kot na primer evropsko. Je kar precej »inkulturirano«.

To, kar prinaša zahodnjaška kultura, pa tudi tista, ki prihaja na Madagaskar iz Hongkonga in Singapurja prek video tehnike – video predvajajo mnogi trgovci tudi na podeželju, katastrofalno uničuje malgaško mladino. Ponuja jim zlagano življenje drugod, polno nasilja in uživaštva. In to, kar preprosti človek vidi, zaleže več kot vsaka beseda. To je bila ena od mojih velikih bolečin, ker sem se ob tej poplavi video klubov čutil zelo nemočnega. Po svojih močeh sem poskušal nagovarjati tiste, ki so me bili pripravljene poslušati in mi verjeti...

Na področju, kjer sem zadnjih 15 let delal, je bila še velika večina ljudi animistov (95%), ki pa svojo vero in tradicijo čedalje manj spoštujejo, predvsem mladi. So pa zato mladi tembolj odprti za krščansko vero, ker jim pomeni napredek. Mislim, da jim veliko pomeni ljubezen, ki jo krščanstvo oznanja z besedo in deli, ter osvoboditev od strahu, v katerem več ali manj živijo Malgaši. Gotovo pa je za njih spolna morala problem, tudi za duhovnike.

Na vprašanje, ali sem pri svojem oznanjanju uporabljal tudi metode, načela, razmišljanje, ki je lastno domačim verstvom in mentaliteti, lahko odgovorim, da absolutno. Tega sem se učil vseh 30 let in mislim, da mi je delno uspelo. Kmalu ko sem prišel tja, sem dobil od starih ljudi vse, kar me je zanimalo glede malgaških običajev in navad, predvsem pa mnoge pogovore, v katerih je zbrana vsa malgaška filozofija.

Večkrat sem že rekel, da sem v teh letih gotovo več dobil, kot sem mogel dati. Vsega, kar sem dobil, se verjetno niti ne zavedam. Gotovo pa sem dobil drugačen pogled na življenje in tudi na krščanstvo (v primerjavi z animizmom).

Glede razlik med misijonarstvom nekoč in danes – danes je veliko spoštovanje vsega »domačega«. To je dobro vključiti v krščanstvo oziroma evangelij cepiti na dobre domače korenine. Če je nekoč misijonar delal »za« ljudi, danes dela »z njimi«, torej ničesar brez njihovega sodelovanja. Vsak misijonar mora misliti na prihodnost. Kako bo s tem, kar sem zastavil, potem ko mene ne bo tukaj, ko me bodo nadomestili domačini? Vedno smo pazili, da je šlo za svobodno odločitev za krščanstvo, in v tem so naši verniki nemara bolj pristni, kot so verniki doma, v Sloveniji.

Pogovor, Šmartno pri Slovenj Gradcu, 3. 6. 2003

Z. Ž. ... Zakaj ste se odločili ravno za Madagaskar?

Tam so že bili naši lazaristi, in da ne bi preveč razpršili naših moči, je bil odhod ravno tja nekaj normalnega.

Z. Ž. Starši so se od vas »poslovlili« že v trenutku, ko ste postali duhovnik, kajne?

Na nek način že, pa vendar – niso pričakovali, da bom odšel v misijone, saj o tem nisem govoril, čeprav sem ta poklic nosil v sebi ves čas. To so malo težje sprejeli, saj sem le edini sin, pričakovali so, da bom nekje bližje.

Z. Ž. V čem ste videli smisel misijonarstva za razliko od »misijonarjenja« tu, v Sloveniji?

Takrat nisem razumel te razlike, imel sem pač neko notranjo željo po odhodu. Lazaristi so mi poslali revije, koledarje ipd. in v meni je prevladala nekakšna čisto otroška navdušenost, ki me potem nikoli ni minila.

Z. Ž. Gre tudi za pridih avanturizma, želje po spoznavanju drugih kultur?

Prav gotovo tudi to. Poleg tega pa upravičiti svojo prvotno željo, saj sem se za duhovnika odločil prav zaradi misijonarstva. Pa čeprav me je bilo zelo strah, da ne bom vzdržal, da me bodo premagale človeške slabosti. Pri nekaterih misijonarjih, ki so morali iz različnih vzrokov prekiniti svoje misijonarjenje in se vrniti v Slovenijo, sem opazil, da bi to lahko doživljal celo kot nekakšen osebni neuspeh, ki me zaznamuje za vse življenje. Tega sem se najbolj bal.

Včasih s(m)o bili tisti, ki s(m)o se odločili za misijonarstvo, poveličevani skoraj kot nekakšni mučenci, junaki, kar je bilo še bolj neprijetno obvezujoče.

Z. Ž. Zakaj so nekateri odnehali, iz fizičnih, psihičnih vzrokov...?

Pri večini verjetno psihična nepripravljenost, soočati se z drugačnostjo, ki je utrujajoča, zelo zahtevna. Morda so bili tudi osebno razočarani, morda so pričakovali, da se bodo lažje vklopili v kulturo. Za to, da te Malgaši sprejmejo, pa je potreben čas. Veliko časa. In to je psihično zelo utrujajoče. Tudi sam sem še po 30 letih odkrival, kako malo jih poznam. Samo vedeti nekaj o nečem je premalo, pomembno je osebno izkustvo. Tu je tudi zdravje – nekateri so morali oditi že po treh dneh (alergija na tropsko sonce) ali po nekaj letih. Na Madagaskarju je ogromno malarije, pogoji so zelo nezdravi. So pa tudi primeri, ko je nekdo prišel zgolj »začasno«, za nekaj let, pa se je v tem času šele dobro vživel in je svoje bivanje podaljšal...

Zelo pomembna je osebna uravnovešenost. Če kdo odide v misijone, da bo tam reševal svoje osebne probleme, mu to gotovo ne bo uspelo, saj se nakopiči še gora drugih problemov... No, zadnja leta obstajajo že v Sloveniji temeljite priprave na misijon, zato je takih situacij zelo malo.

Z. Ž. Kako ste doživljali »kulturni šok« ob prihodu?

Glavno mesto je bilo še kar nekako... Huje je bilo, ko sem prišel na jug, na naše območje. Ampak takrat ni bilo take revščine, kot je danes. Danes je desetkrat huje. Leto dni po prihodu sem se na visoki planoti na severu učil jezika. V cerkvi je bil

zelo nenavaden vonj, ki ga nisem prenašal, in bal sem se že, kako bom »preživel« v prihodnosti. No, na jugu pa tega vonja ni bilo več.

Po prvem letu je bilo veliko lažje, ker sem že lahko tudi komuniciral v malgaščini, saj mnogi ne znajo francosko. Pa vendar sem šele potem odkrival, kako malo jih poznam, kako malo mi pravzaprav zaupajo in kako drugačni smo si.

Z. Ž. Kaj vas je najbolj razočaralo, kaj razveselilo na začetku?

Na začetku in na koncu sem spoznal, da je naš »izvirni greh« ta, da smo belci. Ves čas so nas gledali skozi ta očala. Belec je, zato ima gotovo denar, kar je treba izkoristiti, kolikor je mogoče. Zaradi tega niso videli marsikaterih kakovosti, ki bi jo belec lahko imel, vedno je bila v ospredju materialna korist, ki bi jo utegnili imeti od nas. To je boleče za vse bele misijonarje, za domače pa je v tem smislu lažje.

Z. Ž. V kolikšni meri torej ljudje prihajajo k misijonarju, h krščanstvu zaradi nauka, ki ga oznanja, koliko pa zaradi materialnih, socialnih koristi?

Velika večina prihaja zaradi takih koristi. Je pa lep delež tudi takih, ki prihajajo nesebično, ki prihajajo, da odkrijejo tisto, zaradi česar smo med njimi. Nekaterim se vendarle postavi vprašanje, zakaj smo pravzaprav prišli živeti med njih, kljub vsem možnostim, ki jih imamo doma. To jih pravzaprav pripelje do vere.

Z. Ž. Pa se nemara tudi tisti »koristoljubneži« sčasoma »vzgojijo« v veri?

Gotovo, tega je precej. Tudi sami smo to vedno poudarjali. Zdravili smo vse, verne, neverne, katoličane, protestante... Ob tem smo razlagali, da nas priganja Kristusova ljubezen, ki ne izključuje nikogar. In to jih je prignalo do odločitve za »našo« vero – za razliko od nekaterih protestantov, ki so vernike pogosto »loveli« prav na limanice materializma – če si ozdravel pri njih, si moral potem absolutno tudi moliti pri njih.

Vedno smo se trudili, da ne bi »kupovali« ljudi. In ti so opazili, da naša socialna dela niso vaba za nikogar, ampak sama sebi namen in so zato lažje prihajali k nam. Veliko je bilo na primer tudi ljudi, ki so bili v stiku z mano, pa sploh niso bili katoličani, in vsem se je to zdelo normalno, njim in meni. Nekaj časa je to (pridobivanje vernikov z oblekami, hrano ipd.) bila politika starejših misijonark, sester ipd., ampak takrat se drugače ni dalo, ker so se jih sicer domačini bali. In tako je to postalo navada. Ko smo začeli z drugačnim pristopom, je kar nekaj takih »vernikov« seveda odpadlo, ampak prišli so drugi, taki, ki so prihajali iz prepričanja.

Slovenci smo se vedno trudili za taka socialna dela, ki so pomagala večjemu številu ljudi, ne samo »našim«, nismo se šli neurejene »dobrodelnosti«, ki utrjuje predvsem v lenobi. Ne vem, zakaj smo Slovenci drugačni, zamalo se nam je zdelo, da bi koga za nos vlekli, da bi ves dan čepel pred misijonom in »molil« v zameno za skodelico riža, namesto da bi delal in si jo prislužil. Seveda pa nekaterim ustreza, da so ljudje revni... Tudi v pridigah smo veliko govorili o delavnosti, o dolžnosti do drugih, proti lenobi in podobno.

Z. Ž. Ampak ali niso tako živeli že tisočletja? Zaradi podnebja niso vajeni načrtnega razmišljanja, nimajo navad delavnosti...

Niso. Včasih, za časa kolonij, so morali bolj delati, sploh ker so morali moški plačevati osebni davek. Po odpravi kolonializma pa se je to končalo. No, in danes je poleg tega bistveno manj hrane, ljudi pa bistveno več. Zaradi požiganja gozdov so presahnili mnogi studenci, tako da ni več mogoče namakanje in ni riža.

Sicer bo verjetno deloma res, kar pravite, da je klima oblikovala miselnost. Pa vendar se je tudi klima spremenila, način življenja se je spremenil, in s tako miselnostjo danes ne morejo priti nikamor, morajo se prilagoditi.

Z. Ž. Kakšen je bil odnos med slovenskimi misijonarji in drugimi, odnos z oblastmi?

Z drugimi katoliškimi misijonarji smo se odlično razumeli. S protestanti pa različno. Dokler so bili še belci, so bili (Norvežani) zelo nezaupljivi, zadržani do nas, imeli smo zgolj uradne odnose. Po prihodu domačih pastorjev je bilo odvisno od posameznika. Nekateri so imeli občutek manjvrednosti, ker smo bili mi pač belci. Z nekaterimi smo celo odlično sodelovali, v zadnjem času je ekumenizem na Madagaskarju zelo napredoval in večjih trenj med velikimi veroizpovedni sploh ni več.

Problemi pa so med različnimi krščanskimi sektami, ki jih je tu veliko. Največkrat pridejo iz Amerike in privabljajo z denarjem, ljudje pa se potem selijo od ene do druge, saj niso trajne narave.

Z. Ž. Kako pa je z domačimi religijami, verovanji? Kako ste to občutili vi – mislim na animizem – kako »kombinirajo« s krščanstvom in kako ste se s tem soočili vi?

Kristjanov je bilo zelo malo, vsega dva odstotka. Zato sem imel seveda veliko stikov z animistično prakso. Gre za celotno življenjsko filozofijo, ki bi jo lahko opredelil kot načelo dobrega odnosa s stvarnikom in s predniki. Verjamejo v duhove prednikov, na prvo mesto pa vseeno postavljajo stvarnika, podobno kot stara zaveza. Ta podobnost mi je tudi zelo pomagala pri oznanjanju krščanstva. Vlekel sem vzporednice in podobnosti ter jih skušal ob tem prepričati, da mora biti njihovo krščanstvo res njihovo, malgaško, ne »evropsko«. To je bilo razmeroma lahko, saj je bil animizem pravzaprav dobra podlaga za krščanstvo.

V tem smislu je Madagaskar zelo napredoval – znali so združiti pozitivne prvine animizma in krščanstva. Tako so bili na primer kristjani navzoči ob daritvah živali po animističnih verovanjih in običajih, cela vas, tudi animisti, pa se je prav tako zbrala tudi ob blagoslovitvi nove katoliške cerkve. Najprej so vaški poglavarji darovali vola, potem pa smo imeli mašo... Malgaši so že po naravi zelo strpni.

Z. Ž. Kako pa je bilo s šamani?

To je bilo precej težje, saj smo jim predstavljali nekakšno konkurenco. Pa tudi tu so bili taki in drugačni. S tistimi, ki so svoje resnično znanje tudi pravilno uporabljali, v dobro ljudi, smo bili v dobrih odnosih. So se pa našli šarlatani, ki so ljudi izkoriščali – ti so se nas izogibali. Marsikdo je zapravlil bogastvo pri šamanu, ko se mu zdravje ni poboljšalo, pa je prišel v misijonsko ambulanto. Takrat smo bili seveda tudi jezni, sploh če je bilo za človeka že prepozno.

Nekaj drugega so čarovniki. Ti po naročilu zastrupljajo ljudi, svoje znanje

uporabljajo v slabe namene. Včasih je več ljudi umrlo zaradi takšne zastrupitve kot pa naravne smrti. Mislim, da sem bil tudi sam zastrupljen na tak način, čeprav tega ne morem dokazati. Zvečer sem legel zdrav, zjutraj sem se zbudil gluh na obe ušesi. Še zdaj sem na eno uho gluh.

Z. Ž. Kaj pa odnosi z oblastjo?

Dolgo sploh nismo vedeli, da imamo kakšno državno oblast. Glavno vlogo igrajo vaše skupnosti. Treba je bilo imeti spoštljiv odnos in potrpeti, se ne vmešavati, tudi če sem opazil kakšno »lumparijo«.

Sicer pa so ljudje vedno imeli raje nas kot pa državo, saj državni uradniki iščejo predvsem koristi zase in tega niti ne skrivajo. Misijonarji pa živimo zanje in od tega nimamo nobene koristi, kar ljudje opazijo in cenijo.

Z. Ž. Kako ste uspeli predstavljati sebe in slovensko kulturo?

Nisem se pretirano trudil, saj sem hotel biti čimbolj podoben Malgašem, pozabiti, da sem belec. Slovenstva nismo poudarjali. Ampak ljudje so vedeli, da smo vsi misijonarji Slovenci oziroma pripadniki enega naroda.

Z. Ž. Ali se vam je kdaj zdelo, da čutijo vaše delovanje kot vsiljevanje?

Nikoli. Če že, je šlo bolj za političen problem nezaupanja do belcev kot takih. Vsi smo bili zanje predvsem belci, torej potencialni kolonialisti (Francozi), šele potem misijonarji idr.

Z. Ž. Ali velja prepričanje, da bi Madagaskar živel bolje, če noga belca sploh ne bi stopila nanj?

Ne. Vsi se zavedajo koristi, ki jih je prinesla celo kolonizacija, poudarjajo pozitivne strani stika z zahodno kulturo.

Z. Ž. Kaj Malgaše najbolj privlači oziroma odbija pri krščanski veri?

Najbolj jih gotovo privlači socialni čut naše Cerkve, pa sporočilo ljubezni, osvoboditve. Sami so namreč vajeni živeti v stalnem strahu, pred predniki, stvarnikom... Krščanstvo pa govori o bogu, ki se ga ni treba bati.

Najtežje pa sprejemajo naša moralna načela, predvsem glede spolnosti. Kar se tega tiče, so zelo »svobodni«, vlada že prava anarhija, česar včasih ni bilo. K temu svoje prispeva še pornografija iz Singapurja, ki je najbolj gledana.

Z. Ž. Kako je izgledala vaša maša?

Ne bistveno drugače kot tu v Sloveniji, seveda pa je bilo bistveno več petja, glasbe, celo plesa, sploh ob praznikih, pesmi so njihove.

Z. Ž. In česa ste se vi naučili od njih?

Postal sem bolj strpen, stvari gledam bolj široko, spontano, naravno. Znam se vrteti okrog bistvenih stvari in ne kompliciram, k temu nas je prisililo samo stanje na misijonu. Malgaši so zelo spontani, ne tako preračunljivi kot Slovenci. Malgaši so ljudje srca. Nalezal sem se tudi določene svobode in tu me nihče več ne bi mogel vkalupiti.

Z. Ž. Kaj pa so porekli domači ljudje?

Sestre me skoraj niso razumele, sobratje prav tako, pa čeprav je pravzaprav težko opisati, kaj je tisto, kar se je spremenilo. Nekako zadržan sem do sobratov, kot bi bil tujec, mnogo stvari sploh ne razumem, pa čeprav sem doma že leto in pol.

Z. Ž. So se Slovenci v teh 30 letih tudi spremenili?

Seveda. Postali so veliki uživači, pa čeprav je res, da so bili včasih časi res hudi. Zelo so zmaterIALIZIRANI. Pravzaprav sem razočaran nad tem, da ne znajo ceniti tistega, o čemer so okrog leta 1990 sanjali.

Z. Ž. Imate kaj »domotožja« po Madagaskarju?

Oh, pa še kakšno! Vedno sanjam o Madagaskarju, pa čeprav največkrat negativne stvari. Navsezadnje sem tam tudi večkrat hudo zbolel, zaradi boleznih sem moral domov.

3. MARIJA SREŠ, INDIJA

Pogovor, Beltinci, 18. 9. 2003

Rojena sem v Bratonicih leta 1943. Tu sem končala osnovno šolo, gimnazijo pa v Murski Soboti. Nato sem obiskovala visoko ekonomsko šolo v Mariboru, kjer sem tudi diplomirala. Po letu dni službe sem odšla v Španijo, kjer sem hotela spoznati misijonarski red Misijonark Kristusa Jezusa. Neki jezuit v Sloveniji me je uvodoma seznanil z njim – ime mi je bilo všeč, našle smo se tri dekleta in smo šle. To je bilo leta 1967. Najprej smo se naučile jezika, španščine. No, ena se je vrnila, ker ji študij ni šel od rok. Ko smo odhajale, smo mislile, da bomo takoj odšle na teren, v misijone, pa ni bilo tako. Čakale so nas dolge in temeljite priprave, šest mesecev apostolata, dve leti noviciata, študij v španščini..., nato pa sem leta 1970 odšla še v ZDA na študij angleščine.

Z. Ž. Kako ste se odločili za Indijo?

Sprva sem hotela na Japonsko, ki se mi je zdela podobna Sloveniji v smislu, da bi tam »pridigala« s svojim življenjem in ne toliko z besedo. Predstojnica je izvedela, da bi bila možnost za pridobitev vizuma v Indiji, saj sem prihajala iz Jugoslavije, ki je bila v času neuvrščenih velika prijateljica te države. Leta 1971 sem kar iz ZDA zaprosila za vizum in ga tudi takoj dobila. Novembra istega leta sem tako »pristala« v Indiji in poslana sem bila v zvezno državo Gudžerat. Vizum sem morala podaljševati vsako leto in utemeljevati svojo potrebnost. Domače oblasti pravijo, da je Indijcev samih dovolj, krščanstvo pa ni ravno priljubljeno, še zaradi spomina na čase angleškega in portugalskega kolonializma.

To je izključno misijonski red, kar pomeni, da v Evropi ne delujemo, pač pa večinoma v Afriki, Aziji, Južni Ameriki, v krajih, ki jih Cerkev nekako smatra za »misijonske« oziroma tam krščanstvo še ni razširjeno. Po drugem vatikanskem

koncilu je prišlo do spremembe, da se Kristusov nauk ne oznanja samo v obliki oznanjanja z besedo, ampak tudi prek dela za razvoj. Skratka, počneš vse, končni cilj pa je oznanjanje evangelija. V tem redu sva dve Slovenki, jaz in Marija Karničnik – bila je kar dolgo v Afriki, zdaj pa je že več let v Španiji kot provincialka za Evropo in svetovalka najvišji predstojnici.

Sem misijonarka in znotraj tega poklica tudi socialna delavka. V zadnjih letih veliko pišem – pravzaprav sem pisala že v preteklosti, a zdaj tudi objavljam. Leta 1994 je v Indiji izšla moja prva knjiga, v gudžeratščini. Izdal jo je jezuitski redovnik, ki od mene ni zahteval vnaprejšnjega plačila, in tako se je začelo. Potem je šlo lažje, takoj sem dobila založbo. Tretja je še v pripravi.

Z. Ž. V Sloveniji torej nimate svoje skupnosti, doma, samostana, hiše...?

Ne. V našem redu je tako, da si vsaka sama krije stroške v času dopusta, v Španiji je navada, da pomagajo sorodniki. Sama sem že dve leti invalidsko upokojena.

S s. Marijo sva se sicer že večkrat pogovarjali, da bi bilo lepo, če bi za naš red pridobili še kakšno Slovenko oziroma da bi se ta red formiral tudi v Sloveniji.

Z. Ž. Kako so vašo odločitev za misijonarstvo sprejeli domači?

Ko sem odšla v Španijo z jasnim namenom, postati misijonarka, se oče s tem ni strinjal. Raje bi videl, da bi živela tu, se poročila in imela »običajno« življenje. No, na smrtni postelji je le priznal, da vidi, da sem srečna, in mi dal svoj blagoslov. Mama, sestra in štiri bratje so mojo odločitev pač sprejeli kot tako. Pravzaprav nisem niti nikogar kaj posebej vprašala. Takrat sem bila namreč že precej neodvisna, tudi pot v Španijo sem si plačala sama.

Nekaj težav sem imela pri domačem župniku, ki mi prvič ni hotel dati potrebnih dokumentov (krstni list in podobno), češ da naj ostanem doma, kjer imam zagotovljeno službo ipd. No, na koncu koncev se je tudi to uredilo.

Z. Ž. Je bila ločitev od doma huda?

Niti ne, saj sem bila že prej nekaj let od doma. Seveda sem imela tudi domotožje, vendar nikoli ni bilo res hudo. Veliko sem pisala domov, kar je pomagalo. Zelo zelo rada imam Slovenijo, ampak če nekaj hočeš, če si za to poklican, gre, pomaga ti tudi Bog.

Z. Ž. Zakaj ravno misijonarstvo, zakaj ne, denimo, redovništvo v Sloveniji?

V času srednje šole in študija sem doživljala hudo versko krizo. Izgubila sem »čutno« vero, Boga oziroma njegovega obstoja nisem čutila. Sem ga pa iskala, sama in znotraj študentske skupine v Mariboru. Sčasoma sem s tem razčistila, v moje življenje je posijalo sonce, postalo je lepo, imelo je smisel. To izkustvo spoznanja Boga sem hotela posredovati drugim. Po šestletnem iskanju je bil Jezus tisti, ki je dal smisel mojemu življenju, zato mi je bilo všeč ime reda Misijonark Kristusa Jezusa. Obleka tudi dela človeka, zato se nisem mogla sprijazniti z uniformo, ki jo nosi večina redov. Hotela sem ostati jaz, zato mi je bil ta red, v katerem smo oblečene v civilno obleko, še toliko bolj pisan na kožo.

Ko si mlad, se hitro odpraviš in greš. V Španiji so nas nekoliko čudno gledali, saj nismo upoštevale uveljavljenega postopka, za katerega pravzaprav nismo vedele.

Z. Ž. Kako je bilo ob prihodu v Indijo – ste doživeli hud kulturni šok?

V Bombayu sem pristala ob petih zjutraj. Bilo je neznošno vroče. S sestrami, ki so me pričakale, smo potovale skozi ulice tega velikega mesta in dejansko sem se spraševala, kje sem, kot bi bila na drugem svetu. Iz Bombaya sem odšla v kraj Radzkot v državi Gudžerat, kjer smo imele svojo srednjo šolo. Najprej sem se morala naučiti jezika, imeli smo desetmesečni tečaj. Počasi počasi sem odkrivala, kaj je Indija, kakšne so socialne, politične razmere... vedno smo bile v stiku s svetom. Je pa bilo res težko – prah, vročina, umazanija, škorpijoni, strupene stonoge, drugačna kultura, jezik, vse to ti jemlje energijo in brez trdne vere in veselja do tega, kar počnem, ne bi zmogla.

Spomnim se anekdotičnega primera, ko so mi deklice rekle, če me ni sram, da pri svojih letih ne znam govoriti... Hkrati z jezikom so nas tudi uvajali v hinduizem, ki je v Indiji prevladujoča vera. Vsa literatura je bila nekako mitološko obarvana, pogrešala sem kaj aktualnega, v povezavi z vsakdanjim življenjem.

Hinduizem je prevladujoča religija v tej državi s približno milijardo prebivalcev. Nad 20 milijonov kristjanov, 10 milijonov džeinov (hinduistična veja), nekje do 10 milijonov budistov in okrog 100 milijonov muslimanov.

Z. Ž. Kam ste pravzaprav prišli?

Prišla sem v šolo v mestu, ki je imelo takrat približno 800.000 prebivalcev. Od tam sem kmalu odšla v Ahmedabad, kjer sem bila na desetmesečnem tečaju, nato pa sem se vrnila v Radzkot. Takrat so se začele težave z vizumom. Dvakrat sem prejela odlok, naj odidem, a me je škof rešil. Izvedele smo, da bo z oblastmi lažje, če bom imela diplomo v njihovem jeziku. Tako smo se odločile, da naredim univerzo oziroma diplomo v njihovem jeziku. In tako sem se vpisala na primerjalno književnost.

V Radzkotu smo imele šolo za dekleta bogatih družin. Sestre smo se odločile, da bomo raje delale na obrobju, na območjih, kjer živijo revni staroselci plemena Dungri Garasia. Gre za posebno pleme, ki spada v plemensko skupnost Bil, razširjeno v Gudžeratu, Radžastanu in Madjapradesu. Angleški kolonialisti so to pleme torej razdelili med tri države.

Območje, na katerem delujem, šteje okoli sto vasi s po približno 2000 prebivalci. Od kraja do kraja potujem z avtobusom ali peš. Za pastoralne namene pa imajo duhovniki džipe in ob nedeljah gremo pogosto z njimi k maši. Imele smo tudi manjši zdravstveni dispanzer ter internat. Potem se je to misijonsko območje razdelilo na dva dela. Nam je ostalo okoli 25 vasi, v drugi del pa so prišli novi duhovniki in sestre. Zdaj delajo naše ženske v 15 vaseh. Naša družba je po 25 letih delovanja pred dvema letoma odšla s tega območja, »naše ženske« pa so ostale. Imamo namreč nekakšno pravilo, da ko si ljudje znajo že sami pomagati, odidemo. Naših sester zdaj ni tam, so pa prišle druge redovnice iz drugega reda, Indijke, ki delajo z nekaterimi vasmi. Ampak delo na območju omenjenih 15 vasi vodi katoliški laični zakonski par.

Z. Ž. Za kaj sploh gre pri tem »delu«?

Gre za nekakšno žensko gibanje, čigar namen je celostni razvoj žensk in njihovih družin, to pomeni, da ženska postane ekonomsko samozadostna – neodvisna in spet dobi svoje dostojanstvo. Na primer, navada je, da žensko za poroko enostavno kupijo, potem pa mora samo delati in biti možu na uslugo, se pokrivati in mu kazati spoštovanje, tudi tako, da sedi na tleh oziroma na nižji ravni kot on. Ženske ne spoštujejo, ker nima lastnine.

Zato pripravljamo številne tečaje za tista dekleta, ki hodijo v šolo, in za tista, ki ne, ter za vse ženske. Učimo jih pisanja, branja, živinoreje, kozjereje itd. V vsaki vasi imamo vsak teden srečanja, na katerih se govori o vsem. Učimo, pripravljamo jih za delo za preživetje, da bodo imele svojo lastnino in spoštovanje.

Z. Ž. To je pogumen poseg v tradicijo. Kako na to reagirajo moški?

V začetku je bilo veliko težav. Zbirati smo se začele v času hude suše. Najprej smo se zbirale s katoličankami. Opozorile so me: »Beremo Sveto pismo, v katerem piše, da smo ženske enake moškim. Ampak ko se srečanje konča, odidemo domov, kjer nas čakajo moški, ki ne mislijo tako. Če si ne zakrijemo obraza in sedemo na tla, nas lahko pretepejo.« To misel so torej opustile, smo se pa lotile skupnega dela pri premagovanju posledic suše in državo zaprosile za delo, kakršno koli. Začelo se je s kakšnimi 50 ženskami, kmalu nas je bilo okoli 2000. Dobile smo plačano delo gradnje cest, kopanja jarkov in podobno, nekakšna javna dela.

Počasi smo ugotovile, da te in te ženske ni na plačilni listi. Zakaj!? Na občini so se čudili, zakaj to sprašujem, kdo sem. Povedala sem, da sama ne delam (kot tujka nisem smela) in da nisem sama, ampak nas je prišlo spraševati več. Tako so se z mano učile samospoštovanja, poguma.

Nekoč so me pred množico zasliševali, zakaj hujskam njihove ženske. Ob meni je bil indijski župnik, ki me je branil in dejal, da počnem samo to, kar je pravično. Ker je bil moški, so ga upoštevali. K meni so prihajali tudi občinski možje in zahtevali, naj neham, ampak zagrozila sem z demonstracijami. Bilo je v predvolilnem času, zato so se ustrašili in nas pustili. Sčasoma so tudi moški to sprejeli, in ko so ugotovili, da delo prinaša dobiček, so me začeli spraševati, če lahko tudi oni pridejo delat. Da, sem rekla, ampak samo, če se ženskam ne bo treba pokrivati pred njimi in jih bodo primerno spoštovali. Tako smo z leti počasi nekako prišli na »skupni imenovalec« in ženske danes tam že dajo nekaj nase, upajo si spregovoriti, se učiti, nekaj znajo in tudi imajo.

Sčasoma je nastalo še več podobnih gibanj in tudi država je sprejela določene smernice za večje spoštovanje žensk. Na primer v petčlanskem odboru vaše skupnosti mora biti tretjina članov ženskega spola.

Ženske zdaj vodijo celo žensko zadrugo.

Z. Ž. Kako se je to vaše delovanje na religiozni ravni ujemalo ali trkalo s prevladujočo hindujsko vero oziroma kulturo?

O religiji se nismo pogovarjali. Pogovarjali smo se o ekonomskem položaju, o

položaju ženske, o razdelitvi dela, o kulturi... Ohranile smo vse njihove običaje, dogovorile smo se na primer, da so nam predstavile pomladanski festival, poročno dogajanje, pravlјice in podobno. Pomembno je, da vedo, kakšen pomen ima neka stvar v njihovi kulturi, tradiciji, da vedo, kaj pravzaprav počnejo in zakaj.

Religija je sociološki pojem, drugo pa je duhovnost. Tako smo se dogovorile in določile vrednote, ki izhajajo iz posameznih religij, ne glede na to, iz katere. Če bi se ljudje na našem območju ozirali samo na religiozno pripadnost, bi se nobena vas nikoli ne približala drugi. Me pa smo se ne glede na versko pripadnost zblížale na ekonomski osnovi.

Ženske me sprva niso marale, ker sem katoličanka. Potem so ugotovile, da drugega nimajo (za poučevanje namreč), in so me nekako vključile v delo, sčasoma pa so ugotovile, da jih nikamor ne silim, ampak jim zgolj pomagam, in začele so se odpirati krščanstvu; v začetku so na primer kar zbežale, ko so nas zagledale. Cenile so to, da jih spoštujem, da sem vedno z njimi, na isti ravni, da nisem delala razlik med njimi. Sem pa kljub absolutnemu spoštovanju njihovega verovanja sama ostala vedno zvesta svoji veri, mene je vedno vodil Kristus.

Z. Ž. Kakšno je (bilo) vaše delo? Kako so vas sprejeli domačini?

Najprej smo bile dve, tri sestre. Hodile smo med ljudi, se pogovarjale z njimi. Domačini so se nas bali, večkrat so se skrivali pred nami. Večkrat smo prišle do hiše, ki bi morala biti polna ljudi, pa ni bilo videti nikjer nikogar. Pred nami so bili v teh krajih že jezuitski misijonarji, ki so spreobračali v katoliško vero. Neki fant mi je nekoč dejal: »Kaj res mislite, da vas bomo sprejeli medse!? Tega ne moremo, saj se bojimo vsakega tujca. Ko so prišli muslimanski trgovci, so prišli z eno samo torbo, zdaj pa pogledajte, koliko imajo... Vzeti si moramo čas, da vas preučimo, da ugotovimo, ali ste za nas ali ste nas prišle samo izkoriščat.« Začetki, prvih pet let, so bili res težki. Imele smo stike z malo ljudmi, nismo imele internata, jezika še nismo obvladale dovolj dobro. Ampak potem smo se začele udeleževati njihovih kulturnih dogodkov, na primer porok, ki trajajo po osem, deset dni. Veliko se je plesalo in tako smo se naučile plesati, povsod, kjer so sodelovale ženske, smo bile zraven. Hotele smo spoznati življenje »naših« ljudi. Ljudje so cenili, da nismo imele redovniške obleke, ampak da smo bile oblečene enako kot oni, živele v hiši iz blata, tako kot oni, veliko je pomenilo gostoljubje, ki je del njihove kulture. Naša hiša ni bila kot kakšen samostan, kjer prideš samo do sobe za goste, ampak so si naši obiskovalci ogledali celo hišo, spraševali, kaj je to in kaj ono, tako kot je navada pri njih. Ni se treba napovedovati, enostavno prideš na obisk in gostitelj te postreže in tako smo ravnale tudi me. Tako so nas ljudje »preštudirali« in nekako sprejeli. Me pa smo ugotovile, da je treba vse, kar je v neki kulturi dobrega, ohraniti.

Z. Ž. Kako so na vas gledali drugi misijonarji in misijonarke?

V bližini je delovala skupnost misijonark iz Francije, pa tudi jezuiti, dva Španca in Indijci. Indijci prihajajo iz tamkajšnje kulture, Španci imajo svojo identiteto. Sama sem prihajala iz Jugoslavije, ki mi je dala socialističen pogled na svet. Španci imajo

zavest kolonizatorjev, oni vedo vse..., jaz pa take zavesti nikoli nisem imela. Prav tako nikoli nisem imela občutka krivde, saj mi nismo kolonizirali nikogar. Nasprotno, Slovenci smo bili vedno hlapci, vendar pa smo ohranili svoje dostojanstvo in samozavest, ki je potrebna za učenje. Pripravljeni smo se učiti. Vedno sem se zavedala, da je to njihova domovina, kultura, in življenje je pred vero – najprej so ljudje, treba jih je spoštovati. Tako krščanstvo kot jugoslovanski socializem sta me učila, da smo vsi ljudje enaki, česar nimajo ne Španci ne Indijci. Po tem so me drugi misijonarji razločevali od drugih in mi hoteli dopovedati, da se moram prilagoditi njihovem razmišljanju, tudi v smislu večvrednosti katoliške vere. Bila sem pripravljena na prilagajanje, ampak do svoje mere – drugi vatikanski koncil govori, da so vse vere enake, zveličaš se lahko v vsaki veri, če si dober, če živiš po svoji vesti. Ugotovila sem, da moramo človeka soditi po tem, kakšen je, ne pa, kateri veri pripada.

Z. Ž. V čem ste potem našli smisel oznanjanja prav ene, določene, katoliške vere?

Med seboj smo se misijonarki in misijonarji vedno veliko pogovarjali. Jezus je za vse. In vrednote – kaj je solidarnost, dobrota, pravičnost. Denimo svoboda je zame nekaj drugega kot za neko indijsko redovnico, ki je bila vedno pod vplivom drugačnega pojmovanja tega pojma. Zanj ni svoboda to, da te spoštujejo, zanj je svoboda denimo to, da nekemu duhovniku lahko skuha kosilo. Svoboda, vera, ljubezen, vse to je stvar različnega dojetanja, vsi smo pogojeni s svojo kulturo, preteklostjo. Zelo pomembno je, da človek s tem razčisti. Večkrat sem rekla, da se moramo duhovniki in sestre o tem veliko pogovarjati. Če duhovniki nas redovnic ne obravnavajo enakopravno, ljudje to opazijo in lahko porečejo, da ni med njimi in nami nobene razlike – zakaj bi potemtakem vstopili v našo vero? Bogu sem hvaležna, da smo se o tem lahko pogovarjali. Vem pa, da so me vedno imeli za drugačno, pa čeprav so mi velikokrat dali prav.

Domače ženske so me vedno spoštovale in se navezale name. Na to je vplivalo tudi dejstvo, da nisem imela denarja. Če bi ga imela, bi bila nad domačinkami, tako pa sem jim bila enaka. Z njimi sem hodila na občino prosit in zahtevati denar za ta ali oni projekt. Nisem hotela, da bi denar dali najprej meni, ampak neposredno domačinom. Operiranje z denarjem ni misijonarstvo. Zdi se mi, da misijonarji včasih premalo zaupajo domačinom. Bojijo se, da ne bodo znali gospodariti z njim. Ta argument se mi ne zdi pravičen, kajti če znajo skrbeti za svoje družine in če jim zaupam, me ne bodo izdali. Pa tudi če bi denar zapravili, kaj potem – tudi jaz lahko naredim napako. Mislim, da smo z domačini prestrogi – od njih zahtevamo brezhibnost, ne vidimo pa, koliko napak naredimo mi sami. Če se napaka zgodi, se moramo z njimi pogovoriti, ugotoviti, zakaj je do nje prišlo, se naučiti, tako mi kot oni. Nikoli nisem imela zavesti, da bi bila kaj več od njih. In zdaj, ko me ni, ženske same vodijo vse skupaj.

Z. Ž. Česa ste se naučili od staroselk, kaj je tisto, kar vas najbolj privlači?

Videla sem, kako težko življenje imajo, pa kako kljub temu tako rade živijo! Niso

imele niti čaja, mleka, možje so jih topli, pa vendar so bile sposobne reči: »Glej, življenje je lepo, dajmo, zaplešimo!« ... Ne manjka jim humorja.

Z. Ž. Česa pa jim nikakor ne morete »odpustiti«, kaj vas po vseh teh letih še vedno moti?

To, da se niso dovolj močno postavile zase in za svoje pravice in so dovolile moškimi, da so z njimi manipulirali, slabo ravnali, jih preteпали – tudi za prazen nič.

Z. Ž. Če torej pogledamo na slovensko kulturo – nam gotovo manjka veselja do življenja?

To! Pa sposobnost, da bi prišli skupaj in se znali lepo imeti. V Gudžeratu ob praznikih po cel dan sedimo skupaj, si privoščimo poseben sladkor, in pa plešemo, srečujemo se, se pozdravljamo, objemamo, skratka veselimo se življenja. V Sloveniji pa je druženje tako zakomplicirano – če grem h komu na obisk, moram najprej telefonirati in se najaviti, potem moram kupiti kakšno darilo, pa saj to je cel protokol...

Tu vidim toliko nesrečnih ljudi, toliko trpljenja, pa čeprav se vsi pehajo za novimi velikimi avtomobili in drugimi materialnimi dobrinami.

Z. Ž. Kaj pa najbolj moti oziroma privlači Gudžeratce, ko gledajo na krščanstvo?

Najbolj jih privlači naše socialno sporočilo, delitev dobrin, saj v kastnem sistemu vsak skrbi samo zase oziroma za dobrobit lastne kaste ali etnične skupine. Staroselke najbolj odbijajo naše spolne omejitve, na splošno pa Indijce odbija organizacija Cerkve, torej Cerkev kot ustanova.

V pogovorih z različnimi pisatelji in pesniki sem ugotovila, da jih najbolj odbija to, da katoliška cerkev trdi, da je nad drugimi religijami. Oni pravijo, da se na vrh gore lahko pride po različnih poteh in vsaka vera je ena od poti. Tega katolištvo ni sposobno priznati.

Moje knjige, ki v Indiji prejemajo nagrade, v Sloveniji zelo težko najdejo prostor pod soncem. Mislim, da je težava v ideologiji, in to znotraj katoliške Cerkve. Eno od mojih besedil je dve leti ležalo v predalu nekoga, ki se mu je tako pisanje zdelo pohujšljivo.

Z. Ž. Misijonarke in misijonarji ste po eni strani znanilci neke vere, čeprav na različne načine, neposredno kot oznanjevalci evangelija, pastoralni delavci, ali posredno, zgolj s svojim obnašanjem, zgledom...

Mislim, da katoliški laiki bolj cenijo duhovnike misijonarje, in to zaradi tega, ker le-ti lahko pridigajo, mašujejo, saj njim ti rituali mnogo pomenijo. Me ženske tega ne smemo opravljati. A po drugi strani kot sestra vem, da sem globoko povezana z družinami, dosti bližja sem jim kot duhovniki. Koliko življenjskih zgodb sem slišala in kakšnih...!

Z. Ž. Se vam zdi, da ljudje spoštujejo misijonarje zaradi njihovega načina življenja in verskega sporočila ali zaradi materialne koristi, ki jo imajo od njih?

Zaradi obojega. Sama imam denimo 50 milijonov gudžeratskega »občinstva«, med njimi tudi mnoge bogate, in to preko mojih knjig. Tudi mnogi hindujci spoštujejo krščanske duhovnike in redovnike, redovnice. Samo zato, ker vidijo, da smo zapustili

lastne domove in zaživali javno življenje, se odpovedali lastnemu, v prid drugim. Vidijo, da tega ne delamo iz materialne koristi. To dejstvo jih prepričuje, da že mora biti neki res močan bog, ki je zmožen imeti tak navdušujoč vpliv, tako oporo v našem življenju, da smo sposobni česa takega.

V Bombayu, kjer preživim veliko časa, se v nekem parku vsako nedeljo zbere 200, 300 Gudžeratcev – v tem mestu jih živi več milijonov, ki so me spoznali prek mojih knjig. Velikokrat me povabijo medse, spoštujejo me kot kristjanko, spoštujejo Kristusa in njegov evangelij. In to so ljudje, ki so materialno neodvisni in »našim zdaj tudi pomagajo«.

Z. Ž. Kaj pa tisti revni?

Mnogi premožnejši hindujci misijonarjem očitajo, da domačine po sili krščujemo. Ampak povem vam nekaj: vsaka stran ve, kaj dela. Nobenega staroselca ne moreš samo z materialno pomočjo preslepiti, da bi zaradi tega postal katoličan. V začetku, med leti 1976 in 1980, smo krščevali in pridobivali ljudi za katoliško vero, nekaj ljudi se je dalo krstiti zato, ker jim je misijonar dajal materialno pomoč, olje, mlečni prah, gradili smo hiše... Ampak tisti, ki so se krstili zaradi materialnih koristi, so po letu ali dveh že odšli, vrnilo so se k svoji veri ali pa h kakšni »donosni« sekti z veliko materialno podporo iz Amerike. Tisti, ki so ostali z nami, so to storili zato, ker cenijo naš pogled na svobodo, lastno razmišljanje. Človek se mora sam odločiti.

Staroselci ne znajo živeti v izolaciji, zato je ta lahko največja kazen. Ko se je kdo krstil, se je zgodilo, da so ga ostali sovaščani izobčili, niso mu pustili na pogreb lastnega brata, niso mu dali vaškega posojila itd., češ, pojdi k svojemu duhovniku. To je bila strašna kazen, strašen pritisk. In nekateri so se vrnilo k njim, drugi so ostali. No, tisti, ki so ostali, so čez nekaj let spet lahko vzpostavili stike s svojimi, stvari so se nekoliko ohladile. Potem smo začeli mi razmišljati, zakaj bi morali ljudje toliko trpeti zaradi nas, zakaj bi jih delili. Začeli smo gledati na to, da jih, če se le da, ohranimo povezane med seboj.

Za razliko od Afrike je tu izredno močna religija, hinduizem kot državna veroizpoved, ki je tudi izredno proti krščanstvu. Krščanski študentje še danes ne morejo dobiti štipendije za študij, medtem ko jo denimo hindujci lahko.

Z. Ž. So vas kdaj vprašali, kakšna je vaša domovina...?

Oh, seveda! Ženske so me vedno spraševale, kako je moja mati, pa moj oče, da molijo zanje in podobno. Velikokrat sem jim prinesla razglednice, pozneje tudi videokasete o Sloveniji. Zdi se jim izjemno lepa in njihova velika želja je, da bi enkrat lahko prišle na obisk. Ko je šlo za slovensko osamosvojitve, so natančno vedele, za kaj gre pri vsej stvari.

Z. Ž. So vas tudi po vašem obnašanju spoznali kot Slovenko in ne kaj drugega?

Bila sem svetlih las in modrih oči, že v tem sem se ločila od španskih misijonarjev. Opazili so, da imam do njih enakopraven odnos, da vsakogar, starejšega od deset let, vikam, kar je izraz spoštovanja.

Z. Ž. Se vas je kdaj polotilo domotožje, naveličanost?

Vedno sem imela možnost vrnitve, morda je bilo sprva res tako, da sem na Slovenijo gledala z velikim žarom, mladostno navdušenostjo in privrženostjo. Z leti ugotavljam, da to ni več tista Slovenija, ki sem jo zapustila. Ljudje in stvari se pač spreminjajo, tudi ko mene ni tam.

Z. Ž. Ste se po vseh teh letih spremenili, v kolikšni meri ste se navzeli te kulture? Kako gledate na doslej prehojeno pot?

Zelo je vplivala name. Nočem več materialnih dobrin, kot jih nujno potrebujem. Vedno jemljem življenje kot božji dar. Nikoli si nisem mislila, da bo moje življenje tako zelo bogato. Srečna sem, da sem sama postala tako samozavestna, da sem začela pisati, česar si tu v Sloveniji verjetno ne bi upala. Imam veliko razgledanost, na svet gledam drugače, zavedam se, da je veliko večji, kot je Evropa. In Bog je veliko večji, kot se mi zavedamo, če je sposoben združevati vse tiste reveže po vsem svetu ne glede na njihovo veroizpoved.

Ko sem v Sloveniji, me vleče v Indijo, vem, da lahko tam naredim veliko več kot tu. Bogu sem hvaležna, da sem »moje« ženske vzgojila do popolne samostojnosti, da so zdaj sposobne delovati same, osvojile oziroma osvojili so mojo vizijo, dojeli so moje sporočilo. Ne bojijo se več odgovornosti, uživajo spoštovanje. Imajo svoje cilje, česar prej niso poznale, in med temi cilji je tudi duhovnost.

Drugo leto bo gudžeratska akademija znanosti in umetnosti ponatisnila seznam sto najboljših knjižnih del v stoletni književni zgodovine te petdesetmilijonske indijske države. Med njimi je tudi moja knjiga in z veseljem se odpravljam nazaj, da to skupaj proslavimo.

Z. Ž. Kako gledajo na vas vaši domači, znanci in drugi v Sloveniji?

Moja družina je bila tradicionalna in je živela v tradicionalnem področju Slovenije – Prekmurju. Večkrat ugotavljam, da moji sorodniki in večina ljudi ne dojemajo sprememb v Cerkvah in bi radi videli, da bi jaz bila tip misijonarke izpred 50 let, ki ga oni poznajo in tudi razumejo. A moje bivanje v Indiji, v popolnoma drugačni kulturi in razmerah, in moje razumevanje smernic Drugega Vatikanskega koncila sta me vodila k drugačnemu in bogatejšemu razumevanju misijonskega življenja.

Sicer pa opažajo, da se vsakič, ko pridem iz Indije, veliko in zelo sproščeno smejem. Zavidajo mi za vse, kar sem naredila, da sem si ustvarila »svoj« svet žensk, da sem našla prostor pod soncem, kjer sem uspela. Prijatelji mi pravijo, da sem nerazumljiva, da sem dosti »večja«.

Z. Ž. Kakšni so vaši načrti?

Odhajam v Indijo, najprej v Bombay, od tam pa vedno znova odhajam v Gudžerat. Nimam moči, pa tudi ne želje, da bi odšla v še katero drugo državo. Čaka me izdaja tretje knjige z naslovom *Moj dom je tam, kjer je moje srce*, ki sem jo napisala v angleščini. Zdaj pa jo moram še prevesti v gudžeratsščino in dokončati prevod v slovenščino. Tudi v tem primeru gre za resnične življenjske zgodbe o mojih ženskah. V Sloveniji

imam seveda težave z založniki. Ampak, če sem že kritična do česa znotraj Cerkve, potem hočem to početi znotraj njene lastne organiziranosti oziroma prek cerkvenih založb, ne pa od zunaj.

Marija Sreš med »svojimi ženskami« v Gudžeratu (Foto: arhiv M. Sreš)

4. FRANCI PAVLIČ, BOLIVIJA

Pisni prispevek

Italaque, Bolivija, februar 2003

Spoštovani g. dr. Žigon!

Rojen sem 26. 9. 1965 v Ljubljani, doma pa sem iz Male Sasne, majhne hribovske vasice s prekrasnim pogledom na Mengeško polje, Trzin in pa na del Ljubljane. Otroštvo in mladost sem preživel na kmetih, osnovno šolo sem obiskoval na Brdu pri Lukovici, srednjo šolo sem končal na klasični gimnaziji v Vipavi, teološko fakulteto pa v Ljubljani 1992. leta. Misijonski poklic se je dokončno zbudil v moji notranjosti, ko sem poslušal besede g. Janeza Puhana, ki je deloval na Madagaskarju. Ko je g. Janez pripovedoval o svojem duhovnem, pastoralnem socialnem delu na »Rdečem otoku«, sem začutil, s kakšno ljubeznijo skrbi za ljudi, med katere je

poslan. Sledil je čas premišljevanja (zlasti v Misijonski družbi) in odločitve: zakaj ne bi nekaj podobnega storil tudi sam. Notranja mirnost, posvetovanja... so me samo potrjevale v določitvi. Če je Kristus smisel mojega življenja, če želim živeti za ta Smisel, potem ni druge poti kot je Njegova pot – ljubezen do ubogih, zavrženih, pozabljenih, izrinjenih na rob družbe... In moja izkušnja v Boliviji (Visoka planota) ni bistveno spremenila mojega prvotnega namena.

Slovo od župnije, v kateri sem deloval, je bilo boleče. Zelo dobro sem se počutil med ljudmi (Šmartno pri Slovenj Gradcu), imel sem veliko prijateljskih vezi... (in jih še vedno imam). Kako mi sedaj pridejo prav besede, nasveti nadžupnika Rataja. Še najtežje pa je bilo slovo od domačih: staršev, bratov in sestre na Brniku. Bil sem prepričan, da se spuščam v negotovost, v nekaj nevarnega, kajti sobrat iz Bolivije ni hotel odgovoriti na moja vprašanja: kakšna je kultura Ajmara, kakšni so pogoji za delo, razmere v državi... (njegov odgovor je bil vedno enak: pridi in boš že videl). Ob pristanku v El Altu (La Pazu) sem doživel prvi šok: višina 4000 metrov, redok zrak... Sprejem sobratov lazaristov je bil tako prijeten, pravo presenečenje: prvič smo se videli, a sem imel občutek, da smo že dolgo časa prijatelji. Veter, prah, mraz in pekoči sončni žarki, nobenih dreves, zelenja, rož, umazane ulice, potepuški psi, bolhe, zanemarjene hiše, sovražni pogledi, poskusi ekonomskega izkoriščanja in ropov v mestu, protesti po glavni ulici, prometni kaos ... vse je povzročalo v moji glavi pravo zmedo. Temu pa je bilo treba dodati še iskanje bolivijskih dokumentov:

*Franci Pavlič v družbi lame – na visoki bolivijski planoti, v svojem »delovnem okolju«
(Foto: arhiv Misijonskega središča v Ljubljani)*

zmeda na uradu za tujce (ker uradniki niso bili kaj preveč strokovnjaki za zemljepis in ker Slovenije niti poznali niso, so me vpisovali kot Avstrijca, kot Italijana...), vse to je samo zakompliciralo že tako zapletene uradniške postopke... In ko bi urad za tujce kmalu izgubil moj potni list, bi skoraj »počilo« v meni...

Prvi vtis z misijona: obup, tukaj se ne bo dalo zdržati dolgo časa. Moj predhodnik mi je pustil prazno misijonsko hišo (nisem imel vode, elektrike, niti postelje, hvala Bogu, da sem kupil nekaj sveč), nobenega radia, pošte, trgovine, ničesar. Po cesti so se podili umazani prašiči, ovce, lame... Nihče od ljudi mi v dveh letih ni rekel: »Dobrodošel v Italaque.« In ko sem vse to pripovedoval sobratom, so se mi samo smejali. Cerkev v centru misijona je bila do skrajnosti zanemarjena, umazana, izropana. Ni bilo mašnih knjig, mašnih plaščev, kelihov, 25 skupnosti krščenih, ki so del mojega misjona, je posejanih po hribih, samo do nekaterih prideš z avtomobilom, do večine pa samo peš. Do najbolj oddaljene skupnosti se pride v dveh dneh. Kapele so napol podrte, večina skupnosti krščenih niti nima bogoslužnih prostorov... Takoj po prihodu na misijon sem dobil »na grbo« zanemarjen otroški vrtec in pa CEMA (Srednješolski izobraževalni center za mlade in odrasle).

Srečanje s tako drugačno kulturo (Aymara), kot je naša, mi še vedno povzroča glavobole. Domačini skrivajo svoje navade. Govorijo svoj jezik, ajmarščino, da skrivajo svoje navade, običaje... Strahu pred nevarnimi živalmi niti nisem imel. Tukaj se najdejo strupeni pajki (tarantele), včasih srečaš tudi smrtno nevarne kače: gorski koral, kaskabel..., kondorji pa niso niti najmanj nevarni. Včasih kakšni tigri pomorijo ovce, ljudi pa pustijo pri miru. Veliko več smrtnih žrtev terjajo strele, hudourniki, medsebojna obračunavanja, pijančevanje, razbojniške tolpe, zemeljski plazovi... Bil sem razočaran nad stopnjo razvitosti poljedelstva, nad načinom gradnje hiš (ljudje spijo v enem prostoru skupaj z zajci, ovcami, prašiči), predvsem pa nad medčloveškimi odnosi, ki vladajo znotraj članov družine, v sami skupnosti in pa med različnimi skupnostmi. Glede na naše šolske knjige bi moral najti sledi razvoja mogočne inkovske kulture, a tega v resnici ni več.

Kakšna anekdota... Prva maša na praznik vseh svetih mi bo ostala v spominu... Po maši je tukaj navada, da se blagoslavlja ljudi z blagoslovljeno vodo. Neka oseba, po obleki sodeč je bila iz La Paza, me je prosila, naj blagoslovim še njegovo babico. Rekel sem mu, da ni problema, samo pokaže naj mi, kje je. Izpod suknjiča je potegnil vrečko in iz nje je potegnil lobanjo babice, ki jo je pred mašo šel izkopat na pokopališče...

Tukajšnja tipična hrana je krompir, pripravljen na dva načina: kuhan krompir in pa zmrznjen krompir, namočen v smrdečo vodo. Ta druga vrsta krompirja je za naše ljudi prava poslastica, za nas belce pa vir prebavnih motenj. Že ob samem vonju se ti obrača želodec. Ampak ne preostane ti drugega kot jesti, da ne bi užalil ljudi. Zelo lepa navada se mi zdi, da vsaka odrasla oseba, ki se udeleži maše, prinese nekaj hrane. Moški se posedejo v enem krogu, ženske in otroci v drugem, tebe pa pošljejo posebej, proč od obeh skupin, na neko »izolirano častno mesto« (kar se mi ne zdi najboljše). Hrano prinesejo zavito v blago, ki je pred tem služilo za odejo,

za prenos ovce, ki si je zlomila nogo, za zaščito prašičev pred dežjem, za plenico novorojenčku. Ko si postrežeš s krompirjem, na soncu posušeni surovimi ribami..., moraš biti nekoliko previden, da v usta ne neseš še česa drugega. Takšen tradicionalen način postrežbe je tudi eden od glavnih virov kolere in neke vrste smrtno nevarne variante ebole.

Ko sem prosil ljudi, naj mi pridejo pomagat čistit cerkev, se je na vse prošnje oglasila samo ena oseba – za svojo pomoč je seveda zahtevala ameriške dolarje. V začetku je bilo zelo težko najti skupnosti, ki sem jih obiskoval. Nisem imel niti ene same osebe, ki bi mi pokazala stezo, ki vodi do iskane skupnosti. Domačini so bili do mene brezčutni; lahko bi umrl od lakote, bolezni, pa me nihče niti pogrešal ne bi. Glede sobratov duhovnikov pa je bilo popolnoma drugače. Obiskujemo se, kolikor se pač da glede na naše obupne cestne povezave. Obiski so prisrčni, sproščeni, lahko bi rekel, da je podobno, kot če obiščeš svoje domače po kakšnem mesecu dni...

Na misijonu sem sam. Povprečna višina misijona je okoli 4000 metrov nadmorske višine. Prebivalci misijona so izključno aborigini Ajmari, ki so poljedelci in pastirji ovc in lam. Pripada mi 25 skupnosti krščenih, najnižja leži na višini Triglava. Večina skupnosti nima niti cestnih povezav, kaj šele, da bi imeli elektriko, pošto, zdravstveni dom. Povprečni enoletni zaslužek celotne družine je okrog 5000, morda 6000 tolarjev. Moje najosnovnejše poslanstvo je pastorala, temu pa moram dodati še izobraževanje in vzgojo, zdravstveno in socialno dejavnost ter skrb za izboljšanje ekonomskega standarda naših ubogih ljudi. Moja velika skrb so tudi otroci brez staršev, ki gredo po šest, sedem in več mesecev iskat delo po Boliviji, otroke pa prepustijo usodi. Mladih, starejših od 15 let, na misijonu ni. Ti zbežijo od doma v El Alto, La Paz zaradi družinskega nasilja, ki ga povzroča strahovito pijančevanje, lažne obsodbe članov skupnosti, ekonomski nagibi... Tukaj zadostuje, da te nekdo po krivici obdolži, da si kradel, pa te bičajo – 25 udarcev in še več. Zgodilo se je celo, da so po nedolžnem obsodili 18-letnega fanta, da je sosedu ukradel kokoš. Nedolžno žrtev je moral oče obesiti z glavo navzdol in nanositi zadostno količino drv, da je sin živ zgorel... Tukaj se biča otroke od četrtega leta starosti naprej... Če se rodita dvojčka, mora oče umoriti enega od obeh. Matere rojevajo kar na njivi, v krompirju, nimajo pravice do kakšnega »porodniškega dopusta«. Po porodu morajo naprej okopavati svoje njivice krompirja. Zelo težko bi pisal, koliko otrok je v eni družini, povprečno okoli osem. Deset otrok ima en moški z eno žensko, z drugo podobno število, s tretjo...? Še najbolj žalostno pa je dejstvo, da morajo matere preživljati goro otrok, očetje jim pa pri tem prav nič ne pomagajo. Če umre otrok, ni nobenega posebnega žalovanja v hiši, veliko huje je, če ti pogine osel; v tem primeru se zbere celotna vas in objokuje osla. Sicer pa se pogreb v obeh primerih zaključí s pijančevanjem. Mrtvega pokopljejo na kraju nesreče v kar najkrajšem času, po dveh, treh urah po smrti. Še vedno ne razumem, kaj pomeni za naše ljudi življenje in kaj smrt. Če nekdo naredi samomor, velja za junaka, ki si je »posvetil« življenje – kot pravijo samomorilcem. Vaški poglavar mora po svoji službeni dolžnosti umirajočemu skrajšati čas umiranja tako, da mu s težkim kamenjem zdrobi glavo...

Oprostite, nekoliko sem se oddaljil od teme. Moje poslanstvo se iz dneva v dan širi – glede na probleme, ki jih odkrivam, za vse pa sem čisto sam. Ne vem, če si lahko predstavljate, kaj pomeni samo nabava hrane za več kot 200 ljudi dnevno, prevoz (200 km) po naših obupnih cestah (reke brez mostov, zemeljski plazovi, pa še razbojniške tolpe), skrb za redno mesečno plačo profesorjev srednješolskega izobraževalnega centra... Pri vsem tem sem sam, tukajšnja oblast mi ne pomaga ne v ekonomskem ne v pravnem smislu. Vse našteto, pa še gradnje, popravila, vse je odvisno od dobrotnikov v domovini...

Ko sem prišel na misijon, nisem imel kakšnih posebnih predstav o svojem delu. Preprosto sem opazoval, poslušal. Čas je pokazal »rane« naših ljudi, moje delo je, samo opaziti resnične rane in iskati ustrezna zdravila. Preseneča me, da ljudje po eni strani želijo izboljšati svoje bedno stanje, to pa jim onemogočata dva dejavnika. Prvi dejavnik so bivši lastniki zemlje in ljudi, ki zavirajo vse poskuse izobraževanja, napredka v kmetijstvu itd., da od ljudi lahko še vedno pobirajo davke. Naše ljudi opijanjajo s pomočjo državnih in cerkvenih praznikov, ljudje pa jim morajo v zameno dajati ogromne dajatve. Drugi dejavnik pa je njihov voditelj »malku«, ki ljudi ustrahuje z bičanjem, kamenjanjem, orožjem ter z ogromnimi denarnimi kaznimi. Glede na vse to moram biti kar precej previden, da se mi ne bi zgodilo kaj nepričakovanega (dinamit, kakšen naboj iz puške...). No ja, sicer pa ne bom prvi. Se razume, da sem socialni delavec, učitelj, arhitekt, inženir, zdravnik, pa »starš« otrok, ki so prepuščeni sami sebi, sodnik v medsebojnih sporih, novinar... (Začel sem tudi s prvim misijonskim časopisom v ajmarščini, a ni kakšnega posebnega odziva zaradi preprostega dejstva: ajmarščina je jezik, ki se govori.) Iščem njihove legende, pripovedi, da bi se zapisale in da se ne bi pozabile, prebujam njihove tradicionalne plesе in vrednost njihovih noš s festivali plesov ob prazniku zavetnika misijona, njihove pesmi za otroke itd.

Odnos krajevnih poglavarjev do mojega dela je zelo različen. Imam namreč 25 krajevnih poglavarjev, ki se menjajo vsako leto, pa še posebnih sindikalnih voditeljev, ki sledijo marksistično-aboriginski »politiki« in taktiki vrhovnega voditelja malkuja. Stvar je zelo komplicirana. Če je vaški poglavar katoličan, potem ni posebnih problemov (izjema je v primeru, če so ga na silo imenovali bogataši iz La Paza). V vsakem primeru pa imam veliko problemov s poglavarji, ki so člani sekt; kjer so na oblasti sekte, tam ni nobene možnosti kakršnega koli napredka, sodelovanja. V večini primerov v takih skupnostih niti ni mogoč dostop do katoličanov: člani sekt me pričakajo s koli, kamenjem... Velik problem je tudi v tem, da so vaški poglavarji sprti med seboj, nimajo nobenega načrta dejavnosti razvoja svojih skupnosti. S sindikalnimi voditelji skušam imeti vsaj osnovne človeške odnose. Z županom celotnega kantona Italaqe se kar dobro razumeva in si pomagava, kolikor se pač da (saj sem ga rešil pred sramotnimi napadi pijanih bogatašev iz La Paza, ki so ga blatili pred prefektom in pred novinarji). Državna oblast je zaenkrat na strani katoliške Cerkve, saj je prav ta rešila državo pred državljansko vojno pred letom dni. Naš škof je ponosen na naše

delo in želi, da bi pri vsem tem delu imel še kakšno osebo, ki bi mi pomagala. Problem pa so seveda pastorji sekt. Prav vse sekte, ki so na mojem misijonu, so produkt ZDA, imajo izredno močno ekonomsko pomoč. Problem je v tem, da se pastorji skrivajo pred mano, z njimi nimam nobenega osebnega stika. Napadajo, organizirajo javne proteste proti meni, proti katoličanom, mečejo nam »polena pod noge« pri kakšnih skupnih dejavnostih, sejejo razdore v že tako uničenih družinah in po skupnostih. Njihovo poslanstvo je preprosto: razdvajati ljudi, širiti laži, da ja ne bo kakšnega pozitivnega premika v skupnostih, vaseh, da ne bo cestnih povezav, elektrifikacije, izobrazbe, zdravstva... domači katoliški duhovniki nas še kar sprejemajo. Ajmarski duhovniki (andska verstva) nimajo kakšnega vpliva na ljudi že zaradi njihovega načina »duhovništva« – prekletstva v imenu božanstev, strah zaradi žrtvovanja človeških žrtev..., andski svečeniki niso priljubljeni pri ljudeh svoje lastne rase, kulture. Živijo osamljeni, izločeni so iz vasi. Čarovniki in yatiriji so se tudi sami izločili iz hierarhične lestvice skupnosti zaradi oderuških cen, ki jih postavljajo ubogim ljudem. Sicer pa skušajo držati ljudi v »šah mat« poziciji s prekletstvi. Z duhovniki andske religije nimam kakšnih odnosov, podobno kot naši ljudje. Z zanimanjem zasledujem delo

*F. Pavlič krščuje ajmarske otroke.
(Foto: arhiv Misijonskega
središča v Ljubljani)*

vračev in yatrijev in jih tudi podpiram v metodah, ki so sprejemljive (zdravljenje s pomočjo zdravilnih zelišč). Sem pa proti njim v naslednjih primerih: neka oseba si je zlomila nogo (odprti zlom). Njegov način zdravljenja je bil naslednji: na odprto rano je dal črnega, dva tedna starega psa. Z obrednim nožem mu je prerezal trebuh in ga še umirajočega ovil okrog rane na nogi. Ubogi psiček je umiral in je po besedah vrača moral biti en teden ovit okoli rane. Lahko si predstavljate, kakšen smrad je morala prestajati uboga ženica zaradi razpadajočega psa. Družina je morala v dveh mesecih kupiti osem črnih psičkov, starih dva tedna, in prenašati strahovit smrad zaradi razkranja. In ker po dveh mesecih uboga mati 12 otrok še vedno ni hodila, se je začelo mučenje z ovijanjem napol živih kač okrog rane. Takšen način zdravljenja je družino stal celoletnih prihrankov, mati pa je umrla zaradi zastrupitve. Vračev izgovor je bil: no ja, ženica pač ni verjela v moje zdravilne sposobnosti in je zaradi tega tudi umrla.

Drugi primer: vrači zdravijo kolero s svojimi tradicionalnimi prijemi, žal pa so rezultati zelo slabi za pacienta in za sorodnike. Večina ljudi umre, živi pa se strahotno zadolžijo. Moj način zdravljenja je več kot 200-krat cenejši od vračevega in ima tudi veliko večji odstotek preživelih. Pa še eno prednost ima: ljudem sem dal »recept«, ki ga lahko uporabljajo, kadar ga potrebujejo, in ga ne skrivam, kot to delajo vrači. Očala izboljšajo vid veliko bolje kot pa sovino meso ali pa kri netopirjev...

Naši ljudje, ki živijo iz verskega prepričanja, me sprejemajo zaradi vere, zaradi socialne pomoči me sprejemajo tudi nasprotniki Cerkve. In ker sem odločno na strani aboriginov in ne na strani bogatih izkoriščevalcev iz La Paza, sem kar precej pridobil na ugledu. Na žalost je Slovenija skoraj nepoznana, ne samo pri naših Ajmarih, ampak tudi pri uradu za tujce v tukajšnji državi. Razume se, da skušam vsaj delno predstaviti Slovenijo našim ljudem. Ko me otroci sprašujejo, če sem Španec, Nmec, jim pokažem našo zastavo, kakšne razglednice iz domovine in jih tudi prosim, naj molijo za dobre ljudi iz moje domovine, da bomo lahko skupaj uresničili določene načrte. Ko je v domovini potekala Trikraljvska akcija, sem jo ljudem večkrat predstavil, da so razumeli, kako je organizirana in v kakšne namene se zbira denar za nas.

Vsaj zase lahko mirno zapišem, da nisem tukaj na misijonu zato, da bi »kulturno posiljeval« naše ljudi (sem pač malo provokativen). Že od vsega začetka mojega bivanja na misijonu s skupino katehistov (30 oseb, moških, žensk, mladih in starih) molimo, študiramo Sveto pismo, krščanski nauk in iščemo poti oznanjevanja (skoraj mesec dni v letu!), ki so lastna našim ljudem. Pri tem delu nam pomagajo tudi etnologi, domači in tuji. Skupaj skušamo »inkulturirati«, prevesti vrednote Evangelija v vrednote naše, ajmarske kulture. Z drugimi besedami: izraziti evangeljske vrednote z vrednotami ajmarske kulture. Pri tem intelektualnem delu napredujemo zelo zelo počasi, gremo pač v korak z našimi ljudmi. Vesel sem, da nam je uspelo vsaj nekoliko prebuditi nekatere stare navade, ki kar nekaj časa niso več obstajale. Sicer pa je problem kulture Ajmarov naslednji: imajo zelo malo zanimanja za lastno zgodovino, za svoje lastne

legende, njihovo ustno izročilo je zelo borno. Mladi, ki gredo v La Paz, se sramujejo svoje lastne kulture. Delno so tega krivi njihovi starši, saj počenjajo v imenu tradicije z otroki stvari, ki so proti vsakim človeškim pravicam. Dogaja se celo, da starejši spreminjajo priimke, kar množično počnejo mladi. Situacija je zelo preprosta: če ne bomo nekoliko ublažili krutosti, krvoločnosti in nasilnosti ajmarske kulture, ne bo imela prihodnosti. Ta kultura ne pozna besed za vrednote: družina, oseba, odpuščanje, delati skupaj...., te vrednote pa veliko pomenijo mladim! V naši kulturi oseba ni pomembna, pomembna je odločitev poglavarja in članov skupnosti. Prav je, kar odloči skupnost, pa čeprav je skupna odločitev napačna. Določeni osebi ne preostane drugega, kot da zbeži iz vasi, saj nima niti najmanjše možnosti, da bi se branila. Ajmari so žrtev lastne kulture, svojega lastnega geta. Tega se zavedajo, zato se toliko bolj krčevito oklepajo svojih navad. Rezultat pa je prav nasproten: bolj ko so fanatični, več ljudi izgubljajo.

Ajmarska kultura se mora zahvaliti za svoje lastno propadanje svojim lastnim ljudem – vsaj tako pričajo zgodovinska dejstva. Ta kultura je bila na višku leta 200 po Kristusu (Tihuwanaku), začela pa se je rušiti zaradi medsebojnih sporov, vojn in izdaj. Sprte rodbine Ajmarov so zlahka zavojevali Inki s podkupovanjem, zastraševanjem (če ne boste sprejeli naših vladarjev, sonce ne bo več vželo nad vami). Pred prihodom Špancev na misijon so Inki vladali več kot sto let. Čudim se, da se Ajmari, ki so bili privilegiran sloj v inkovskem imperiju, niso nalezli inkovskega načina gradenj, ornamentike. Se morda od Inkov niso imeli česa naučiti? Morda je bil samo inkovski dvor poln zlata, dobro grajenih hiš, ostali deli imperija pa so živeli v bedi? Kako je mogoče, da je mogočen inkovski imperij lahko premagalo samo 200 španskih vojakov? Morda pa le ni bil tako mogočen, kot ga prikazujejo naši učbeniki? Zgodovinsko dejstvo je namreč naslednje (pa čeprav ga naše zgodovinske knjige ne omenjajo): hvala Špancem, da naši ljudje poznajo obleko (do njihovega prihoda so bili v »Adamovi obleki« in so živeli po jamah in votlinah) in hiše, vasi. Če bi Inki poznali obleko in hiše, bi po vsej verjetnosti Ajmari posnemali Inke.

No ja, pustiva to. Se opravičujem, da sem nekoliko skeptičen glede inkovske »mogočnosti«. Ko prebiram zgodovinske zapise o misijonu iz leta 1550 pa do danes, se mi podijo po glavi vsa mogoča vprašanja, na katera še vedno nisem našel trdnega odgovora. Iz kronike misijona lahko mirne vesti potegnem še en zaključek: Španci so pokradli veliko manj zlata, vrednosti na misijonu našim ljudem od leta 1550 do leta 1825, kot so povzročili škode Ajmari sami v veliko krajšem času (1825–2003). Vaše pismo je prekinilo pisanje zgodovine misijona Italaque, ki naj bi bila natisnjena v La Pazu nekje meseca maja letos... Veliko bolj tuja in škodljiva je za Ajmare marksistična ideologija, ki se na silo (z velikimi denarnimi kaznimi, z bičanjem ter s kamenjanjem, puškami in dinamitom!!!) skuša vsiliti našim ljudem, kot pa je vera. In kot vemo, komunizem je in ostaja evropski produkt, ki se po svetu vsiljuje – sam Bog ve, s čigavim denarjem. Vera pa pušča človeku *svobodo v odločitvi*. Mislim, da se razumeva: zgodovinsko gledano je komunizem – evropski produkt – v veliko krajšem času zahteval veliko veliko več človeških žrtev kot pa katoliška cerkev v vsej

zgodovini. In kot misijonar se zavestno izogibam oznanjevanja vere v evropski obleki. Žal pa mi je, sramujem se vsake nedolžne žrtve, vsakega verskega »potujčevanja« s strani Cerkve, ki se je prav zagotovo dogajalo v zgodovini.

Glede na stare zapise iz misijona sem prepričan, da so bili v zgodovini misijona veliko boljši misijonarji, kot sem sam, in da so bili na strani ubogih, brezpravnih aboriginov, da so se borili za njihov verski razvoj že v 17. stoletju po njihovo in ne po evropsko in so prav zaradi Ajmarov, ki so na hitro obogateli in so se oddaljili od svojih korenin, morali zapustiti misijon. Mislim, da se preveč poudarjajo negativne lastnosti misijonarjev in se pozablja na pozitivne strani. (Glede spremembe stališča o »širjenju zahodnjaške kulture« s strani misijonarjev se spleča študirati odločbe prvih treh sinod, ki so bile v Limi, o načinu današnjega misijonskega dela, pa odločbe Celama iz Santa Dominga ter Pueble). Hvala prvim misijonarjem, Evropejcem, njihov prvi ajmarsko-španski slovar iz začetka 17. stoletja (ki je bil tudi edini slovar vse do sredine 20. stoletja) služi kot velika pomoč pri ohranjanju ajmarske miselnosti in je bil v oporo celo III. Indigenističnemu latinskoameriškega kongresu leta 1954 v La Pazu, ki je dokončno dal alfabetske smernice ajmarščine in jezika kečwa). Do tega datuma so veljala pravila slovarja prvih misijonarjev. Hvala tudi prvim misijonarjem, ki so prevedli mašne knjige v ajmarščino – v posodobljeni obliki jih uporabljamo še danes. Ne samo kot direktor dveh srednjih šol (priznanih od ministrstva za vzgojo, glede na naše razmere na kar visoki ravni), tudi kot profesor na obeh šolah lahko zatrdim, da na obeh šolah stalno prebujamo v naših ajmarskih dijakih zanimanje za njihovo lastno kulturo (zlasti glasbeno, ki je zelo zanimiva), s pomočjo raznih interesnih skupin v šoli skušamo prebuditi tako v srednji šoli kot v otroškem vrtcu zanimanje za njihove lastne legende, basni, pripovedke..., s pomočjo bogatih nagrad (se razume, da glede na naše razmere), moja velika želja je tudi, da bi se našla kakšna duša, ki bi s pomočjo slikarstva (barv), kiparstva ter misli (filozofije) izrazila občutenja naših ljudi. Dvoletna prizadevanja v tem smislu niso obrodila nobenih sadov. Naših ljudi ne zanima tovrsten svet, zanje je preveč abstrakten. Edino, kar jih zanima, je takojšnja denarna korist za pijančevanje, ki naj bi trajalo kar se da dolgo časa. Nimajo kakšnega posebnega zanimanja za svojo lastno zgodovino, korenine, nimajo niti zanimanja za svojo lastno prihodnost. Sam se dobro zavedam, da se drevo brez korenin in brez listov (brez fotosinteze) ne obdrži dolgo pri življenju – podobno kot kultura brez preteklosti in prihodnosti.

Priznam, da se do določene mere že počutim kot ajmarski Slovenec. Trpim, ko vidim, kaj se dogaja z našimi ljudmi. Kljub temu, da so Ajmari izredno zaprti ljudje in da nikakor ne zaupajo svojih misli, čustev itd. niti svoji krvi (vpliv klime na značaj), mi od časa do časa neradi priznajo, da včasih zelo dobro »zadenem« njihovo občutje življenja.

Študij, lastna intuicija, prijateljske vezi mi pomagajo pri evangelizaciji, pri pastoralnem delu, skratka pri mojem delovanju na teh višinah, v teh gorah med našimi ljudmi...

O verskem motivu mojega misijonskega poklica sem Vam že pisal. Praktični

povod za odhajanje v misijone pa je bilo neke vrste notranje nezadovoljstvo z dogajanjem v domovini. Verniki, ki živijo vero po načelu koristnosti, duhovniki, ki so pravi gospodje, uradniki, ki se postavljajo s svojimi avtomobili, standardom... manjka nam, in meni tudi, radikalnosti vere, tveganja, inovativnosti. Tukaj je veliko več takih možnosti. Gradnja hiš: če bi imel hišo, kakršno imajo naši ljudje, preprosto ne bi zdržal tukaj... Res je, da me evropska kultura pogojuje – nisem vajen spati skupaj z ovcami, prašiči, psi, čeprav sem tega deležen kakšnih 100 dni v letu. Ne bi dolgo zdržal v snegu, mrazu, deževju, skalovju...., če bi npr. hodil v abarcas (neke vrste sandal iz stare avtomobilske gume). Če me boli kakšen zob in mi veliko bolj pomaga aspirin kot pa, da bi dal živo žabo na zob ali se s steklom rezal po licih, kot to delajo naši ljudje... Gradnje cerkva: na žalost so za naše ljudi samo cerkve, grajene v evropskem stilu, prave cerkve, mašni plašči iz Evrope pravi mašni plašči. Prva cerkev, ki smo jo zgradili, je po zunanosti takšna, kot je bila stara, razpadajoča cerkev. Ohranil sem oltar v prvotni podobi, star kakšnih 200 let. Uspelo pa mi je nekaj, kar je ljudem zelo ugajalo: barve, ki so posnetek oblačil naših ljudi. Ne znam si razložiti, zakaj se to ni posvetilo arhitektom, Ajmarom... Sem sredi gradnje druge cerkve (gradimo jo na način, ki ga uporabljajo naši ljudje za gradnjo svojih lastnih hiš). Moj velik problem je čisto preprost: našel sem neke stare lončene okraske z obdobja tiwanakotske kulture, ki bi jih rad uporabil pri oknih, notranji poslikavi cerkve, a so ljudje proti. Njihov ugovor: to ni za bogoslužni prostor. Ljudje so navajeni določenega – kolonialnega – stila gradenj cerkva; kar se oddaljuje od tega, ni za rabo. (Ko že omenjate gradnje hiš: naši ljudje bi radi imeli hiše, zidane s cementom, saj so veliko trdnjše. Tukajšnje hiše so iz blata. Posledice so katastrofalne. Smo namreč v prvi četrtini deževne dobe. Letos nimamo sreče: tako strahovitega deževja ljudje še ne pomnijo. Potočki so se spremenili v prave veletoke, odplaknili so hišice iz blata z ljudmi vred, z živalmi, ljudje so izgubili ves pridelek krompirja. Sam sem videl, kako so podivjane vode odplaknile cele vasi. Samo Bog nam lahko pomaga. Od vseh strani dežujejo prošnje: daj nam hrano, obleko, kupi nam živali, krompir, izgradi nam hiše iz cementa...)

Ja, v trenutkih strahovitih naravnih nesreč naši ubogi ljudje zaupajo samo Cerki in ne državnim ustanovam, saj živi z in za uboge ljudi. Hvala Bogu, katoliška Cerkev tukaj oznanja Evangelij, Kristusa in ne vrednot evropske kulture. Uradno stališče je preprosto: inkulturacija – Kristus, vrednote Evangelija za Ajmare.

Sicer pa sprejema tudi tisto, kar je dobro v evropski kulturi. Nismo fanatiki, ki bi vpili skupaj z voditelji Ajmarov: »Samo ajmarska kultura, vse ostalo pa je treba pobiti, požgati«. Cerkev si prizadeva ohraniti pozitivne vrednote Ajmarov, pa naj bodo duhovne, kulturne, verske, moralne, gradbene, zdravstvene... in sprejema tudi vrednote drugih kultur, če le niso v nasprotju z vrednotami domače kulture. Katoličani z veseljem podpirajo stališče Cerkev, saj so prepričani, da je takšna pot pravilna.

Ajmari imajo globoko v sebi zakoreninjen strah (ne spoštovanje) do duhov. Njihova tradicionalna božanstva so krvoločna: vpijejo po krvi, celo po žrtvovanju človeških življenj, so maščevalna (če jim ne daruješ). Zelo verjamejo v prekletstva. Iz

pogovora z ljudmi se da sklepati, da so njihova božanstva bolj negativne kot pa pozitivne sile. Sicer pa nimajo kaj preveč jasne podobe o bogovih, niti nimajo enega vrhovnega Boga. Sosed kliče prekletstvo nad sosedo, starši nad otroke in obratno. Katoliška vera jih privlači prav zaradi blagoslovov, zaradi osvobajanja strahov. Ponuja jim solidarnost, všeč jim je tudi, da Cerkev postavlja v ravnotežje tako posameznika in njegovo svobodo kot tudi pomen občestva ter medsebojne človeške odnose. Zelo težko pa sprejemajo kompromis vere, spremembo načina življenja. Precej težav imajo tudi glede krščanskega gledanja na posmrtno življenje (možnost odrešenja in pogubljenja), saj je njihova tradicionalna predstava veliko bolj preprosta in nezahtevna: ni pomembno, če si dober ali pa pravi lopov, po smrti boš tako ali tako imel samo eno možnost: živeti z duhovi, božanstvi, pa naj ti bo to všeč ali ne. Večina ljudi, tudi katoličani, sledijo svojim navadam, ki so imele nekoč verski značaj, danes pa so samo še navade brez kakšne verske vsebine (koka, pachamama,...).

Ko obiskujem skupnosti krščenih, spoštujem njihove navade, običaje, tudi glede prehrane, v celoti, pa naj me stane, kolikor hoče. Popražene gosenice, zmrznjen krompir, namočen v smrdljivo vodo, ptiči, kače, izredno pretirano začinjene juhe... jesti je treba, pa čeprav ti postrežejo iz otroške plenice. Sledim njihovemu običaju pri pitju brezalkoholnih pijač (pachamama), če mi ponudijo koka, jo žvečim. Če me povabijo na ples, plešem njihove plese, uporabljam poncho, lucho (njihova oblačila). Pri katehezi in pridigah uporabljam primere iz njihovega vsakdanjega življenja, njihove pripovedi, zlasti pa jih pritegnejo zgodbe iz resničnega življenja in pa pesmi. Naši ljudje nimajo kakšne posebne sposobnosti za abstraktno mišljenje (moje izkušnje s predavanj na srednji šoli). Po večini so podhranjeni, zato tudi nekoliko bolj »počasni« za razmišljanje. Velik problem je v tem, da ne pokažejo nobenih čustev. To je tabu. Če sledijo besedam in jih razumejo, če jih ne zanima..., obraz je vedno isti. Mimogrede, naši ljudje pravijo o samih sebi, da so rasa »kala« – kamnita rasa, ki ne pozna ne srca ne čustev. Sicer pa takšnega apatičnega odnosa nimajo samo do vere, takšen je tudi njihov odnos do življenja, takšno je tudi razmerje mož – žena, starši – otroci... Včasih se le nekoliko posmejejo pri mašah – to je zame velik napredek – in pa tudi zunaj cerkvenih zidov. Drugo pozitivno znamenje pa je, da se začnejo odzivati na prošnje, povabila. Tukaj je navada, da je skupno življenje ena sama kazen, ena sama prisila. Če ne greš na sestanek, te čakajo hude kazni, če ne živiš tako, kot odloča večina, predvsem pa opravljivke, te spet čaka huda kazen, če ne vpiješ in groziš s prekletstvi, te ljudje niti ne slišijo, ne poslušajo in ne vzamejo resno, če se na praznovanjih ne opijaniš za en teden, te izobčijo...

Vživeti se v naše ljudi je zelo zelo težko. Prepričan sem, da se ne motim v eni stvari. Edina trdnost (gotovost) tukaj je, da ni nič gotovega, trdnega. Lahko računaš samo na presenečenja. Skupina katehistov mi je pri spoznavanju mentalitete v veliko pomoč, prav tako nekatere prijateljske vezi, ki sem jih vzpostavil. Tukaj odpove vsaka psihologija, vsake metode, ki so veljavne v evropski kulturi. Sicer pa velikokrat skušam ponoči v duhu preživeti dan, kot so ga preživeli naši ljudje. Skušam se

postaviti v njihovo kožo, skušam jih razumeti in ne obsojati, sprejemati takšne, kot so. Kako doživljajo verovanje? Bog ve. O čustvih se ne govori, to je tabu. Sicer pa v pijanosti včasih le spregovorijo. Pozoren sem na takšne trenutke, besede, in jih preiščujem in skušam spraviti v celoto z njihovim življenjem. Moje ugotovitve preverjam v prijateljskih pogovorih s katehisti in z redkimi prijatelji, v veliko oporo pa so mi tudi duhovniki, ki že deset in več let delujejo med Ajmari.

S sprejemanjem pozitivnega iz kulture Ajmarov nimam težav. Omenil sem že njihov način prehrane, oblačenja, sprejemam tudi njihov način zdravljenja z zdravilnimi rastlinami, nikakor pa ne sprejemam zdravljenja z napol mrtvimi psi, kačami... Ne morem sprejeti njihovega načina medsebojnih odnosov, sistema prisile, kazni..., tudi ne morem sprejemati njihovega pogleda na vero, ki ima osnove v ustrahovanju in kaznovanju. Sprejemam njihovo glasbo, plese, še več, s festivali ob največjem prazniku misijona jih podpiram, nagradujem. Sem proti vesplošnemu večtedenskem in neprekinjenemu pijančevanju ob državnih ali cerkvenih praznovanjih, saj se ponavadi zaključijo s pretepi in z mrtvimi. Omenil sem tudi, da iščem(o) in podpiram(o) njihove stare verske navade, ki so skoraj že izginile (waynuri...). Omenil bi vam tudi neko podrobnost glede moških: ne samo, da imajo po več žensk, da ženske in otroke pretepajo kot živali, da ženskam ne dovoljujejo, da bi se naučile brati in pisati..., vsak moški ima torbico, v kateri so obvezno tri stvari: alkohol, koka in strup. Sem proti prvemu in tretjemu. Zlasti ob praznovanjih pride do pretefov; poraženci največkrat uporabijo tretje sredstvo iz torbice, da ublažijo sramoto poraza v pretefu, ljubosumnost... Sem proti takšni kulturi in je ne morem sprejeti. Ponavljam pa, da najprej skušam ljudi razumeti in jih ne obsojati.

Podoba misijonarja iz preteklosti, ki ima v roki križ in pa meč, vsaj na mojem misijonu nikdar ni obstajala. Takšni kipi in slike so delo umetnikov, ki so skušali po vsej verjetnosti upodobiti pogum, celo bojevitost misijonarjev za Božje kraljestvo. Omenil sem tudi, da so bili misijonarji v preteklosti prvi jezikoslovci in zapisovalci, ohranjevalci navad. Omenil bi tudi še eno pomembno dejstvo: misijonarji so bili v zgodovini misijona prvi, ki so gojili umetnost (slikarstvo) in pa šolstvo. Ko so v začetku 20. stoletja odprli prvo šolo za dečke, so jih bogataši prenašali, ko pa so začeli s šolo za deklice, so jih izgnali z misijona. Predzadnjega misijonarja so izgnali bogataši iz La Paza s pomočjo laži in obrekovanj. Zadnji misijonar je zbežal po treh letih dela na misijonu... Opažam, da so misijonarji v preteklosti posvečali svoj čas predvsem zakramentalizaciji (delitev zakramentov) in ne toliko evangelizaciji. Všeč mi je tudi način, ki so ga uporabljali skoraj sto let: majhne skupinice misijonarjev laikov, ki so znale na pamet Sveto pismo, so obiskovale skupnosti in ga recitirale v njihovem jeziku. Priznati moram, da danes dajemo veliko večji poudarek sodelovanju laikov, kot se je to dogajalo v zgodovini. Delokrog misijonarjev je danes veliko širši, danes ljudi veliko bolj kot v preteklosti ozaveščamo glede pravičnosti. Naše delo je tudi spodbujati ljudi, naj zavestno sodelujejo v svojih združenjih, sindikatih, da bodo imeli več možnosti za doseg svojih pravic, razvoja, kot pa se je to dogajalo v zgodovini.

Ob rojstnih dnevih in godovih kličem po telefonu domače, nekajkrat na leto pa tudi prijatelje, znance... Pisma so še vedno najboljši način za ohranjanje osebnih stikov. Internet je tukaj prava pokora. Že štiri mesece plačujemo internet, a ni možne nobene povezave. Ko sem prišel v Bolivijo, je deloval, zdaj pa ne več. Sicer pa imam do pošte, telefona in interneta 200 km v eno smer. Tudi z verniki župnij v domovini ohranjam stike v pisni obliki. Iz Misijonske pisarne mi pošiljajo Misijonska obzorja in pa Družino, sobratje iz domovine pa Provincialne razglede. To so tudi edini časopisi, publikacije, ki me seznanjajo z novicami iz domovine. Kadar sem sam na misijonu, molim slovenski brevir, med vožnjo rožni venec v slovenščini, na žalost pa nimam niti enega samega naslova naših rojakov v Boliviji. Niti ne vem, če je kdo tu. Včasih skuham kakšno jed, ki je podobna domači, sicer pa tu ni mogoče dobiti nobenega slovenskega vina ali čaja. Imam nekaj kaset domače glasbe, ki mi pride prav zlasti v trenutkih domotožja.

Sprememba, na katero me opozarjajo domači, je, da nisem doma niti v Sloveniji niti v Boliviji in da celo na dopustu ne pustim pri miru problemov v Boliviji. Podobno se dogaja tudi z drugimi našimi misijonarji, ko pridejo na dopust: telesno so doma, a njihov duh je daleč, na misijonu.

Sobrat, ki je deloval skupaj z našimi rojaki, misijonarji na Madagaskarju, pravi, da smo si Slovenci podobni v delu, v predanosti ljudem, med katerimi živimo in za katere delamo. Po drugi strani pa se moje delo razlikuje od dela ostalih rojakov po svetu v eni bistveni točki: v kulturi Ajmarov, ki je tako drugačna od drugih kultur. Iskati poti, ki so najprimernejše za naše ljudi, to je glavna razlika.

Se razume, da te včasih prime, da bi šel domov, ampak to je samo v izredno težkih primerih: ko so me napadli z dinamitom, ko sem »dobil« kroglo iz puške, ko voditelj Ajmarov javno vpije, da smo »kuras« za pobiti. Ampak prav isti Ajmari me v najbolj kritičnih trenutkih vendarle branijo in mi dajejo pogum, naj jih ne zapustim. Zgodilo se je nekaj, česar verjetno ne bom pozabil vse življenje. Neki bogataš, ki je bil rojen na misijonu in sedaj kot polkovnik živi in deluje v La Pazu, se je hotel polastiti (ukrasti) dela cerkvene zemlje. Postavil sem se mu po robu. Naslednjega dne je prišel k maši (bila je nedelja) in me začel pred ljudmi obdelovati, napadati kar sredi maše. Kar dobro se mi je uspelo braniti. Kar naenkrat pa so se dvignili ljudje in se postavili na mojo stran. Polkovnika so se ljudje tako bali, da si niso upali v njegovi bližini odpreti ust, saj jih je psoval kot živali, jih podkupoval z alkoholom... in je tudi pobiral razne dajatve (krompir, koruzo...). Kar naenkrat pa so temu izkoriščevalcu »pokazali zobe«. Ubogi polkovnik je moral poklekniti pred ljudmi in jih prositi odpuščanja. Če tega ne bi naredil, bi ga po vsej verjetnosti za vedno spodili iz njegovega rojstnega kraja.

S stiki z Misijonsko pisarno in z našimi vodilnimi »glavami« verskega življenja sem zelo zadovoljen. V primerjavi z misijonarji drugih narodnosti, ki delujemo v Boliviji, smo Slovenci daleč pred drugimi, celo pred Poljaki. Imam telefonsko številko slovenskega

zunanjega ministrstva, nimam pa nobenih drugih zvez z drugimi ministri in uradi. Tukaj ni nobenega konzulata, ambasade (najbližji tovrstni uradi so v Buenos Airesu in Washingtonu, zelo zelo daleč od La Paza). Če mi sobratje iz domovine ne bi sporočili, da moram zamenjati slovenski potni list, niti vedel ne bi za to. Sicer pa, ko pridem v domovino, se kar malo težko znajdem na uradih. Na tukajšnjih uradih si moram pa kar lepo sam utirati pot, urejati zapletene pravne postopke glede vizuma in ostalih potrebnih dokumentov. Če bi si lahko v domovini predstavljali, kakšne probleme imam sedaj tukaj samo zaradi zamenjave potnega lista, bi mi po vsej verjetnosti pustili kar starega. Včasih me celo prime, da bi samo zaradi lažjih pravnih postopkov začel s postopkom pridobivanja bolivijskega državljanstva. O tovrstnih problemih odgovorni ljudje v domovini verjetno niti ne pomislijo.

Moji načrti za prihodnost:

- urediti nekakšen izobraževalni center za katehiste;
- imeti radijsko postajo, ki bi mi znatno olajšala probleme s komunikacijo med centrom misijona ter s skupnostmi krščenih, ki so posejane po gorah;
- iskati finančna sredstva za preživetje misijonskega srednješolskega izobraževalnega centra za mlade in odrasle (nad 100 slušateljev);
- iskati finančna sredstva za preživetje otroških vrtcev (nad 200 otrok);
- iskati finančna sredstva za misijonsko jedilnico, ki daje vsak dan 120 obrokov tople hrane podhranjenim šolarjem v centru, in razširiti jedilnico med druge skupnosti;
- finančna sredstva za odprtje kmetijske šole za domačine;
- lekarna (najbližja lekarna in bolnišnica sta v La Pazu);
- narediti naš misijon kot turistično točko;
- pomagati po svojih močeh pri odpravi strahovitih neurij in poplav.

Vedno bolj sem prepričan, da bodo mladi prenehali množično bežati v La Paz in El Alto, da bodo starši ostali z otroki, če mi jim bo uspelo ponuditi vir zaslužka. To je »rak« naših ljudi. V mestu izgubijo svojo identiteto, in kar je najbolj žalostno – mnogi tudi življenje.

Opravičujem se Vam za slovnične napake. Hitim s pisanjem, čaka me še kar precej dela. Tukaj je pravi sodni dan. Potočki so se spremenili v veletoke, odplaknili so cele vasi s površja zemlje, z ljudmi, živalmi, celoletnim pridelkom krompirja vred. Videl sem strahotne prizore... ljudje z vseh koncev prosijo za pomoč. Ko je neki pogumni voznik avtobusa hotel s polnim avtobusom potnikov prečkati hudournik, je voda vse skupaj odnesla... Ni nobene možne povezave z La Pazom, smo popolnoma odrezani od sveta že dobra dva tedna. In kot da vsega hudega še ne bo konec, se začenjajo še blokade ceste, ki naj bi trajale dva meseca. Ubogi ljudje: narava jih »tepe«, povrhu vsega pa je sedaj nad njimi še bič velike denarne kazni, če ne bodo blokiral ceste. ...Sam Bog ve, kdaj bom lahko poslal te strani Vam in koliko časa bodo še zdržale zaloge hrane za ljudi in zame.

Odgovor na pismo zahvale, Italaque, april 2003

Spoštovani g. dr. Zvone!

Vesel sem bil Vašega pisma. Na žalost e-mail še vedno ne deluje, zato mi ne preostane drugega kot klasični način komunikacije.

Če želite obiskati misijon Svetega Mihaela, ste dobrodošli, samo sporočite datum prihoda v El Alto (letališče) ter številko leta (vsaj dva meseca pred prihodom). Ker ste že bili v Boliviji, poznate naše razmere in mislim, da me razumete.

Deževna doba nas še vedno opominja, da cestne povezave niso varne. Naj Vam omenim samo zadnjo nesrečo v kraju Chima: zaradi deževja (in neumnosti iskalcev zlata) je del gore spolzel in uničil celotno vas (več kot 40 mrtvih). To se je zgodilo v prvem tednu meseca aprila. Sicer pa je deževje uničilo 240 hiš na našem področju.

Trenutno je La Paz pokrit z oblaki dimnih bomb, solzilca (danes je 14. dan takšnega stanja) zaradi protestov profesorjev, staršev otrok, ... pravi kaos. Letalske družbe napovedujejo odpoved notranjih in mednarodnih letov zaradi nove visoke tarife za tujce ob izhodu iz Bolivije.

Cestne povezave niso kaj preveč varne zaradi dveh razlogov: blokade v predelu Bolivije, kjer pridelujejo koke, in pa bombe, ki jih pridelovalci koke sejejo po cestah, vojska pa jih skuša odstranjevati.

Kakšni so vremenski – temperaturni pogoji na misijonu? V deževni dobi velika vlažnost s temperaturami okrog 10 stopinj Celzija, v času suše pa je veliko večji temperaturni razmik: od 2 do 20 stopinj Celzija. Sicer pa se lahko zgodi, da zaradi sneženja v sušni dobi temperature padejo tudi nekoliko pod ničlo.

Blokade ceste pa na žalost ni mogoče predvideti. V lanskem letu smo bili odrezani od civilizacije več kot mesec dni (julija).

Toliko zaenkrat, spoštovani g. dr. Zvone.

Želim Vam blagoslovljene praznike Kristusovega vstajenja in pa tudi naše nesmrtnosti!

Vaš Franci

Pripis

Misijonar Franci Pavlič je umrl 5. marca 2005 za posledicami splošne preutrujenosti. Življenje je posvetil svojim Ajmarom in ga žrtvoval zanje, za svojo zvestobo dobremu.

5. MARTIN KMETEC, TURČIJA

Pisni prispevek

Rojen sem v kmečki, verni družini (leta 1956). Sem prvi izmed petih otrok. Kljub temu, da smo imeli zelo malo zemlje, so starši ostali zavezani le kmečkemu delu. Mati je pred poroko in še nekaj časa potem sicer hodila na delo v tovarno, vendar se je kmalu odločila ostati doma.

Vrednote, ki smo jih živeli doma, so vera, medsebojno spoštovanje in ljubezen. Vedno me je spremljalo dejstvo, da so starši kljub velikim težavam, ohranjali ljubezen do zemlje in ji ostali trdoživo in žilavo zavezani. Kljub temu, da sem s petnajstimi leti odšel od doma, sem svojo življenjsko pot doživljal zaznamovan od zemlje. Ta zaznamovanost je del mojega notranjega življenja.

Vedno so me veselile knjige – literatura in jeziki. Gimnazijo sem (leta 1975) končal na Ptuj, stanovali smo v minoritskem samostanu (Proštija). Po odsluženem vojaškem roku sem opravil noviciat in se leta 1977 vpisal na Teološko fakulteto v Ljubljani. V duhovnika sem bil posvečen leta 1983. Šest let sem služboval v Ljubljani, nato sem preko Pariza (eno leto) začel svojo misijonsko pot v Libanonu, kjer sem ostal enajst let (1990 – 2001), sedaj pa sem že dve leti v Turčiji.

Svojega notranjega bistva ne morem ločiti od Jezusa Kristusa in njegovega evangelija. On je temeljni razlog mojega redovnega, duhovniškega poklica. Kakor sem našel edini smisel svojega življenja v njem, sem vedno želel, da bi vsi ljudje našli v njem vir odrešenja. Zato je bil moj duhovni poklic vedno misijonski.

Kaj je temeljno v mojem mišljenju, v mojem ravnanju? Prehoditi razdaljo, ki me loči od bližnjega, v prepričanju, da pripadamo vsi eni človeški družini, da smo vsi otroci enega Očeta. Ta razdalja je predvsem človeška drugačnost, drugačnost kulture, ki je zaznamovala neko okolje.

To pa pomeni najprej učiti se jezika naroda, kateremu si poslan. V Libanonu sem se več kot tri leta učil arabščine. Jezik je temeljna vrednota sporazumevanja na vseh področjih. Z učenjem jezika sem počasi spoznaval medčloveške odnose, čutenje ljudi, način njihovega mišljenja. Jezik je pot do srca, ki omogoča srečanje s človekom, razumeti njegovo bolečino in radost. Včasih sem si po kakšni spovedi dejal, da so bila leta in leta učenja jezika poplačana z dejstvom, da sem razumel človeka.

Z učenjem jezika pa proces zraščanja z nekim narodom ni končan. Potrebno je odprto srce, nenehno prizadevanje razumeti – dojeti okolje, preprostost in ponižnost. Tako počasi spoznaš navade, čutenje in mišljenje ljudi okoli sebe. Po mojem mnenju obstaja v vsakem narodu, kakor sicer v vsaki družini, vrsta odnosov, ki jih ne moremo prevesti in niso zaznavni na racionalnem nivoju. Gre enostavno za način bivanja, ki ima sebi lastna sredstva sporazumevanja. Zaradi tega misijonar vendarle ostaja tujec (drugačen), to tujstvo ne sme biti razlog, ki preprečuje ljubezen, spoštovanje in srečanje z drugim. Drugačnosti, katere razlog je tudi pripadnost slovenski narodnostni identiteti, nisem nikdar skrival. Vedno sem si

želel biti to, kar sem, v resnici in pred Bogom. Vendar jo je pri oznanjevanju treba enostavno pozabiti, ne zanikati. Vse, kar sem živel, spoznal in storil, srečanja, ki sem jih doživel, vse je bilo dar. V teh letih sem veliko, veliko sprejel.

Glede na lastno identiteto se mi dogaja trojni proces:

- osvobajanje,
- odrekanje,
- izgubljanje.

Svoboda je temeljni pogoj, v katerem se je moj misijonski poklic razvijal. Osvobajša se samega sebe, navezanosti na gotovost, ki ti jo (vsaj na notranjem, intimnem področju) nudi domača zemlja, kultura in jezik. Osvobajša se od lastne zamejenosti in zaznamovanosti z negativnim, ki ga nosiš s seboj. Kot narod nimamo le pozitivnih lastnosti, v družini so morda problemi, s seboj nosiš svojo osebno zgodovino, in zato je človek potreben nenehnega notranjega očiščevanja. Zelo redko in zelo malo sem imel priložnost govoriti o Sloveniji. Ni se mi zdelo niti potrebno, v tem ne vidim svojega poslanstva. Je pa jasno, da vsi, ki so me poznali (v Libanonu) in ki me poznajo tukaj, vedo, da prihajam iz Slovenije.

Odrekanje: ko govorim o odrekanju, ga nikakor ne pojmujem kot negativen, pasivno sprejet položaj. Odrekel sem se lastni družini, odrekel sem se domu. V resnici, tako se tudi vidim in sem o tej poti prepričan, sem brezdomec. Gotovo, da to velikokrat boli, vendar v luči vere, ki razsvetljuje moje življenje, najdem razlog za odločenost v svoji izbiri. Izbrano brezdomstvo, izkoreninjenost (paradoks našega življenja pa je, da imamo vendar vso gotovost) je edini življenjski stil, ki omogoča resnično misijonarjenje.

Izgubljanje: živimo v družbi, katere vrednote so dobiček, obogatitev in prestiž. Odločil sem se za protivrednote, ker jih Kristus v blagih oznanja kot vir blagoslova. V zunanjem, navideznem pomenu nisem dosegel ničesar. Znanje, ki sem si ga pridobil v teh letih, je zapisano minljivosti in krhkosti človeškega spomina. Po enajstih letih udomačenosti v Libanonu je bilo treba pobrati culo in se napotiti v Turčijo. Novo okolje. Novi ljudje. Nove navade. Nov jezik. Začel sem iz nič. Prvo leto sem se učil jezika na univerzi, župnija pa je bila v takem stanju, da se je še danes za razjokati. Sto petdeset duš, od tega jih pride k maši ob nedeljah le trideset. V mestu Izmir, ki ima okoli tri milijone prebivalcev, je le 1200 kristjanov. Oaza. Čemu ostati? Čemu upati? Na rezultate? Na uspeh? Tega po človeški logiki ne bo. Torej! Pa vendar mi notranji glas pravi: ostani, vztrajaj, bodi prilično ali neprilično. Sicer pa – kaj šteje v življenju? Efeški koncil, koncil naše vere v Jezusa Kristusa, ki je resnični Bog in resnični človek, je le še spomin. Med ruševinami in nepokošenim plevelom hodim, še bolj prepričan. Ostal bom, tudi če se svet podre.

Podrobnosti svoje prve selitve se ne spomnim. Spomnim se le prihoda v Bejrut, kjer se je vojna ravnokar končala. Letališče je izgledalo kot kolarnica, vse polno vojakov. Že se je spuščal mrak (bilo je 6. decembra), ko smo se vozili proti samostanu. Vozili smo se med barikadami, porušeni stavbami; na vsakih nekaj sto metrov kontrola. O

tedanjem vtisu ne morem govoriti. Sedaj se mi zdi, kakor da nisem čutil ničesar. Zvečer sem dolgo gledal skozi okno na rahlo razsvetljeno mesto. Elektrike ni bilo.

To kar me loči od ostalih misijonarjev, je kraj in način delovanja. Že v Libanonu sem deloval v deželi, ki že ima tisočletno krščansko tradicijo. Tam živijo maronitski kristjani in kristjani drugih Cerkev katoliškega ali pravoslavnega obreda. Tako je šlo v bistvu le za vživiljanje v svet, ki je že krščanski in ima v sebi čudovite vrednote. Seveda smo občutili težak pritisk islama, vendar ga tako od blizu, kot ga doživljam tukaj v Turčiji, nisem doživljal. Tukaj v Turčiji pa gre za drugačno navzočnost. Naš cilj je, ohraniti oziroma ustvariti živo krščansko skupnost, ki bi ostala, tudi če le kot znamenje za prihodnost.

O občutku sprejetosti v Turčiji ni mogoče govoriti. Turški režim, tako kot islam, ne more sprejeti krščanstva v svoji sredi. Odgovor, zakaj je tako, je zelo kompliciran. Zanimivo je, da je katoliška Cerkev, tudi če smo kapljica v morju (recimo 30 000 oseb), še danes vir panike, prezira in strahu za deželo, ki ima več kot 75 milijonov prebivalcev. Cerkev v Turčiji še danes nima pravice biti pravna oseba, to pomeni, da smo brez lastninske pravice, in to je eden od velikih razlogov, da Turčija zaenkrat še ne more v Evropsko skupnost. Seveda pa se čutim sprejet od mnogih ljudi, s katerimi imam vsakodnevne stike. V vsakodnevnem življenju, v preprostosti medčloveških odnosov se zavedam, da vsi pripadamo eni sami človeški družini. In to je tudi naše sporočilo nekristjanom, ki nas poznajo.

Nikoli ne bi mogel govoriti o svojem misijonskem poslanstvu kot o »ponudbi«. Sledim le zgledu sv. Frančiška Asiškega, ki je sredi samih križarskih vojn imel pogum srečati egiptovskega sultana Melek el Kamila in mu predložiti vero v Jezusa Kristusa. Ne gre za prepričevanje, gre za navzočnost, v zvestobi Evangeliju, v upanju proti upanju.

Glede na način verovanja – doumevanja Boga, sem se v teh letih veliko naučil. Mislim, da je razvoj v mojem pogledu na Boga očiten. V tem času se je moja vera poglobila, v razumevanju človeka so se mi obzorja neprimerno razširila.

Domotožje. Veliko je bilo domotožja. Predvsem, ko sem se po dopustu vračal iz Slovenije. Nekaj dni te boli duša, vse ti manjka, počutiš se razklan na dvoje, potem pa mine. Delo, skrbi, življenje te nese naprej. Na to, da bi s svojim misijonskim poslanstvom prenehal, nisem nikoli pomislil. Če bi mi predstojniki dejali, da se je treba vrniti, bi se vrnil.

Stiki s Slovenijo v formalnem smislu: največ stikov imam s Provinciatom Slovenske minoritske province in z Misijonskim središčem. Z drugimi uradnimi ustanovami nimam stikov. Imam pa kar veliko prijateljev, ki so zelo potrpežljivi, kar se tiče mojega pisanja, saj zelo redko pišem.

Moji osebni in misijonarski načrti so: poglobiti znanje turščine. Moram jo vsekakor obvladati. Znova se želim posvetiti študiju islama. Obnoviti želim cerkev, ki je bila zelo načeta od potresov in zoba časa. Predvsem in najbolj pa mi leži na srcu živa skupnost vernikov; potrebno jo je obnoviti, tudi če bo majhna, da bi tako bili priče Kristusovega vstajenja in Božjega kraljestva na krajih, kjer so že v apostolskih časih bile ustanovljene prve krščanske skupnosti in kjer se je rodila vesoljna Cerkev.

Izmir – Smirna: nikoli si ne bi mislil, da bom enkrat hodil po sledih škofa sv. Polikarpa, mučenca. Smo še edina živa priča neizmerno bogate dediščine krščanstva. Iz korenin preteklosti, predani Duhu, moramo znova izkopati studenec žive vode.

Prilagam še nekaj pesmi, napisanih po letu 1994.¹

*Mesec se bliža nočem brez pokoja,
v vejah šumijo pozdravi jeseni.
Pastirski ogenj je zaspal.*

*V tihem prostoru zvenijo
vonjave ovejenih rož;
duše so odromale v daljno skrivnost.*

*Vonj oleandrovih cvetov
je ostal na obali.
Kaj me potolaži
pred sinjo praznino odprtega morja?
Vse je praznina,
neskončna praznina.
Iz nje vre ledena tišina.*

*Tu, na dnu, sem sam
kakor ocean v svoji temni globini.*

*Moji so ostali doma,
zvesti jablani in gorici,
zemlji in upanju.*

*Jaz pa sem šel,
odhajal in prihajal
pa zopet odhajal,
odhajal v soncu in dežju,
odhajal v svet,
kjer se v posušeni zemlji
izsušena trta suši.
Odhajal sem tja dol do sipin,
ki so prekrile porušena mesta,*

*Kako so okna domačije prazna,
ti pa greš po robu sveta.
Onemogla roka, stegnjena v slovo,
se še vedno dotika srca.*

(Beirut, 15. 8. 1995)

* * *

Tu sem še vedno isti.

*Še živi spomin na trto in barve
ki so me zaznamovale.
Še vedno se besede rodijo
iz uma strmečega v daljno obzorje.
Še zmeraj me veže šopek rožmarina
na raskave dlani pojočih žanjic.*

(Beirut, 18. julija 1998)

* * *

*odhajal do najglobljih globin,
pa tja do najvišjih višin,
do še vedno zevajočih vulkanov.*

*Kar naprej odhajam,
med željenim in osvojenim v sebi,
v Tebi in v njih,
ki jih znova puščam na obali,
da bi bil le Tebi,
da bi srce bilo le zate,
da bi izpraznil do dna,
do grenkega dna ta kelih življenja.*

(Izmir, 7. avgusta 2002)

¹ Objavljam le tri najbolj povezane z obravnavano tematiko. Op. Z. Ž.

Martin Kmetec med verniki v Libanonu (Foto: arhiv M. Kmetca)

6. VESNA HITI, RUANDA

Pisni prispevek

Odlomki iz osebnega dnevnika

...rojena l. 1954 na Bloški planoti, odločitev za redovništvo proti volji domačih.

... S petnajstimi leti sem odšla v Beograd. Kot pripravnica pri sestrah Usmiljenkah sem končala v Zemunu srednjo medicinsko šolo, vstopila v semenišče (noviciat) in bila nato kot mlada sestra poslana l. 1976 na prvo misijonsko postajo v Skopje v Makedoniji. Življenje v skupnosti in delo z ostarelimi v domu počitka sta mi odpirali vse možnosti veselega darovanja. Bila so to leta neizmerne sreče, gorečega darovanja. Toda misel na misijone nekje v daljni Afriki ali Aziji mi ni dala miru. Že davno prej sem sanjala o tem: ponesti Njegovo ljubezen tistim, ki Ga ne poznajo... Toda zakaj me ta misel vznemirja prav zdaj, ko sem tako srečna v skupnosti in pri mojem delu? Bil je to božji klic, ki se mu nisem mogla upirati.

Znova in znova sem prosila predstojnike, naj me pošljejo v misijone »ad gentes«, in sledili so različni odgovori: najprej, da sem še premlada, nato da naj se mi okrepi zdravje in spet pozneje, da me provinca potrebuje... Leta so tekla in znova sem prosila. Tedaj sem bila poslana v Beograd za vzgojiteljico aspirantinjam. Bila so to rodovitna leta in mladina me je dobro vzgajala! Hvaležna sem jim! V šestih letih sem se naučila

tisto, kar se nisem poprej! Hkrati sem imela možnost študija na višji medicinski šoli in nato še dve leti na Inštitutu duhovnosti v Zagrebu. Znova sem prosila pokojno sestro Pavlo Škrbec, ki je bila takrat provincialna predstojnica. Odgovor se je glasil: »Počakaj še toliko časa, da odložim to službo.« Tedaj sem ji odgovorila: »Če mislite, da nimam misijonskega poklica, mi to povejte in ne bom več prosila.« Odgovor se je glasil: »Piši višjim predstojnikom!« Bilo je marca 1990. V maju sem dobila pozitiven odgovor. Tisto jesen sem še diplomirala na Inštitutu duhovnosti in 10. januarja sem že bila v Materni hiši v Parizu, da bi se pripravila za nadaljnje poslanstvo.

Naj o vsem tem, kar sem doživljala, govorijo odlomki iz osebnih zapisov.

...V torek, drugega julija smo se poslovile od sestre Anke in se podale na dolgo pot proti Biruyi. Za dobrih 100 kilometrov smo potrebovale skoraj šest ur vožnje. Ceste so obupne. Ruanda je dežela tisočerih gričev in potovanje je nenehno dviganje in spuščanje. V suhi dobi vožnja ni tako nevarna, vse drugačna pa je v deževni. Občudovala sem lepoto narave. Kamor seže oko, so sami hribi, posajeni pretežno z bananovci. Veliko je tudi drugega sadja in kavovcev. Banane so vir hrane, a jih žal uporabljajo le za izdelovanje domačega piva. Zaradi alkoholizma je splošna revščina še večja.

Poleg glavnega mesta, drugih mest in vasi v Ruandi praktično ni. Kolibe so posejane na pobočjih. Dežela je prenaseljena in ni dovolj hrane za vse. Srce mi stiska bolečina, ko opazujem umazane in raztrgane otroke. Res da smo v Afriki in tukaj ni potrebno toliko obleke, vendar je na tej višini kar precej hladno.

Prišle smo v Biruyi, moj novi dom. Je na višini 1700 metrov. Sestre so me prisrčno sprejele: s. Amparo, s. Marija Jožefa, s. Karmen in s. Kristina. Dve sta trenutno še odsotni. Stanovanje je skromno, a okusno urejeno; ni razkošja, a nam tudi nič ne manjka. Vsaka ima svojo sobico s posteljo, omaro, mizo in stolom. Tla so cementna, zidovi iz opeke – brez ometa in belo pobeljeni. Nad posteljo je slabotna neonka, ki jo hranijo sončne celice. Vodo za umivanje grejemo v loncu na štedilniku, Tudi železni likalnik se tukaj ogreje, da likamo to, kar je nujno.

Pogled s hriba je čudovit. Globoko pod nami je veliko jezero Kivu in onkraj njega se vidijo zairske planine. Klima je prijetna, tako da ni težav s prilagoditvijo.

Kljub vsemu so prvi vtisi močni. Pretresa me beda, ki jo srečujem na vsakem koraku. Obraz ubogih ima tako različne poteze. Kako prav je imela s. Rozalija, ki mi je ob slovesu dala podobico svetega Vincencija, na kateri je natisnjeno sledeče besedilo: »Kmalu boš spoznala, kako težka je ljubezen. Težja kot lonec juhe in polna košara. Toda ohranila boš prijaznost in nasmeh. Ni vse v tem, da daš juho in kruh, to lahko store tudi bogati. Ti si mala služabnica ubogih, hči krščanske ljubezni, vedno nasmejana in dobre volje. Ubogi so tvoji gospodarji: videla boš, da so ti gospodarji strašno občutljivi in zahtevni. Toda čim grši in bolj umazani bodo, krivični in surovi – tem večjo ljubezen jim boš posvetila. Samo zaradi tvoje ljubezni, in res, samo zaradi tvoje ljubezni, ti bodo ubogi odpustili kruh, ki jim ga daješ...«

Da, občutila sem že, kako težka je ljubezen. Težko je ohraniti mirno kri, ko prinese mati dojenčka, vsega zanemarjenega in garjavega, da skoraj ni zdrave kože

na njem. Tu je še toliko praznoverja in neznanja. Da bi otrok hitreje rasel in napredoval, mu naredijo z žarečo iglo brazgotine po celem telesu. Te rane se pogosto okužijo in otroka prinesejo v dispanzer, ko je že prepozno.

Delo je zahtevno. Sestra mora znati praktično vse, kot bi bila zdravnik: pregledati bolnika, postaviti diagnozo, svetovati, predpisati zdravila, zašiti rane, imobilizirati prelome, voditi porod... Hvaležna sem Bogu, da sem si pridobila nekaj teoretskega znanja. Manjka mi praksa. Zaradi delovnih pogojev in materialnih sredstev je treba tukaj pozabiti na evropske principe dela. Za sterilizacijo ni druge možnosti razen kuhanja in formalinskih tablet; ni nobenega razkošja z instrumenti za enkratno uporabo. Če bi ne imela dobrih sosester, bi mi upadel pogum. Če so zmogle one, bom z božjo in njihovo pomočjo zmogla tudi jaz. Sicer me bodri misel današnjega berila: »Dovolj ti je moja milost. Moč se v težavah utrjuje.« (2 Kor 12, 9)

14. december 1991

Globoko sem pretresena in sinoči nisem mogla zaspati. Vznemirja me vprašanje: »Ali sem pripravljena darovati življenje?« Španska sestra iz reda svete Ane se je zaradi bolezni vrnila v domovino. Že dolgo let je delovala v Ruandi. Postala je žrtev svojega služenja. Ni dvoma, diagnoza je postavljena: aids! Se je zbodla z okuženo iglo, instrumentom, ji je pri vodenju poroda kri pljusnila v oči? Sestra Maria Kruz je stara komaj 45 let. Pogumno je sprejela svoj križ. Njeno življenje je v božjih rokah.

In jaz...? Bom morda sama čez nekaj mesecev, let, postavljena pred takšno resničnost? Pravijo, da je v Kigaliju vsaka četrta oseba seropozitivna, pri nas veliko manj. Nikoli ne moremo slutiti, kdo je že nosilec bolezni. Mislimo na osebno zaščito: rokavice, sterilizacija..., a smo kljub temu nenehno izpostavljene. Danes sem se z Gospodom v Najsvetejšem iskreno pogovarjala o tej zadevi. Povedala sem Mu, da želim biti vsa Njegova – vsa za uboge. Prosila sem ga, naj mi da veliko srce, ki je pripravljeno tvegati. Priznala sem mu svojo krhkost in občutljivost že v malih stvareh. Obljubila sem Mu budnost in pogum. On mi bo dal moč za tedaj, če pride težja bolezen.

3. februar 1992

Danes po kosilu sta šli sestra Amparo in s. Encarnacion v Kigali. Avto je bil naložen z obleko za begunce, ki jih je na obmejnih področjih zaradi nenehnih napadov vse več. V Kigaliju pa bi jutri naložili zdravila za zdravstveni center in hrano za podhranjene otroke. Sredi gozda sta na osamljenem predelu, približno pet kilometrov od tu, naleteli na oviro na poti. S. Encarnacion je zaustavila vozilo. Pristopil je mlad moški in zahteval denar. Sestri je prislonil puškino cev na senca. S. Amparo ga je zgrabila za roke, s. Encarnacion je pritisnila na plin in avto je »preskočil« oviro. Odjeknila sta dva strela, razbila dve šipi na avtomobilu, a sestrama se ni nič hudega zgodilo. Pač, doživeli sta psihični šok. Ves čas boja sta glasno molili: »O Marija, brez madeža spočeta...«

Butare, 3. maja 1992

Spet daljši presledek v pisanju. Zakaj? Preprosto zato, ker sem z Gospodom v globini srca doživljala bolečino križevega pota. Ne morem z besedo vsega izraziti, ker je bistvo trpljenja skrivnost. Razumsko raziskovanje vzroka trpljenja vodi v slepo ulico. Zdaj vem, da je smisel trpljenja v tem, da nas vodi v objem večne Ljubezni. Če smo res Kristusovi, je to nujno tudi naš delež. Da, doživela sem Veliki petek; trenutke, v katerih sem mislila, da je vse izgubljeno. Iz srca so prihajali vzkliki: »Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil!« Zdaj vem, da me je tukaj čakal On! Tukaj, v srcu Afrike! Včasih sem mislila, da bom spreobračala druge. Zdaj se zavedam, da je najtrše delo evangelizacija lastnega srca. Gospod me je tukaj čakal, da na ruševinah zvišenega mišljenja o sami sebi spoznam, da sem NIČ, in da vendar vse premorem v Njem, ki mi daje moč...

...To ljubezen bo treba še prečiščevati in v življenju bo še marsikateri Veliki petek, vedno novo začenjanje, vse do tedaj, ko bom v Očetovem objemu. Kdaj bo to? Morda kmalu. Kadar je stiska prehuda, si želim, da bi se to zgodilo. In vendar se po drugi strani z vsem bitjem oklepam življenja. Rada bi še delala. Stanje v deželi je iz dneva v dan bolj napeto. Neznanci nastavljajo mine na cestah, v javnih prevozih, mečejo granate na ustanove in privatne hiše...

Mukungu, 17. 4. 1994

Pismo s. Edith in s. Antoniji

Moji ljubi sestri Antonija in Edith!

Pišem vama te vrstice, ki jih ne bosta morda nikoli prejeli. Želim vama zagotoviti duhovno povezanost; vama zaupati stisko srca, izkričati vse neizrečeno trpljenje tega ubogega naroda. Vem, da sta močno z nami; vajino navzočnost otipljivo čutimo. Vajini srci sta tu v Mukungu. Edith je naš Mojzes, ki noč in dan izroča prošnje Gospodu, nas polaga v roke in srce Brezmadežne. Sestra Edith, tik pred velikonočnimi prazniki smo prejele tvoje domiselno darilo čebulice belih in zlatorumenih gladiol. Bele so simbol čistosti in našega darovanja Gospodu; zlate so odsev večne slave. Toda, ali Gospod ne pričakuje od nas, da vsadimo poprej rdeče rože našega mučeništva...? Naše življenje je Njemu darovano. Še nikoli se nisem tako močno zavedala Njegove bližine in bližine večnosti. Moje srce je pripravljeno... Da, rada bi še živela, se darovala tukaj. Toda, če so Njegovi načrti drugačni, se ne upiram in ne sprašujem, »zakaj«.

Besede so prešibke, da bi vama lahko v polnosti opisala dogodke zadnjega tedna. Zdi se mi, da je v tem tednu že cela večnost za nami.

Priprava na velikonočne praznike je bila lepa in sveto tridnevje močno doživeto. Višek je bila velikonočna vigilija ob krstu 300 odraslih oseb. Veseli vzkliki ALELUJE so po nekaj dneh zamrli in se spremenili v boleči krik ponovnega velikega petka: »Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil?!«

Ponovni plaz trpljenja se je sprožil v sredo zvečer, 6. aprila. Tisti večer smo šle zgodaj k počitku, saj so bili velikonočni prazniki poleg veličastnosti združeni z večjimi napori pripravljanja in pospravljanja. Tisto noč nobena ni dobro spala, ker nas je vznemirjalo krepko skovikanje sove na bližnjem drevesu. Gospod župnik je bil odsoten. V torek je šel v Nyundo. Vrnil naj bi se v sredo ali četrtek. Ker ga v sredo ni bilo, smo v četrtek molile v kapeli. Jutranji vrvež na cesti je bil nenavaden. Slutile smo, da se dogaja nekaj pomembnega. Sporočilo po radiu je razvozlati naša vprašanja. Zvedele smo za tragično smrt našega (Juvenala Habyarimana) in burundijskega predsednika. Nemir med ljudmi se je stopnjeval in novice so postajale temne in zaskrbljujoče.

V strahu smo bile za gospoda župnika. Vrnil se je okrog 17. ure. Pripovedoval je o barikadah na cesti, o pobesneli množici, o psovkah, kakršnih še ni slišal, odkar je v Ruandi. Isti večer smo poslušale novice o splošnem kaosu v Kigaliju. Pridružila se je še skrb za sestre, o katerih vse do danes ne vemo ničesar. Govori se o naglem odhajanju tujcev. V mojem srcu pa je bila želja, da bi bili vsaj vedve tukaj. Danes slavim Gospoda, da sta daleč, kajti to, čemur smo priče, je groza!

V petek zjutraj, 8. aprila, smo na poti proti cerkvi srečale prve skupine Tutsijev, ki so pribežali iz občine Muko. Največ jih je bilo iz Jimbu, kjer se je že začelo ubijanje. Iskali so zavetje v cerkvi, župnišču in pri nas. Župnik je bil pripravljen, da bi jih sprejeli v cerkev, a mu je župnijski svet odsvetoval. Zlasti je vplival na odločitev šolski upravitelj. Takšna pomoč bi namreč olajšala njihovo uničenje, saj bi bili vsi na enem kraju. Begunce so usmerili proti občini Mwendu, kjer naj bi jih policija zavarovala. Nismo razumele in ne odobravale te odločitve. Pozneje smo se prepričale, da je bila preroška.

Čez dan so se begunci razgubili, z večerom so se vračali kot neme sence. Trkali so na vrata, trkali na naša srca. Kako hudo je bilo odkloniti zavetje! V večernih urah smo gledale po hribih goreče hiše. Prišla je tudi Beatrice, žena našega kuharja Froduarda z otroki in z njo še nekateri drugi poznani ljudje. Prenočili so v Centru, skupaj s podhranjenimi otroki, že pred zoro so odšli. V soboto je bila nevarnost še večja, zato mnogih nismo mogle sprejeti. V nedeljo zvečer je prišel Froduard in prosil, naj bi sprejele otroke. Hudo je bilo odkloniti in srce se je trgalo. Skrivali so se potem – Bog ve kje... V ponedeljek zvečer je prišel Maki sam; tedaj smo ga videle zadnjikrat. Ne, nismo ga mogle skriti, saj bi ga tu našli brez iskanja. Solze so tekle, ker ni bilo možno narediti to, kar je narekovalo srce.

V ponedeljek, 11. aprila, se je pobijanje razširilo kot poplava: najprej v Gisayuri, nato v Gituntu. Kako preroški je bil nasvet, naj se ljudje ne skrivajo v skupinah v cerkvi, pri nas, v zdravstvenem centru... Ta dan so v protestantski kapeli v Gituntu pobili okrog 80 ljudi. Bile so predvsem žene z otroki. Ubit je bil tudi pastor. Prevzeli so nas panika, strah, groza; kratka nepopisni občutki tesnobe, odpora in nemoči.

Naši sodelavki Anastazija in Marija Goretti sta že nekaj noči spali v porodnišnici. Grozila jima je neizbežna smrt. V torek nam je predsednik občine pripeljal 5-letno deklco, ki so jo v nezavesti našli med mrliči v Gituntu. Anastazija in Marija Goretti

sta ga prosili, naj ju vzame na občino Mwendo. Z njima sta šli še Anastazijina mama in njena sestra Anoncijata ter še nekateri drugi. Do nas so prišle novice, da so jih odložili že nekje poprej. Sicer pa kroži toliko novic, da ne vemo več, kaj je resnica.

Ubijanje se nadaljuje. Tisti, ki jih, in oni, ki jih ne poznamo, se zbirajo s koli in mačetami, preiskujejo hiše, polja in hribe ter ubijajo vse, kar je iz rodu Tutsi: stare, mlade, otroke, dojenčke... V zmagoslavju se vračajo domov omadeževani s krvjo, ter s plenom, ki so si ga pridobili. Pobijajo krave, jedo in se veselijo. Vračajo se po stezi nad našo hišo in ves dan bi lahko poslušale njihovo širokoustenje o grozovitih dejanjih. Kako boleče je to za nas in kako neznosno je moralo biti šele za Cressence in Belino! Zvedele smo, da Froduarda in njegove žene z otroki ni več. Jean Marie je rešen po dobrih ljudeh. Rešila ga je soseda Odette in ga prinesla k nam, kot da bi prišla po zdravniško pomoč s svojim otrokom. Do kdaj ga bomo lahko skrivale v shrambi z živili, med grahom in fižolom?

Mnogi niso mogli prenesti dejstva, da jih bodo umorili. Tako sta se obesila Froduarjev starejši brat in župnijski mizar Damascen, katerega ženo s tremi otroki so umorili v Gituntu. Neki hutujski mami, ki je bila poročena s Tutsijem, sta od osmih otrok ostala dva: devetletna deklica, ki so jo ranjeno prinesli k nam, in mesec dni star dojenček. Deklica je hospitalizirana pri nas. Mamo so morilci zasledovali, da bi ubili tudi ta dva otroka. V obupu je sama ubila dojenčka in brez sledu izginila.

V sredo, 13. aprila, smo doživele najtežjo preizkušnjo. Svetovalec Bonifacij nas je opozoril, da sta Cressence in Belina v nevarnosti, če ostaneta pri nas. Bolje bi bilo, če odideta s predsednikom občine v Mwendo in od tam v Gitarama, kjer je še mirno. Z nami je bil gospod župnik in skupaj smo videli, da bi bila to najboljša rešitev. Sami sta potrdili odločitev. V naglici smo pripravile najnujnejše za na pot. Hkrati je bila to tudi preobleka v sili. Z Anko sva jima dali obleke in peče, kar naj bi ju morda obvarovalo najhujšega. Srce se je trgalo ob slovesu in te bolečine se ne da opisati. Predsednik občine je prišel spet naslednji dan. Povedal je, da potovanje v Gitarama ni več možno, ker so nemiri izbruhnili tudi že tam. Cressence in Belina sta ostali v zavetju neke pisarne. S sestro Anko sva pripravili toplo obleko, odeje, hrano ter prosili, naj stori zanju vse, kar je v njegovi moči. Obljubil je... toda slišijo se strašne stvari: da so jih na občini že veliko pobili, zlasti izobražence, da streljajo nanje, drugi pa umirajo od lakote; da je nekaterim uspelo pobegniti. O Belini in Cressence ne vemo ničesar.

V prvih dneh so mnogi Tutsiji iskali zavetje v zdravstvenem centru. Slutnja nevarnosti ni bila prazna. V izolaciji številka 3 je bil bolnik z malarijo. Svarila sem ga, naj ponoči odide. Dala sem mu zdravila, da bi z zdravljenjem nadaljeval, ter še nekaj denarja. Vztrajal je tukaj. V četrtek, 14. aprila, so prišli ponj. Ker se je branil, so ga ranili že v postelji, ga nato pobili med vrati in odnesli. Videla sem ga... Že par dni smo imeli v izolaciji številka 1 semeniščnika, ki je bil ranjen v teh dogodkih. Izdajal se je za Hutuja, kar je po zunanosti tudi izgledal (ne pa po vedenju in zahtevnosti). Gospod župnik mu je celo po Marcelu pošiljal hrano. V petek je prišla skupina ljudi z njegovo osebno izkaznico; bil je Tutsi. Odpeljali so ga; govorilo se

je, da so mu dali pogoltniti rožni venec in ga nato pobili; misleč, da je mrtev, so ga pustili. Ko je prišel k zavesti, je skušal uteči. Tedaj so ga ubili in pokopali.

Neki ženi se je posrečilo, da je iz porodnišnice pobegnila z našo pomočjo, a ne vemo, kaj se je z njo zgodilo pozneje. Neki starček se je delal neumnega, misleč, da se bo tako rešil; v hosti za bolnišnico so ga ubili.

Claudine je še vedno v izolaciji številka 4. Jo bodo pustili pri življenju? Sam Bog ve, in vendar je njeno življenje že v zadnjem stadiju aidsa.

Mnogim Tutsijem pomagajo hutujski prijatelji. Neki Tutsi je ponoči potrkal na vrata prijatelja Hutuja. Sprejel ga je in skril. Ko sta šla naslednji dan starša na polje, je le-ta ubil njune štiri otroke. Seveda tudi sam ni ušel smrti.

V našem centru za podhranjene otroke je našlo zavetje pet otrok: dve ranjeni deklic, ki so ju našli med mrliči v Gituntu, dva dečka, stara 4–5 let. Enega nam je pripeljal župnik, drugi je prišel sam. V shrambi je še Froduarjev Jean Marie. Najprej je bil med vrečami graha in fižola. Ves čas je negibno ždel. Po nekaj dneh smo izvedeli, da je Gaudence še živa. Povedali so nam ljudje, ki so jo skrivali in niso mogli več živeti v nenehnem strahu. V petek zvečer je šel Jerom ponjo in jo preoblečeno v moškega varno pripeljal v skrivališče med naša drva. Tisto noč smo preživele v nepopisnem strahu. Sinoči je bila s pomočjo Jeroma ponovna selitev v shrambo, kjer bo Gaudence skupaj z Jean Marie.

27. april 1994

V nedeljo, 24. aprila popoldne, je pridvelo nekaj mož s koli, sulicami in mačetami v bolnišnico. Silili so me, naj jim pokažem, kje skrivamo Tutsije. Odgovorila sem, da zame ni ne Hutuja ne Tutsija, pač pa so vsi le bolniki. Eden mi je potisnil granato na tilnik in mi grozil z mačeto. Ostala sem mirna. Čutila sem posebno božjo moč. Preiskovali so po sobah in odpeljali Claudine in še eno drugo dekle. Šli so tudi v center za podhranjene otroke in zahtevali, naj pokleknejo vsi, ki so iz plemena Tutsijev. Otroci so se vrgli na kolena. Zaenkrat so jih še pustili, a vedno grozijo, da se bodo vrnili in jih odpeljali. Negotovost nam trga živce.

Blizu Gaseyi so ubili okrog 40 ljudi, jih zmetali v jamo ter zasuli. Pravijo, da so bili nekateri še napol živi...

V ponedeljek, 25. aprila, so pobili ostanek beguncev v Mwendo. Innocent nam je pripovedoval, da je tik pred tem dejanjem še govoril z Marijo Goretti in Anastazijo, pozneje pa da je videl njuni trupli. Isti dan so umrli Marijini starši in Anastazijina mama. V mojem srcu je dvom, sum: kaj je Innocent iskal v Mwendo? Naj Bog sodi! Vsem mučencem pa naj Gospod podeli večno veselje in slavo. Naj jim da milost in moč, da bi odhajali brez sovraštva in z odpuščanjem v srcu, kakor je to storil sveti Štefan in toliki drugi, ki so umirali za Kristusa ali za svoj narod.

...V Mbungi je bilo umorjeno nekaj tisoč ljudi. Mrtva sta tudi oba duhovnika. Največ jih je našlo smrt v cerkvi. ...V Kibuye so pribežali Tutsiji iz raznih krajev: Mabanza, Rutsiro, Kayove, Mugonero in iz okolice. Na stadionu je bilo 4 do 6 tisoč ljudi, nekaj tisoč v cerkvi, v Home st. Jean v Betaniji... vojaki in njihovi pomočniki

so pobili vse! Pravijo, da se v Kibuye širi strašen smrad razpadajočih trupel. Minilo je že več kot teden dni in še niso vseh pokopali. Tiste v stadionu so zasuli z buldožerji, mnoge so vrgli v jezero.

Pretresla me je kruta smrt Imakulate Mukazire iz Musango, ki je delala v centru za podhranjene otroke. Ko je slutila, da ji ne bo prizaneseno, je ubila vse tri otroke: Anamarijo, Mukeshimana in nekajmesečno deklico, s katero je v kratkem obiskala svoje starše v Cyangugu. Nazadnje je vzela življenje še sebi.

In kako me doživljamo vse te dogodke? Hudo je! Če smo bile v prvih dneh nekoliko v strahu za lastna življenja, ostane zdaj še le bolečina in skrb za druge. V molitvi in daritvi svete maše najdemo moč za vsak dan in vsak trenutek sproti.

30. april 1994

... V četrtek smo prejele pisemce oziroma par vrstic na ozadju podobice. Pisali sta Cressence in Belina. Še sta živi, pozdravljata nas ter prosita, naj jima nekako pošljemo brevir in Sveto pismo. Pisemce je bilo izročeno županu verjetno že v ponedeljek ali pa še prej...

1. maj 1994

Ljuba s. Antonija in s. Edith, povedati vama moram najbolj žalostno novico: Cressence in Belina sta že v večnosti! Kljub upanju, da sta v večni radosti, je nam ta odhod prebridek. Verjemita, da je srce kar otrpnilo od vsega hudega, kar doživljamo, kar se dogaja okrog nas in kar slišimo vsak dan. Danes smo imeli na občini v Mwendu sestanek. Udeležila sta se ga tudi gospod župnik in gospod Marcel. Ko sta se vrnila, sta potrdila kruto resničnost, ki smo jo že slutile. Cressence in Belina sta bili v Birambo skupaj s sestrami od Vnebovzjetja, z duhovniki in še drugimi v župnijskih prostorih. Vse so pobili 29. aprila popoldne. Podrobnosti na niso znane. Ostale so le štiri sestre, in sicer dve tujki in dve domačinki iz plemena Hutu. Oropali in uničili so vse, vse! Sestre nimajo niti hrane. Iskale bomo priložnost, da jim na kakšen način pomagamo. V cerkvi so vse uničili, tudi Najsvetejšemu niso prizanesli. Enaka usoda je doletela tudi dispanzer. Bodo kdaj ozdravele te tisočere rane, iz katerih krvavi Ruanda?

Pripis

Do tukaj sem prišla med svojim zadnjim dopustom v Sloveniji s prepisovanjem osebnih zapisov. Dogodki v tistem krutem času leta 1994 pa so nas mleli še naprej. Ne bom se spuščala v podrobnosti opisovanja. Vendar so nekateri dogodki, ki jih ne morem zaobiti.

Po poldrugem mesecu popolne osame in brez vsake novice, če so naše sestre z drugih postojank še žive, so prišle do nas sestre iz sosednjega Zaira. Plačale so vojakom, da so jih spremljali do nas. To je bilo veselja še in še, hkrati pa globoka bolečina ob pripovedovanju vsega doživetega. Najkrutejša je bila zavest, da sta postulatinki Cressence in Belina v večnosti...

Sredi junija nas je doseglo sporočilo predstojnikov, naj zapustimo Ruando. To je bila najtrša pokorščina v mojem življenju. Zaprle smo zdravstveni center, zapustile ljudi, ki so imeli v nas edino oporo. Vest se je borila med dejanjem pokorščine in izdajo tega naroda. Zapuščale smo pet otrok in eno dekle na milost in nemilost tistim, ki jih bodo zdaj ubili. Bog pa je gledal na našo daritev drugače. V Gomi smo prišle v stik s francoskimi vojaki in oni so prišli s helikopterji ter vse rešili na varno. Tedaj sem spoznala, kaj je to Abrahamova vera in slepo zaupanje Bogu.

Po par dneh smo zapustile Gomo in preko Kinshase odšle v Pariz in v Slovenijo. V srcih je bila negotovost, bolečina. Kdaj bo možnost vrnitve v Ruando, samo to je ključalo v srcih. Vrnitev je prišla nepričakovano, vendar na povsem drugačen način, kot jo je bilo pričakovati. Že v prvi polovici julija so prihajale grozne novice o sto in stotisočih beguncev, ki so bežali iz Ruande v Zaire. Nekaj dni pozneje so svet preplavile grozljive slike kolere, ki je uničevala ta ubogi narod. V hipu smo sprejele povabilo in odgovorile na ta klic trpečih. Vse štiri: s. Bogdana Kavčič, s. Vida Gerkman, s. Anka Burger in jaz, smo po dobrih treh tednih zapustile domovino in z nekaterimi sosestrami drugih narodnosti smo bile 26. julija preko Pariza, Centralnoafriške republike z vojaškim letalom v Gomi. Tam smo bile priče grozotam, ki jih je težko opisati. Ob cestah mrlič, ki jih niti buldožerji niso mogli pokopati... Pridružile smo se nekaterim nevladnim organizacijam in v taborišču ob jezeru Kivu pod šotori in na črnih vulkanskih tleh služile trpečim. Moje delo je bilo od ranega jutra do poznega večera deliti vodo, vodo..., tistim, ki so umirali za kolero in pozneje za krvavo drisko. Gledale smo smrti iz oči v oči, a nas se ni dotaknila nobena bolezen.

Vrste pred »bolnišnico«, v kateri deluje s. Vesna Hiti (Foto: arhiv V. Hiti)

Po treh mesecih trdega dela smo čutile, da je naše mesto drugje: med ubogim narodom v Ruandi, ki je ostal brez vsake pomoči. Spet smo prosile, da bi se vrnile. Predstojniki so oklevali; bali so se za nas. Končno se niso mogli več zoperstavljati našim prošnjam in pritisku. V drugi polovici septembra smo bile spet doma, v ljubi Ruandi, vendar tako zelo spremenjeni. Vse porušeno, vse požgano, povsod ob cestah uničeni avtomobili, ljudje poskriti v svojih domovih. Vajene gostoljubnosti in množice soljudi vsakokrat, ko se je avtomobil ustavil, smo se naenkrat počutile osamljene. Obiskale smo postojanke, ki smo jih zapustile: v Biruyi, v Nembi in Kigaliju vse oropano in uničeno... Musango in Mukungu nedotaknjen, kot smo ga pustile. V srcih je nepopisna sreča. Začele smo znova, z novo gorečnostjo, z novo ljubeznijo...

Srečale smo znane obraze, polne veselja in zaupanja. Tu nas je čakal zvesti gospod župnik Jean Baptist Mendiondo, ki ni nikoli zapustil svojih ovčic. Hitro smo se znašle v že ustaljenem delu. Srečale smo se tudi s težavami, saj v začetku ni bilo možno kupiti zdravil. Vse povsod je vladalo nasilje; ceste so bile minirane, tolpe so napadale potujoče, vojaki so kar iz par skupnosti odpeljali sestre v ujetništvo... Čakale smo, kdaj bo naša vrsta. Skrivale smo zdravila, hrano, denar... Vsaka vožnja v sosednji Kibuye je bila povod za poslavljanje, kot da odhajamo za vedno.

Tako so minevala leta med upanjem, strahom in zaupanjem... Počasi gredo vse te stvari v pozabo. Življenje se vedno znova obnavlja. Ruanda dobiva novo podobo, ki je vsekakor zaznamovana s preteklostjo, a hkrati z novim upanjem.

Naše delo je vpleteno med bolnike, uboge, trpeče. V tem darovanju doživljam neizmerno srečo, pa tudi stiske in bolečine z vsemi tistimi, ki jim trdota življenja ne prizanaša. Trdno sem prepričana, da je moje mesto tukaj, dokler je to božja volja. Ne domišljam si, da sem tukaj kaj naredila; kar je strojeno, je Bog storil po meni in V MENI! Hvaležna sem Mu za vse to! In Njemu izročam svojo prihodnost in prihodnost tega naroda.

Še veliko bi lahko napisala... Naj bo ta skromen prispevek v slavo božjo!

V Mukungu, 26. aprila 2004

S. Vesna Hiti, Hči krščanske ljubezni svetega Vincencija Pavelskega (usmiljenka)

7. JANKO SLABE, MADAGASKAR

Pogovor, 26. 2. 2003, Ljubljana

Rojen sem leta 1944 v Rovtah nad Logatcem. Tam sem hodil v osnovno šolo. Želel sem v nižjo gimnazijo, ker pa mi v Logatcu takrat niso hoteli omogočiti, me je na stanovanje sprejel takratni župnik Klopčič v Litiji in sem šolanje nadaljeval tam. Dobil sem ponudbo za štipendijo na srednji tehnični šoli, vendar me je že takrat mikalo bogoslovje in tako sem odšel v malo semenišče v Pazin. V Ljubljani sem

študiral teologijo. Tam mi je bil med vsemi krožki najbolj všeč misijonski in tako je v meni dozorela odločitev za misijonarstvo. Že v četrtem letniku sem zaprosil za odhod na Madagaskar, da bi kar tam dokončal študij. Škof Pogačnik je bil dovolj pameten, da me ni pustil – tam bi naredil samo visoko teološko šolo, jezika nisem poznal itd. Leta 1972 pa sem dejansko odšel.

Iz zdravstvenih razlogov, doživel sem srčni infarkt, sem se vrnil v Slovenijo leta 1997.

Z. Ž. Zakaj ravno Madagaskar?

Malgaški škof je takrat prišel v Slovenijo prosit za misijonarje in tako sem se odločil za Madagaskar. Prišel je tudi škof iz centralne Afrike in tudi tja me je zamikalo, ampak sem ostal pri prvi odločitvi za Madagaskar.

Z. Ž. Kako so na vašo odločitev gledali doma? Kako je bilo ob odhodu?

Seveda je bilo hudo, pa niti ne toliko zame. Že od dvanajstega leta starosti sem živel od doma. Pozneje sem bil kaplan v Zagorju in sem bil vajen živeti od doma, pa čeprav ni primerjave, da si od doma v Sloveniji ali pa nekje daleč. Le na samem začetku je najbolj trpela mama, ki je upala, da bo na starost živela pri meni.

Z. Ž. Kakšni so bili prvi trenutki v novem okolju?

Pravzaprav ni bilo hudo. Pred prihodom sem si vse skupaj predstavljal veliko slabše, tako da me ni nič pretirano presenetilo. Nekoliko čudno sem res pogledal, ko so mi za kosilo ponudili netopirja, ampak sem ga vsega sklestil, pa tudi čebelje satovje sem jedel... Edino osjih ličink in mufuravy, neke vrste kruha iz banan in riža, nisem nikoli poskusil in tobaka nisem žvečil.

Pri hrani si nisem mogel privoščiti tako kot v Sloveniji, vendar sem jedel boljše kot Malgaši. Prva štiri leta sem kuhal sam, potem sem pa domačina navadil, da mi je on kuhal. Bolj ko sem znal jezik, manj časa sem imel za kuhanje. Čeprav sem bil v osnovni šoli sicer zelo slab za jezike, sem bil na osemmesečnem tečaju malgaščine med najboljšimi.

Zame je bil največji šok s stališča vere to, da Malgaši verjamejo v enega Boga, v stvarnika. Zato sem si moral najprej postaviti vprašanje, zakaj sem sploh prišel. Pričakoval sem pogane, ki molijo k malikom. Zdaj ne rečem več, da so pogani, ampak jih primerjam s starozaveznim verovanjem. Najprej sem moral preleteti, prekuhati svojo vero in ugotoviti, kako naj jo podajam njim. Ob tem pa namenoma nikoli nisem poskušal uvajati karkoli slovenskega. Naj vero izražajo na svoj način, v okviru svoje kulture. Zame je pomembno, da jim prav predstavim Jezusa, Boga. To je pred menoj znal zelo dobro početi domači zdravnik, ki pa je odšel le kakšen mesec pred mojim prihodom. Škoda, da nisva bila nič skupaj, bi tudi od njega veliko pridobil.

Bil sem zelo lepo sprejet, kar mi je dalo misliti. Skušal sem si predstavljati enega od njih, ki bi prišel v Slovenijo in začel nekje na podeželju nekaj oznanjati... No, razlika je vendarle v karitativnem delu, značilnem za misijonarstvo, prek

katerega misijonarji običajno pridobijo na ugledu. Pa vseeno. Če oni mene tako spoštujejo – kot tujca, koliko bolj moram jaz spoštovati njih, njihovo kulturo, običaje. Zame je bilo najtežje prav to, da nisem poznal njihovih običajev. Včasih se mi je kakšna stvar zdela skrajno neumna, ampak rekel sem si, zakaj bi morali Slovenci imeti vedno prav, edino resnico. In izkazalo se je, da v mnogih rečeh resnica ni bila drugačna, pač pa je bil drugačen način izražanja te resnice.

Deset let ali več sem vodil župnijske svete za tretjino škofije. Neko leto smo imeli za temo prav to – krščanstvo in malgaška kultura. Takrat je škof ljudem rekel, naj dobro premislijo svoje navade, da bodo razumeli njihov smisel, ozadje, potem pa tudi krščansko vero, da bodo sami znali uskladiti eno in drugo.

Z. Ž. Kaj vas je najbolj razveselilo, kaj najbolj odbijalo?

Brez dvoma me je daleč najbolj razveselila prijaznost, odprtost, s katero so me sprejeli medse. Če takole razmišljam o prvih mesecih, se moram spomniti izjemnega audiovizualnega tečaja malgaščine, na katerem nas je profesorica seznanjala z ozadjem, globljim pomenom jezika oziroma posameznih izrazov. Zame je bila velika obogatitev, ko sem odkril povezanost med jezikom in življenjem, kako drug drugega ustvarjata in oblikujeta. Malgaši imajo denimo besede, ki jih potrebujejo, drugih, ki jih ne potrebujejo, denimo sneg, pa enostavno nimajo in ne poznajo.

Z. Ž. Ko ste prišli na misijon, je tam že bila neka skupnost?

Bil sem prvi naseljeni misijonar na tistem območju. Šlo je za območje Matanga s skupno okoli 60.000 prebivalci, okoli 800 km južno od prestolnice. To območje je najbolj vlažno na Madagaskarju in slovenski misijonarji smo bili prvi, ki smo prišli tja, saj so klimatski pogoji tako slabi, da so se tem krajem vsi izogibali. Bili so kraji, kjer se je ob nedeljah zbiralo od 40 do 100 ljudi, misijonar pa je prihajal samo na vsakih nekaj mesecev ali celo po dveh ali treh letih glede na odročnost in nedostopnost kraja. Po mojem prihodu je število naraščalo, vse tja do 300 ljudi, tako da je bila cerkev premajhna in sem moral narediti novo. Škof nam je izrecno naročil, naj ne zganjamo propagande, ampak naj vzgajamo že krščene, oni sami pa naj s svojim življenjem pritegnejo druge. Potem so začeli prihajati prosit tudi iz drugih vasi. Zanimivo je, da me je celo protestantski pastor prišel prosit, naj pridem k njemu, brez kakšne nevoščljivosti ali občutka konkurenčnosti.

Z. Ž. Odnosi z drugimi misijonarji so bili torej dobri?

Zelo dobri, vsaj kar se mene tiče. Vse, kar slišimo na račun verskih spopadov, je zame čista zloraba vere.

Če je šlo za mešani zakon, nisem imel nikoli nič proti. Sem pa opozoril, da znajo v življenju v zakonu priti trenutki spora in takrat se tudi v zakonu lahko zlorabljajo razlike v veri.

Z. Ž. Kaj pa odnosi z lokalnimi oblastmi?

V mojem misijonu je nekdo kdaj ponagajal. Do konfliktov pa ni prišlo. V času socializma je državni predsednik skušal ukiniti pomoč zasebnim šolam, ampak so

se starši tako krepko postavili za »nas« (kot so rekli, sami zase, kot del Cerkve!), da to ni uspelo.

Z. Ž. Poleg pastoralnega dela ste se ukvarjali tudi s socialnim delom?

Da, predvsem z gradnjo, razdeljevanjem mleka podhranjenim otrokom, pomočjo z zdravili, šest let sem imel tudi opismenjevanje. Ko sem prevzel vodstvo katehistov in župnijskih svetov na jugu škofije, alfabetizacije nisem več zmožel.

Z. Ž. V kolikšni meri so vas cenili zaradi socialnih, materialnih koristi in koliko zaradi vere kot take?

Od take vrste ljudi je nemogoče pričakovati, da bodo množično prihajali zaradi vere same, takih je bil gotovo majhen delež. Motivacije, zaradi katerih so se ljudje začeli zanimati za krščanstvo, so bile zelo različne. Na primer, k meni je prišel predsednik krajevne skupnosti neke vasi in prosil, če bi lahko postal katoličan. Ko je hodil po drugih krajih države, je namreč videl, da je tam, kjer so kristjani oziroma katoličani, več napredka, da so ljudje bolj odprti in dovzetni za spremembe in s tem napredek. Upal je, da bo tudi on na ta način kaj dosegel. Skratka, šlo je za kombinacijo materialne in duhovne koristi, včasih celo za npr. ljubezen, ko je fant začel hoditi v cerkev zaradi dekleta, potem pa je vzljudil tudi katoliško vero.

Z. Ž. V kolikšni meri pa so se za krščanstvo odločali zaradi vas samih, zaradi vašega osebnega zgleda – kot katoliškega duhovnika, Evropejca, Slovenca?

Mislím, da kar precej. Moj prihod je bil zanje gotovo velik kulturni šok. V preteklosti so misijonarji bili v glavnem iz dežele kolonizatorja. In ljudje so do misijonarja imeli rezerviran odnos, pa če je bil misijonar še tako dosleden v krščanstvu. Ko sem jim povedal, da prihajam iz dežele, ki je bila prav tako stoletja kolonizirana, da je krščanstvo v marsičem obdržalo pokonci kulturo naroda ipd., so me hitreje vzeli »za svojega«, kot bi me sicer.

Z. Ž. Ste kdaj utegnili govoriti o Sloveniji?

O, da. Ko sem na diapozitivih pokazal nečaka, ki pase krave, so bili presenečeni, saj so mislili, da sta pri nas sam beton in asfalt... Ob njihovih državnih praznikih sem obešal samo njihovo zastavo, Kitajci so pa tudi svojo, ampak ne komunistično. Ko se je Slovenija osamosvojila, sem pa tudi slovensko obesil zraven. Seveda se je vsak zanimal, zakaj kar naenkrat tako. Povedal sem, da do sedaj nismo imeli svoje zastave ampak komunistično. Ta je pa slovenska, zato jo obešam.

Z. Ž. Se vam je kdaj zdelo, da vaše poslanstvo razumejo kot vsiljevanje?

Nikoli, vsaj če govorim iz svoje izkušnje. Morda predvsem zato, ker sem hitro zapopadel njihov jezik in navade.

Z. Ž. Zakaj ste se odločili prav za misijone, kaj je (bilo) za vas misijonarstvo?

Najprej sem se moral odločiti med tehničnimi poklici in duhovništvom. Potem pa sem se za misijonarstvo odločil prek misijonskega krožka. Šlo je za še poseben »božji klic«, za še en korak dlje od »običajnega« duhovništva.

Vsakdanji način potovanja po malgaških cestah (Foto: arhiv J. Slabeta)

Z. Ž. Naša zahodnoevropska kultura je tudi na Madagaskar prinesla vrednote, ki tem ljudem niso lastne. Na primer velike zidane hiše, ki jih pravzaprav ne potrebujejo, v Evropi pa, saj imamo hladne zime. Tudi denar varčujemo na podlagi tisočletne tradicije oskrbovanja z živili in kurjavo za zimo, za hude čase. Ali niso vse te navade, kultura, Malgašem tuje?

Pri tem vprašanju govorim o obalnih ljudeh, ker je velika razlika od visoke planote, kjer temperatura pade do ničle, na obali pa je najnižja +16 °C. Imate prav, tudi med samimi misijonarji se najde kdo, ki ima te ljudi za lene in nesposobne. Ampak, človek božji, saj v taki vročini, predvsem okrog poldneva, vendar nihče ne more delati! Za lenuhe smemo označiti tiste, ki ne gredo delat zjutraj, ko je še sveže – takrat Malgaši naredijo največ. Skratka, na Madagaskarju ljudje večinoma še vedno živijo tako, kot jih je naučilo okolje, narava.

Z. Ž. Kako pa gledajo na evropsko kulturo, navade, se jim zdijo čudne?

No ja, pojasniti jim je treba.

Sam sem v Sloveniji že šest let in že petič ali šestič si na novo »ustvarjam« svojo vero in ob tem razmišljam in opazujem našo kulturo. Na Madagaskarju so ljudje odprti, sprejemajo, tu smo pa zelo zaprti. Ko sem nekoč v Sloveniji nek zakonski par mimogrede povprašal, kako je z njuno vero, sta me na hitro odpravila, češ, ali sem ju prišel spreobračat. Na Madagaskarju mi nihče ne bi tako odgovoril, ampak bi se o zadevi pogovoril ali mi vsaj naravnost rekel, da o tem še ni razmišljal, ali da se mu zdi, da je stvar preresna, pregloboka in da se za kaj takega sploh ne zanima.

V Sloveniji mladi pravijo, da se svobodno odločajo in zato ne hodijo več k maši. Niti ne razumejo, kaj v resnici je svobodno odločanje, in tudi maše ne poznajo razen katekizemskih odgovorov na pamet. Imam občutek, da se redki svobodno odločajo za karkoli v življenju. Večina se pusti voditi splošnemu javnemu mnenju. Zato dosti razmišljam, kako vero podajati v takih okoliščinah.

Z. Ž. Na Madagaskarju ste naleteli na monoteistično verovanje.

Seveda, vsi Malgaši verujejo v enega Boga. Uradno jih imenujejo animisti. V resnici pa so zelo blizu stare zaveze. Vse temelji na vsakdanjem življenju in tu sem se

ogromno naučil. Tako razmišljanje je v popolnem nasprotju z našim, ki vero razume kot zasebno zadevo. Na Madagaskarju vera ni ne javna ne zasebna in o tem se sploh ne govori. Vsak jo enostavno »živi«.

In spet sva tam: v Sloveniji se ne morem »inkulturirati«, da bi razumel floskule, da je vera zasebna zadeva. Ni ne javna ne zasebna. Če želim javno izraziti svojo vero, jo pač izrazim, če pa ne želim, sem pa tiho. Tega na Madagaskarju nihče ne diktira, pri nas pa nekateri.

Z. Ž. Koliko je kristjanov?

Na obali je po 10% katoličanov in 10% protestantov, 80% pa nekrščenih. Na visoki planoti je obratno, 80% je kristjanov, polovica protestantov, polovica katoličanov, samo 20% pa je nekrščenih. Taka razlika je zaradi klimatskih razmer. Ob obali je za bele misijonarje okolje enostavno preveč nezdravo, zato so s krščanstvom začeli prej na visoki planoti, pozneje so pa šli tudi na obalo. Ker je na visoki planoti bolj ugodno podnebje, so ljudje tudi bolj odprti, dojemljivi in bolj delavni ter s tem bliže našemu načinu razmišljanja. Na obalo, kamor smo prišli Slovenci, so misijonarji prišli nazadnje. Ne smem reči, da so »zaprti«, pač pa je njihov način razmišljanja drugačen in ga moraš kot takega najprej sprejeti pa čimprej razumeti.

Z. Ž. Na kakšen način ste »uporabljali« njihovo kulturo pri oznanjanju svojega nauka?

Kar redno sem jo uporabljal. Deloma sem se že sam skušal živeti in jo uporabljati, imel pa sem tudi odličnega katehista, domačina, ki mi je znal svetovati. Bil je tudi moj prevajalec pri pogovorih s krajevnimi oblastmi. Namreč, malgaško komuniciranje poteka prek pregovorov, zato je zelo težko razumeti pravi smisel in namen povedanega. Tako prevajanje je bilo torej precej kompleksna zadeva. Jaz sem sicer znal govorit malgaško, premalo pa sem poznal pregovore.

Pri slovesni maši ne gre brez bobnov in drugih glasbil, pa tudi plesa. Prav v tem pogledu doma strahotno pogrēšam Madagaskar. Na veliko soboto je bil na primer vrhunec dogajanja, ko so bogoslužje (liturgija luči, vode, besede in evharistija) pri maši sami uprizorili, brez moje pomoči. Spomnim se dneva, ko sem v cerkvi edinkrat nakazal ples. To je bil dogodek! S tako gesto sem prazniku dal večji poudarek kot morda na enomesečnih duhovnih vajah...

Vse seveda poteka v domačem jeziku. V večjih mestih so si včasih nekateri najstarejši zaželeli nekaj petja v latinščini, kot so bili vajeni iz predkoncilskih časov.

Vse skupaj zahteva tudi nekaj prilagajanja, na primer, če se oni priporočajo svojim prednikom, ni to nič slabega, zaradi tega jih še ni treba slabšalno označevati za pogane, saj imamo tudi mi svoje svetnike in podobno. Mislim, da so v preteklosti nekateri misijonarji te ljudi včasih sodili preveč z našimi kriteriji.

Z. Ž. Česa v malgaški kulturi pa ste se najbolj navzeli?

Omenil sem že sodelovanje pri maši. Zelo me je tudi prevzela povezava med življenjem in jezikom, razumevanjem – njihov jezik je, prav tako kot vera, tesno prepleten z vsakdanom. Na primer, ko je bila žetev, so delček pridelka darovali prednikom, podobno je bilo, ko smo kdaj skupaj pili pivo in so darovali nekaj

Janko Slabe pred eno od cerkva, ki jih je sam sprojektiral (Foto: arhiv J. Slabeta)

kapljic v zahvalo Bogu. Sprva so me opazovali, kako bom reagiral, ampak meni se ni zdelo prav nič slabega.

Z. Ž. Kako ste uspevali ohranjati svojo »slovensko« kulturo?

Redno sem prejemal Družino in Ognjišče. V začetku smo se vsaj enkrat na teden dobivali slovenski misijonarji v okolici. 15 let z menoj ni bilo drugega misijonarja, in takrat je bilo težje glede ohranjanja »slovenstva«.

Z. Ž. Ali ste se v teh letih spremenili? Kaj o tem pravijo doma?

Priznati moram, da se po vrnitvi v Slovenijo težje vživljam v »domačo« kulturo, kot sem se ob prihodu v misijone. Nekatere sem že mimogrede omenil. Opažam vrsto razlik tudi v cerkvenem življenju, denimo pokoncilski in posinodalni način organiziranja cerkvenega življenja – kar se na primer župnijskih svetov tiče, smo na Madagaskarju daleč pred Slovenijo. Vsako pleme ima na Madagaskarju svojega poglavarja. Njegov naziv »ampanjaka« zelo težko prevedemo. Na nek način bi lahko govorili o kralju, pa je vendar po drugi strani vse skupaj zelo demokratično.

Z. Ž. Bi zdaj, ko se lahko ozrete nazaj, lahko rekli, da vam je za karkoli žal, bi nemara, če bi še enkrat začeli, katero stvar poprijeli drugače?

Svoje odločitve za misijonarstvo gotovo ne bi spreminjal. Če govorim bolj konkretno, pa bi gotovo posvetil še več časa mladini, predvsem preko športa. Pristni športni duh je brez dvoma korak do vere. Na žalost je v takoimenovanih razvitih deželah vsaj za ... (ne bom jih imenoval) šport komerciala, kateri se športniki morajo podrediti, če hočejo, da jih nekdo podpira.

8. JOŽEF – PÉPI LEBREHT, BENIN IN TOGO

Pisni odgovori na poslana vprašanja

1 Sem frančiškanski duhovnik (posvečen v Mariboru l. 1991), rojen sem 11. 3. 1964 v Mariboru in izhajam iz kmečke družine s štirimi otroki. Svoje otroštvo in zgodnjo (srednješolsko) mladost sem preživel doma na podeželju, v župniji Sv. Trojice v Slovenskih goricah. Po končani srednji ekonomski šoli v Mariboru sem se odločil za vstop k frančiškanom. Noviciat sem opravil v Kostanjevici (Kapeli) nad Novo Gorico, šestletni teološki študij v Ljubljani, prva tri kaplanska leta sem preživel pri sv. Antonu Padovanskem v Ljubljani na Viču, četrto kaplansko leto pa pri Marijinem oznanjenju na Tromostovju v Ljubljani. To leto sem izkoristil tudi za pripravo na odhod v misijone. Zadnje tri mesece pred odhodom sem preživel pri frančiškanih v Parizu, kjer sem utrdil znanje francoščine. Novembra 1995 sem prišel na prvo misijonsko postojanko Perma na severu Bénina.

Ves čas bogoslovnega študija sem poblize spremljal misijonsko delo in molitev slovenske Cerkve in tako sem leta 1994 prišel do osebnega spoznanja in odločitve, da bi tudi sam šel v misijone. Gospod me je vznemiril z mislijo: »*Ne dajaj za misijonsko delo Cerkve le stvari in denar, podari samega sebe tistim, ki Jezusa še ne poznajo.*« In še to mi je govoril na dnu moje vesti: »*Odgovori izzivom, ki ti jih pripravljam, in sicer: zapustiti varnost in lepoto svojega doma, domovine, jezika, kulture in zaživeti med tujim ljudstvom. Tako bom videl, mi je govoril Gospod v moji vesti, ali me boš zvesto ljubil in oznanjal kljub drugačnosti in nasprotju, na katera boš morebiti trčil s svojo miselno in kulturno pojavnostjo.*« Dal sem se zapeljati in izzvati Njegovi dovolj privlačni in vznemirljivi misli, napisal sem pismo sobratu misijonarju v Bénin, pa tudi svojemu predstojniku v Ljubljani. Od obeh sem dobil zeleno luč in čez eno leto sem bil v misijonu v Béninu v zahodni Afriki.

Odločitev za odhod v misijone je bila lahka, ker sem vedel, da me Gospod kliče in pošilja, in hkrati težka, ker sem moral z njo priti pred dobre prijatelje in domače, ki bi rajši videli, da nadaljujem z evangelizacijo v Sloveniji. V trenutku odločanja sem imel jasno in neomajno spoznanje, da Gospod to od mene zahteva in da so vse ovire (različnih oblik) le zato, da se preizkusi moja zvestoba poslanstvu in uresničitvi resnične poklicnosti. Evangelistov stavek: »*Da je Kristus pot, resnica in življenje,*« me je notranje močno oblikoval in zaposloval. Če je to res in če to Cerkev veruje že 2000 let, potem imam zdrav temelj za pot k drugim in sem upravičen, da Kristusa oznanjam ter pomagam pri gradnji njegove Cerkve. Če ne bi veroval, da je to res, potem bi moral ostati doma. V tem sem videl smisel svojega misijonskega poslanstva in ga še vidim tudi danes. Po osemletnih izkušnjah misijonarjenja v Béninu in sedaj v Togu se to temeljno gledanje ni prav nič spremenilo; konkretne izkušnje in poznanje ljudi, med katerimi živim, so me le naučile, kako prepričljiveje in ustrezneje živeti in oznanjati to resnico.

2 in 3 Strah in odprto pričakovanje – tako bi lahko označil slovo od doma, domovine in povsem nov začetek med poljedelskim plemenom Betamaribe v Permi, škofija Natitingou na severu Bénina. Zadnje trenutke slovesa od domovine sem preživel med župljani na Viču, ki sem jih imel vedno rad. Trudil sem se, da mi naravna čustva niso zameglila razuma in omehčala volje. Govoril sem si: »Hotel si poznati resničnost vere in zvestobe Gospodu, kot jo je izpričal Abraham, ko je zapuščal svoj dom. Sedaj moraš to osebno odločitev živeti. Ali boš klonil pod strahom pred neznanim ali pa boš veroval in upal, kot je to storil Abraham?« Kot Frančiškovega duhovnega sina me je zelo zaposlovala tudi ideja o resničnem duhovnem uboštvu, ki ga ne moreš živeti v polnosti, če nisi sredi zunanjega (materialnega) uboštva. Uboštvo pa se rojeva ob razlastnitvenju samega sebe, ki ti omogoča zadihati v predani svobodi. Videl sem torej, da mi odhod v misijone in življenje in delo med ubogim plemenom Betamaribe ponuja ta konkretni izziv, da dozorevam v resničnem uboštvu in predani svobodi. Že pred odhodom sem se razlastnil z materialnimi stvarmi in vzel s seboj le najnujnejše. V sebi sem tako dozorel v notranji svobodi in veselju, ki sta me poglala v svet. Prvo srečanje z novim okoljem, domačini, jezikom, z njihovim načinom življenja in razmišljanja je bilo (v nekem oziru) šokantno. Vse je bilo drugače, kot sem si mislil in kot sem slišal iz pripovedovanja misijonarjev. Nisem imel trdne opore, na kateri bi začel graditi človeške odnose z novimi ljudmi. Tudi pri oznanjevanju evangelija nisem vedel, kako odkriti vstopno mesto, ki bi vznemirilo in zagrabilo domačine poslušalce. Edina trdnost, ki mi je v tistem (kar nekaj mesečnem) obdobju ostala, je bila notranja trdnost vere v Kristusa, ljubezen do Cerkve in jasno prepričanje, da opravljam poslanstvo, za katerega sem poklican. Istočasno pa sem doživljal veselje, saj sem spoznaval nov svet, o katerem sem prej lahko le bral. Odkrivanje novega – nove kulture, jezika, plesov, ritma, pesmi, oblačenja, hrane, živali, drevja in sadja – je bilo izzivalno, osrečujoče. Počasi sem prodiral v dušo domačinov, odkrival njihovo duhovno bogastvo in revščino ter poskušal v vse to prinesiti Kristusovo luč in ljubezen. V tem prizadevanju sem trčil ob osebno nemoč (pred zahtevnostjo poslanstva in pred večstoletno utečenostjo domačinov v njihovem življenju in mišljenju, pa tudi pred skorumpiranostjo države in družbe). Začel sem se učiti ponižnosti, vztrajnosti, upanja in potrpežljivosti v majhnih vsakdanjih stvareh, za katere nisem hotel, da me ukleščijo, omejijo, marveč sem vztrajno iskal krila svojega duha k presežnemu, večnemu, h Gospodu samemu. Čutil sem nevarnost, da svoj horizont čutenja in mišljenja zožim zgolj na vsakdanje konkretnosti, minljivosti in omejenosti. Velik šok, ki me je stal tudi nekaj neprespanih noči, je bilo dejstvo, da sem se moral odslej o vsem izražati v francoščini. Domači jezik, ki ga imam tako rad, v katerem sem opravil vse šolanje, v katerem edino se je mogoče iz globine in globoko izraziti, je čez noč postal zgolj (notranja) zasebna zadeva. Hvala Bogu, da sem imel ob sebi sobrata Milana, tudi Slovenca, da sem se lahko vsaj z njim pogovarjal in izrazil tisto, kar ni mogoče izraziti v francoščini, ki je zame bila in

je tuji jezik. V nastopih pred otroci in mladino se je bilo potrebno zelo dobro pripraviti. Otroci so najbolj kritična publika. Njim se še sanjalo ni, da sem se do tedaj izražal le v slovenščini in da je zame francoščina tako tuja kot zanje. Najmanjše govorne ali pisne napake je bilo potrebno drago plačati in nevarnost je bila, da bi izgubil samozaupanje in trdnost v sebi...

Postati tujec in biti tujec..., živeti daleč od domovine, prijateljev..., čez noč biti odrezan od vsega, kar si prej bil in za nekatere predstavljal..., ne biti, kar si prej nepreklicno, korenito z vsem srcem bil – to je bila moja nova resničnost, v kateri sem se moral znati na novo odkriti, zaživeti, načrtovati, graditi...

Poleg notranjega šoka sem bil tudi pred zunanjim: drugačnost podnebja (izredna vročina, le sušna in deževna doba, brez štirih letnih časov), drugačnost hrane, narave, izgleda ljudi (vsi so bili črni, le trije misijonarji in en prostovoljec smo bili beli). Vendar je bil ta šok zame veliko lažji, skoraj neopazen. Z vročino sva se hitro vzljubila, hrana domačinov je bila okusna in zanimiva, po nekaj mesecih pa nisem več opazil, da so ljudje, s katerimi živim, črni. Ko gledam nazaj, opažam, da je bil najtežji prav kulturni in civilizacijski šok. O njem sem v razne slovenske verske publikacije redno pisal. (Če vas kaj od tega zanima, vam za ilustracijo pripenjam dva od opisov drugačnega doživljanja, ki ga imajo domačini: »Čarovnice« in »Totem verice«.)

- 4 Vsakdo pripravi sprejem tujcu glede na to, kaj v njem vidi in kako se v odnosu do njega počuti; ali je ob njem varen v svoji identiteti in življenjskih interesih. Katoliški misijonarji smo med tem plemenom zelo dobrodošli, saj nikoli nismo nikomur naredili nič slabega, ravno nasprotno, po nas je prišla obljuba boljšega življenja in odrešitve v mnogih boleznih in težavah. Tako sem naletel na prijazen in odprt sprejem med domačini. Sobratje misijonarji pa so tudi z zanimanjem gledali na »novoprišleka« in se spraševali, kako se bo »novinec« vživel in znašel v tem okolju. Je pa bilo zelo zanimivo odkritje in vživiljanje v večbarvno in mednarodno sestavo duhovnikov, redovnikov in redovnic v škofiji Natitingou na severu Bénina.
- 5 do 8 Po treh letih in nekaj mesecih sem zapustil Bénin in se naselil najprej v večinsko muslimanskem mestu Mango, med plemenom Čokosi. Po polletni izkušnji mestne župnije in krščanske manjšine med dokaj zmernimi muslimani sem od septembra 1999 na podeželskem misijonu med poljedelci Tamberma. Slednji imajo v svoji kulturi in jeziku skupni izvor z Betamaribe, med katerimi sem bil na severu Bénina. Na misijonu sva trenutno dva slovenska frančiškana, p. Milan in jaz. Najino delo je organizacija rednega župnijskega življenja – verouk (v centru misijona in po vaseh, v francoščini in v domačem jeziku), obhajanje zakramentov, vzgoja katehistov, poučevanje o religijah v osnovni in srednji šoli, organizacija karitativne dejavnosti, pa tudi gradnja potrebnih cerkvenih in drugih objektov (nova župnijska cerkev, knjižnica, internat za fante in dekleta), kopanje vodnjakov in drugo. Velikokrat pomagamo pri prevozu bolnikov v bolnico. Za preproste kmete smo na razpolago tudi za prodajo po nizkih cenah najosnovnejših zdravil proti malariji. Zaradi prisotnosti srednje šole smo čutili

tudi potrebo, da smo organizirali ugodno prodajo šolskih potrebščin. Za srednješolce, ki so precej oddaljeni od Nadobe, središča misijona, smo odprli tudi internat, kjer lahko stanujejo in normalno študirajo.

Pred dvema letoma so prišle na misijon tudi domače redovnice sv. Avguština iz Bénina. So nam v veliko pomoč v župnijskem življenju; neprecenljive vrednosti pa je tudi njihovo poznanje domačega jezika in kulture. Dekleta učijo ročnih in gospodinjstskih del, v sirotišnici pa skrbijo za 19 sirot v starosti od nekaj dni do 13 let. Skoraj vse področje župnije pokriva pleme Tamberma, kar nam olajšuje evangelizacijo (le nekaj je nomadov Peulov (ki so muslimani) in pripadnikov sosednjega plemena Lamba). Premer župnije je približno 40 km; v njej je okrog 20 vasi in v osmih od njih imamo majhne krščanske skupnosti katehumenov in kristjanov. Večina vasi je v dolini, dve vasi pa se raztezata na gorski planoti Atakora. Poleg katoliške Cerkve je v naši župniji prisotna še sekta ameriškega izvora, »Assemblée de Dieu«, peščica priseljenih muslimanov in velika večina pripadnikov domačemu tradicionalnemu verovanju, ki se izraža skozi čaščenje prednikov, daritve na oltarjih pred njihovimi hišami »tata«, verovanje v reinkarnacijo, prakticanje totema idr. Domačini se v islam ne spreobračajo (so zelo redke izjeme), v katoliško vero pa počasi in maloštevilno. Po več kot tridesetletni prisotnosti katoliških misijonarjev je približno 3 % vseh ljudi (kar pomeni okrog 300 ljudi) katoliške vere. Danes se spreobračajo v katoliško vero po večini mladi in otroci.

Krajevne oblasti naše delo spremljajo s simpatijo, so ga zelo vesele in računajo iz njega čimveč iztržiti, tudi za zgolj trenutne ekonomske in politične koristi. Državne oblasti so naklonjene katoliški Cerkvi in njenemu delu (zlasti vzgojnemu, socialnemu in karitativnemu); boli jih le, da je v svojem učenju katoliška Cerkev kdaj pa kdaj kritična do trenutne diktatorske oblasti. Državne oblasti si v odnosu do Cerkve v redkih primerih prilaščajo oblast in pravice odločanja v njej. Te pravice pa seveda nimajo, in če jim Cerkev to prikrito ali jasno pove, izbruhnejo manjši incidenti, nasprotja ali spori.

- 8b** Škofija Kara na severu Toga, katere del je naša župnija sv. Lovrenca v Nadobi, je zelo mlada. Še nima 10 let. Kljub temu pa je čez polovico vseh duhovnikov, redovnikov in redovnic v škofiji že domačinov iz različnih plemen, ki živijo na področju škofije. Vsi smo ena sama Cerkev, zato živimo res čudovito mednarodno bratstvo. Razlike so le v določenem načinu razmišljanja in seveda v finančni moči. Evropski misijonarji imamo – govorjeno na splošno – več denarne moči kot domači duhovniki, ki so za svoje preživetje prisiljeni delati na zemlji in si iskati razne dobrotnike v bratskih Cerkvah v Evropi in drugod.
- 9** Pleme Tamberma je zelo koristoljubno in v določenih interesih zelo sebično, zato so nas, belih misijonarjev, zelo veseli predvsem (ali samo) zaradi konkretnih materialnih koristi; zaradi t. i. gospodarskega razvoja, ki ga prinašamo. Zaradi vere nas ceni – kolikor pač – le peščica naših bratov in sester kristjanov; za druge pa smo prav zaradi vere bolj moteči kot zaželeni in cenjeni. Od naše

kulture pa najbolj cenijo civilizacijske vrednote, ki jih je razvila. Določenim kulturnim vrednotam – kot so spoštovanje vsake osebe (in plemena), njenega dostojanstva, svobode, njenih pravic, odločanja vsakega posameznika o sebi (in ne da zanj odloča družina, klan, ali pleme), monogamija, delavnost, natančnost, točnost, čut za higieno in čistost, izobraževanje in izobraženost, predvidevanje za prihodnost idr. – pa ravno ne ploskajo. Najraje bi videli, da jih pustimo pri miru v njihovih navadah (ki so včasih vrednote), med katerimi jih je kar precej dobrih in podobnih našim. Ne manjka pa tudi takih, ki kričijo v nebo in žalijo človeka v njegovi enkratnosti in v osebnem dostojanstvu.

Če bi se izrazil v zgolj materialistični govorici in logiki, bi lahko karikirano rekel nekako takole: Zdi se, kot da (govorjeno na splošno) Afričan pravi: »*Da, hočemo živeti lažje in bolj varno življenje, ki ga prinašajo nekateri zahodnoevropski tehnični dosežki (motor, avto, ceste, bolnice, vodovod, elektrika, močna podjetja, šole, tisk, radio, televizija, internet itd.), toda to bomo živeli na vaš račun, z vašim denarjem; nam pa pustite, da z vašimi sredstvi po svoje živimo, v našem načinu mišljenja in dela. Vaše civilizacijske koristi in olajšave nas zanimajo; trud, garanje, delo, drugačen način mišljenja, ki ga le-to zahteva, to pa nas ne zanima. Pustite nam naš svet.*« Vprašanje gospodarske podobe in razvoja Afrike pa je, to resno in odgovorno poudarjam, večplastno, zapleteno, odvisno od mnogih družbenih in osebnih danosti, zato si seveda noben resen in razumen poznavalec razmer ne drzne površne ocene, lahkotnega reševanja kriz in slepe napovedi prihodnosti...

Kot Slovence nas cenijo le sobratje duhovniki (domačini ali drugi misijonarji), domačinom pa to nič ne pove in nič ne pomeni. To, da si bel človek in da zanje predstavljaš drug svet, vrednote in denarno moč, to jim nekaj pove.

Poleg vprašanja narodnostne pripadnosti pa je odločilnejše in bolj osebno vprašanje, kdo je vsakdo izmed nas kot človek, kot osebnost: ali je pristen in verodostojen v tem, kar uči in (zanje) dela.

- 10** Z mladimi in otroki pogovor večkrat nanese na željo, da bi radi vedeli več o družini, iz katere izhajam, o moji domovini, jeziku. Nekateri hočejo vedeti, kako v našem jeziku pozdravljamo. Radi slišijo tudi, če jim kaj v slovenščini zapojem. Zanima jih tudi, kako živi slovenska Cerkev in kakšne so gospodarske in politične razmere. Še zlasti je to zanje zanimivo, ker nisem Francoz. Preko francoščine in s predsodki posejanega znanja zgodovine srečanja Toga in njenih prebivalcev s Francozi imajo srednješolci do Francozov in njihove politike do Afrike skoraj v celoti negativen odnos, zato je zanje (in zame) prav zanimivo srečati se z nekom, ki ni Francoz in je tudi sam v nekem zgodovinskem trenutku v svojih prednikih živel francosko gospodovanje. Z video posnetki, s slovenskimi verskimi časopisi (Družina, Ognjišče, Brat Francišek) jim tudi nekoliko približam tisti drugi svet, ki je zanje vedno velik, dober svet, po katerem je potrebno hrepeneti in si želeti, da bi tam nekoč srkali iz njegovega »mleka in medu«.

- 11** Kot misijonar imam namen oznanjati le Kristusa in graditi njegovo Cerkev. Seveda pa se zavedam, da to delam v slovenski kulturni obleki. Kolikor sem torej

preveč slovensko »kulturno oblečen« in premalo evangeljski, lahko delam nad njihovo osebo in kulturno dediščino krivico. Sicer pa nikoli nimam občutka, da bi čutili, kako jih z nečim posiljujem. Bolj je prisoten občutek in pravo spoznanje, da si domačini, ko me poslušajo, globoko v sebi pravijo: »*On ni Afričan. To, kar nam govori, velja zanj in njegove ljudi, pri nas pa je to drugače.*« Do zanimivih stvari prihaja v tem trenutku, ko o istih, konkretnih evangeljskih vrednotah in zahtevnostih govorijo črne sestre iz njihovega plemena. Sedaj počasi razumevajo, da evangelij, ki ga oznanjamo, ni vezan na barvo in kulturo oznanjevalca, marveč da je evangelij večji od oznanjevalca. Vrednota zvestobe in ljubezni do enega partnerja, je, recimo, vrednota, ali pa to pač ni, ne glede na to, kdo o njej govori ali jo živi. V veliko pomoč pri vcepljanju evangelija v konkretno kulturo so nam zato domači duhovniki, redovniki in redovnice, saj vsi predsodki do belca in njegovega nepoznavanja črne kulture odpadejo. Tukajšnji ljudje se z mojo kulturo in s tem, kako jo skozi sebe izražam, nikoli niso ukvarjali ali se o njej kritično spraševali. To jih ne zanima in tudi ne moti. Zanje je pomembno, če pustim pri miru njihovo kulturo tam, kjer je za njih sveta, saj je povezana z njihovim verovanjem. Prav tu pa seveda (z vidika misijonskega dela) prihaja do neizbežnega srečanja in odločitve, izbire: če hočem postati kristjan in slediti Kristusu, se moram vrednotam, ki so temu nasprotne (ali celo sovražne), odpovedati, se spreobrniti in začeti živeti nov način čiščenja Boga in bližanja svojemu bližnjemu. Tukaj je spreobrnjenje neobhodno, sicer ne morem postati kristjan. Če do spreobrnjenja ne morem priti (in porodi ga lahko le osebna in občestvena vera v Kristusa), potem pač ostanem v starem kulturnem, verskem in družbenem mišljenju in vrednotenju. Da ne bo nesporazuma: misijonar oznanja Kristusa in evangeljske vrednote in spreobrniti se je potrebno k Njemu in k Njegovemu načinu gledanja na Boga, človeka in na končno usodo sveta; ne spreobračamo se k določeni kulturi ali civilizaciji. V evangelizaciji, v misijonskem delu gre za čisto versko vprašanje in odločitev, ki pa pozneje seveda potegne svoje posledice v konkretni kulturi, h kateri spreobrnjenec v krščanstvo pripada.

Vedno bolj spoznavam, kako je ta (liberalni) očitek o širjenju zahodnjaške kulture nek miselni kompleks, ki ga je na Zahodu porodil določen nekrščanski način vrednotenja in gledanja na misijonsko delo. Vemo, da je oznanjevanje evangelija namenjeno vsaki kulturi, torej tudi afriškimi, in da gre oznanjevalcem evangelija za to, da evangelij dano kulturo prekvasi, oplemeniti, počloveči in odstrani iz nje vse, kar je proti veri in ljubezni do Boga (razodetega po Božjem Sinu) in proti pravemu spoštovanju in pospeševanju človeške osebe kot posameznika in občestvenega bitja. Ko oznanjamo evangelij, ne govorimo o katerem koli ali kakršnem koli bogu, marveč govorimo o Bogu, ki ima odrešitveno moč in obraz Jezusa Kristusa...

Tisti, ki se spreobračajo v katoliško vero, cenijo njeno resnost v oznanjevanju in življenju; vesoljnost; približevanje svetega Boga, ki je z nami (Emanuel), ki je ljubezen, ki se ga ni treba bati; enotnost v enem samem poglavarju (papežu);

versko in družbeno avtoriteto škofa; z ljubeznijo in spoštovanjem napolnjeno oznanjevanje evangelija (ki hoče postopoma pripeljati do spreobrnjenja in ne v enem mahu zlomiti »fetiš«, ki so mu doslej pripadali, pričevanje); pričevanje o drugačnosti neporočenih duhovnikov, redovnikov in redovnic; socialno in karitativno delo; prispevek h gospodarskemu razvoju; izobraževanje in vzgajanje v šolah in drugod itd.

- 12 in 13** Večkrat se znajdem v vlogi obrambe afriškega človeka in kristjana zoper divje t. i. »vrednote«, ki prihajajo iz poganskega (nekrščanskega) zahodnoevropskega ali ameriškega sveta. Odpiram jim oči pred njihovo nevarnostjo in smrtjo. Vabim jih, naj oživijo njihove tradicionalne vrednote. Tistim, ki so kristjani ali to hočejo postati, pa seveda vse te vrednote v največji plemenitosti približam v Kristusu in v evangeliju. Toda bistvo problema ni v sprejetju vrednot kot takih. Vsi hočejo živeti iz vrednot. Problem je, ker vsaka vrednota zahteva pokončnega, odločnega, trdnega človeka (osebnost), medtem ko ne-vrednota, razvada, greh ne zahtevajo nobene krepostnosti in notranje moči. Mladi in stari namreč vedo, da tradicija in krščanstvo prinašata nekatere povsem iste vrednote, zelo pomembne za srečno osebno in družbeno življenje, toda do teh je mogoče priti le z askezo, disciplino, resnostjo, žrtvijo, molitvijo, vero. Drugi problem v zvezi z vrednotami pa je vprašanje razločevanja med resničnimi (trajnimi) in lažnimi vrednotami. Le tisti, ki imajo čisto srce in razsvetljen razum, jasno razločujejo in se ne dajo zmotiti lažem, slepilom (ki so proti-vrednote) – ti ljudje so kritični do zahodne poganske razuzdanosti in zato v katoliški veri jasno spoznavajo resničnost vrednot, ki jih oznanja in na nepopolni način tudi živi. Veliko duhovno zmedenih ljudi, zlasti mladih, pa prej ali slej konča v osebni razvalini in solzah. Hvala Bogu sta zaenkrat družina in čut pripadnosti družini precej močna in to marsikatero osebno katastrofo omili. Nič pa ne moremo reči, kakšne posledice bo za zmedenost, površnost in popustljivost v odnosu do resničnih vrednot, ki jih je treba živeti, prinesel moralni razvrat in nered, ki veliko pripomore k tihemu, a vztrajnemu širjenju aidsa, nosilca smrti med mlado in srednjo življenjsko generacijo...

Če bi se omejil na konkretni primer gradnje oglatih hiš, lahko rečem, da jih je naše pleme delno sprejelo, zaradi prednosti, ki jih prinašajo, in sicer: v hišo lahko vstopiš vzravan; v sobo lahko daš stole in mizo, na kateri bo dijak lahko študiral; v spalnici se lahko vzravnaš in bolj udobno spiš itd. Gradnja oglatih hiš, ki je kopija evropske civilizacije, pa med našim plemenom ne pomeni zanikanje gradnje tradicionalnih hiš »tata« (iz blata in lesa). Slednje imajo za vse, ki niso kristjani, in to so skoraj vsi, pomembno versko-obredno vlogo. »Tata« torej mora obstajati in trenutno ni nevarnosti, da bi izginil. Oglata hiša je le dodatek in cenjena pomoč pri izboljšavi nekaterih življenjsko pomembnih opravil, katerim »tata« (ki je nastal v zgodovinsko drugačnih razmerah in potrebah) danes ne more več zadovoljiti.

- 14** Najprej vtis o tem, kako Tamberma sprejema Kristusa. V Nadobi je Kristus še

bolj ali manj na sodnem procesu. Velika večina prebivalcev Tamberma ostaja do njega hladna, nekateri ga že obsojajo, da ni Božji Sin in da ne zasluži prvega mesta v njihovi poganski tradiciji. Majhna peščica se obotavlja in mu od časa do časa verjame ter mu da del svojega srca; še manjša peščica pa Jezusa več ne obsoja, marveč ga v veri z veseljem in s pogumom sprejema. Leta 2002 ga je z vero in v krstnem prerojenju sprejelo 14 ljudi, med njimi štirje starejši (od teh dva slepa), ostali pa so mladi (dijaki ali pa poljedelci). Gorčično zrno Božjega kraljestva se po njih širi.

Krščanstvo, živeto med plemenom Tamberma, je drugačno in se v obredih drugače izraža. Povsod, kjer so tradicionalni verski obredi in molitve prinesli človeku božjo pomoč ali pomoč prednikov, morajo sedaj priti na pomoč Kristus, krščansko obredje in molitev. Če tega ne bi bilo, bi se na novo spreobrnjeni kristjan v novi veri počutil osiromašenega in ne obogatene za to, kar naj bi zanj krščanstvo pomenilo. Govorjeno konkretno: poljделец Tamberma se zateka k bogu pred začetkom poljskih del, med njimi in ob pobiranju pridelkov; božjo zaščito in blagoslov išče ob rojstvu otrok, v boleznih, nesreči, stiski; ob vstopu v odraslo dobo; ob poroki; ob smrti – skratka v vsem svojem (posameznem in skupinskem) življenju. V istih situacijah in mejnih obdobjih mora sedaj priti nasproti Kristus oz. Cerkev s svojimi obredi in molitvami. Prvi misijonarji so to dobro odkrili in mi nadaljujemo in izboljšujemo njihovo odkritje. V tem smislu moremo govoriti o posebni metodi, ki jo uporabljamo pri oznanjevanju evangelija in pri življenju iz vere.

Veliko težje je seveda spreminjati človekovo mišljenje in načela. Domačinu se (gledano s kulturnega in verskega vidika) približamo, kolikor moremo in znamo, še vedno pa ostane med našim približanjem in njegovim sprejetjem novih načel in vrednot prostor osebne svobode, vere in notranje (ne)trdnosti in (ne)rodovitnosti za rast v novem. Zdi se mi, da je zelo pomembno, če lahko kot krščanska skupnost začnemo živeti nova načela in način razmišljanja. S tem najbolj prepričljivo prispevamo k njihovem sprejetju. Vzemimo konkretni primer krščanskega pogreba. Če se krščanska skupnost v primeru kristjanove smrti odločno postavi in zahteva od tradicionalnih »duhovnikov«, da bo kristjan pokopan po krščansko in ne po poganskih obredih, to doseže in začne se uvajati nov način razmišljanja, nov način krščanskega pogreba. Če pa skupnost tukaj zataji (zaradi strahu, ki izhaja iz prešibke in ne dovolj prepričane vere), potem do novega gledanja na, recimo, krščanski pogreb ne pride.

- 15 Vsak misijonar (ali človek iz druge vere in kulture) se lahko (v precejšnji meri) vživi v dušo nekega človeka in v njegovo kulturo ali vero. Vendar to še sploh nič ne pomeni. Ko se vživim v njega in sem na nek nepopolni način eno z njim, me domačin še vedno lahko sprejme ali pa zavrne. Na koncu vsega je vprašanje notranje svobodne odločitve in volje, da rastem v nekaj več (ali da grem bliže resnici, kot sem bil prej). Tisto več, tisto, kar je bolj resnično, mi v trenutku, ko postanem veren kristjan, prihaja v Kristusu in njegovi Cerkvi. Približanje kulturi in verovanju nekega človeka in plemena (ljudstva) je pomembno kot vstopno

mesto za oznanilo Kristusa. (To je dobro okusil že sv. Pavel v Grčiji, ko se je lepo približal grški kulturi na aeropagu in bil tudi lepo zavrnjen; ob drugi priliki pa se je približal poganom v njihovem priznavanju Stvarnika in je na to spoznanje navezal vero v Kristusa – tistikrat pa je bil sprejet.) Po oznanilu sledi torej vedno trenutek odločitve: Kristus, sprejemem te, postal boš moj Gospod in Odrešenik, ali pa – zavrnem te, ker me ne prepričaš, da si boljši ali celovitejši odrešenik, kot ga že imam v svoji veri. In še to je potrebno vedeti, da je vsaka vera celovit, zaokrožen svet, ki daje verniku odgovor na vsa temeljna vprašanja človeškega življenja in iskanja. Vsaka vera svojemu verniku prav tako oskrbi vsa potrebna sredstva za tukajšnjo in/ali onostransko srečo, odrešenje. Zapustiti poganški verski svet in prestopiti krščanskega je v resnici milost (zastonjski Božji dar). Vse je milost, je rekla sv. Terezija Deteta Jezusa in z njo isto ponavlja tudi Cerkev, ko trdi, da je vera v Kristusa milost.

Misijonar se pri svojem delu ne sprašuje (toliko) po uspehih svojega približevanja domačinom v njihovi kulturi in veri in o uspehu svojega oznanjevanja. Misijonarjeva temeljna skrb je »biti eno z Gospodom« v veri, molitvi, zakramentih in omogočiti tistim, ki so k veri poklicani, da ga bodo po njem kot oznanjevalcu lahko prepoznali v Njegovi resnici in skrivnosti ter ga v veri takega, kot je, sprejeli. Misijonar je oznanjevalec (sejalec) in pričevalec Kristusa; misijonar ni žanjec, tudi ne računovodja, ki dela bilance in obračune o uspehih. Misijonar je drzni glasnik evangelija; je krotko jagnje, ki je poslano med volkove (drugega sveta in ver); je Janez Krstnik, ki pripravlja pot vere v Odrešenika.

- 16** Pri delu in stiku z ljudmi imam odprte oči in srce. Tako se marsikaj od njih naučim, predvsem glede zunanje organizacije življenja in njihovega dela na polju in urejanja domov. Zanimivo se mi zdi tudi odkrivanje njihovih medosebnih odnosov in družbene urejenosti odnosov v družini, vasi, v klanu in plemenu.

Ko odkrivam posamezne verske obrede in mišljenje, ki jih porojeva, to vedno primerjam z našim krščanskim gledanjem in se vprašam, kako krščanstvo rešuje podobne življenjske probleme, zaplete, razmere, mejne situacije.

Kar se tiče verskega učenja o Bogu, se seveda nimam od njih kaj naučiti, saj je Kristusova oseba in resnica daleč nad njihovo. V njihovem konkretnem zaupanju v Božjo previdnost, ko trdno prepričani pravijo: »Bo že Bog poskrbel, da bo šlo,« pa se od njih veliko učim. Domačini se večkrat znajdejo v gospodarskih stiskah in sredi njih večkrat (za)upajo le v Boga. Takrat so zame resnični pričevalci življenjskega zaupanja in vere. Ob tem se sprašujem, kdo v tej vasi v resnici živi iz vere in (za)upanja. Moje zaledje v gospodarskih težavah so dobrotniki, prijatelji in frančiškanska provinca v Sloveniji. Oni pa takšnega zaledja nimajo, zato se lahko naslonijo le na Božjo Previdnost. Velik zgled so mi tudi v neomajnem spoštovanju odgovornih (avtoritet) in starcev javnega družbenega in verskega življenja... V čutu za presežnost življenja (onstran vidnega) in v živi povezanosti tuzemeljskega z onostranskim življenjem... V toplini bratovsko-sestrskih čustev otrok iz iste družine... V spoštovanju ob srečanju s človekom (tujcem), ki se izraža

s priklonom pri vsakem pozdravu in z objemom z obema rokama... V pomembnosti, da je človek dobro oblečen, ne glede na njegov status v družbi... Srečanja s temi in drugimi kvalitetai me seveda močno zaznamujejo in vplivajo na moj pristop do kristjanov in do vseh domačinov.

Je pa med njimi tudi kar nekaj stvari, od katerih je potrebno bežati in jih evangelizirati: priznavanje pravice maščevalnosti do nasprotnika ali do drugače mislečega; kratenje osebne svobode odločanja polnoletnim; nasilnost v medčloveških odnosih in v pogovoru, ki se kaže v kričanju in nesposobnosti mirnega in argumentiranega pogovora; v grožnjah, če se z nekom ne strinjaš, da bo »že videl«; zatekanje k silam zla (v čarovništvu); lahkovernost; praznovnost; nekritičnost v zdravem razmišljanju; biti zadovoljen z majhnimi stvarmi, ki nasitijo želodec, in ne iskati več; alkoholizem; večženstvo; promiskuiteta (spolni razvrat); željena nevednost; zaprtost do šole in izobraževanja otrok in mladine; pasivno beračenje namesto dejavnega iskanja rešitev s tem, kar imajo, itd.

- 17 Nekoč je bilo v misijonski evangelizaciji najbistvenejše, čimveč ljudi krstiti, saj jim krst zagotavlja odrešenje in večno življenje. Danes pa zelo poudarjamo, da je potrebno katehumeni temeljito poučevati o naši veri, ga naučiti krščansko razmišljati, moliti, poslušati Božjo besedo, ki naj mu v času triletnega katehumenata pomaga do osebne (žive) vere v občestvu Cerkve. Po krstu mora novokrščenec svojo vero z vso močjo zaživeti doma, v vasi, v šoli, v boju za pravičnost in mir ter v življenju iz ljubezni in odpuščanja. Vera mora odmevati v resnem moralnem življenju, v rednem obisku sv. maše in drugih skupinskih molitev.

Pri oznanjevanju evangelija smo zelo pozorni na to, da vzgajamo kristjane k dobroti in medsebojni pomoči (solidarnosti) v težkih življenjskih preizkušnjah.

Velik poudarek je tudi, vsaj v naši škofiji, v zapustitvi poganškega mišljenja in v oblikovanju zdrave evangeljske mentalitete. V tem obdobju mora učinkovito oznanjevanje evangelija v naši škofiji pokazati (pre)moč nad hudobnimi duhovi in vsemi silami zla, ki ogrožajo kristjane ali pogane. V nekaterih župnijah morajo duhovniki reševati konkretne primere čarovništva in obsedenosti ljudi s hudobnim duhom. Z molitvijo, močjo Božje besede, z vero v Kristusovo absolutno oblast (*»Vsa oblast mi je dana na zemlji in v nebesih,«* pravi Jezus) in s pomočjo milosti zakramentov morajo duhovniki izganjati hudobne duhove in reševati ljudi iz drugih oblik hudobnega objema čarovnikov in čarovnic. Če imam včasih vtis, da mora Cerkev prepričljivo oznanjati evangelij na socialnem področju in s karitativno dejavnostjo, sem zopet drugič potrjen v spoznanju, da se mora Cerkev pri oznanjevanju najprej boriti s silami zla in s Satanom (kot je to delal Jezus v času svojega javnega delovanja). Začaranost in druge manifestacije zla resno ogrožajo posameznikovo in družbeno življenje. In Cerkev raste v verodostojnosti svojega poslanstva, če s svojim oznanilom in Božjo milostjo ljudi notranje osvobaja od teh sil zla. Kristusovemu evangeliju tako osvobojeni ljudje dajejo življenjsko pravico in mu pripisujejo Božjo moč.

- 18 Slovensko identiteto ohranjamo v družbi s sobratom Milanom: oba sva Slovenca

in iz iste slovenske frančiškanske province. Potem so tu redni stiki z domačimi in prijatelji (po redni in e-pošti), branje slovenskih časopisov, revij, knjig; prejemanje vsakdanjih e-novic z radia Ognjišče.

Vseh osem let v Afriki sem živel na misijonu s sobratom iz Slovenije, zato se moja slovenska identiteta ni bistveno spremenila, le da so mnogi konkretni stiki s prijatelji v Sloveniji praktično nemogoči (vedno pa ostaja duhovna povezanost v isti veri in molitvi) in se zato moram čustveno navezovati na ljudi, s katerimi delim vsakdanjik. Na misijonu se s sobratom vsak dan pogovarjava slovensko, tako da se sredi tuje Afrike počutim kot doma.

Življenje v tujem okolju vsakega človeka zaznamuje in oblikuje (formira ali deformira). Verjetno, da sem se v čem spremenil (na boljše in tudi na slabše), a ne bistveno. Ko se vrnem v domovino na dopust in pridem domov, živim z domačimi, s sobrati in s prijatelji toplino odnosa in lepoto doma, kot smo ju živeli pred mojim odhodom v Afriko. Moja vera v Gospoda in ljubezen do Cerkve je ostala neomajna in to je bistveno.

Iz opazovanja misijonarjev, ki so dali Afriki več kot 20 let življenja, opažam, da se mnogi znajdejo v svoji notranjosti pred dvoumnim položajem: v domovini se (že) počutijo tujce (ker je vedno manj prijateljev in živih čustvenih vezi), v Afriki pa se sicer dobro počutijo (tu so doma) in hočejo v njej ostati, a so na nek način vendarle (večni) tujci, kar jim domačini dajo jasno slutiti. V sosesčini imamo misijonarja, ki je v Afriki že 50 let. Največja kazen in nesreča, ki bi mu jo lahko želeli, bi bila, da bi od njega zahtevali, naj zapusti Afriko in se vrne v Francijo v dom za ostarele duhovnike. To bi bilo zanj kot nož v hrbet.

Tako zelo se navadimo na neko življenjsko vzdušje in način življenja, da je na starost res težko spreminjati življenjski prostor in družbeno okolje! Ko sem v srednjih letih, moram na to misliti...

- 19** V Togu sva le dva slovenska misijonarja, oba živiva na istem misijonu, zato imava glede verske prakse (pomembnost spreobrnjenja h Kristusu in zapustitev poganskih verskih obredov, sv. spoved, vsakodnevna in nedeljska sv. maša, nedeljski počitek, molitev rožnega venca, češčenje Najsvetejšega, litanij in križevega pota idr.) zelo podobne poglede in zahteve. Frančiškani v zadnjih letih hočemo ustanavljati mednarodne skupnosti bratov. Opažam, da imajo bratje v mednarodnih skupnostih glede tega in drugih konkretnih stvari verskega in čisto vsakdanjega človeškega življenja zelo različne, celo nasprotno poglede. Iz tega torej sledi, da imamo Slovenci svoj način oznanjevanja, približevanja ljudem in pobožnosti. Misijon se razlikuje od drugega misijona glede na to, ali ga oskrbuje poljski, slovenski, francoski misijonar ali domači duhovnik. Razlike niso le v denarnih sredstvih, s katerimi misijonar razpolaga, marveč tudi v načinu organizacije življenja na misijonu in v odnosu do drugih misijonarjev in vernikov. V zvezi s tem še to, danes je ena od glavnih skrbi tukajšnje afriške frančiškanske province v tem, da brat misijonar nikoli ni sam na misijonu, temveč ima ob sebi še vsaj enega sobrata. Krščansko vero oznanjamo in živimo kot skupnost.

20 Domotožje je bilo močno ob prihodu v Afriko in se ob pomembnih verskih in družbeno-političnih dogodkih v Sloveniji ponovno prebudi. Tudi ko dobivam pisma in novice domačih, frančiškanov in prijateljev iz Slovenije, se srcu kdaj potoži in bi želelo biti doma. Sicer pa domotožja ni, saj živim v vsakodnevni skrbeh, v delu z ljudmi, ki me obkrožajo, in tkem z njimi medčloveške odnose. Žal ne morem iti v globino v teh odnosih, predvsem zaradi predsodkov, ki jih imajo do belega človeka. Zanje sem vedno nekdo, ki je bogat in h kateremu je potrebno iti za reševanje denarnih težav... Iz belega človeka je potrebno (materialno gledano) potegniti čimveč koristi. Taka začetna misel in želja seveda poruši možnost normalnega medsebojnega odnosa. Le redki so tukaj ljudje, s katerimi je mogoče splesti in vzdrževati normalen človeški odnos, ki se hrani iz medsebojnega spoštovanja, svobode in zaupanja.

Razočaranj, duhovne in fizične utrujenosti je veliko in lahko celo traja. So trenutki in dogodki, ko se vse prelomi. Takrat je potrebno stvari »prespati«, vztrajati v molitvi in potrpežljivo upati na novo luč, pogum. Takrat je mogoče živeti le iz globokih korenin, iz moči in gotovosti vere v Kristusa in iz trdnega prepričanja, da kot misijonar opravljam Gospodovo poslanstvo in sem poslanec Cerkve. Če pa se nek odnos z okolico povsem zlomi, je pač potrebno oditi in začeti drugje znova.

Zaenkrat še nisem bil v skušnjavi, da bi misijonsko poslanstvo zapustil. Sem pa bil v situaciji, ko je bilo potrebno zapustiti krivične ljudi in se odpraviti na drug misijon. Sredi trajajoče utrujenosti, razočaranja ali stalnega nasprotovanja domačinov je potrebno jasno razločevati, v čem je bistvo nekega problema, ki utruja; katere miselne in duhovne silnice se v njem razodevajo skozi mišljenje in ravnanje ljudi; ali so posamezne zahteve, težnje in dejanja ljudi v skladu z Božjimi zapovedmi in duhom evangelija in jih je torej potrebno upoštevati, ali pa gre le za njihove osebne kaprice, katerim se ne sme ugoditi. Potrebno je modro in stvarno presoditi, kaj 'duh časa' in konkretnih razmer zahteva.

21 Zaenkrat sva s p. Milanom vzdrževala in ohranjala formalne stike s slovensko frančiškansko provinco, z Misijonsko pisarno v Ljubljani in s slovensko Mivo. Poleg formalnih pa ohranja prijateljske in župnijske stike z domovino.

23 Septembra 2004 so me tukajšnji redovni predstojniki dodelili v župnijo sv. Bernardke v Natitingouju. Odslej živim v mednarodnem frančiškanskem bratstvu štirih bratov: dva sva duhovnika, z nama pa je še en brat mizar in računalničar. S prihodom v novo župnijo sem prejel nove obveznosti. Moji kratkoročni misijonski načrti pa so: redno župnijsko pastoralno delo, poučevanje verouka v srednji katoliški šoli, duhovno spremljanje bogoslovcev v malem semenišču, versko izobraževanje odraslih in zlasti tistih, ki se pripravljajo na sv. zakon, spremljanje kandidatov za vstop v frančiškanski red in druge majhne storitve in pomoči v različnih duhovnih in materialnih potrebah.

Osebni načrt: v Afriki ne bom misijonar vse življenje. Po desetih letih misijonskega dela v Afriki se bom na novo odločil, kje bom nadaljeval z redovno-duhovniškim

življenjem. Takrat bo šlo zopet za eno pomembnejših odločitev o prihodnosti mojega življenja.

Za sklep bi zapisal še to. Spomnim se nekega filma o Francozu, ki je kot botanik delal precej časa v eni afriški državi, in ko se je vračal v Francijo, mu je modri starec rekel: »*Tu quittes l'Afrique, mais l'Afrique ne te quitteras pas.*« (»Zapuščáš Afriko, a Afrika te ne bo zapustila.«) In zdi se mi, da je imel starec prav. V afriških ljudeh, v njihovem nalezljivem veselju in ljubezni do življenja je nekaj globoko osrečujočega, kar te nikoli ne zapusti. Misijonar ima Afriko in njene ljudi rad. Med njimi se bolj ali manj dobro počuti, a to še ne pomeni, da misijonar mora v Afriki ostati. On ve, da hoče in mora nekega dne Afriko zapustiti. Toda ko jo zapusti, ga kot kača v rajju rani v peto in mu pusti na dnu duše neko nerazložljivo nostalgijo po njej. V misijonarja se naseli neka praznina in nezadovoljstvo, ki, tako se mu zdi, bi jo lahko le ona napolnila.

Ob prihodu pred skoraj desetimi leti Afrike sploh nisem tako doživljal. Ravno nasprotno, v mnogih neracionalnih in zaslepljenih stvareh me je odbijala. Ko pa se sedaj vsaki dve leti vračam v domovino na dopust, pa se na dnu mojega srca že zalotim v katerem od teh sentimentov. A so še druga čustva, ki jih bom moral v sebi bolj poudarjati in zavestno gojiti. Kajti intuitivno vem: Afrika mi je tuja in jaz sem zanjo tujec. Iz nekajletne konkretne izkušnje jo nekoliko poznam. A bolj ko jo poznam, bolj mi je tuja in nerazumljiva.

Če ima človek pravico do (doma in) domovine, preden vstopi v večno domovino, potem jo moram po afriški izkušnji ponovno odkriti in v njej dati duška slovenski duši, da bo zapela, kot jo je mati naučila, slovenska kultura oblikovala in jo je Bog za večnost ustvaril.

Nadoba, 16. 10. 2000

Čarovnice še živijo

Znani »lov na čarovnice« je v evropski zavesti in družbi davna preteklost, med nekaterimi plemeni na severu Toga pa še živi.

Na zadnjem dekanijem srečanju duhovnikov je eden od župnikov povedal, da so v njegovi župniji zopet *na lovu za čarovnicami*. Po nedeljski maši je skupina ljudi obkrožila vdovo kristjanko in jo hotela s silo odvesti, ker so jo obtožili, da je čarovnica. Župnik se je skupaj z nekaterimi kristjani takoj postavil v bran uboge vdove in zahteval, da je ne odvedejo in da jo pustijo na svobodi, dokler prepričljivo ne dokažejo, da je zares čarovnica. Duhovnik se je postavil v bran njene nedolžnosti in neokrnjenosti krščanskega imena. Iskanje čarovnic prav med kristjani hoče namreč očrniti kristjane in ugled Cerkve.

Čarovniška miselnost je zelo težka. Sloni na (napačnem) *prepričanju* in *verovanju*, da ima določena oseba moč, da poje dušo nekega otroka ali da mu odvzame zdravje ali kakšno drugo življenjsko kvaliteto. Osebe, ki so nekoliko grše na izgled, so

življenjsko izčrpane ali brez socialne moči oz. moči za samoobrambo (kot recimo vdove, osamljene ali zapuščene ženske), so najpogostejše obsojene kot čaravnice. Zgodilo se je celo, da je nek sin pričeval pred vaškim sodiščem proti svoji mami, ko je zatrdil: »Bili smo štirje, pojedla je že tri moje brate. Ostal sem čisto sam.« Čarovniška miselnost je zelo *trdoživa*, *saj sloni na strahu*, in sicer na strahu pred uničevalno močjo čaravnice in pred družbo, ki te bo za skrivanje čaravnice kaznovala. Kdor pa živi v strahu, razmišlja in deluje nerazumno in grozljivo. N. Berdjajev o strahu takole razmišlja: »Vsak strah človeka zaslužnjuje. Zmaga duha nad sužnostjo je zmaga nad strahom, nad strahom pred življenjem in strahom pred smrtjo. Popolna ljubezen prežene strah...«

Izhajajoč iz strahu hočejo ljudje »odkriti« čaravnico kar sami in na hitro pokončati ali jo onemogočiti. Najprej se osumljeni »čarovnici« zgodi, da ji odvzamejo pravico lastnega preživljanja (prepovedo ji na primer, da bi še naprej na tržnici prodajala svoje blago), nadalje pa ji grozijo z zastrupitvijo ali pa jo izženejo iz vasi. Ljudje z zdravo pametjo si danes močno in učinkovito prizadevajo, da vsako obsojeno osebo pripeljejo najprej do žandarmov oz. do šefa kantona. Na ta način omogočijo, da osebi sodijo. Na takšnem sodišču običajno pokličejo tradicionalnega

Pater Lebreht z domačim sodelavcem in prijateljem (Foto: arhiv P. Lebrehta)

izvedenca (vrača), ki s pomočjo testa ugotovi, če je obsojena oseba čarovnica ali ne. (Za preverjanje obtoženčeve ne/dolžnosti običajno uporabljajo posebno tekočino, ki jo oseba mora spiti. Iz obnašanja po pitju ugotovijo, če je obsojena oseba nedolžna.)

Pot do dokončne osvoboditve od čarovništva je še seveda dolga, a do nje bo prišlo. Zavest domačinov bo osvobojena od laži in od napačnega razumevanja in razlaganja nekaterih naravnih pojavov (kot so bolezni ali druge nesreče), ko se bo otresla strahu. Suženjski strah namreč vedno in povsod preprečuje odkritje resnice. Suženjski strah poraja laž o osebi in o pojavih... Samo tam, kjer ni strahu, je mogoče odkriti resnico. »Spoznanje resnice pa zahteva zmago nad strahom, krepost neustrašnosti in pogum spričo nevarnosti« (Nikolaj Berdjajev). Vse to pa so darovi, ki rastejo na zemlji človekove psiho-fizične narave in hkrati pritekajo v človekovega duha iz Božje milosti. Misijonarjevo zdravo oznanjevanje in Božja milost, ki da pravo luč za spoznanje, bosta mogoče rodili v tem ali pa v prihodnjih stoletjih svoje sadove... Takrat bo mogoče tudi v Afriki svobodno reči, tako kot že nekaj stoletij pravi Evropa: »Nekoč smo verjeli v čarovnice in jih lovili...«

P. Pepi L., Nadoba, Togo

Totem – veriverica

V strahu pred boleznijo norih krav so se v Evropi nekateri ljudje odpovedali govejemu mesu in njegovim izdelkom, v Afriki pa imajo ljudje z mesom drugačne težave. Katere?

Pleme Tamberma na severu Toga veruje v reinkarnacijo (to je: *vplivni in »svetniški« predniki se utelešajo v ljudeh, pa tudi v živalih*). Pleme se deli na več klanov. Vsak od njih ima svoje izročilo in običaje, ki uravnavajo njegovo družbeno in versko življenje. Pomembno vlogo igrajo pri tem prav prepovedi v moralnem življenju in še zlasti prepovedi uživanja določenega živalskega mesa. Tako prepoved običajno imenujemo »*totem*«. Eden od klanov plemena Tamberma ima prepoved uživanja veriveričinega mesa. Verujejo, da se je v njem utelesil eden od spoštljivih prednikov.

Prisluhnimo, kako bo nek oče iz plemena Tamberma poučil svojega sina, zakaj ne sme uživati veriveričinega mesa.

Kako se je to zgodilo?

’Nekega dne se je prednik v begu pred sovražniki ujel v nastavljeno zanko. Ni mu bilo rešitve. Zelo je trpel in nemočen čakal, da ga sovražniki pokončajo. V trenutku obupa pa je bog predniku pomagal in ga je spremenil (utelesil) v veriverico. Zmuznil se je iz zanke in se skrnil v zatočišče, ki mu ga je v svojem brlogu ponudila druga veriverica. Skritega sovražnik ni odkril in bil je rešen. Pomni, dragi sin, veriverica je rešila tvojega Prednika, zato je ne smeš (prepoved) nikoli ubiti! Če boš lovil veriverico, se ti bo zgodila nesreča. Če boš jedel njeno meso ali ostal pri mizi, kjer drugi jedo njeno meso, te bo prav tako doletela nesreča. Nikoli torej ne lovi veriverice in ne jej njenega mesa.’

'Le v primeru, ko bi jedel njeno meso, ne da bi za to vedel, se te nesreča ne bo dotaknila', odgovori oče na sinovo vprašanje. 'In kako to, da drugi jedo veвериčno meso in jim ni nič hudega?' je zopet radoveden sin. Oče se ne da: 'Veš, dragi sin, njihov prednik se je utelesil v drugi živali. Si razumel?'

Na ta način je prepoved uživanja mesa totema v otroški zavesti (za vedno) zacementirana.

Ali naj se nekdo, ki je z vero v Kristusa sprejel nov način verovanja, gledanja na Boga, na človeka, na svet in na svojo življenjsko usodo, še naprej v strahu uklanja totemu? Vprašanje je lahko zgolj teoretično, postane pa zelo praktično, ko se za isto mizo znajdetata evropski kristjan in kristjan iz plemena Tamberma. Prvi se s kulinarčnim užitkom in brez kakršnihkoli pomislekov loti okusnega mesa, medtem ko se njegov črni sobrat ob »prepovedani živali« strese in pod težo moralnega mačka in strahu zbeži od »zločinčeve« mize.

V takšnih in podobnih življenjskih okoliščinah misijonarji odkrijemo, ali so se naši afriški sobratje v veri prerodili v novega človeka ali pa v njih še vedno živi stari človek s staro miselnostjo, s starim vrednotenjem in strahovi...

Vsakdo od nas se lahko kot otrok svojega časa in kulture, ki ni nujno evangeljska, vpraša: »Do kje sem prišel v življenju svobode Božjega otroka?«

9. GABRIJELA KONCILIJA IN ELIZABETA LIKAR, EGIPT

Pisni odgovori na vprašanja

Cenjeni gospod Zvone!

Pošiljam Vam odgovore na vprašanja. Napravili sva jih skupaj s sestro Elizabeto, ki je še posebej dodala, kar je v modri barvi. Ni Vam mogla sama pisati, kajti zadnje mesece se ji je vid tako poslabšal, da ne more ne brati ne pisati....²

Aleksandrija, 3. februar 2003

K naslovu **Sodobni (slovenski) misijonar kot izseljenec:**

Pod naslovom, ki vzporeja misijonarja (misijonarko) z izseljencem, se ne čutim pravilno opredeljena, kajti:

- a) kot misijonarka se ne čutim iztrgana iz svojega domačega okolja niti iz svojega župnijskega občestva – pravzaprav se čutim zdaj še bolj povezana s cerkvenim občestvom, ki me pošilja v svojem imenu oznanjat Kristusa;

² Stavki oziroma odstavki, ki jih je zapisala s. Elizabeta, so posebej označeni. Neoznačene je napisala s. Gabrijela. Op. Z. Ž.

b) kot redovnica se počutim povsod doma, kjerkoli živijo sestre moje redovne skupnosti; ta je zdaj moja družina in veže nas sestre med seboj z močnimi duhovnimi vezmi.

S. Elizabeta: – kot misijonarji (oz. misijonarke) se ne moremo šteti med izseljence, ki so zapustili domovino zaradi političnih ali ekonomskih razlogov.

Pripomnila bi še nekaj k besedam na drugi strani, drugi odstavek: »...o misijonarjih kot znanilcih naše vere in kulture v navadno izrazito drugačnem družbenem in kulturnem okolju...«

Cerkev in misijonarji govorimo o pomenu inkulturacije: misijonarji se trudimo, da bi oznanjali evangelij v jeziku in načinu, ki ga ljudstvo, h kateremu smo poslani, razume. Ko odkrivam drugačne načine mišljenja in življenja, tudi bolje opredelujem in cenim svojo etnično identiteto in seveda tudi zaznam vse tisto odvečno in večkrat zmaličeno, s čimer nas evropska civilizacija obremenjuje.

Odgovori na vprašanja

1 Rojena sem v Mekinjah (1935). Med drugo svetovno vojno se je naša družina preselila na avstrijsko Koroško (mama je Korošica). Stopila sem v samostan Šolskih sester s petnajstim letom, napravila učiteljske v Trstu in nato diplomirala na papeški univerzi v Rimu. Poučevala sem na osnovni šoli v Rimu in nato verouk na državnih šolah na Tržaškem. Namesto v pokoj sem šla v misijone. Pomagam pri vzgoji domačega naraščaja v Aleksandriji. S prihodom v misijone so se mi uresničile sanje otroških let.

S. Elizabeta: Rojena sem na Otlici (1928). Več let sem bila vzgojiteljica v naših Zavodih in imela druge odgovorne službe v naši provinci. V Egiptu sem od leta 1975, z nekaj presledki.

2 Slovo od doma je bilo lepo in hkrati boleče, saj sem morala pustiti bolno in že priletno mamo. Vendar mi je zgled mame, »žene močne vere«, tudi v misijonih v oporo. Farani moje (koroške) domače župnije se čutijo »počaščeni«, da imajo svojo misijonarko, in mi vedno nudijo svojo duhovno in materialno pomoč, še posebej moje sošolke in sošolci iz otroških let. Ko pridem domov, me župnik rad povabi, da spregovorim vernikom tudi v cerkvi.

S. Elizabeta: Normalno in naravno je, da je slovo od domačih boleče, kot je vsako poslavljanje za daljši čas. Tudi moji starši so bili že starejši, ko sem se poslovila od njih.

3 Obe: Za naju omenjeni »kulturni šok« ni bil nekaj tragičnega, mogoče, ker imava več življenjskih izkušenj.

S. Gabrijela: Krščanska kultura me je s svojo plemenito zgodovino vsa leta študija in nato kot redovnico in veroučiteljico tako osvojila, da se počutim srečna v globini duše. Ista kultura me spodbuja, da odkrivam in spoštujem tudi vse, kar

je lepega in plemenitega v tukajšnjem, egiptovskem ljudstvu. Seveda mi je to zaenkrat otežkočeno zaradi šibkega poznavanja arabskega jezika.

S. Elizabeta: Kdor je prepričan, trden in ozaveščen o svoji kulturni identiteti, bo bogatil druge in drugi ga bodo obogatili.

- 4 Egipčani so gostoljubni. Ko srečajo tujca, ga pozdravijo z »welcome to Egypt« (dobrodošli v Egiptu). Misijonarji in misijonarke smo med seboj povezani, seveda smo vsi prepolni dela in nimamo časa za daljša srečanja.

Sestre s hrano nimamo težav, ker v samostanu kuhamo tudi po evropsko.

S. Elizabeta: V Egiptu se čuti večje zanimanje za človeka, večja človečnost. V Evropi so si ljudje med seboj bolj tuji, bolj mrzli. V tem okolju bolje razumemo jezik svetega pisma. Na splošno nas smatrajo za »božja dekleta« – Benat Alah. Tu smo bliže bibličnemu svetu, kjer je miselnost še marsikje ostala enaka.

- 5 V Aleksandriji se posvečamo 25 do 30 v glavnem starejšim in bolnim gospem, ki ostanejo pri nas do smrti. V spodnjih prostorih novejšega poslopja smo še pred kratkim gostovali čez dan otroke s ceste. Glavno skrb zanje ima ustanova Caritas. Domove za starejše imajo tudi druge redovnice, za otroke s ceste v Aleksandriji pa smo se me, kot se zdi, odzvale prve. Ne vemo, koliko časa se bomo mogle posvečati temu apostolatu, ker je hiša v slabem stanju.

V Kairu imamo dom za univerzitetne študentke iz raznih arabskih držav (letos 80), v glavnem so muslimanke.

Tako v Aleksandriji kot v Kairu smo v prejšnjem stoletju opravljale apostolat med slovenskimi dekletimi in ženami, ki so prihajale v Egipt zaradi boljšega zaslužka. S političnimi razmerami se je ta dotok prenehal in me se zdaj posvečamo potrebam domače Cerkve in ljudstva. Drugi moški in ženski redovi imajo šole raznih stopenj, kajti otrok je toliko, da država ne premore nuditi vsem potrebnih prostorov. Šole, ki jih vodijo redovniki oziroma redovnice, veljajo za najboljše, predvsem zaradi reda in resnosti.

- 6 Težave sem imela – in jih imam še vedno – predvsem z jezikom, ki sem se ga začela učiti šele s prihodom v Egipt. Kot vzgojiteljica moram večkrat prositi sestre za prevod. In tako nisem vedno gotova, če me tolmačijo prav, kajti pri vzgoji imamo pač različne poglede in metode. Ker sem vržena v delo, sem tudi pod stalnimi spodbudami, da govorim arabsko. Seveda pri tem marsikaj nerodnega ustrelim in spravim v dobro voljo tudi druge.

S. Elizabeta precej dobro obvlada arabščino in ima velik vzgojni, duhovni vpliv na domačinke. Tudi ona je imela v začetku težave z arabskim jezikom, ker imamo premalo časa, da bi se ga dobro naučile. Zdaj je že polovica obeh naših skupnosti sestavljena iz Egipčank. Značaji tukajšnjih ljudi nas večkrat presenečajo, ker so razpoloženski in pod vplivom močnih čustev, ki gredo iz ene skrajnosti v drugo.

- 7 V glavnem mi je poverjena skrb za vzgojo domačega naraščaja. Sledim jim pri študiju, največ jim lahko pomagam pri angleščini, ki v Egiptu obsega širši program kot pri nas. Če si učenec dovolj prizadeva, po petih letih že kar lepo obvlada ta jezik. Drugače pa pomagam pri vsakem hišnem delu. Tukajšnji ljudje

potrebujejo stalno kontrolo pri delu. *Kot vsi mladi narodi potrebujejo začetno pomoč in spremstvo pri odkrivanju in razvoju svoje kulturne identitete in za to rabijo dovolj časa in od naše strani več potrpežljivosti.*

- 8 Egipčanske oblasti so do redovnic strpne in jih cenijo, saj opravljamo mnoga socialna dela, ki jih država še ne zmore. Koptska pravoslavna cerkev (vodstvo) trenutno ni naklonjena katoličanom (saj niti ne prizna veljavnosti katoliškega krsta ob poroki, kjer je en član katoličan). Poleg koptov, pravoslavnih in katoliških, se kristjani delijo še v druge obrede in izpovedi. Samo grška Cerkev se npr. deli na tri neodvisne skupnosti: pravoslavna grška (ki je povezana z Grčijo), pravoslavna grška egiptovska in grška katoliška Cerkev. Nato so še armenci, pravoslavci in katoliki itd. In nato so še razne protestantske Cerkve, ki se tudi vsaka po svoje posvečajo raznim socialnim in karitativnim dejavnostim. Egipt še vedno velja za kozmoplitško deželo.
- 9 Okolica nas ceni predvsem zaradi naše socialne dejavnosti, ki jo opravljamo vestno in pošteno, manj zaradi vere in kulture, saj je večinski narod muslimanski. Me smo še vedno »jugoslovanske sestre«, tudi za druge redovnice in za krajevno Cerkev, čeprav jim stalno razlagamo, da smo Slovenke. Mladi pa so že bolj poučeni in poznajo mlado državo Slovenijo.
- 10 Priložnosti imamo dovolj. Posebno ko nas drugi vprašajo po našem poreklu, lahko marsikaj lepega povemo o naših krajih. Posebno taksisti (tu je taksi razmeroma poceni) radi začnejo pogovor in se spominjajo nekdanje Jugoslavije in Tita.
- 11 Kot vam je znano, v muslimanskih državah ni mogoče direktno oznanjevati evangelija in ni mogoče prestopiti iz muslimanske v krščansko vero. Če se kristjanka želi poročiti z muslimanom, lahko ohrani svojo vero, vendar so otroci avtomatično muslimani. Če se pa kristjan želi poročiti z muslimanko, mora najprej postati musliman, kajti otroci gredo po očetu in morajo biti muslimani. Še to: kristjani živimo v pokoncilskem času. Bolj kot na spreobračanju je zdaj poudarek na pričevanju. Naši zgledi naj pripravijo pot za odločitev za Kristusa. Cerkev nas prosi in spodbuja, naj vztrajamo v teh krajih, kjer so kristjani pod stalnim pritiskom večinskega muslimanskega ljudstva, in naj bo naš zgled prozorno pričevanje za vero.
- 12 Sestre smo se v Evropi navadile delati z različnimi električnimi pripomočki, da gre delo hitreje od rok, tukajšnje ljudstvo pa še veliko dela z rokami in si ne more privoščiti kvalitetnejših naprav. Naša dekleta hitro osvojijo mehanizem tehničnih naprav, vendar imajo še premalo izkušenj za smotrno rabo in skrb zanje.
- 13 Kot že rečeno, muslimanstvo ohranja in krepi svojo premoč in muslimani imajo privilegirano mesto v službi in politiki (npr. kristjan ne more poučevati arabskega jezika, pa čeprav je za to pripravljen). Vendar je to zunanja podoba življenja. Ali ne bi govorili tudi o »privlačnosti krščanstva«, ker so šole, ki jih vodijo redovniki in redovnice, prenapolnjene in v njih prevladujejo muslimani? Tudi po naših dveh domovih je veliko povpraševanja.

- 14 in 15** Kot sem že omenila, se trudimo, da bi razumele njihov način dela in življenja. Lahko govorimo o skupnem očetu Abrahamu, o edinem, skupnem Bogu, lahko si skupaj prizadevamo, da bi olajšali bedo in trpljenje tukajšnjih ljudi, ne glede na vero. Vendar je večkrat še bolj potrebno krepiti tukajšnje kristjane v zvestobi do vere naših očetov, kajti pritisk, materialni ali politični, je močan in nevaren.
- 16** Veliko se imamo za naučiti: ljubezni in vrednotenja družinskih vezi, ki jih tu spoštujejo in cenijo. Zaupanja v božjo previdnost. Zavest božje prisotnosti. Vrednotenje javne molitve (petkrat na dan glasno odmevajo po ulicah molitve iz korana).
- S. Elizabeta:** ...in zvestoba naravnim etičnim zakonom.
- 17** Mislim, da se s koncilom bolj zavedamo, da moramo biti vsi kristjani misijonarji, pa naj bo to doma ali po svetu.
- S. Elizabeta:** Prej je bil poudarek na neposrednem oznanjevanju, na spreobrnjenju, danes pa je poudarek na pričevanju.
- 18** Nam ne manjka slovenskih knjig in časopisov, le časa za branje je premalo. Časopise in drugo branje dobivamo iz Slovenije in iz Trsta. Radijske valove pa bolj težko ujamemo, sploh iz Slovenije. Ko pridemo domov na obisk, naši domači tudi opazijo spremembe – katere, to pa je treba vprašati njih.
- S. Elizabeta:** Rade sprejemamo tudi slovenske turiste in romarje. Obiskala nas je že RTV Slovenija.
- 19** Slovenski misijonarji, misijonarke navadno obvladamo več jezikov. Smo vztrajni, pošteni, dosledni pri svojem delu (tako pravijo).
- 20** Gotovo, da me kdaj prime domotožje. Tako bolje razumem tudi druge. Prosim božjo pomoč, da ne bi izgubila potrpežljivosti ob tolikih improvizacijah, ki so tu na dnevnem redu.
- S. Elizabeta:** Tudi utrujenosti ne manjka, ampak hvala Bogu, do sedaj je šlo in upamo, da bo šlo še naprej – ker ne računamo na lastno, ampak na božjo pomoč.
- 21** Stiki s Slovenijo in slovenskim misijonskim središčem so dobri. Do lanskega leta smo slovenske misijonarke redno prejemale podporo, ki je, čeprav majhna, za nas pomenila veliko. S sestro Elizabeto imava kot zamejski Slovenki italijansko državljanstvo, a sva veseli, da nas slovensko veleposlaništvo povabi na razna srečanja in praznovanja. Italijanski konzulat nas navadno ne vabi.
- 22** Zavedam se, da so tudi naši domači kraji potrebni nove evangelizacije in kot redovnica sem se vedno pripravljena vrniti, če predstojniki menijo, da je to potrebno. A odkrito povem, da bom imela domotožje po misijonih v Egiptu. *Vsekakor, kjerkoli že sem, čutim se obogatena z egiptovsko kontemplativno molitvijo, z zaupnim razgovorom z Bogom in božjo Materjo, brez naše zapadne naglice.*
- 23** Svoje načrte polagam v božje Srce, da mi jih On prečisti. Rada bi se še naprej žrtvovala za tukajšnje kristjane, da bi ostali zvesti in trdni v svoji veri, da ne bi zaradi materialnih in drugih ugodnosti prešli v muslimanstvo. In da bi tudi naše sestre Egipčanke z odgovornostjo nadaljevale naše krščansko pričevanje v

tej deželi. Da bi kristjani živeli v vedno globlji edinosti s Kristusom in tako med seboj in da bi v Egiptu zopet zacvetelo krščanstvo, kot je cvetelo v prvih časih.

10. MARIJA LESKOVEC, INDIJA

Pisni odgovori na vprašanja (zapisano l. 2003)

Z. Ž. Prosim Vas, da v strnjeni obliki orišete svojo življenjsko zgodbo: kdaj in kje ste rojeni, od kod ste doma (v Sloveniji), kaj ste počeli v domačem okolju (študij, služba), kdaj, zakaj, kako... ste se odločili za misijone, kako težka je bila odločitev, kaj Vas je zadrževalo in kaj vleklo...? V čem ste videli smisel misijonarstva?

Sem Marija Leskovec, rojena 1. 8. 1968 v Ljubljani, doma z Vrhnike. Od otroških let sem bila vključena v delo v župniji (otroški zbor, mladinska skupina, birmanske skupine, mladinski verouk, obiskovanje ostarelih v domu za ostarele – prostovoljno delo itd.).

Moja prva misel na misijone se mi je porodila, ko je enkrat k nam v župnijo prišel pokazat diapozitive neki slovenski misijonar na Madagaskarju (Klemen Štolcar) – še danes se spomnim nekaj močnih vtisov iz tistega srečanja – imela sem okrog 7 let. V zadnjem letniku srednje šole sem se priključila še takrat delujočemu misijonskemu krožku na Teološki fakulteti – septembra 1986. V krožku sem sodelovala do odhoda v misijone leta 1995. Pri misijonskem krožku smo se družili s študenti različnih fakultet vsako sredo zvečer. Skupino je vodil minorit p. Jože Lampret. Skupina je bila po mojem mnenju zelo odprta in je sprejela vsakega – tudi drugačne od »povprečja« (duševne bolnike in prizadete) – skratka, misijonski duh smo živeli in ga gojili v praksi. Veliko smo se srečevali z misijonarji na dopustu, enkrat letno je bilo srečanje z njimi v Stični, pošiljali smo jim pisma za praznike (božič in veliko noč) – veliko stvari smo lahko izvedeli iz prve roke. Krožek je bil namenjen predvsem ozaveščanju mladih o misijonih, skupno druženje, skupni izleti in romanja (vsako leto smo odšli na romanje v tujino, Italijo ali Avstrijo – ker je bil naš vodja p. Jože zelo mednaroden), vsako srečanje smo zaključili z večericami in molitvijo za misijone. Drugače pa smo pripravljali in pošiljali tudi pakete s konkretno vsebino, kot so obleke, hrana, sanitetni material ipd. Vse smo lepo zapakirali, zašili, izpolnili obrazce in odnesli na pošto. Ko smo ugotovili, da vsebina paketa stane manj kot sama pošiljka, smo s pošiljanjem prenehali. Vedno smo pomagali zlagati tudi *Misijonska obzorja*. Ko je bil naš pater Jože premeščen v Avstrijo, smo s krožkom začasno prenehali. Bili so še nekateri poskusi s strani Misijonske pisarne, da bi krožek ponovno zaživel, vendar so bili poskusi neuspešni (laični misijonar Branko Likar je ponovno začel s krožkom, nadaljevala je s. Dorica in nato še Barbara Strle – vodja misijonske pisarne). Pred dvema letoma smo obnovili prijateljstva misijonske skupine in šli obiskat p. Jožeta v Avstrijo, lansko leto pa smo se dobili na pikniku pri lazaristih v Šentjakobu (večina fantov – študentov v krožku so bili bodoči lazaristi – misijonska družba).

Misel na misijone mi je bila blizu že v osnovni šoli, kjer sem sodelovala tudi pri krožku OZN, v župniji in misijonskem krožku sem se srečevala z različnimi misijonarji in se družila z ljudmi, ki so imeli podobne želje oz. so jim bili misijoni blizu.

Najprej sem mislila, da bom odšla kot laična misijonarka na Madagaskar za tri leta, vendar pa se je nekaj zakompliciralo z vizami in tako sem nadaljevala s študijem. Na priprave, ki so bile takrat še v povojih, sem hodila skoraj dve leti. Rada bi omenila še to, da ko je bilo nekako že določeno, da naj bi šla na Madagaskar, sem se pričela učiti francoščino leta 1987– najprej pri prof. dr. Bredi Cigoj-Leben – dve leti in nato še tri leta pri sestri uršulinki s. Miri Korošec. S. Mira je zame osebno zelo pomembna osebnost v mojem življenju, saj me je vedno spodbujala, da naj nadaljujem študij, kolikor le morem, in morda gre zahvala ravno njej, da sem nadaljevala po treh letih študija na Visoki šoli za zdravstvene delavce, smer delovna terapija, in še na Pedagoški fakulteti – socialno pedagogiko.

V času študija in že prej sem veliko delala kot prostovoljka na različnih področjih. Skoraj vse poletne počitnice sem preživela v Franciji v skupnosti Barka za duševno prizadete, kjer sem si pridobivala nove izkušnje in se učila jezika.

Ko sem razmišljala, da bi še vedno šla v misijone, vendar pa ne za tri leta, sem pričela z iskanjem rešitve. Ko sem govorila z g. Planinškom, takratnim narodnim voditeljem misijonov, sem mu predlagala, da bi bilo lepo, če bi me podprla misijonska pisarna (npr. krila letalsko karto glede na to, da sem sodelovala aktivno skoraj 10 let pri misijonskem krožku). Njegov odgovor je bil jasen, za tri leta ali pa nič. Še danes se spomnim, da je k nam v župnijo v januarju 1994 prišla misijonarka s. Marija Sreš in sem jo vprašala, da iščem možnosti za enoletno misijonsko delo in hkrati naj bi šlo tudi za nekakšno preverjanje, če je to moj življenjski poklic. Moram reči, da je bila s. Marija takoj zainteresirana, da mi uredi delo in bivanje, letalsko karto in žepnino pa sem morala pokriti sama. Res, na kraj pameti mi ne bi prišlo, da bi si za misijonsko državo izbrala Indijo – katerokoli drugo državo, samo Indijo ne! Ne vem, zakaj sem imela odpor do Indije – ampak mislim, da takrat nisem imela veliko izbire – Indija ali nič. Torej sem se odločila in začela urejati enoletno vizo za Indijo, ki pa jo je bilo tako težko dobiti – saj vse, kar »diši« po misijonih, odpade.

Na pomoč sta mi prišla dva moja profesorja iz socialne pedagogike, ki sta mi podpisala, da bom še eno leto študirala v Indiji – za vizum sem zaprosila junija 1994 na Dunaju in šele decembra, točno za Miklavža, dobila končni odgovor. Oktobra sem zaključila študij na Socialni pedagogiki in odšla na tritedensko prakso na Zavod za rehabilitacijo invalidov – saj naj bi delala v Indiji tudi z invalidnimi, ker sem pa že malo padla iz stroke, sem želela obnoviti vsa znanja in se naučiti še kaj novega. Ker vizuma še ni bilo, sem odšla sredi novembra kar na štop v Pariz pripravljat Taizejsko srečanje. Delala sem na sprejemnem centru, hodila po šolah, župnijah in skupnostih. Vmes sem dobila vizum in tako mi ni bilo potrebno iti ponj na Dunaj, temveč so mi ga poslali v Pariz, kjer sem ga tudi dvignila in pošteno plačala.

Takoj po srečanju v Parizu sem imela še operacijo na nogi – in tako sem 15.

januarja poletela iz Benetk v Indijo – takratni Bombay – na letališču me je pričakala s. Marija Sreš s sosestrami.

Pred odhodom je v Indiji razsajala kuga in skoraj je bilo čutiti, da bo kar cela Indija umrla od tega, vsaj tako je bilo prikazano tu v Evropi preko različnih medijev. Veliko ljudi me je spraševalo, če me ni nič strah, da bi tam zbolela in umrla. Mislim, da sem jim odgovarjala, da če je taka Božja volja, pač bom. Resnica je bila potem čisto drugačna in marsikateri predsodek je padel ob vstopu na indijska tla.

Najbolj me je vlekla na pot v misijone ravno želja, spoznati misijone iz prve roke – na lastni koži se prepričati, kaj je tisto resnično, ne nekaj, kar sem samo slišala ali videla. Strahu nisem imela, saj je moja filozofija taka, da človeka lahko ubije tudi lesteneč doma v hiši in tako lahko vedno ostanemo doma, mene pa so že od malega vabili daljni svetovi in predvsem odkrivanje le-teh.

Mislim, da nisem šla prvotno z idejo v misijone, da bom misijonarila v pravem pomenu besede, temveč da bom preprosto živela z ljudmi in da bo šlo za recipročnost, ko človek daje in sprejema. Izkušnje prostovoljnega dela so mi pomagale ustvariti mojo filozofijo misijonarjenja – vera brez del je mrtva – torej v tem sem videla velik izziv – pričevanje z lastnim življenjem.

Ker sem veliko brala o misijonih, nisem imela idealistične podobe o tem, kako so kolonialisti uveljavljali svojo moč in oblast tudi preko misijonov in na ta način lahko naredili več zla kot pa kakršne koli koristi.

Z. Ž. Kako je potekala Vaša prva selitev (in naslednje) – kakšni so bili občutki ob slovesu od doma, domače župnije, kakšni so bili prvi občutki ob prihodu v novo sredino?

Za moj odhod v Indijo so vedeli le domači in najozži prijatelji. Odhoda v Indijo nisem obešala na velik zvon. Ker sem odšla samo za eno leto v misijone, nisem ustrezala takratnim cerkvenim standardom za prejem misijonskega križa. To me je bolelo, predvsem zato, ker je naslednje leto odšel za eno leto v misijone neki bodoči klerik in vse je bilo drugače. Tudi kasneje so začeli pošiljati mlade laike v Indijo za leto dni, ker je pač jasno, da za Indijo ni mogoče drugače. Občutki ob odhodu niso bili posebno sentimentalni, saj sem bila že prej navajena na daljše bivanje v tujini – vendar nikoli več kot tri mesece. Priletela sem v Indijo in zlahka opazila, da je to čisto drug svet, poln kontrastov, raznolikosti in drugačnosti. Najbolj me je šokiral razkorak med bogatimi in revnimi, ki je bil očiten na vsakem koraku. Že v samem mestu Bombay je mimoidoči opazil številno družino, ki si je ustvarila skromen domek »na pločniku, pokritem s polivinilom«, in na drugi strani zgradbe po zahodni modi, s ponudbo – izberi, kar želiš – seveda, če imaš denar. Na ulici so za belci tekali otroci, ki so jim predstavljali potujoče banke, ki ti lahko ponudijo dolarje ali marke, pa še kakšna bolj konvertibilna valuta se tudi najde. Zanimivo, da s samimi rupijami niso bili zadovoljni.

Z. Ž. Antropologi pišemo o »kulturnem šoku«, ki ga doživlja vsak turist, izseljenec..., gotovo je bilo tudi Vaše srečanje s povsem drugačno kulturo v začetku razburljivo, nemara težavno...? Nemara se spomnite tudi kakšne anekdote? Kaj Vas je najbolj presenetilo, razočaralo,

razveselilo? (Mislim tudi na Vaše čisto osebne, človeške zagate, denimo prebava, prehrana, jezik, morda strah pred insekti, kačami itd.)

V največjem industrijskem mestu Bombaju sem se morala navaditi na mnogo novih stvari. Zelo živo mi je v spominu težava privajanja na uporabo vode namesto toaletnega papirja. Vsi so mi govorili, da se v Indiji zamašijo vsi WC-ji če se vanje meče papir. Skoraj bi jim verjela – tako nisem imela izbire – zaprla sem oči in izvedla prvi poskus. Na koncu sem celo ugotovila, da je celo bolj higiensko uporabljati vodo kot pa naš toaletni papir – je bolj ekološko in čistejše.

Naslednja kulturna razlika je bila zame zelo zanimiva – navaditi se prati vse na roke, vsak dan spiti vsaj 6 litrov vode, dnevno preoblačenje, umazane ulice, smog zaradi obilnega prometa. Ja, brez drisk pa v Indiji ne gre. Prvi dan sem dobila prebavne motnje, ki jih po moji razlagi povzročajo predvsem oporečna voda, ki jo je potrebno najprej prekuhati in nato še prefiltrirati in vse skupaj še ne zadostuje naši evropski črevesni flori. Driske so me spremljale v različnih intervalih čez celo leto. Na začetku sem jedla za boljši občutek zdravila *carbo medicinalis*, kar pa sem kmalu opustila, ker mi je zdravil preprosto zmanjkalo.

Vsako jutro okrog pete ure sem se prebudila z jutranjo budnico, ki je prihajala iz sosednje mošeje. Zelo sem bila začudena nad tako pluralnostjo in strpnostjo verske različnosti, ko vsak lahko javno izraža svojo versko pripadnost. Na začetku me je močno motilo tuljenje po zvočniku, ki je prekinilo moje sladko spanje, vendar pa sem se kasneje navadila tudi na to. Prvi mesec sem preživela v Chesire Home, ki ga vodijo sestre Misijonarke Jezusa Kristusa, katerim pripada tudi Slovenka Marija Sreš. Sestre so skrbele za 50 fizičnih invalidov – moja naloga je bila, da sem bila z njimi. Pogovarjali smo se, imeli različne igre, razgibavanje in vaje, ipd. Občasno me je kak domačin popeljal na odkrivanje mesta in njegovih skrivnosti. Marija Sreš je bila z mano le en dan in potem se nisva videli do meseca maja v Kalkuti. Šla sem tudi pogledat, kako izgledajo pravi slami – najbolj revne četrti v mestu. V skupnosti so prevladovala španske sestre. Velike je bilo obiskov iz Španije – prihajale so razne odprave, predvsem sorodniki sester in njihovih prijateljev. V samem centru sem delala skupaj še z dvema španskima prostovoljkama in imela sem občutek, da sem v Španiji in ne v Indiji. Moram priznati, da me je to začelo zelo motiti, in mislim, da se je bilo težje prilagajati Špancem kot pa preprostim indijskim invalidom. Zame osebno je prevladoval »španski duh« in to me je zelo motilo. Raje sem družila s »pravimi Indijci«, saj sem prav zaradi njih prišla v Indijo.

Z. Ž. Kako so Vas sprejeli domačini in kako drugi misijonarji?

Moja izkušnja je bila, da so me domačini povsod zelo lepo sprejeli. Seveda so tudi oni potrebovali določen čas, da so se prepričali o tem, če lahko tujcu zaupajo. Ko je bila faza preverjanja mimo, so se nekateri res zelo odprli in z nekaterimi še danes vzdržujem prijateljske stike, preko pisem ali osebnih obiskov.

Na vseh misijonih razen v Kalkuti sem živela med sestrami Misijonarkami Jezusa Kristusa. Kongregacija prihaja iz Španije in jo je ustanovila Mother Camino. Red je

bil ustanovljen po španski državljanski vojni. Skupinica navdušenih mladih žensk se je odločila, da naredi gesto svetovnega miru v smislu darovanja svojega življenja za najbolj potrebne. Sestre so sicer na začetku nosile habite, po drugem vatikanskem koncilu pa so svoje misijonsko delovanje kakor tudi obleko bolj inkulturirale. Sestre še danes hodijo okrog v civilu in so ene izmed redkih redovnic v Indiji s tako »opremo«. Temu redu pripadata tudi dve Slovenski redovnici – s. Mojca Karničnik in s. Marija Sreš. Kongregacija je imela najprej zahodno in vzhodno provinco, noviciat pa so imele kar skupaj za obe provinci v Punne – blizu Mumbaja. Kasneje pa sem izvedela, da imajo noviciate ločene po provincah. Skoraj bi se mi zdelo logično imeti ločen noviciat, saj sta svetova, iz katerih prihajajo kandidatke iz obeh provinc, tako zelo različna, da je bilo to nujno potrebno.

V obeh provincah so v mestih prevladovale španske sestre, medtem ko so na podeželskih misijonih prevladovale Indijke.

Z. Ž. Kakšno je Vaše delovno okolje – barakarsko naselje, vas, mesto, otroci...? Ste sami, vas je na misijonu več, je na Vašem območju več misijonov, kako velik je vaš »delokrog«?

V Indiji sem imela priložnost spoznati več misijonov pod vodstvom sester Misijonark Jezusa Kristusa. Sestre so mi pripravile program z namenom, da se čim bolj seznanim z različnimi misijoni, to se pravi z misijoni v mestu, na podeželju ter v hindujskem oz. bolj krščanskem svetu. Prvi mesec sem preživela v največjem indijskem industrijskem mestu Bombay. Dva meseca sem delovala na podeželskem misijonu v vasi Gomia v državi Bihar. Na misijonu je bila samo ena španska sestra, ostale pa so bile Indijke. Razlika je bila očitna. Misijon je ležal na robu vasi Gomia, kjer večkrat ni bilo elektrike, ker so jo sosedge kradli s preprosto žico, voda je bila iz vodnjaka, hrana tipično biharska in predvsem hindujsko okolje z vsemi njihovimi navadami. Prvič sem lahko videla, kaj pomeni za najnižjo kasto »šudre«, ki morajo prebivati zunaj vasi in so preprosto izolirani od preostalih iz višjih kastnih krogov. Da so ženske zatirane v Indiji, sem vedela že prej po pripovedovanju, kar pa sem uspela videti na lastne oči, bi bilo skoraj težko verjeti. Enkrat sem z medicinsko sestro obiskala neko kliniko za sterilizacijo žensk – »klinika« se je nahajala v neki enonadstropni hiši – v mestecu, kjer so ženske ležale v pajčevinasti operacijski sobi preprosto kar na tleh in čakale na operacijo, da jim »zavežejo ovarije«. Večkrat so ženske umrle, ker ni bilo ustreznih higienskih pogojev. Španska sestra je imela po več kot 45 vaseh sodelavke, ki so ji pomagale opismenjati ženske, jim dati osnovno izobrazbo in celo ponuditi poklicno izobraževanje, da bi jim lahko na ta način vrnili njihovo dostojanstvo in možnost preživetja zase in za otroke. Sestre so vodile tudi bolnišnico za tuberkulozne bolnike, imele dispanzer za žene ter vodile ambulanto za najbolj uboge med ubogimi. Pomagala sem medicinski sestri pri delitvi zdravil in bila zraven pri pregledih. Kot zdravstvena delavka sem oskrbela preproste rane. V popoldanskem času pa sem se udeleževala raznih srečanj za ženske po vaseh, do katerih je bil edini dostopni način pešačenje po več ur na žgočem soncu. Velik zgled zame je bila španska sestra, ki je kljub

svojim letom, z levo »slonjo« nogo še premagovala številne kilometre, da bi se lahko srečala z ženskami po vaseh, ki so vedno pripravile kak program (street play, pa učenje uporabe naravnih zelišč proti driski in dehidraciji). Živo mi je v spominu zborovanje žensk vseh vasi v mestu, kjer smo zborovanje izkoristili tudi kot protest in podporo ženi, ki je bila posiljena – cela gruča žensk se je ustavila pred hišo posiljevalca in zahtevala sodni proces. Ženske so bile oblečene v prečudovite barvne sarije. Kamor smo prišli, so nam vedno postregli z obrokom riža, dala (leče) in nekaj zelenjave.

Cel mesec maj pa sem preživela v Kalkuti, čeprav sem mislila, da ostanem tam samo za nekaj dni, da dobim posebno dovoljenje – restricted area permit (R.A.P.) za severovzhodno državico Meghalaya. Za tujce je bilo obvezno skupinsko potovanje – vsaj šest ljudi – zato sem čakala na skupino Loretto Sisters, da smo lahko potovale skupaj. Srečo sem imela, ker sem v Kalkuti lahko ostala pri družini neke indijske sestre. Tam so mi povedali, da se je p. Cukale vrnil iz Bangladeša in da se nahaja v Kalkuti. Kakšno veselje, ko sem odkrila, da se lahko osebno srečam z domačinom in poklepetam po domače. P. Cukale mi je tudi uredil moje enomesečno bivanje v skupnosti Barka Asha Niketan, ki ga je tisti čas vodil neki francoski par. V času enomesečnega bivanja v industrijskem predelu Kalkute sem živela v skupnosti Barka – po slovensko, in tam odkrivala multireligijsko in multietnično skupino. V skupnosti so bili sicer duševno prizadeti odrasli skupaj z domačimi in tujimi prostovoljci, vendar smo imeli predstavnike vseh večjih svetovnih religij. Najbolj me je očaral multireligijski ashram (kapela), kjer smo se vsako jutro zbirali k jutranji molitvi in brali iz vseh svetih knjig (biblija, koran in bahav gita). K molitvi smo se zbirali tudi vsak večer in naredili dnevno refleksijo. Drugače pa življenje poteka zelo preprosto, podobno kot na zahodu, vendar z »vložki« indijske kulture. Pogovorna jezika sta bila angleščina in bengali, ki je vsaj meni osebno zvenel zelo mehko in mi je šel najlažje v ušesa ob poslušanju vseh možnih jezikov, ki izhajajo iz sanskrta. Čez dan smo delali v delavnicah, večer pa smo posvetili druženju in skupni pripravi obrokov. Naša skupnost se je nahajala blizu Vaishali Cinema – najbolj onesnaženi predel Kalkute, kjer se v bližini nahajajo *slumi*. Takoj ko je človek stopil na ulico, se je skoraj zaletel v kupe smeti, da o smogu in smradu sploh ne govorimo. Še danes mi je živo v spominu, ko sem dobila bakterijsko vnetje zgornjih dihal in pa prvič v življenju vnetje oči. Moj dihalni sistem se je želel braniti pred vsemi nepovabljenimi gosti preko vnetja. Iz oči pa mi je dobesedno tekel gnoj, ki ga je bilo kar težko ustaviti. V skupnosti sem počivala samo en dan, potem ko sem obiskala hišnega zdravnika, ki mi je predpisal antibiotike in mazilo za oči. Ravno tisti dan je skupnost odšla v kino, jaz pa sem ostala »doma« in počivala. Drugače sem se kar hitro navadila na vso umazanijo pod soncem, ki jo človek lahko išče le v Indiji.

Tu bi rada omenila še moj »privilegij«, biti z domačinom, rojakom p. Jožetom Cukaletom. Nekaj dni sva preživela skupaj v Dhyan Ashramu – duhovni center za duhovne vaje in razne seminarje, noviciat za jezuite zahodne Bengalije ter »oaza« za prostovoljce Matere Terezije. P. Cukale je bil moj duhovni vodja. Enkrat dnevno sva se

srečevala in imela pogovor o vseh mogočih stvareh. Zame je bil p. Cukale kot balzam, saj sem mu lahko zaupala prav vse in sva se pogovarjala kot stara znanca. Zase osebno sem naredila pregled nad svojim takrat petmesečnim bivanjem v Indiji in on kot »stari maček« me je lahko poučil o mnogih stvareh. Pripovedoval mi je tudi mnoge zgodbe iz svojega življenja in pa življenja Matere Terzije, s katero sta si bila zelo blizu. P. Cukale je bil tudi prvi človek, ki me je vzpodbudil, da ko se vrnem iz Indije, napišem neke vrste potopis, opremljen s slikami, saj ugotavlja, da mi jezik kar teče in da imam »kaj za povedat«. *Zato zelo pozdravljam tole Vašo idejo o raziskovanju življenja slovenskih misijonarjev. Morda je pa tole le priložnost za začetek. Hvala Vam za to priložnost!*

P. Cukale me je en dan popeljal in razkazal njemu drage kraje, kot so njegova prva župnija (kjer se je učil bengalsčine – povedal mi je, kako je to izgledalo v praksi), pa Marijino romarsko središče Bandl, pa župnijo, ki jo je kar sam spravil na noge, pa prvi dom za umirajoče in še bi se kaj našlo. Osebno sem se eno popoldne srečala tudi z Materjo Terezijo in z njo spregovorila v srbohrvaščini. Tja me je popeljala mama indijske sestre, ki je tudi odkrila, da se p. Jože nahaja v Kalkuti, ker je prišel podaljšat bangladeško vizo.

Posebno dovoljenje za Meghalayo sem dobila, kupila letalsko karto s popustom za študente (2200 RS) in se s sestrami Loretto podala na pot v popolnoma nov svet. Zdelo se mi je, kot da sem ponovno začela z inkulturacijo, kot je to bilo potrebno storiti ob prihodu v Bombay. Let iz Kalkute do Guwahatija je trajal eno uro in pol. Guwahati je glavno mesto državnice Assam, znane po najboljšem indijskem čaju. Pot nas je vodila še štiri dobre ure s terenskim avtomobilom. V misijonih se človek veliko lažje »aklimatizira«, če te v tujo kulturo uvede nekdo, ki tam živi že dlje časa. Mislim, da sem imela kar veliko sreče, da sem povsod našla zaupanja vredne ljudi, ki so si vzeli čas zame in me »uvajali« v novi svet in njegove posebnosti.

Shillong, glavno mesto Meghalaye, se nahaja na severovzhodu (SV) Indije in je takrat spadal v posebej varovano območje. Značilno za SV je, da nima nič skupnega s preostalim delom Indije in da so ljudstva, ki so se tja naselila pred več kot 200 leti, prišla iz JV Azije. Meghalaya je po velikosti države, številu prebivalcev in krščanstvu kot prevladujoči religiji čisto primerljiva s Slovenijo. V 70-ih so Kitajci vdrli v Indijo in ravno zaradi tega so poostri nadzor na SV delu Indije. V Shillongu najdemo več vojaških oporišč, z množico vojakov, ki se sprehajajo po cestah in varujejo deželo. Po mesecu bivanja na SV pa so ukinili RAP in sem tako lahko ostala brez problema v Meghalayi. Takoj ob prihodu v Shillong smo se morali javiti na policiji zaradi varnosti, ker spada med politično nestabilno območje. V državnici živijo tri glavna plemena: Garo – tibetanskega izvora, Khasijci in Jaintias pa so se priselili iz JV Azije. Khasi jezik ima burmansko-kmersko osnovo. Ljudje na prvi pogled izgledajo kot pravi Indijanci oz. Kitajci. Zaradi njihovih barvitih šalov in kril so me najprej spominjali na prave Indijance. Vsi so bolj majhne rasti, na zahodnem delu prebivajo v bambusovih hiškah, na vzhodnem bolj hribovitem predelu države pa v lesenih kolibah. Družine so številčne in revščina je del njihove vsakdanjosti.

Ob prihodu v Shillong smo skupaj s sestrami pregledali načrt, kako bo zgledalo

moje bivanje v njihovi vzhodni provinci. Za mesec dni sem odšla na tri različne misijone – Sonapahar, Tura in Mandal, kjer je bila moja zadnja destinacija. Lahko sem dobila okvirno sliko, kako izgledajo različni podeželski misijoni v dveh različnih kulturnih okoljih (Khasi in Garo). Do oktobra sem ostala na SV delu in spoznavala življenje in delo tamkajšnjih zelo preprostih ljudi. V vasici Mendal, ki pripada kulturi Garo, sem živela skupaj s sestrami – same Indijke iz različnih kultur (Khasi, Garo, Kerala, Boro); tu smo imeli dekliški dom za 50 deklet. Dopoldne sem razgibavala ljudi na vasi (možganska kap in artritis), popoldne pa sem bila z dekleti – imela pogovore, socialne delavnice, športne in razvedrilne igre. Vasica je izgledala skoraj idilična, obdana z bližnjim hribovjem, vmes pa so se svetlikala riževa polja, bambusova in bananina drevesa. Področje je zelo znano po nevarni malariji, veliko je črevesnih obolenj, pa vse vrste parazitov, tifus, kolera itd.

Z. Ž. Kako ste se lotili dela po prihodu, kakšne so bile težave, presenečenja?

Sestre so imele zame več ali manj že izdelan program, kje bom in kaj bom delala. Seveda so mi postavile določen okvir, znotraj katerega sem bila lahko svobodna in iskala odprte možnosti za moj osebni angažma. Povsod sem potrebovala določen čas, da sem se razgledala naokrog in nato šla v akcijo. Potrebno je bilo kar nekaj iznajdljivosti in seveda pravih ljudi, ki so mi pomagali pri vključevanju v njihov vsakdan. Potrebno je bilo imeti odprte oči in biti senzibilen za raznovrstne možnosti, ki še niso bile uporabljene oz. izvedene. Povsod pa sem imela občutek, da se je bilo potrebno kar pogostokrat potruditi za svoj košček teritorija, ki ga je bilo včasih potrebno kar skrbno varovati. Sicer pa na misijonu ni nikoli zmanjkalo dela, če smo ga le hoteli videti.

Najpogostejša bariera je bil jezik, potem pa tudi posamezniki, ki so težko prenesli kakršnokoli konkurenco in bi vse naredili, da ne bi šlo komu bolje kot njej–njemu. Medčloveškim odnosom se ne moremo izogniti, pa tudi če bi šli na konec sveta. Povsod velja Darwinov sindrom – boj za preživetje – in kdo bo močnejši, pa tudi če gre za redovne skupnosti. Zakoni psihodinamike posameznika in dinamike skupine veljajo povsod enako in je najbolje, da se človek, ko to ugotovi, čim prej sprjazni in si poišče svoj ustvarjalni košček zemlje pod soncem, seveda če se mu to omogoči. *Na žalost pa tu igra veliko vlogo tudi denar, ki je nekako pokazatelj socialnega statusa vsake sestre, če si hočemo to priznati ali pa ne. Skoraj v vsaki skupnosti je veljalo nenapisano pravilo, da katera ima več podpore od domačih ali dobrih »botrov-prijateljev«, ima s tem tudi povezano svobodo gibanja in ustvarjanja ter vodenja različnih projektov za dobro ljudi. Podpore od same skupnosti je bilo bolj malo. Včasih je prišlo celo do takih absurdov, da so »revne Indijke« »bolje živele« kot pa kakšna bela misijonarka iz Evrope.*

Za kritje osnovnih stroškov je seveda skrbela vsaka skupnost posebej, o vseh ostalih »nadstandardih« pa je bilo popolnoma odvisno od zunanjih botrov.

Z. Ž. Kakšno je Vaše delo zdaj?

Trenutno je moje delo vzgojno-pedagoško in svetovalno delo z mladostniki, njihovimi starši in učitelji. Poleg tega sem koordinatorka za prostovoljno socialno

delo v Zavodu sv. Stanislava. V šolskem letu 1996/1997 sem pričela v Jegličevem dijaškem domu kot vzgojiteljica z misijonskim krožkom. Skupaj z dijaki smo prišli do zaključka, da bolj kot z besedo kaže misijonariti z dejanji. Skupinica takrat 15 dijakov je pričela delovati kot skupina prostovoljcev – nudenje pomoči otrokom iz različnih socialnih ustanov. Pred tremi leti se je program razširil na celotno Škofijsko klasično gimnazijo in danes šteje 70 prostovoljcev. V program so vključene različne ustanove – obe šentviški osnovni šoli, Zavod za slepe, Zavod za gluhe, Klinični center, duševno prizadeti itd. Enkrat tedensko si dijaki poleg vseh šolskih obveznosti vzamejo čas za sočloveka. Imamo organizirana tudi izobraževanja, supervizije, evalvacije in razna presenečenja. V Mednarodnem letu 2001 je skupina bivših dijakov prostovoljcev dala pobudo za indijski projekt, saj smo istočasno dobili povabilo iz Indije – Meghalaye za sodelovanje. Prva skupina 8 prostovoljcev je tako znotraj Zavoda Bethany Society dva meseca delovala in animirala 110 slepih in gluhih otrok v Shillongu. Imeli smo kar enoletno intenzivno pripravo za svoj podvig. Z javnimi predstavitvami po Sloveniji smo nehote in nenačrtovano pridobili nove prostovoljce za naslednjo ekipo, takrat že 10 prostovoljcev. Letos pa se pripravlja že tretja ekipa. Projekt poteka po vseh mednarodno priznanih standardih, kot jih določata Svet Evrope in Evropska komisija.

Organizacijsko in vsebinsko vodim programe prostovoljnega dela doma in v tujini. Drugače pa sodelujem kot »trainerica« z društvom Šola za mir in organizacijami, ki se ukvarjajo z izobraževanjem prostovoljcev na nacionalni in mednarodni ravni (Movit in Voluntariat). Občasno pa sodelujem tudi s Svetom Evrope.

Tudi moja magistrska tema je bila posvečena primerjavi mednarodnega prostovoljnega dela (Irska, Danska, EU in Slovenija).

Z. Ž. Kakšen je odnos oblasti – krajevnih, državnih – do Vas in Vašega dela? Kaj pa lokalna katoliška in druge »tuje« in domače Cerkve?

V času enoletnega bivanja v Indiji nisem imela kakšnih posebnih stikov z lokalnimi ali državnimi organi. Občutek sem imela, da vedno, ko sem bila skupaj s sestrami, so bili vsi do njih spoštljivi, predvsem se je to močno kazalo v zelo revnih okoljih, pa naj bo to v hindujskem ali krščanskem okolju. Bihar je znan po tem, da je z zmago hindujske stranke BJP postalo ozračje zelo napeto in zelo negativno nastrojeno do misijonarjev. Že v času mojega bivanja v Biharju so mi domačini vedeli povedati različne zgodbe o posilstvih redovnic in raznih napadih na misijonarje. Zanimivo, da ko sem se pogovarjala npr. na vlakih s hindujci (vedno smo imeli veliko časa za pogovor z domačini), so nekateri kar jasno izrazili, da imajo radi katoliške šole, ne pa tudi njihove vere ali ljudi – kristjanov. Marsikdo je imel kar agresiven izpad, ko smo odprli pogovor o Materi Tereziji. Bili pa so tudi tisti iz nižjih kast, ki so zelo cenili delo misijonarjev. Ne moremo mimo mentalitete determiniranosti, ki se kaže preko »prepovedanega kastnega sistema«, a je še vedno močno prisotna tudi med katoličani.

Naj povem o dogodku, ki se mi je zgodil v Bombayu. Z nekom sem bila

dogovorjena, da se dobiva na neki vmesni mestni železniški postaji. V Indiji je znano, da so mestni, primestni ali vlaki na splošno vedno polni in je vedno potrebno pravočasno rezervirati karte vsaj tri mesece vnaprej. No, za tujce je to malo olajšano, saj na nekaterih daljših linijah obstaja določena kvota sedežev, ki so namenjeni tujcem. Peljala sem se z mestnim vlakom, kjer sta dva vagona rezervirana za ženske, vsi ostali pa samo za moške. Tako se npr. tudi zakonski par ne more peljati z istim vagonom. Ker se mi je zelo mudilo, vlak se je namreč že premikal, sem skočila v prvi vagon, ki mi je prišel pod roke. Ko sem zajela sapo, sem ugotovila, da sem v prvem razredu, karto pa sem kupila za drugi razred. Preden sem se sploh ozavestila, kako in kaj, se je že pojavil kontrolor, kot da bi čakal ravno mene, in zahteval, da plačam kazen – okrog 150RS – to je bila kar visoka cena, npr. kot enosmerna karta za vlak iz Bombaya do Kalkute, kjer se človek vozi kar tri dni in dve noči. Moj indijski kolega se je vseeno poskušal pogajati kot domačin, vendar je bil ravno tako neuspešen kot jaz. Zdelo se mi je krivično, ker se vedno vozi cel kup slepih potnikov, belce pa je treba že pri najmanjši napaki priviti, saj sem imela večkrat občutek, da je bela koža kot potujoča banka, iz katere lahko dobi na lep ali pa tudi grd način, kar kdo želi.

V Biharju se spomnim, da smo prijavi žensko zborovanje na bližnjo policijo in da ni bilo nobenih posebnosti. V času parlamentarnih volitev je bilo veliko hrupa, celo javni transport je bil ukinjen za določen čas, ker so uporabili vsa prevozna sredstva za promocijo strank. Vse je bilo bolj v duhu volitev – če pa bi kdo koga onemogočil pri izvajanju strankarske propagande, je lahko nepričakovano dobil strelno kroglo, ker je bila večina oborožena.

V SV delu Indije so misijonarji zelo spoštovani, saj so ravno oni začeli razvijati ustrezno šolstvo, zdravstvo in socialo. Pred 100 leti naj bi prišli prvi krščanski misijonarji – baptisti iz Amerike, kasneje pa še katoliški misijonarji iz Walesa. Zanimivo, da na SV obstaja velika napetost med kristjani samimi, ki jih je 70% v Meghalayi in od tega je 60% katoličanov.

SV del je znan v Indiji kot misijonsko področje, kamor pošiljajo indijske misijonarje predvsem iz Kerale, Goe in vseh tistih predelov Indije, kjer krščanstvo živi še danes, vendar pa je še vedno pod močnim vplivom hindujskega kastnega sistema. Veliko domačinov Meghalayi mi je vedelo povedati, da imajo raje bele kot pa črne misijonarje – nekako jim lažje zaupajo in jih tudi bolj spoštujejo. »Črni misijonarji« s seboj prinašajo svojo »hindujsko kulturo«, ki pa je gorskim plemenom nekaj zelo oddaljenega od njihove izvenkastne družbe.

Z. Ž. V kakšnem razmerju Vas okolje ceni zaradi Vaše socialne dejavnosti (torej zaradi lastne materialne koristi), koliko zaradi vere in kulture, ki jo oznanjate, in v kolikšni meri zaradi Vas kot osebnosti, kot Slovenca(-ke)?

Moja izkušnja je bila, da so me ljudje cenili glede na njihovo osebno izkušnjo z mano, preprosto glede na to, kakšen je bil moj odnos do njih. Včasih so komentirali, da smo Slovenci zelo drugačni npr. od Špancev. Osebno sem živela dlje časa s španskimi misijonarkami in moram reči, da bi lahko glede na osebno izkušnjo

potegnila nekaj vzporednic. Ko govorimo o medkulturnem učenju, govorimo o vrhu ledene gore, o konceptu kulture, ko se na zunaj dogaja samo 10% zaznavnega, v resnici pa se pod vrhom ledene gore skriva še preostalih nezavednih 90%. Očitno ima nekaj skupnega družbena zavest, ki se kaže tako ali drugače v različnih oblikah pri vsakem posamezniku z vso njegovo osebno in družbeno zgodovino.

Nekaj sem že omenila socialni status misijonarja, ki pa igra zelo pomembno vlogo tudi v misijonih. Misijonar, ki je uspel pridobiti ustrezna finančna sredstva, je lahko naredil kaj konkretnega za potrebe ljudi, prav to pa ljudje ponavadi zelo cenijo. Brez finančne osnove tudi v misijonih ne gre. Do tega zaključka sem prišla zelo hitro, ko sem iskala svoj košček pod indijskim soncem.

Z. Ž. Ali kdaj uspete govoriti o svoji domovini, jo približati razumevanju Vaših ljudi?

Kamorkoli sem prišla, na katerikoli misijon, če je bila v bližini šola, so me vedno povabili k sodelovanju, da sem jim govorila o državi, iz katere prihajam, o tem, kdo sem in kaj tam delam. Prvič sem se ozavestila, ko sem pripovedovala, od kod sem, da sem najprej Evropejka. Vsaj na začetku za orientacijo sem se tako predstavila. Potem pa sem jim vedno razložila, od kod prihajam, jim pokazala zemljevid, podala osnovne podatke o državi in nasploh, kako živimo in delamo pri nas. Nekako sem se povsod počutila kot neke vrste »neuradna ambasadorica«, če sem to hotela ali ne. Ko je človek daleč od doma, nekako od daleč odkriva svojo lastno kulturo in jo poskuša umestiti v tamkajšnji kontekst – kam pa mi »pašemo«. Mislim, da nikoli nisem imela toliko predavanj in pričevanj o Sloveniji kot ravno v času enoletnega bivanja v Indiji.

Z. Ž. Ali imate včasih občutek, da Vaše oznanjanje vere in posredno tudi kulture domače okolje razume kot vsiljevanje? (Če naj bom nekoliko provokativen – ali ni prav nekoč tudi nasilno širjenje zahodnjaške kulture in nemara tudi vere povzročilo »nerazvitim« največ hudega?)

Prvotno ni bil moj namen oznanjanje vere, temveč preprosto konkretno spoznavanje življenja in tamkajšnjih ljudi. Če je kdo želel izvedeti kaj več, npr. tudi kaj o mojem verskem prepričanju, sem si vzela čas in ljudem odgovorila na njihova vprašanja.

Spomnim se, da sem v času poletnih počitnic v Indiji, tam nekje v mesecu avgustu, obiskala veliko katoliško šolo v mestecu Silcharu v državi Assam. V času mojega bivanja v Indiji sem lahko opazila velik vpliv zahoda in kako to negativno vpliva posebno na mladi rod, ki misli, da jim samo zahod lahko nekaj ponudi. Vem, da sem jim želela povedati to, da je njihova kultura zelo bogata in da so odgovorni za gojenje le-te. Lansko poletje smo imeli za naše prostovoljce predavanje na šilonski univerzi – oddelek za sociologijo, kjer nam je domači profesor povedal, kaj pomeni vpliv zahodnega sveta za njihovo kulturo ali – kot se je hudomušno izrazil – vpliv coca-cola-nizacije. Nadaljevali smo še z razmišljanjem o tem, kaj v bistvu pomeni biti reven – imeti pet ali samo dve *t-shirts*?

Koncepti zahodne kulture se tako na zelo prefinjen način infiltrirajo med lokalne ljudi – temu dejstvu se nekako ne moremo izogniti. Zame je bilo pomembno pričevanje sester Misijonark Jezusa Kristusa, ki so imele v svojih pravilih zahtevo po

čim večji inkulturaciji. Ponekod so se sestre poskušale maksimalno prilagoditi preprostim ljudem in njihovi kulturi ravno s prevzemanjem konkretnih navad življenja in dela. Sestre so same priznale, da je bil tak način »misijonarjenja« zanje zelo velik zalogaj. Vendar so nekatere sestre, ki še danes vztrajajo pri takem pristopu. Med njimi je tudi s. Marija Sreš, ki jo s tega vidika zelo cenim in občudujem.

Osebnost sem bila najbolj zadovoljna ravno takrat, ko sem imela konkreten stik z realnostjo ljudi, vendar pa bi bilo vprašanje, kaj bi to pomenilo na dolgi rok.

Z. Ž. Zahodnjaška kultura prinaša v druge dele sveta tudi drugačne vrednote, ki so pogosto lažne, škodljive, predvsem pa »nekompatibilne« z drugimi kulturami (npr. pridobitništvo, banalne zadeve kot gradnja zidanih hiš po vzoru Evrope kljub vedno zelo visokim temperaturam...). Kako v tej duhovni zmed, ki jo verjetno doživljajo tudi prebivalci Vašega okolja, deluje »ponudba« katoliške vere?

Misijonarji se zgledujejo po zahodni modi, kar je po eni strani čisto razumljivo. Vsaj v Indiji sem videla dosti prilagajanja lokalnim standardom npr. glede gradnje. Z izkušnjo razvitega sveta vnašamo nenapisane vrednote, ki jih nezavedno prenašamo na domačine. Naš zahodnjaški način pogleda na svet ima svoj koncept razvoja, kar pa ni rečeno, da je tudi potreba ali želja domačinov. Z izobraževanjem po zahodnem vzorcu se tuje kulture sili v svet tekmovalnosti, kjer velja pravilo, da zmaga močnejši oz. uspešnejši. V hindujskem svetu so nižje kaste obsojene na propad, morda pa jim lahko ravno krščanski pogled na človeka da novega upanja. Termin razvoj lahko razumemo zelo različno in ga je zelo težko definirati. Zastavlja se mi vprašanje – ali razvoj za vsako ceno? Kaj je tisto optimalno, človeka vredno življenje?

Z. Ž. V kolikšni meri domačini ohranjajo svoja tradicionalna verstva (še posebej velike religije, kot npr. hinduizem, islam...) in kako dojemajo Vaše sporočilo oz. katoliško vero? Kaj jih najbolj privlači in kaj odbija?

Hinduizem je vsaj zame način življenja. Kdor zapusti hindujsko religijo, je na nek način izključen iz družbe in ravno iz tega razloga je Indija morda enkraten primer, kjer se krščanstvo ni razvilo. Pa še tisti, ki so prestopili v krščanstvo, ohranjajo kastni sistem, obvezna dota (oče mora kupiti hčerki moža), pa vse do poganskih praks – to se predvsem ohranja po vaseh, kjer je bilo čarovništvo npr. vsakdanja praksa. Krščanstvo na severovzhodu se je začelo širiti šele pred 100 leti in očitno je, da so ljudje še na začetku prilagajanja »zahodnim krščanskim vrednotam«. Ljudje, ki živijo preprosto krščansko življenje po vaseh, morda najbolj cenijo krščanstvo z vidika osvobajanja od duhov – ker z verovanjem v osebnega Boga Jezusa Kristusa se vsi strahovi v zvezi z duhovi razblinijo. Najbrž je v ozadju tudi nekaj koristoljubja, ko ima človek v ozadju »skrite namene«, da bo z vstopom v krščanstvo le nekaj pridobil, npr. da se bo lahko šolal v krščanski šoli.

Z. Ž. Ali pri svojem oznanjanju »uporabljate« tudi metode, načela, razmišljanje, ki je lastno domačim verstvom in splošni mentaliteti?

Osebnost sem preživela premalo časa, da bi se lahko poglobila v njihovo mentaliteto.

Ljudje smo si v marsičem podobni – osnovne človekove potrebe, želje, hotenja, ki so skrita v človeku. Domačini so me opozorili na kakšne posebnosti določenega plemena ali posebne značilnosti. Čeprav sem bila že štirikrat na SV delu Indije, se mi zdi, da še vedno nisem »zaštekala« njihove mentalitete, ki pa po mojem mnenju ne izhaja iz kulture, temveč iz posebnosti posameznika kot osebnosti z vso notranjo dinamiko, ta pa se kaže v konkretnih dejanjih. Mislim, da imajo »iste človeške fore« kot mi na zahodu, samo da je potrebno daljše obdobje, da človeka »pogruntaš«. To je moja osebna izkušnja. Drugače pa lahko najdemo ravno tako ustreznega sogovornika v Indiji ali kje drugje, če so ljudje zreli in na istem duhovnem nivoju, pa naj gre za hindujca, budista, muslimana itd.

Z. Ž. Kako Vam to uspeva – do kakšne mere in na kakšen način se uspete vživeti v njihovo kulturo in verovanja?

Preprosto ljudi lahko spoznamo le tako, da se z njimi družimo, se pogovarjamo in da jih na nek način poskušamo začutiti z njihovega zornega kota. Mislim, da sta pomembna čas in vztrajnost.

Z. Ž. Ali se od domačinov in njihove kulture, načina življenja, pa tudi (večinskega?) verovanja tudi sami kaj naučite? Kaj? Kako uspete to prenašati na svoje delo oz. poslanstvo?

Preprosti ljudje gojijo tipične krščanske vrednote, kot so vzdrževanje družine kot skupnosti, medsebojna pomoč in solidarnost, spoštovanje zakona (čistost pred zakonom – khasijsko plemo), odprtost, gostoljubnost itd. Plemena na severovzhodu vsaj po moji oceni v sebi nosijo krščanske vrednote, ki pa jih ne imenujejo tako. Za SV del je značilno, da so tamkajšnja plemena z lahkoto sprejela krščanstvo ravno zaradi tega, ker so že v osnovi verovali v enega boga (monoteisti) in so se njihove vrednote poistovetile s krščanskimi. Morda so bili v osnovi bolj krščanski, kot pa so postali kasneje s sprejetjem krščanstva. Osebnostno menim, da se lahko veliko naučim od preprostih ljudi. Konec koncev je tu odnos do sočloveka, ki šteje, in ne kultura, ki naj bi pogojevala našo različnost, a hkrati podobnost naše notranjosti (vsi želimo biti ljubljene in dajati svojo ljubezen, ne glede na kulturo – mislim, da smo si v tem enaki).

Z. Ž. V čem vidite razlike med misijonarstvom, kot ga poznamo iz preteklosti, in sodobnim misijonarjenjem?

Prvotno je bilo misijonarjenje mišljeno kot oznanjanje veselega sporočila poganom. Vedno pa je bilo misijonarjenje povezano s čisto konkretnimi koraki. Misijonarji so začeli čisto od začetka – ponavadi v zelo težkih življenjskih pogojih – vročina, bolezn, preganjanja itd. Slovenski misijonarji, ki sem jih osebno srečala, so mi večkrat zaupali kakšno zgodnico iz tistega obdobja. Za vse so bili začetki velika preizkušnja, ali bodo vzdržali ali ne. S pričetkom vsakega misijona se je vzporedno začelo razvijati šolstvo, zdravstvo – ozaveščanje in poučevanje domačinov, kako poskrbeti za osnovne življenjske pogoje – včasih je šlo preprosto samo za preživetje. Misijon se je počasi razvijal, če pa pogledamo danes npr. Tajsko, so se razvili megalomanski vzgojno-izobraževalni centri, bolnišnice – npr. sestre uršulinke so razvile najboljše šole v Bankoku in Chiang Maiu. Tudi salezijanci na severovzhod-

nem delu imajo najboljše in najuspešnejše šole, kakor tudi jezuiti v Bengaliji – premorejo najboljše šole in celo univerze.

Še vedno pa obstajajo zelo oddaljeni misijonski kraji, npr. na severovzhodu Indije, kjer lahko domačini srečajo duhovnika komaj enkrat letno, ker ima en duhovnik na skrbi kar 45 župnij in je delo še vedno »a la stari sistem«, seveda z določenimi izboljšavami načina življenja in same varnosti.

Z. Ž. Na kakšen način uspevate ohranjati svojo slovensko identiteto (stiki s sorodniki, prijatelji in verniki doma, branje slovenskih knjig, petje, molitev, nemara druženje z rojaki, kakšna čaša domačega vina ali čaja, radio, tisk iz Slovenije, internet...); kakšna je ta identiteta danes v primerjavi s časom vašega prihoda – se je tudi kaj spremenila? Kaj o tem (o morebitnih spremembah na Vas) menijo Vaši domači, ko pridete na obisk?

Kako je v zvezi s tem pri drugih rojaki, misijonarjih, ki jih morda poznate, ali pri misijonarjih drugih narodnosti ali veroizpovedi?

Moja prvotna izkušnja misijonov se od današnje podobe misijonarjenja zelo močno razlikuje, vsaj kar se tiče vzdrževanja stika z domovino. Molitev v slovenskem jeziku, pisanje dnevnika, dopisovanje, občasni telefonski pogovori, petje slovenskih pesmi, pripovedovanje o Sloveniji – vse to mi je pomagalo vzdrževati mojo slovensko identiteto. Ko sem se vrnila po enem letu domov, so mi vsi rekli, da govorim indijsko angleščino – ne da bi se tega sama zavedala. Veliko je vplivov, ki jih človek ne more predvideti ali celo ozavestiti. Ob gledanju fotografij in diapozitivov mi je veliko ljudi reklo, da sem se »pomladila«, in da sem izžarevala neko notranje zadovoljstvo.

Z. Ž. Se vaše misijonarstvo in slovenstvo v čem razlikuje od drugih – imate slovenski misijonarji kaj skupnega – kar vas nemara dela drugačne od drugih misijonarjev?

Moj osebni občutek, ki ga imam, ko pomislim na slovenskega misijonarja, je, da imamo nekaj tipičnih »slovenskih karakteristik«, ki nas morda ločijo od drugih misijonarjev. Tu imam v mislih naš odnos do domačinov, način prilagajanja, sprejemanje in prilagajanje tujim kulturam. Morda imamo več smisla za življenje v nam tuje kulture kot nekdo, ki ima v podzavesti kolonialistični duh. Npr. Meghalayci so mi večkrat rekli, da se mali narodi, kot so npr. Irci ali Slovenci, lažje sklonijo k preprostemu človeku kot pa celo kak »domačin z juga« ali pa iz bivše kolonialistične države (Španija, Anglija, Francija).

Naj navedem en konkreten primer iz Tajske. Decembra 1995 sem s sestro dvojčico obiskala s. Frančiško Novak. Sestra je takrat ravno praznovala svojih 80 let. Povabila naju je na praznovanje, ki so ji ga pripravile njene bivše učenke. Med sosestrami je bila tudi neka francoska sestra, ki je bila sicer zelo vesela, da sva jo lahko nagovorili v njenem domačem jeziku. Pogovor je tudi stekel o jedrskih poizkusih, ki so jih Francozi takrat izvajali v Tihem Oceanu. Jasno sva izrazili svoje mnenje, da se s takim početjem nikakor ne strinjava. Eden od argumentov je bil tudi ta, zakaj te vrste poskusov Francozi ne izvajajo kar doma v svojem morju. Močno je povzdignila glas in rekla, da zakaj pa druge velesile lahko izvajajo jedrske poskuse. Zdelo se mi je skoraj nemogoče, da ena »nuna« tako trdno zagovarja francosko

politiko, pa tudi če je to v nasprotju z vsemi mednarodnimi konvencijami. Tu je prevladal »francoski duh« in ne misijonski, na žalost.

Z. Ž. Vas kdaj muči domotožje? Kaj najbolj pogrešate? Kako domotožje »premagujete«? Se kdaj utrudite, naveličate in Vas prime, da bi prenehali s svojim poslanstvom?

Domotožje sem zaznala predvsem takrat, ko sem bila v krizi. Reševala sem jo preprosto tako, da sem redno pisala dnevnik. Naslednji korak je bilo iskanje zaupanja vredne osebe, ki sem ji lahko povedala, kaj vse se dogaja z menoj, in poskušala predelati »nakopičeni material«. Morda mi je najbolj pomagala tudi moja vera v osebnega Boga, saj sem se pred pisanjem dnevnika še prej k Njemu zatekla po pomoč. Nekako sem imela občutek, da nisem prepuščena naključju in da ima konec koncev vse nekak smisel, pa čeprav takrat nisem razumela tistega konteksta. Največji krizi sta se pojavili po nekako treh in kasneje po šestih mesecih mojega bivanja. Vendar moram povedati, da sem imela srečo, ker sem ravno takrat prišla v stik s slovenskima misijonarjema in sem jima lahko zaupala svoje težave.

Z. Ž. Kakšni so vaši stiki z domovino v formalnem smislu – Misijonsko središče, škofija, vprašanja v zvezi z državljanstvom, stiki z Ministrstvom za kulturo, Uradom za Slovence po svetu, drugimi ministrstvi...?

V času mojega bivanja v Indiji sem ohranjala stike z domovino (domačimi in prijatelji) samo preko pisem in občasno tudi preko telefona. Čez celo leto sem pisala osebni dnevnik, ki pa ga občasno prebiram in mi je takrat služil kot način ohranjanja stika s svojim domačim jezikom. Vedno sem bila zelo vesela, ko sem lahko spregovorila v domačem jeziku – s p. Cukaletom v Kalkuti in kasneje s p. Pavlom Bernikom v prepovedanem območju – v Nagalandu.

Z. Ž. Če ste v Sloveniji – kako gledate na vsa vprašanja s sedanje perspektive? Vam je kdaj žal za svoje odločitve v preteklosti? Pogrešate misijon(-arstvo), »svoje« ljudi?

Torej, biti misijonar danes pomeni, imeti trdno zaledje (molitveno in seveda tudi finančno) skupnosti, družine ali pa kakega finančnega botra. Sama sem si plačala letalsko karto, priskrbela žepnino in tudi pripomočke za delovno terapijo sem nesla s seboj. Srečo sem imela, da sem si lahko s prihranki (krvavo zasluženimi – med poletnimi počitnicami sem obirala grozdje v Franciji, do tja pa sem štopala) »privoščila« misijonski podvig. Ko sem se vrnila v Slovenijo, sem začela popolnoma znova vsaj kar se tiče financ. Imela sem srečo, da sem že po enem mesecu dobila delo, da sem se lahko preživela.

Osebnostno se čutim zelo privilegirano, da sem imela priložnost izkusiti misijone iz prve roke. Na tem mestu bi se rada še enkrat zahvalila s. Mariji Sreš in njeni kongregaciji, ki mi je omogočila bogato misijonsko izkušnjo, ki pa že kaže nekatere sadove, kot je npr. mednarodni prostovoljni projekt. Nikoli mi ni bilo žal enega leta na »svoje stroške«. Zame je bila to zelo bogata življenjska izkušnja in bi jo privoščila prav vsakemu, ki ima toliko poguma, da si upa narediti tak podvig. Izkušnje in dogodki so še vedno tako živi, kot da bi se ravnokar vrnila iz Misijonov. Ljudje, s katerimi sem preživela del življenja, so mi še vedno pri srcu in so mi zelo dragi.

Večkrat se spomnim nanje, morda ravno takrat, ko mi je najbolj hudo – in z mislijo na tiste, ki trpijo še več krivic, kot sta npr. revščina in lakota, se hitro potolažim in nadaljujem svojo pot. Po drugi strani pa se čutim dolžna, da predvsem mlade ozaveščam o medčloveški solidarnosti. Npr. na Irskem in Danskem imajo v okviru formalnega ali neformalnega izobraževanja ozaveščanje o tretjem svetu v okviru predmeta vzgoja za razvoj (education for development).

Z. Ž. Kakšni so Vaši osebni in »misijonarski« načrti?

Letos, če Bog da, bom že tretjič popeljala v Indijo na dvomesečno prostovoljno delo skupino mladih slovenskih prostovoljcev (zame osebno pa bo to že peto potovanje v Indijo »koromandijo«). Kako se bo projekt razvijal naprej, trenutno zelo težko predvidim. Vsekakor bi želela, da se taka oblika medčloveške izmenjave nadaljuje in razširi še na druge kontinente.

Skupno kosilo laičkih misijonark (Foto: arhiv M. Leskovec)

POVZETEK

Prvi in najbolj znani slovenski »izseljenci« so bili misijonarji. Tudi danes jih je v vsakem trenutku po svetu razpršenih okoli sto. Zaradi svoje specifične oznanjevalske vloge so bili vedno obravnavani predvsem kot nosilci izrazito akulturacijske vloge, kot prenašalci kulturnih modelov iz razvitejših v manj razvite nekrščanske kulture. V tej knjigi pa se sprašujemo, kaj doživlja misijonar – prav tako človek »zahodne« civilizacije – ob stiku z ljudstvom, katerega navade in običaji so njegovim mišljenjskim konceptom in kulturi popolnoma tuji.

Besedilo se osredotoča na osebnost misijonarja kot posameznika, socializiranega v svoji kulturi, ki se mora kljub kulturnemu šoku, ki ga doleti tako kot vsakega drugega migranta, obnašati po eni strani nezačelno: namesto da bi se kot posameznik, torej v absolutni kvantitativni manjšini, adaptiral, maksimalno prilagodil in v končni fazi asimiliral (kot bi narekoval naravni proces), mora zaradi narave in smisla svojega poslanstva ohranjati čim bolj nespremenjeno samopodobo in celo prenašati svoje sporočilo na druge. Po drugi strani pa se mora hkrati vendarle do neke mere zavestno »podrediti« navedenim standardnim procesom. Približati se mora načinu razmišljanja, mentaliteti večine, ki ji oznanja svoje sporočilo – način oblačenja, učenje jezika domačinov, spoštovanje »poganskih«, animističnih ali celo vraževernih običajev itd. Znotraj (slovenske) rimskokatoliške Cerkve je za tak proces uveljavljen izraz »inkulturacija«.

Knjiga je sestavljena iz treh oziroma štirih delov. Uvodni osvežitvi nekaterih osnovnih pojmov, s katerimi se srečujemo skozi celotno delo, sledi kratek oris zgodovine slovenskega misijonarstva. Oboje je namenoma skrčeno na minimum, kajti tako o teoretskih pojmih oziroma procesih kot o delovanju slovenskih misijonarjev je bilo prelitega že kar nekaj črnila. »Pravo delo« se začne z opisom poteka raziskovalnega projekta Sodobni (slovenski) misijonar kot izseljenec, na katerem temelji pričujoče delo. To poglavje nas od zgodovine in teorije popelje proti vsebini in praksi, »na teren«.

Še preden pa avtor začne s »študijo primera« (»case study«) slovenske misijonarke s. Dorice Sever pri kanadski Inuitih, se s pisanjem zadrži pri predstavitvi opažanj in ugotovitev, do katerih se je s pomočjo sogovornikov dokopal predvsem v zadnjih treh letih. Te pravzaprav pomenijo jedro celotnega teoretsko-analitičnega poglavja in nemara tudi cele knjige, saj ne le povzemajo, ampak tudi izzivajo, provocirajo in tako najboljše spodbujajo k razmišljanju. Nekatere trditve v tem poglavju bralec lahko razume šele potem, ko prebere študijo primera misionarke

s. Dorice Sever, raziskovalčev dnevnik s študijskega bivanja pri njej ter pisma in intervjuje, v katerih misijonarji spregovorijo sami o sebi.

Avtor se ne spušča v prostrane vode religiologije in misiologije, pa tudi ne v vrednotenje, smisel oz. upravičenost misijonarstva kot dela akulturacijskih procesov. Zaplet bi bil popoln in kaj lahko bi ga »odneslo« daleč proč od vprašanja, ki se mu je hotel posvetiti. Vse to prepušča misijonarjem, ki se logično večinoma ne morejo izviti iz lastne subjektivnosti. Vsekakor predstavlja največjo sporočilno in subjektivno vrednost knjige izbor pism in intervjujev, v katerih misijonarji zelo različnih »profilov« vsak na svoj način opisujejo ne le svoje življenje in delo, ampak predvsem lastno doživljanje poslanstva, ki so mu so žrtvovali mesece, leta ali celo življenje. S tem pred bralcem razkrivajo tudi svoje osebne vrednostne sisteme, zavedno in nezavedno kulturno določenost, pa tudi spremembe, ki se dogajajo v njih samih.

Zanimiva so avtorjeva »raziskovalna spoznanja«. Presenečenje se pojavi že ob robu naslova raziskave (Sodobni (slovenski) misijonar kot izseljenec), saj sogovorniki kot po pravilu zavračajo razumevanje misijonarja kot izseljenca, pri nekaterih je bilo morda čutiti celo rahlo užaljenost. Osnovno razliko vidijo v tem, da izseljenec odide od doma zaradi takega ali drugačnega bolj ali manj prisilnega vzroka, sami pa so se za selitev odločili iz osebnih nagibov, zaradi specifičnega poslanstva.

Vsekakor drži, da se tudi misijonarji srečujejo z začetnim kulturnim šokom, zdi pa se, da je še bolj kot srečanje z drugačnostjo pomembna sprememba lastnega načina življenja. Ker je misijonarjeva vloga specifična, mora vsakdo ob prihodu v novo kulturo v »postopku« samoizpraševanja preveriti, prevrednotiti lastno kulturno in versko identiteto, šele v tistem trenutku pa se tudi pokaže, kakšen je bil resničen namen odhoda v misijone (misijonarsko poslanstvo ali beg pred osebnimi težavami).

Slovenski misijonarji sami – še bolj pa domačini – opažajo bistvene kulturne razlike med njimi in pa misijonarji iz Francije, Belgije, Španije in še katere druge nekdanje kolonialistične države. Slovenci so bistveno bolj odprti za prilagajanje kulturi domačinov, nimajo težav z adaptacijo in empatijo, izjemno hitro se učijo domačih jezikov, na domačine nikoli ne gledajo zviška. Očitno je dejstvo, da izhajajo iz naroda, ki je v svoji zgodovini trpel mnoga in različna tuja osvajanja in nadvlade. Zato razumejo, kaj pomeni ohranjanje etnične, kulturne, celo verske identitete.

Hkrati uspevajo ohranjati »nedotaknjeno« slovensko identiteto. Nekateri ugotavljajo, da ravno v misijonu pride do izraza etnična identiteta misijonarja, takrat se je šele zave. Res pa je, da je pretirano oklepanje lastne »kulturne obleke« lahko škodljivo za misijonsko delo. Navadno to ostane misijonarjeva »osebna zadeva«, ločena od njegovega poslanstva.

Misijonarji ugotavljajo, da so se v letih življenja navzeli nekaterih značilnosti kulture, v kateri delujejo ali so delovali. Zato ni več presenetljivo opažanje, da je hujši od kulturnega šoka ob prihodu v novo okolje »šok« ob vrnitvi v domovino. Njihove navade, lestvica vrednot itd. so bistveno drugačne od tistih, ki veljajo v slovenskem okolju, tako v širšem smislu kot celo med samimi kleriki. Akulturacijski procesi torej vendarle tečejo v obeh smereh, tudi v smislu vplivanja na misijonarja, in sicer na zavedni in nezavedni ravni.

Tako kot pri marsikaterem »običajnem« izseljencu je tudi pri misijonarjih

večinoma prisoten »sindrom brezdomstva«. V letih življenja v drugi kulturi se posameznik oddalji od starih prijateljev, sorodnikov, navezanost na matično domovino izgublja svoj začetni naboj. Želeli bi si biti doma v kulturi, v kateri leta in desetletja misijonarijo, a se zavedajo, da nikoli ne bo čisto njihova.

V nasprotju s stereotipom o misijonarju kot agentu akulturacije v smislu sodelovanja z (neo)kolonialnimi silami, lahko vsaj za slovenske misijonarje ugotovimo, da so predvsem izraziti antiglobalisti – pa naj se to zdi še tako absurdno. Vsi po vrsti si prizadevajo za to, da bi znala ljudstva, pri katerih delujejo, ob prodirajočih vplivih globalizacije ohraniti lastne vrednote in kulturno izročilo, spodbujajo jih k ohranjanju lastnega jezika.

Cerkev ostaja zvesta svojemu socialnemu nauku, kljub tveganju zamegljevanja bistva njenega osnovnega poslanstva. Versko sporočilo namreč lahko ob primeseh socialnega skrbstva kaj hitro doživi močno razvrednotenje. Sodobni misijonarji so ne glede na to, ali so kleriki ali laiki, glede na svoja »druga« znanja in sposobnosti po sili razmer tudi »managerji« (pridobivanje sredstev od dobrodelnih organizacij), inženirji in arhitekti (gradnja cerkva, šol...), socialni in zdravstveni delavci, pedagogi (poučevanje v šolah, organizacija, vodenje zasebnih šol), kulturno-politični delavci (komuniciranje z lokalnimi oblastmi, zavzemanje za pravice ljudi, med katerimi delujejo, za ohranjanje njihovega jezika, kulture, boj proti vplivom globalizacije), prevajalci, celo univerzitetni profesorji, v večini primerov pa hkrati tudi svojevrstni etnologi, potopisci, antropologi ... Cerkev izhaja iz predpostavke, da so domačini šele ob doseženi stopnji človeškega dostojanstva in samospoštovanja sposobni dojemati versko sporočilo. Sodobni misijonarji si prizadevajo, da bi sredine, v katerih delujejo, postale materialno neodvisne in hkrati tudi versko samostojne.

Kljub temu je zelo pogosto mogoče zaslediti težave, s katerimi se srečujejo misijonarji zaradi »nesporazuma« z domačini. Ti jih največkrat – vsaj ob njihovem prihodu – enačijo z drugimi belci, od njih pričakujejo zgolj denar oziroma materialne, socialne koristi in ne razumejo, da so prišli mednje zaradi verskega sporočila.

Za razliko od »običajnega« migranta prihaja misijonar v večinsko okolje kot nosilec (v njegovih očeh) boljšega, zato je njegova pripravljenost za sprejemanje vrednot iz domačega okolja zelo omejena. Bolj kot se misijonar v tem smislu odpre, večje je njegovo tveganje, da se bo spremenila njegova lastna vrednotna lestvica, s tem pa tudi njegova osebna, kulturna in v »najslabšem« primeru tudi verska identiteta. Vrednote, običaje in druge značilnosti sprejemajo zelo previdno in selektivno. Ta faza akulturacije je nujno zavestno nadzorovana, kljub temu pa misijonarji opažajo, da se skozi leta in desetletja vendarle poznajo nekateri vplivi »domače« kulture na njihovo podzavestno dožemanje sveta. Z leti, ko kulturo dodobra spoznajo in bolje razumejo, lahko pride do delne modifikacije nekaterih začetnih dispozicij, vsekakor pa je zadnja faza – asimilacija – praktično nemogoča.

Čeprav je v formalnem smislu osrednji del knjige prav teoretski uvod z ravnokar navedenimi opažanji, ostaja njegova vloga kljub vsemu taka, kot si jo je avtor sprva sploh zamislil – služi predvsem kot analitični uvod (ali pač zaključek) študiji primera s. Dorice Sever, misijonarke med Inuiti, ter selekciji desetih pisem in intervjujev. V dnevniku z bivanja pri misijonarki na severu Kanade avtor razgalja svoje doživljanje

drugačne kulture in srečanja s slovensko misijonarko na njenem »terenu«, v pismih in intervjujih pa se bralcu odprejo neslutene razsežnosti, kompleksnost pojma (in procesa?) »misijonar«.

SUMMARY

The first and certainly best known Slovene »emigrants« were the missionaries, and even at the present time about a hundred of them can be found at any moment in different parts of the world. Owing to their specific annunciating role, they have always been treated especially as the bearers of explicitly acculturating role, as the people transferring cultural models from the more developed to the less developed non-Christian cultures. In the present book, however, we are asking ourselves what a missionary – a man of the »western« civilisation – is experiencing during his contact with the people whose customs and traditions are totally foreign to his intellectual concepts and culture.

The text focuses on the personality of a missionary as an individual socialised in his culture, who – in spite of the major cultural shock he experiences as any other emigrant – must behave, on the one hand, very uncharacteristically: instead of totally adapting as an individual, i.e. in an absolute quantitative minority, and assimilating in the ultimate phase (as would be dictated by the natural process), he is liable to retain, due to nature and purpose of his mission, as unchanged self-image as possible and even to transfer his message to others. On the other hand he still must consciously »subjugate« himself, to a certain extent, to the stated standard processes. He must draw nearer to the way of thinking, to the mentality of the majority, to which he has brought his message – the manner of dressing, learning the natives' language, respecting the »pagan«, animistic or even superstitious customs, etc. Within the (Slovene) Roman Catholic Church, the term »inculturation« has been established for the process of this kind.

The book consists of four parts. The introduction, presenting some basic notions we are dealing with through the entire text, is followed by a short description of history of the Slovene missionaries. Both have been purposefully reduced to the minimum, considering that much has been written about theoretical conceptions and processes as well as the work of our missionaries. A true »work« begins with description of the course of the »Contemporary (Slovene) Missionary as an Emigrant« project, on which the present work is based. This chapter takes us from history and theory towards the contents, into »the field«.

Before the author tackles the »case study« of the Slovene missionary Sister Dorica Sever and her work with the Canadian Inuits, he presents some observations and conclusions he has reached primarily with the aid of his locutors largely in the last three years. These are in fact the gist of the entire theoretical-analytical

chapter and perhaps even of the entire book, for they do not merely summarise but also challenge, provoke and thus stimulate, in the best possible way, the readers to think. Namely, some of the assertions in this chapter can be understood only after reading the case study of the missionary Sister Dorica Sever, the researcher's diary of his stay with her, as well as the letters and interviews, in which the missionaries speak about themselves.

The author does not enter into the vast fields of religiology and missiology, and neither does he tackle the evaluation, meaning and justification of the missionary work as part of the acculturation processes. The implication would be total and he could be easily carried far away from the question he wished to concentrate on. He left it all to the missionaries who, quite logically, mostly could not get out of their subjectivity. The greatest value of the book is the selection of letters and interviews, in which the missionaries of most different »profiles« describe, each in his or her own way, not only their life and work but mostly their own experiencing of their vocation they had been dedicated to for months, years or even entire life. In front of the readers they thus disclose their personal value systems, conscious or unconscious cultural specificities, as well as the changes occurring within themselves.

Of particular interest are the author's cognitions attained during his research. The first surprise comes already with the title of his research itself (Contemporary (Slovene) Missionary as an Emigrant), for his locutors rejected, as a rule, the fact that a missionary is comprehended as an emigrant, and some of them seemed even slightly offended by this. They see the basic difference in the fact that an emigrant leaves his home for this or other more or less forced reason, while they themselves decided to emigrate for very personal motive, for a very specific mission.

It is certainly true that the missionaries, too, experience the initial cultural shock, but it seems that even more important than their encounter with dissimilarity is the change in their own way of life. But as the missionaries' role is highly specific, all those entering a new culture must check and re-evaluate, in their self-interrogation »procedure«, their own cultural and religious identities, and it is only in that moment that it becomes clear what was the true purpose of their decision to carry out this kind of work (the missionary vocation or flight from their personal problems).

The Slovene missionaries – and particularly the natives – have noticed substantial cultural differences between themselves and the missionaries from France, Belgium Spain and other former colonial countries. The Slovenes find it easier to adapt to the culture of the natives, have no problems with adaptation and empathy, are extremely quick in learning their languages, and they never look down upon them. It is quite clear that they originate from the nation that has suffered many and different foreign conquests and subjugations. And this is why they understand how very important it is to retain ethnic, cultural and even religious identity.

At the same time they are succeeding in retaining the Slovene identity »untouched«. Some of them have established that it is in fact the mission in which the

missionary's ethnic identity finds its true expression, that it is only then that they become aware of it. It is true however, that excessive clinging to their own »cultural attire« can be detrimental for the missionary work. Usually it remains the missionaries' »personal matter«, separated from their vocation.

The missionaries have found out that through years they have become absorbed with some characteristics of the culture in which they work or have worked in the past. It is therefore not surprising that the »shock« experienced when returning to their homeland is even greater than the cultural shock experienced during their arrival to the new environment. Their customs, the scale of values etc. greatly differ from those in force in Slovene environment, both in a wider sense and among the clerics themselves. The acculturation processes therefore run in both directions, also in the sense of having an effect on the missionary at the conscious and unconscious levels.

As in many »ordinary« emigrants, the »no home syndrome« is mostly present in the missionaries as well. During the years of living in some other culture, individuals draw away from their old friends and relatives, the attachment to their homeland begins to lose its initial charge. They wish to feel at home within culture in which they have carried out their work for years and decades, but are aware that this culture will never be entirely theirs.

In contrast to the stereotype about the missionaries as the agents of acculturation in the sense of cooperating with (neo)colonial powers, we can establish – at least as far as Slovene missionaries are concerned – that they are above all explicit antiglobalists, as absurd as it may sound. Virtually all of them wish to see the people with whom they live to retain, during the penetrating globalisation impacts, their own values and cultural tradition, and are doing their best to stimulate them in preserving their own language.

The Church has remained faithful to its social teachings, in spite of risking obfuscation of the gist of its basic vocation. Namely, with the admixtures of social care, the religious communication can quickly be subjected to a strong devaluation. Under the stress of circumstances, the contemporary missionaries are, from the aspect of being either clerics or laymen, also »managers« with regard to their »other« knowledge (raising money from charity organisations), engineers and architects (constructing churches, schools, etc.), social and health workers, teachers (teaching in schools and organisations, managing private schools), cultural-political workers (communicating with local authorities, fighting for the rights of the people among whom they live, for the preservation of their language, and against the globalisation impacts), translators, even university lecturers, but in most cases also special ethnologists, travel writers, anthropologists ... The Church proceeds from the premise that only at the achieved stage of human dignity and self-respect can the natives perceive the religious message or communication. The contemporary missionaries are striving to see the environments in which they work to become materially as well as religiously independent.

In spite of it all, problems often occur due to the missionaries' »disagree-

ment« with the natives. The latter mostly equal them – at least during their arrival – with other white men, expect only money and other material or social benefits from them and do not understand that the foreigners have arrived there for the purpose of passing religious communication to them.

In distinction to the »ordinary« migrants, the missionaries enter the foreign environments as the bearers of (in their eyes) something better, which is the reason why their readiness to accept the values from the local environment is highly limited. The more the missionaries open themselves in this sense, the greater their risk of changing their own scale of values as well as their personal, cultural and, in the »worst« possible case, their religious identity at the same time. They accept the values, customs and other characteristics very carefully and selectively, and although this phase of acculturation is implicitly and consciously controlled, the missionaries claim that through years and decades some impacts of the »domestic« culture on their subconscious perception of the world can still be felt. Through years, when getting really well acquainted with foreign culture and understanding it better, a partial modification of some initial dispositions can take place, although the last phase – assimilation – is practically impossible.

Although the central part of the book is, in formal sense, a theoretical introduction with just stated observations, its role still remains such as initially conceived by the author, for it serves largely as analytical introduction (or conclusion) to the case study of Sister Dorica Sever, the missionary living among the Inuit people, and to the selection of ten letters and interviews. In his diary written during his stay with Sister Dorica in the Canadian north, the author reveals his experiencing of a different culture and his encounters with the Slovene missionary in her »field«, while in the letters and interviews the readers are challenged with the undreamed-of extent and complexity of the notion (and process?) of the »missionary«.

IZVLEČEK

Danes je v vsakem trenutku po svetu razpršenih okoli sto slovenskih laičkih in kleričnih misijonark in misijonarjev. Zaradi svoje specifične oznanjevalske vloge so bili ti svojevrstni, atipični »izseljenci« vedno obravnavani predvsem kot nosilci izrazito akulturacijske vloge, kot prenašalci kulturnih modelov iz razvitejših v manj razvite nekrščanske kulture. Manj znana pa je vloga misijonarja kot posameznika, »stisnjenega« med dve kulturi: tisto, iz katere prihaja in ki ga kulturno določa, in tisto, v katero se mora vživeti, če naj uspešno, v njenem kulturnem jeziku, prenaša svoje (versko) sporočilo. Prepuščanje vplivom nove kulture mora biti zelo nadzirano, da se ne bi zamajala misijonarjeva osebna identiteta in s tem njegovo poslanstvo. Uvodni osvežitvi nekaterih osnovnih pojmov, s katerimi se srečujemo skozi celotno delo, sledi kratek oris zgodovine slovenskega misijonarstva. »Pravo delo« pa se začne z opisom poteka raziskovalnega projekta Sodobni (slovenski) misijonar kot izseljenec, na katerem temelji pričujoče delo. Jedro tega poglavja predstavljajo opažanja in ugotovitve, do katerih se je dokopal z analiziranjem pisem in intervjujev z misijonarji. »Študija primera« (»case study«) slovenske misijonarke s. Dorice Sever pri kanadskih Inuitih temelji na avtorjevem dnevniku iz časa bivanja pri njej in bralca pelje bliže in bliže misijonarski duši. Avtor se ne spušča v prostrane vode religiologije in misiologije, pa tudi ne v vrednotenje, smisel oz. upravičenost misijonarstva kot dela akulturacijskih procesov. To prepušča misijonarjem, ki sta jim dovoljena« subjektivnost in zagovarjanje lastnih načel, sam pa se osredotoča predvsem na svojevrsten položaj misijonarja – posameznika, postavljenega med dve kulturi. Vsekakor predstavlja največjo sporočilno in subjektivno vrednost knjige izbor pisem in intervjujev, v katerih misijonarji zelo različnih »profilov« vsak na svoj način opisujejo ne le svoje življenje in delo, ampak predvsem lastno doživljanje poslanstva, ki so mu so žrtvovali mesece, leta ali celo življenje.

ABSTRACT

Today, about a hundred Slovene lay and clerical missionaries are scattered all over the world. Due to their specific annunciating role, these particular, atypical »emigrants« have always been referred to as the carriers of explicitly acculturating role, as the people transferring cultural models from the more developed to the less developed non-Christian cultures. Less known, however, is the role of the missionaries as of individuals »squeezed« between two cultures: the one from which they originate and by which they are culturally defined, and the one they have to familiarise with if they are to be successful, in its own language, in the transfer of their (religious) communication. Their yielding to the impacts of the new culture has to be highly controlled, lest their personal identity and vocation should be seriously affected. The introductive polishing up of some basic notions we are encountered with through the entire book is followed by a short description of the history of Slovene missionaries. A true »work«, however, begins with a description of the course of the »Contemporary (Slovene) Missionary as an Emigrant« project, on which the present work is based. The core of this chapter consists of observations and conclusions reached by the author with a thorough analysis of the letters and interviews made with the missionaries. The case study of Sister Dorica Sever, the Slovene missionary living with a Canadian Inuit community, is based on the author's diary written during his stay with her and brings the readers very close to the true missionary's soul. The author does not enter the vast sphere of religiology and missiology, neither of the evaluation, meaning and justification of the missionary work as part of the acculturation processes. He leaves this to the missionaries themselves, who are allowed to argue for their own principles, while he himself focuses mainly on the unique position of the missionaries – individuals between two different cultures. The greatest value of the book, as far as its power of communication is concerned, is the selection of letters and interviews, in which the missionaries of most different »profiles« describe, each in his or her own way, not only their life and work but mostly their own experiencing of their vocation they had been dedicated to for months, years or even entire life.

VIRI IN LITERATURA

- Barfield, Thomas (1997). *The Dictionary of Anthropology*. Oxford: Barfield.
- Brandson, E. Lorraine (1994). *Carved from the Land*. Churchill: The Eskimo Museum Collection. Diocese of Churchill Hudson Bay.
- Buliard, Roger P. (1951). *Inuk*. Maillardville: Les Pères Oblat.
- Choque, Charles (1985). *Kajualuk – Pierre Henry, Missionary Oblate of Mary Immaculate, Apostle of the Inuit*. Churchill: Les Pères Oblat, The Churchill Diocese.
- Dey, Ian (1993). *Qualitative data analysis*. London, New York: Routledge.
- Drnovšek, Marjan (2003). *Franc Pric (1785 – 1880) – Sadjar na Kranjskem in misijonar v Ameriki*. Naklo: Občina Naklo.
- Fritz, Miguel (1994). »Nos han salvado«. Quito: Ediciones Abya-Yala.
- Germain, Georges-Herbert (1995). *Inuit – les Peuples du Froid*. Montreal: Libre Expression.
- Hitchens, Christopher (1995). *The Missionary Position*. London, New York: Verso.
- Horvat, Gusti; Lisjak, Danilo; Mlinarič, Jože; Snoj, Lojze; Zajtl, Franc (1991). *Štirje čnci in en zamorec*. Ljubljana: Katehetski center Knjižice.
- Jančar, Matjaž (1995). *Indijanskih pet stoletij*. Ljubljana: ZPS.
- Južnič, Stane (1978). *Socialna in politična antropologija*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- Južnič, Stane (1987). *Antropologija*. Ljubljana: DZS.
- Južnič, Stane (1993). *Identiteta*. Ljubljana: FDV.
- Kokalj, Jože (1967). *Kraljica dveh svetov*. Buenos Aires: Baragovo misijonišče.
- Kokalj, Jože (1980). *Iz sončne Zambije*. Ljubljana: Župnijski urad Dravlje.
- Kolar, Bogdan (1991). *Cerkev in Slovenci po svetu. Zgodovina cerkve na Slovenskem*. Celje: Mohorjeva družba Celje.
- Kolar, Bogdan (1998). *Na misijonskih brazdah Cerkve*. Celje: Mohorjeva družba.
- Kragelj, Jožko, ur. (2002). *Primorski misijonarji 20. stoletja*. Gorica: Novi glas.
- Kramar, Jožko; Ciglar, Tone (2003). *Tultul – med bojevniki Simbu*. Ljubljana: Salve.
- Lukšič Hacin, Marina (1995). *Ko tujina postane dom – resocializacija in narodna identiteta pri slovenskih izseljencih*. Ljubljana: ZPS.
- Lukšič Hacin, Marina (1999). *Multikulturalizem in migracije*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Mc Ewan, Dorothea (1988). *A Catholic Sudan – dream, mission, reality*. Rim: Stabilimento Tipografico Julia.
- Misijonar Pedro Opeka: Apostol smetiščarjev na Madagaskarju* (brez letnice). Videokaseta. Celovec: Misijonska pisarna.
- Pajk, Monika (2001). *Daleč od doma*. Seminarska naloga pri predmetu Teoretično pojmovanje težav v socialni integraciji. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Pleničar, Boža; Kokalj, Jože; Vertot, Nelka in slovenski misijonarji (1987). *In šli so*

- po vsem svetu: slovenski misijonarji v Afriki, Aziji in Oceaniji. Ljubljana: Knjižnica Misijonskih obzorij.
- Rasmussen, Knud (brez letnice). *Intellectual Culture of the Iglulik Eskimos – Report of the Fifth Thule Expedition 1921–24*. New York: AMS Press.
- Rebula, Alojz (1997). *Duh velikih jezer*. Celje: Mohorjeva družba.
- Rijavec, Maja (2000). Salezijansko misijonstvo in slovenska salezijanska misijonarja med Jivari v Ekvadorju. *S.E.D. – Glasnik slovenskega etnološkega društva*, št. 40/1,2, str. 95–101. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo.
- Rode, Franc (1980). *Mesec dni na rdečem otoku*. Ljubljana: Knjižice.
- Russel, Bernard (1991). *Research methods in cultural anthropology*. London: Sage Publications.
- Slabe, Janko (1998). *Med Antešaki*. Ljubljana: Družina.
- Slovenski etnološki leksikon* (2004). Ur. Angelos Baš. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Škerlj, Zora (1996). Zasebno pismo Zvonetu Žigonu, Serowe, Bocvana, 31. 10. 1996.
- Škerlj, Zora (1998). »Prinašam vam veselo sporočilo, ki bo vzradovalo vse ljudi...« Razmnoženo pismo z voščilom ob novoletnih in božičnih praznikih 1998, zasebno pismo Zvonetu Žigonu; Serowe, Bocvana, 30. 12. 1998.
- Škerlj, Zora (2002). »Kristus je naš mir«. Razmnoženo pismo z voščilom po novoletnih in božičnih praznikih 2001, zasebno pismo dr. Zvonetu Žigonu, Serowe, Bocvana, 6. 1. 2002.
- Šmitek, Zmago (1986). *Klic daljnih svetov*. Ljubljana: Založba Borec.
- Šmitek, Zmago (1988). *Poti do obzorja*. Ljubljana: Borec.
- The Inuit* (1990). Minister of Indian Affairs and Northern Development. Ottawa: Ministry of Indian Affairs and Northern Development.
- Trdina, Ivanka (1991). Misijonsko poslanstvo Cerkev. *Slovenska Cerkev in misijoni*. Ljubljana: Medškofijski misijonski svet, str. 10–12.
- Tungilik, Victor; Uyarasuk, Rachel (1999). *The Transition to Christianity – Inuit Perspectives on the 20th Century*. Iqaluit: Arctic College.
- Žigon, Zvone (2001). *Iz spomina v prihodnost – slovenska politična emigracija v Argentini*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Žigon, Zvone (2003). *Izzivi drugačnosti – Slovenci v Afriki in na Arabskem polotoku*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Žigon, Zvone (2004). Video – DVD kompilacija posnetkov s študijskega potovanja oziroma bivanja v krajih Churchill v Manitobi (27. – 29. marec 2004) in Repulse Bay v Nunavutu (Kanada) pri sestri Dorici Sever, slovenski misijonarki med Inuiti. 29. marec – 13. april 2004.

Periodika

- Above and Beyond*. Canada's Arctic Journal. Kanada: Tom Koelbel.
- Catholic Missions in Canada. Winter 2003*. Toronto: Catholic Missions in Canada.
- Čanji, Vanesa (2001a). Dom srca z več sto otroki. Članek o Hermini Nemšak, misijonarki na Slonokoščeni obali. *Aerodrom Ljubljana*, 15 (1/2001). Ljubljana: Aerodrom Ljubljana, str. 29–30.
- Čanji, Vanesa (2001b). Za spremembe so potrebne generacije. Članek o Klemnu

- Štolcarju, misijonarju na Madagaskarju. *Aerodrom Ljubljana*, 15 (1/2001). Ljubljana: Aerodrom Ljubljana, str. 30.
- Eskimo*. 1999–2003. (Šestmesečnik.) Churchill: Diocese of Churchill-Hudson Bay.
- Feltrin, Mateja; Hočevnar, Ksenja (2003). Usmiljenje v akciji – Uršulinka s. Zora Škrjelj že skoraj trideset let živi in dela med Bušmani. *Družina*, št. 42. Ljubljana: Družina, str. 11.
- Gril, Janez (1998). Dober prijatelj je akamasoa – pogovor z misijonarjem Pedrom Opeko. *Družina*, 27. Ljubljana: Družina, str. 7.
- Hlaj, Nataša (2001). Alejuja in Opeka – misijonarja dobrote. *Sobota*, 11. Koper: Primorske novice, str. 4.
- Hočevnar, Ksenja (2002). Sočno, brez olepševanja – Pogovor s p. Mihom Drevenškom, misijonarjem v Zambiji. *Družina*, 49. Ljubljana: Družina, str. 9.
- Horvat, Franc (1999). Bivanje v deželi daru: pogovor z misijonarko Marijo Sreš. *Zvon*, 2. april 1999. Celovec: Zvon, str. 70–82.
- Kladnik, Darinka (2001). Tri tisoč rečnih zavojev daleč – Slovenec Andrej Božič je skoraj pet desetletij deloval kot misijonar v Amazoniji. *Rodna gruda*, 4. Ljubljana: Slovenska izseljenska matica, str. 10–11.
- Lesjak, Barbara (2002). Ozdraviti človekovo srce. *Naša družina*, 10. Ljubljana: Družina, str. 12–14.
- Medvešek, Nataša (2002). Moje delovanje državi ni pogodu; Marija Sreš, misijonarka. *Ona*, 31. Ljubljana: Delo, str. 21–22.
- Misijonska obzorja* – mesečnik Misijonskega središča, od leta 2002 dalje. Ljubljana.
- Rustja, Božo (2003). Kadar se človek daruje, je neizmerno srečen – s. Vesna Hiti, misijonarka v Ruandi. *Ognjišče*, 10. Koper: Ognjišče, str. 8–12.
- Sreš, Marija (2002). Zavest Božje milosti. *Zvon*, 1. Celovec: Zvon, str. 56–65.
- Sreš, Marija (2003). Življenjski prostor ženske v Cerkvi danes. *Mohorjev koledar 2003*. Celovec: Mohorjeva družba, str. 60–66.
- Tratnjek, Tadeja (2002). »Želim jim pokazati, koliko so vredne!« (intervju z misijonarko Marijo Sreš). *Družina*, 18. Ljubljana: Družina, str. 9.
- Velkavrh, Danica (2003). Ko sem odšel, nisem povedal, da me ne bo več nazaj – članek o Jožku Kramerju, misijonarju na Papui Novi Gvineji. *Nedelo*, 20. 7. 2003. Ljubljana: Delo, str. 21.
- Železnik, Nevenka (2001). Pogumna pot Slovenca iz Argentine; misijonar Pedro Opeka. *Rodna gruda*, 1. Ljubljana: Slovenska izseljenska matica, str. 46.
- Željan, Katja (2001). Kjer za aidsom umirajo cele družine: članek o Katarini Ferjančič, misijonarki v Zambiji. *Sobota*, 22. 9. 2001. Koper: Primorske novice, str. 11.
- Žigon, Zvone (1995a). »Grmičarji so mi pokazali, kako preprost je Bog«: pogovor z misijonarko Zoro Škerlj v Bocvani. *Slovenec*, priloga Sobotno branje, 23. 12. 1995. Ljubljana: Slovenec, str. 38–39.
- Žigon, Zvone (1995b). Moderno misijonarstvo je kot samopostrežna trgovina: pogovor z Jožetom Grošljem in Stankom Rozmanom, misijonarjema v Zambiji. *Slovenec*, priloga Sobotno branje, 30. 9. 1995. Ljubljana: Slovenec, str. 35.
- Žigon, Zvone (1997a). Najprej duša, potem jezik: pogovor s slovenskim misijonarjem

- Brankom Janom v Barilochah, Argentina. *Nedeljski dnevnik*, 10. 8. 1997. Ljubljana: Nedeljski dnevnik, str. 34.
- Žigon, Zvone (1997b). Ti ljudje jedo, kar bogati izpljunejo: pogovor z Ernestom Saksido, slovenskim misijonarjem v Braziliji. *Nedeljski dnevnik*, 23. 11. 1997. Ljubljana: Nedeljski dnevnik, str. 37.
- Žigon, Zvone (1998). Maša z bobni – pogovor s slovenskim misijonarjem v Venezueli Hugom Delčnjakom. *Nedeljski dnevnik*, november (ni podatka o št. in str.). Ljubljana: Nedeljski dnevnik.

STIKI Z MISIJONARJI

Laiški misijonarji – doma

- Komel, Gregor (Paragvaj) posnet intervju (8. 5. 2003)
- Leskovec, Marija (Indija) pismo (25. 2. 2003)
- Leskovec, Vladimira (Francija, Indija) pismo (27. 1., 25. 2. 2003)
- Smrekar, Anica (Madagaskar) pismo (8. 5. 2003)
- Škrabec, Travnik Helena (Madagaskar) pismo (11. 3. 2003)

Klerični misijonarji – doma

- Godnič, Andreja (Peru) pismo (14. 4. 2003), srečanje (Postojna, 3. 8. 2003)
- Kramar, Jožko (P. N. Gvineja) pismo (17. 1. 2003), srečanje (Tinje, 26. 6. 2003)
- Nemšak, Hermina (Slonokošč. obala) pismo, fotografije (29. 1. 2003), srečanje (Tinje, 26. 6. 2003)
- Novak, Frnačiška (Tajska) srečanje (Tinje, 26. 6. 2003)
- Pačnik, Anton (Kongo) srečanje (Tinje, 26. 6. 2003), pismo (1., 8., 24. 7. 2003)
- Puhan, Janez (Madagaskar) pismo (januar 2003), posnet intervju (3. 6. 2003)
- Slabe, Janez (Madagaskar) posnet intervju (26. 2. 2003)

Aktivni klerični misijonarji

- Bajc, Pavel (Slonokošč. obala) pismo (februar 2003), srečanje (Tinje, 26. 6., Postojna, 3. 8. 2003)
- Delčnjak, Hugo (Venezuela) srečanje (Venezuela, avgust 1998, Tinje, 26. 6. 2003, Celje, 26. 6. 2004) že objavljen intervju (*Z. Ž.*, v: *Nedeljski dnevnik*)
- Gajšek, Rok (Madagaskar) pismo (20. 3. 2003)
- Glavač, Uroš (P. N. Gvineja – laik) kontakt (elektronska pošta) (23. 1. 2003)
- Grošelj, Jože (Zambija) pismo (27. 2. 2003), že objavljen intervju (*Z. Ž.*, v: *Slovenec*)
- Guadalupe, Rottino Ezio (Argentina) pismo (17. 8. 2003)

- Hiti, Vesna (Ruanda) srečanje (Postojna, 3. 8. 2003), pismo (26. 4. 2004)
- Horvat, Avgust (Zambija) posnet intervju (15. 7. 2003)
- Jan, Branko (Argentina) srečanje (Bariloche, Argentina, april 1997), že objavljen intervju (Z. Ž., v: *Nedeljski dnevnik*)
- Kmetec, Martin (Turčija) srečanje (Ljubljana, maj 2003, Celje, 26. 6. 2004), pismo, poezija (13. 7. 2003)
- Kociper, Agata (Brazilija) pismo, fotografije (13. 5. 2003), srečanje (Tinje, 26. 6., Postojna, 3. 8. 2003), srečanje (Aleksandrija, 29. 10. 2002), pismo (3. 2. 2003)
- Kos, Vladimir (Japonska) pismo (29. 1. 2003)
- Kosmač, Janko (Slonokoščena obala) pismo in fotografije (12. 3., 10. 5. 2003)
- Lebreht, Pepi (Togo, Benin) pismo, fotografije (31. 1. 2003), srečanje (Celje, 26. 6. 2004)
- Letonja, Lojze (Kirgistan) srečanje (Tinje, 26. 6. 2003)
- Likar, Elizabeta (Egipt) srečanje (Aleksandrija (28. 10. 2002), pismo (3. 2. 2003)
- Lisjak, Dolores (Egipt) pismo in fotografija (30. 3. 2003)
- Mihelčič, Janez (Kyrgyzstan) srečanje (Tinje, 26. 6. 2003), pismo (3. 1. 2004)
- Okorn, Franc (Čile) srečanje (Selva Oscura, Čile, januar 1991) kontakt (december 2003)
- Pavlič, Franci (Bolivija) pismo, fotografije (februar, 8. 4. 2003)
- Pavlišič, Marija (Madagaskar) pismo (27. 4. 2003)
- Rudež, Ratko (Zambija) pismo (27. 1. 2003)
- Saksida, Ernest (Brazilija) srečanje (Cuiaba, Brazilija, maj 1997), pismo (2. 2. 2003), že objavljen intervju (Z. Ž., v: *Nedeljski dnevnik*)
- Sever, Dorica (Kanada) pismo, fotografije (januar 2003), srečanje (Tinje, 26. 6. 2003), posnet intervju, obisk na misijonu (Repulse Bay, Kanada, 31. 3. – 12. 4. 2004)
- Sreš, Marija (Indija) srečanje (Tinje, 26. 6. 2003), posnet intervju (18. 9. 2003)
- Škerlj, Milka (Peru) pismo (april 2003)
- Škerlj, Zora (Bocvana) že objavljen intervju (*Slovenec*), kontakt (1. 2., 15. 3. 2003), srečanje (Kasane, Bocvana, oktober 1995), Tinje, Postojna 2003)
- Toš, Dora (Turčija) pismo (29. 1. 2003)
- Zabret, Ludvik (Indija) pismo (21. 1. 2003)
- Zajtl, Franc (Egipt) že objavljen intervju (Z. Ž., v: *Izzivi drugačnosti*), srečanje (Kairo, 26. 10. 2002)

IMENSKO KAZALO

A

Aissaoui, Leonie 89

B

Baraga, Friderik 10, 24, 25

Barfield, Thomas 15

Benko, Ernest 19

C

Cukale, Jože 214

Č

Časar, Štefan 32, 72

D

De Coster, Michael 40

Dean, Earl 111

Drnovšek, Marjan 26

F

Fournier, Louis 45, 76, 77, 92, 94, 103,
106, 107

G

Godnič, Andreja 39

Grošelj, Jože 39, 122

Güierrez, Gustavo 61

H

Hiti, Vesna 171

Horvat, Franc 26

I

Inullik, Paul 85

J

Janez Pavel II. 23

Janež, Janez 19, 24

Južnič, Stane 15

K

Kerec, Jožef 19, 24

Kmetec, Martin 167

Knoblehar, Ignacij 19, 24, 25

Kociper, Agata 41

Kokalj, Jože 39

Kolar, Bogdan 16, 22, 23, 25, 26

Koncilija, Gabrijela 202

Kopak, Simeoni 94

Kueng, Hans 61

L

Lebreht, Jožef Pepi 35, 187

Leskovec, Marija 207

Likar, Elizabeta 202

Lisjak, Danilo 25, 122

Lukšič Hacin, Marina 20, 26

M

Madon, Serafin 24

Majcen, Andrej 24

Malliki, Paul 99

Mattiuzzi, Odorik 24

Medvešček, Nataša 39

Mrak, Ignacij 24

O

Opeka, Pedro 24, 25, 43, 138

P

Pačnik, Anton 14, 35, 39, 126

Pajk, Monika 39

Pavlič, Franci 8, 152, 154, 160, 167

Pinet, Bernard 106, 111

Pirc, Franc 24

Puhan, Janez 35, 136, 154

R

Rahner, Karl 61

Rebula, Alojz 10

Rijavec, Maja 10

Rode, Franc 25, 26, 35, 130

Rouleau, Reynald 45, 72, 73, 81

Rozman, Stanko 122

Rustja, Božo 50

S

Sever, Dorica 10, 32, 37, 43–45, 48, 51–53, 55–57, 60, 66, 70, 81, 224, 227

Skol, Oton 24

Slabe, Janko 35, 181

Slovenski etnološki leksikon 14

Sreš, Marija 26, 35, 39, 143, 152, 209, 211, 218, 223

Sušnik, Rado 138

Sveto pismo 22, 64, 146, 160, 163, 178

Š

Škerlj, Zora 31, 37, 39, 122

Škrabec, Helena 20, 39

Z

Zajtl, Franc 31, 122

Ž

Žigon, Zvone 15, 27, 39, 121, 202

MIGRACIJE 7 Zvone Žigon
Ljudje odprtih src
Slovenski misijonarji o sebi

© 2005, Založba ZRC, ZRC SAZU

Urednica zbirke Janja Žitnik
Prevod Henrik Ciglič
Oblikovanje Milojka Žalik Huzjan
Fotografije Zvone Žigon, arhiv Misijonskega središča v Ljubljani,
zasebni arhivi misijonarjev

Izdajatelj Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU
Za izdajatelja Marina Lukšič - Hacin
Založila Založba ZRC, ZRC SAZU
Za založnika Oto Luthar
Glavni urednik Vojislav Likar

Tisk Collegium graphicum, d. o. o.

Tiskano s podporo Ministrstva za kulturo RS in Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Fotografija na ovitku: Misijonar p. Jožef - Pépi Lebreht, Togo, z
domačim sodelavcem

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929:266(100=163.6)
316:314.7

ŽIGON, Zvone

Ljudje odprtih src : slovenski misijonarji o sebi / Zvone Žigon ;
[prevod Henrik Ciglič ; fotografije Zvone Žigon, arhiv Misijonskega
središča v Ljubljani, zasebni arhivi misijonarjev]. - Ljubljana :
Založba ZRC, ZRC SAZU, 2005. - (Migracije / Založba ZRC, ZRC
SAZU ; 7)

ISBN 961-6500-93-7
220622592

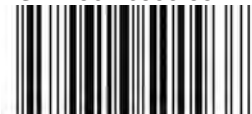
Misijonarstvo je v tej knjigi približano nekoliko drugače: če je bilo doslej raziskano predvsem skoz zgodovinsko oko in s poudarjenim oznanjevalskim poslanstvom, se nam tokrat razkriva v sodobni različici obeh oblik – verske in laiške – in s poudarkom na kulturnem in socialnopsihološkem doživljanju misijonarjev. V primerjavi z drugimi izseljenci njihov položaj še posebej zahteva spoznavanje, razumevanje in pojasnjevanje drugačnih kulturnih praks, nenehno dvosmerno prevajanje domačega in tujega, samoumevnega in nenavadnega, in predvsem pomiritev na videz nezdružljivega: kulturnega in še vsakršnega drugačnega prilagajanja in sprejemanja tujega okolja na eni strani in zvestobo kulturnemu vzorcu, katerega del je evangelijsko sporočilo, ki ga misijonarji širijo. Spoznanja so razgrnjena na treh ravneh. Teoretsko-pojmovni uvod pojasnjuje izrazje, raziskovalno metodologijo, zgoščeno povzema zgodovino slovenskega misijonarstva. Je nekakšen neogiben prolog v dokumentacijo avtorjeve osebne terenske izkušnje: v študijo primera misijonarke med kanadskimi Inuiti, oris njihove kulture in raziskovalčev terenski dnevnik. Sledijo še razmišljanja destih misijonarjev, izbrana iz pisem in bolj ali manj strukturiranih pogovorov. To so neposredna pričevanja o doživljanju poslanstva in osebnega položaja v drug(a)em kulturnem okolju, o različnih inkulturacijskih izkušnjah, krajih in časih, o večstranski dejavnosti, od posredovanja verskega nauka, dobrodelništva, poučevanja do menadžerstva, in težavah ob nezaupanju in predsodkih domačinov.

V procesu, osredotočenem na posameznika, presevajo značilnosti teh okolij, še bolj pa individualni, in posredno, skoz okno primerjav, tudi nacionalni, etnični razločki med misijonarji samimi – slovenski, npr., veljajo za odprte, prilagodljive, hitro učeče se ipd. Izkušnje (npr. ob vrnitvi domov) oz. (nepopolno) bivanje v dveh kulturah, včasih tudi brezdomstvo, jih še najbolj približujejo izseljencem. Verodostojna, na neprikitem avtorjevem angažmaju predstavljena podoba govori o zapletenosti različnih faz akulturacije in sobivanja z drugačnostjo pri skupini ljudi, ki je bila v diskurzu o slovenstvu v sodobnem svetu kar nekoliko obrobna.

Ingrid Slavec Gradišnik

2.350 SIT

ISBN 961-6500-93-7

9 789616 500937

ZALOŽBA ZRC
www.zrc-sazu.si/zalozba